

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN-AL. ROSETTI”

DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM

Primul dicționar al limbii române

Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ
NR. 31.675

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2008

Copyright © Editura Academiei Române, 2008.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, Sector 5
050711, București, România,
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresă web: www.ear.ro

Referenți: Acad. Marius SALA
Alexandru MAREȘ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Dictionarium valachico-latinum : primul dicționar al
limbii române / Academia Română. Institutul de
Lingvistică „Jorgu Iordan-Al. Rosetti”; studiu introd.,
ed., indici și glosar de Gh. Chivu. - București :
Editura Academiei Române, 2008
ISBN 978-973-27-1744-8

I. Chivu, Gheorghe (pref.; ed. șt.)
II. Academia Română (București). Institutul de Lingvistică
„Jorgu Iordan-Al. Rosetti”

81'374.8=135.1=124
811.135.1

Redactor: Adriana GRECU
Tehnoredactor: Mariana IONICĂ
Coperta: Nicoleta NEGRUȚ

Bun de tipar: 11.11.2008; Format: 16/70 × 100
Coli de tipar: 24,5
C.Z. pentru bibliotecă mare: 459-3(033) = 71
C.Z. pentru bibliotecă mică: 4

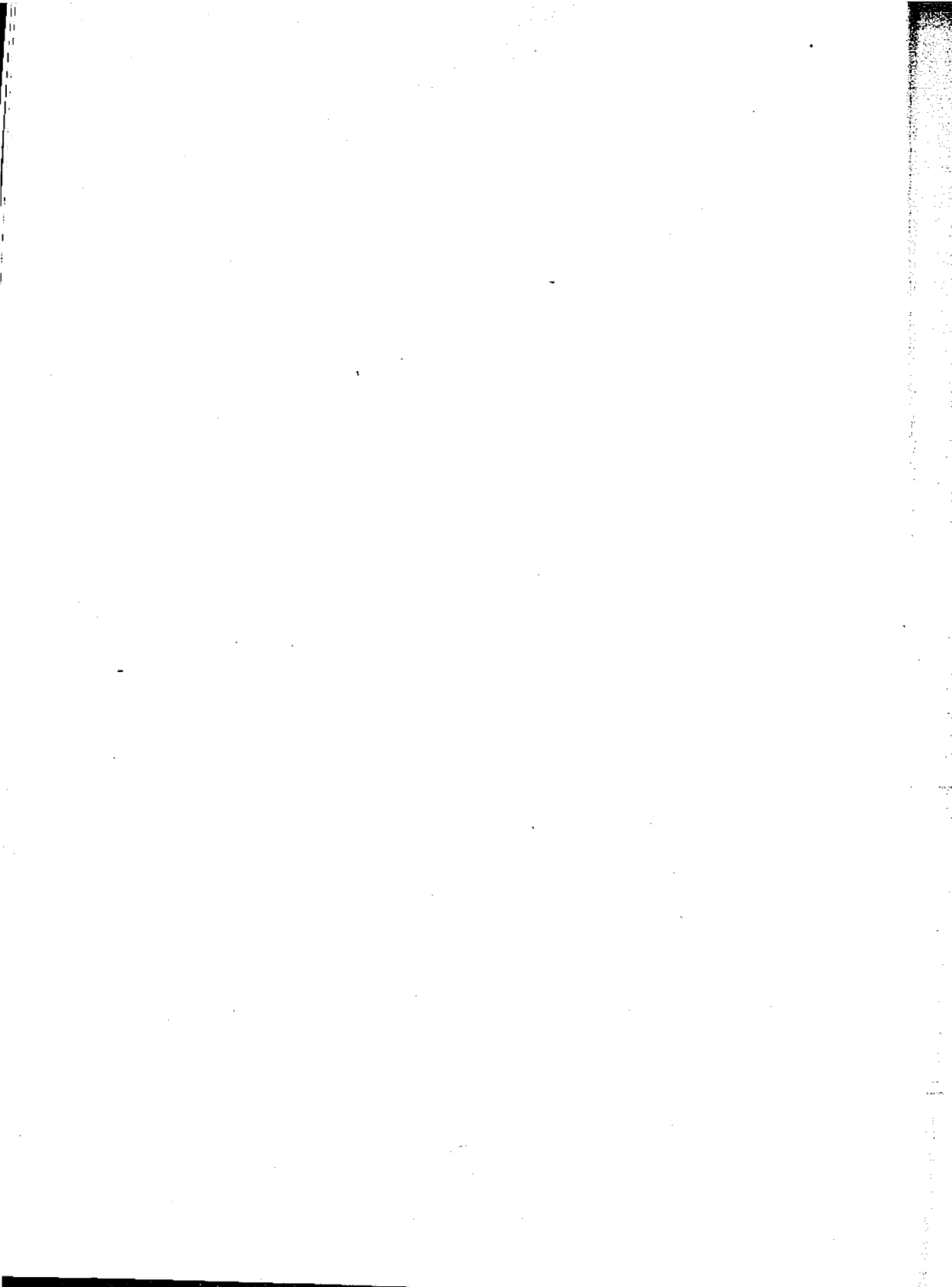
CUVÂNT-ÎNAINTE

Volumul consacrat editării primului dicționar cu bază în limba română, intitulat *Dictionarium valachico-latinum*, a fost realizat în cadrul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București, ca parte a unui important proiect de publicare a monumentelor scrisului vechi românesc.

Cercetarea manuscrisului a fost efectuată în decursul mai multor ani, în cadrul schimburilor științifice dintre Academia Română și Academia Maghiară de Științe, cu sprijinul conducerii Institutului de Lingvistică din Budapesta și beneficiind de concursul permanent al depozitarului textului, Biblioteca Universității „Eötvös Loránd”. Susținerii generoase acordate de către direcțiunea mării biblioteci budapestane i se datorează de altfel și obținerea dreptului de publicare în ediție modernă a manuscrisului însoțit de facsimile.

În forma sa actuală, volumul este menit să ofere deopotrivă filologilor, istoricilor limbii române și lexicografilor, dar și altor cititori interesați de vechea cultură românească, posibilitatea de a lua contact cu un text original, ce pune în evidență utilizarea de către un intelectual bănățean, încă la mijlocul secolului al XVII-lea, a unui model latin. *Dictionarium valachico-latinum* se alătură astfel, în această perspectivă, primei gramatici a limbii române scrisă în limba latină, *Institutiones linguae valachicae*, a cărei ediție a fost tipărită, cu puțin timp în urmă, tot de către Editura Academiei Române.

Cartea a beneficiat de observațiile competente ale doamnei profesoare Lucia Wald, ale doamnei conferențiar universitar Cristina Halichias și ale domnului doctor Alexandru Mareș, cititori ai transcrierii și ai studiului introductiv în calitate de referenți oficiali numiți de către Consiliul științific al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. Iar apariția propriu-zisă a ediției nu ar fi fost posibilă fără ajutorul acordat în mod constant de către domnul academician Marius Sala și fără colaborarea redactorului de specialitate, doamna Adriana Grecu.

STUDIU FILOLOGIC

MANUSCRISUL H.3 AL BIBLIOTECII UNIVERSITARE DIN BUDAPESTA

În fondul de manuscrise al Bibliotecii Universitare din Budapesta este păstrat, sub cota H.3, un volum în -8⁰, care cuprinde, potrivit catalogului publicat în 1889, un *Dictionarium valachico-latino-hungarico*¹. Este textul pe care cataloagele anterioare ale mării biblioteci, redactate în c. 1850² și în 1877³, îl menționau sub titlul consemnat pe pagina 1, *Dictionarium valachico-latinum*.

Manuscrisul, achiziționat foarte probabil în prima jumătate a veacului al XIX-lea⁴, are legătură modernă în pânză, realizată în secolul trecut (când vechile coperte, îmbrăcate în piele, au fost înlocuite). Este format din 177 de file cu dimensiunea 146 × 12 mm⁵, numerotate modern, cu cifre arabe, în colțul din dreapta sus, pe ambele fețe. Hârtia din prima parte a volumului (paginile 1-172) este alb-gălbuie, relativ subțire și mătăsoasă, de proveniență venețiană, iar cea din partea a doua (paginile 173-354) este albă, mai groasă și provine dintr-o moară austriacă.

Cele două părți, cândva manuscrise independente (aspectul paginilor 171 și 172 arată că fila este ultima din porțiunea mai veche a volumului), au conținut diferit. Pe paginile 1-172 a fost redactat, adnotat și completat un dicționar român-latin, iar filele corespunzătoare paginilor 173-354 au fost adăugate pentru copierea mai multor *Connotationes ex adagiis*.

Dictionarium valachico-latinum este scris de o singură persoană, cu cerneală rădăcinie, în alfabet latin și ortografie maghiară, pe paginile 1-167 (paginile 54 și

---

¹ *Catalogus librorum manuscriptorum Bibliothecae Regiae Scientiarum Universitatis Budapestiensis*, [Tomus I], Budapest, 1889, p. 194.

² *Catalogus manuscriptorum <Bibliothecae Regiae Scientiarum Universitatis> confectus circa annum 1850*.

³ *Catalogus manuscriptorum quae in Regiae Scientiarum Universitatis Bibliothecae Archivio Pestini observantur*, Anno 1877.

⁴ Carlo Tagliavini afirmă, în 1930, că dicționarul a făcut parte dintre manuscrisele celebrului istoric maghiar György Pray, director al bibliotecii budapestane până în 1801 (vezi II „*Lexicon Marsillianum*”, *Dizionario latino-romeno-ungherese del sec. XVII*, București, 1930, p. 8), dar cataloagele manuscrise cercetate menționează textul abia în anul 1850.

⁵ Dimensiunea filelor a fost mai mare, cel puțin în partea inițială a manuscrisului, dar, la legare, marginile exterioare ale foilor au fost tăiate pentru uniformizare. (Astfel se explică, desigur, trunchierea textelor scrise în partea de jos a paginilor 41, 171 și 172.) Din fila corespunzătoare paginilor 171 și 172 a fost ruptă relativ recent jumătatea exterioară (pe pagina 171 se distinge o parte din ștampila Bibliotecii Universitare din Budapesta).

55 au rămas goale, din cauză că, în momentul copierii lexiconului, au fost întoarse deodată, din neatenție, două foi). Autorul textului a adus chiar el numeroase modificări primei forme transcrise, corectând unele cuvinte, adăugând numeroase articole pe marginea din dreapta a paginii, anulând o serie de intrări repetate din greșeală, schimbând locul altora, completând sau înlocuind unele glose latinești. Lexiconul a fost adnotat ulterior și de trei lectori, toți utilizând cerneală de culoare neagră și folosind scrisul latin și ortografia de tip maghiar. Primul dintre aceștia este și autorul unui mic glosar latin-român, scris pe paginile 171 și 172, în care cuvintele sunt grupate tematic în *Frumenti et leguminum species*, *Os, oris* și *Colores*, cel de-al doilea a tradus mai multe cuvinte-titlu în limba maghiară, iar al treilea a adăugat câteva intrări și a completat unele articole existente în pagină cu o serie de forme, variante și glose.

Connotationes ex adagiis, reprezentând mai multe citate latinești ordonate alfabetic, sunt copiate pe paginile 175, 191, 217, 241, 281, 301 și 309, de către o persoană diferită de adnotatorii dicționarului. (Paginile rămase albe erau destinate inserării altor fragmente, unele chiar având notată în colțul din dreapta sus litera ordonatoare.) Pe pagina 174, după titlul acestei părți a volumului, este scris, cu aceeași cerneală de culoare neagră și în aceeași manieră grafică, *Anno Salutis MDCCLXX*⁶. Text latinesc, copiat de aceeași mână și cu aceeași cerneală, se află și pe pagina 347, iar pe paginile 349–352, cel de-al doilea adnotator al dicționarului a consemnat într-un *Itinerarium*, în urma unei călătorii efectuate la finele anului 1742, numele mai multor localități aflate în partea de sud a Transilvaniei și în Hunedoara.

În afara acestui *Itinerar*, manuscrisul conține puține însemnări. Pe pagina 12 este scris, cu cerneala și în maniera grafică specifice câtorva completări aduse lexiconului, *G. Miklos Pinszé. Loncsa Josika*, probabil un cititor, și-a consemnat numele pe pagina 20. Între încercările de condei făcute pe pagina 172, B. P. Hasdeu credea că poate citi, lateral dreapta, *Iacobus Olass*⁷, iar în josul aceleiași foi se descifrează cu dificultate *me zgnvá*⁸, posibil fragment al unei însemnări de cititor, tăiate la una dintre primele recondiționări ale manuscrisului. În sfârșit, pe pagina 173, alături de câteva cuvinte românești însoțite de echivalentele lor maghiare și latinești, scrise de autorul *Itinerarului* (*ceprasz – naprász, borotválo – fő, nyéress – répa, car nó – currus novus, par nó – palus novus*), un necunoscut a notat cu litere latine și ortografie maghiară două strofe dintr-o poezie-urare de factură folclorică: *Pentru mine, pentru tine, / Pentru noj amandoj si kúszanti la noj, /*

⁶ Vezi și B. P. Hasdeu, *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 1. Nu este exclus ca literele care notează anul să fi fost adăugate ulterior, întrucât, spre deosebire de restul textului, cerneala este aici spălăcită, iar conturul literelor-cifră realizat din puncte, greu de identificat.

⁷ B. P. Hasdeu, *art. cit.*, p. 7. Grigore Crețu descifra „cu rezervă”, în același pasaj greu lizibil, *köniv olass* (vezi *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, s.n., I, 1898, p. 323), dar Nicolae Drăganu a infirmat și această ultimă lecțiune (*Mihail Halici, Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII*), în „Dacoromania”, IV, partea I, 1924–1926. Cluj, 1927, p. 2, nota 7).

⁸ Grigore Crețu a citit „*me zgnvam* [= *me signavi* ?]” (*art. cit.*, p. 325), considerând că pasajul a fost scris „de adăugătorul cel mai vechi” al lexiconului.

Pentru mine, pentru tine./ Pentru noi amandoi./ Pentru kásza, pentru másza./ Pentru drága suponyásza. Este de remarcat prezența în aceste versuri a substantivului *custant* „persoană care trăiește (într-un anumit loc)”, absent din dicționarele istorice ale limbii române, care completează familia verbului *a gusta*.

OPINII DESPRE *DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM*

Dicționarul român-latin aflat în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta a intrat în atenția cercetătorilor scrisului vechi românesc în vara anului 1871, când B. P. Hasdeu, descoperindu-l în biblioteca din Pesta, l-a considerat, după o examinare sumară, „cel mai vechi dicționar al limbei române și cel dentâi cu litere latine”⁹. Ortografia de tip maghiar și circulația mai multor cuvinte înregistrate în manuscris în provinciile vestice ale spațiului românesc arătau că autorul textului a fost „un român din Transilvania”, iar „o mulțime de vorbe, proprie numai limbei române până la 1700” sugerau plasarea scrierii „pe la începutul secolului XVIII”, dar „în orice caz anterior anului 1742”, menționat în „nește notițe din acest an, scrise cu altă mână, ceva mai modernă ... la finea manuscrisului”¹⁰.

În 1878, textul a fost analizat în treacăt și de Nicolae Densușianu, însărcinat de Academia Română să întreprindă o serie de „cercetări istorice în arhivele și bibliotecile Ungariei și Transilvaniei”¹¹. Istoricul a consemnat numărul de pagini avut de lexiconul propriu-zis¹², a plasat scrierea acestuia „pe la anul 1741–42”¹³, luând ca punct de referință anul menționat în *Itinerarul* aflat la finele manuscrisului, și a ilustrat ortografia utilizată pentru scrierea lui prin mai multe exemple¹⁴.

În anul 1883, B. P. Hasdeu a revenit asupra dicționarului în timpul unei noi călătorii efectuate la Budapesta și, în urma unei analize detaliate, l-a numit *Anonymus Lugoshiensis*¹⁵. Aprofundând cercetarea manuscrisului și corelând informațiile lingvistice cu cele de istorie culturală, marele filolog ajunge la concluzia că autorul anonim, un „bănățean din Lugoș” diferit de Ștefan Fogarasi,

⁹ B. P. Hasdeu, *Două descoperiri*, în „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30(92), p. 117.

¹⁰ Idem, *loc. cit.*

¹¹ Nicolae Densușianu, *Cercetări istorice în arhivele și bibliotecile Ungariei și Transilvaniei*, București, 1880 (edițiune separată din AAR, Seria II, tomul II, secțiunea I).

¹² *Ibidem*, p. 9.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 102–103.

¹⁵ B. P. Hasdeu, *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Columna lui Traian”, IV, nov.–dec. 1883, p. 406–429. Cf. consemnările sumare ale textului în Aron Densușianu, *Istoria limbei și literaturii române*, Iași, 1885, p. 55, 205, și Al. Philippide, *Introducere în istoria limbei și literaturii române*, Iași, 1888, p. 52, unde, pomindu-se de la studiul anterior al lui B. P. Hasdeu, se afirmă că lexiconul, datat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, este scris de un bănățean.

Mihail Halici-fiul și Ioan Viski, a alcătuit textul „cu vreo cincizeci de ani înainte de 1742, adică în a doua jumătate a sec. al XVII”¹⁶.

Datarea acestui prim lexicon românesc scris cu litere latine (bazată deopotrivă pe fenomenele lingvistice consemnate și pe analiza filigranelor hârtiei), localizarea scrierii lui (prin restrângerea zonei sugerate de circulația unor cuvinte și de ortografia utilizată cu ajutorul unor toponime consemnate ca intrări) și chiar publicarea (parțială) a „celui mai vechi dicționar al limbei române” vor constitui punctul de plecare pentru succintul studiu și pentru ediția tipărită de Grigore Crețu în anul 1898¹⁷. Preluând (uneori chiar în aceeași formulare) constatările lui B. P. Hasdeu, dar nuanțând unele dintre afirmațiile privitoare la zona în care a fost alcătuit dicționarul, filologul bucureștean impune un nou nume pentru manuscris, *Anonymus Caransebesiensis*.

În anul 1924, coroborând analiza textului publicat integral, în ortografia originară, de Grigore Crețu¹⁸, cu studierea textelor vechi românești scrise cu alfabet latin în secolul al XVII-lea și cu rezultatele unor investigații întreprinse în arhiva Colegiului reformat „Kún” din Orăștie, N. Drăganu a avansat, cu prudență, ipoteza scrierii lexiconului româno-latin păstrat la Budapesta de către Mihail Halici-fiul¹⁹.

Noua paternitate a scrierii va fi acceptată, în deceniile următoare, de cercetători de prestigiu ai vechii noastre culturi scrise²⁰, chiar dacă învățatul clujean își nuanțase poziția în 1938²¹, fără urmări importante asupra datării lexiconului în jurul anului 1670, cum presupusese, încă din 1891, B. P. Hasdeu²². (Atribuirea fie și ipotetică a scrierii textului lui Mihail Halici-fiul intra însă în contradicție cu plasarea alcătuirii manuscrisului în jurul anului 1700²³).

---

¹⁶ B. P. Hasdeu, *loc. cit.* Studiul complet a fost tipărit, împreună cu ediția primei părți a manuscrisului (literele A–P), în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 1–48. O variantă ușor modificată a acestuia a fost inclusă în *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, III, București, 1895, s. v. *bănat*. (Vezi, în ediția lucrării publicată de Grigore Brâncuș în 1976, volumul al III-lea, p. 518–529.)

¹⁷ G. Crețu, *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, s.n., I, 1898, p. 320–380.

¹⁸ *Ibidem*, p. 326–380.

¹⁹ N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania”, IV, partea I, 1924–1926, Cluj, 1927, p. 116–162.

²⁰ Vezi între aceștia Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum”. Dizionario latino-romeno-ungherese del sec. XVII*. Studio filologico e testo, București, 1930, p. 8, 183; Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 109–110; Ladislav Gáldi, *L'influence de la civilisation hongroise sur l'activité scientifique de Transylvanie*, în „Revue d'histoire comparée”, s. n., I, 1943, p. 6–7; B. Kelemen, *Cu privire la începuturile lexicografiei românești*, în „Cercetări de lingvistică”, Cluj, VII, 1962, nr. 1, p. 92; Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei românești*, I, București, 1966, p. 12. Vezi și sinteza oferită în Ion Gheție și Al Mareș, *Introducere în filologia românească. Probleme. Metode. Interpretări*, București, 1974, p. 87.

²¹ N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de la Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, Bucarest, 1938, p. 52. (Vezi, în ediția modernă a cărții, publicată de Octavian Șchiuș și Eugen Pavel, [Cluj-Napoca], 2003, p. 79.)

²² B. P. Hasdeu, *art. cit.*, p. 8.

²³ Carlo Tagliavini, *op. cit.*, p. 10; B. Kelemen, *art. cit.*, p. 92; M. Seche, *vol. cit.*, p. 11.

După 1960, când a fost publicată lista cărților aflate, în 1674, în biblioteca familiei Halici²⁴, cercetătorii preocupați de paternitatea deja celebrului *Dictionarium valachico-latinum* și-au îndreptat atenția spre Mihail Halici-tatăl. Ipoteza, avansată cu prudență de cercetătorii clujeni Musnai László, Dani János și Engel Károly²⁵, este îmbrățișată fără rezerve de Alexandru Horvath²⁶ și apoi, reargumentată în numeroase studii apărute după 1975, de către Francisc Király²⁷. Profesorul timișorean, preocupat multă vreme de pregătirea (în colaborare cu Romulus Todoran) a unei ediții moderne a textului²⁸, a studiat cu competență ortografia acestuia²⁹ și, îmbinând informațiile astfel obținute cu cele ce derivau din paternitatea (considerată indiscutabilă) a fostului rector al școlii reformate din Caransebeș asupra dicționarului, a plasat alcătuirea (ulterior conceperea) acestuia în jurul anului 1650³⁰.

În două articole publicate în 1987³¹ și 1989³², am afirmat însă că nici paternitatea lui Mihail Halici-tatăl asupra manuscrisului intitulat *Dictionarium valachico-latinum* și nici datarea susținută de Francisc Király nu erau suficient argumentate³³, întrucât nu fusese probată identitatea dintre scrisul învățatului bănățean și cel din lexicon și nu fuseseră descoperite filigrane identice cu cele aflate pe hârtia din care este alcătuit textul păstrat la Budapesta.

Datarea pe baze filigranologice a primului dicționar românesc scris cu litere latine a devenit posibilă în anul 2002, când am constatat că mărcile decalchiate din

---

²⁴ Vezi Musnai László, Dani János, Engel Károly, *Date noi privitoare la Mihail Halici*, în *Studii de istorie literară și folclor*, Cluj, 1964, p. 87–106. Această listă fusese publicată pentru prima dată integral de Musnai László și Dani János în „Nyelv és irodalomtudományi közlemények”, XVIII, 1960, nr. 1–2, p. 68–71.

²⁵ În articolul citat în nota anterioară, ei scriau: „este foarte probabil [s.n. – G.C.] că dicționarul român-latin păstrat la Biblioteca Universității din Budapesta a fost întocmit de M. Halici-tatăl”, dar avertizau că certitudinea va fi doar când va fi descoperit un manuscris al învățatului din Caransebeș care să aibă aceeași grafie cu textul în discuție (p. 91–92).

²⁶ *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, în *Studii de limbă, literatură și folclor*, II, Reșița, 1971, p. 69–75.

²⁷ Primul dintre acestea a fost *Mihail Halici și Mihail Halici jr.*, în „Orizont”, XXVI, 1975, nr. 9, p. 6 (republicat, în formă ușor modificată sub titlul *Mihail Halici-tatăl, Dictionarium valachico-latinum [= Anonymus Caransebesiensis]*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXIII, 1981, nr. 3, p. 299–301).

²⁸ A se vedea, în acest sens, volumul postum Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, Studiu filologic și indice de cuvinte de Francisc Király, ediție îngrijită de Alexandru Metea și Maria Király, Timișoara, 2003.

²⁹ Vezi Francisc Király, *Din istoricul ortografiei românești (secolul al XVII-lea)*, Timișoara, 1986. Problema fusese abordată anterior în studiul *Scrierea limbii române cu litere latine și ortografie „maghiară” în secolul al XVII-lea*, publicat în „Analele Universității din Timișoara”, Științe filologice, XX, 1982, p. 11–21; XXI, 1983, p. 21–31.

³⁰ *Idem*, vol. cit., p. 35.

³¹ Gh. Chivu, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, în „Limba română”, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 208–215.

³² *Idem*, *Din nou despre Anonymus Caransebesiensis. În așteptarea editării textului*, în „Limba română”, XXXVIII, 1989, nr. 2, p. 133–140.

³³ A se vedea pentru răspunsul lui Francisc Király, articolul „Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc”, în „Limba română”, XXXVIII, 1989, nr. 1, p. 51–56.

partea veche a manuscrisului (reproduse în studiul pe care l-am tipărit în 1987³⁴) erau identice cu cele întâlnite de specialiștii sârbi pe hârtia unui document din anul 1650³⁵. *Dictionarium valachico-latinum* a fost scris deci fără dubiu la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă între 1640 și 1660)³⁶.

Plasării textului în zona Caransebeșului, de mult acceptată de specialiști, i se alătură astfel o nouă certitudine: redactarea acestui prim lexicon românesc original în jurul anului 1650.

DATArea LEXICONULUI

Dictionarium valachico-latinum este, pentru majoritatea covârșitoare a celor ce au studiat vechile noastre scrieri lingvistice, un text alcătuit în a doua jumătate a secolului al XVII-lea³⁷. Opinia, cvasiunanimă, are la bază argumentele invocate încă din 1883 de către B. P. Hasdeu³⁸ și dovedește o dată în plus valoarea cercetărilor întreprinse de marele filolog.

După ce avansase, în 1871, în notița prin care îi înștiința pe cititorii „Columnei lui Traian” că descoperise la Pesta „cel mai vechi dicționar al limbei române și cel dentâi cu litere latine”, „scris de cătră un ardelean pe la începutul secolului XVIII”³⁹, B. P. Hasdeu a revenit, în 1883, 1884 și 1891⁴⁰, cu o analiză detaliată a acestuia, întreprinsă din perspective multiple, și cu editarea parțială a textului.

Dicționarul aflat în fondurile Bibliotecii Universitare din Pesta era, în mod evident, „cu mult anterior anului 1742”⁴¹, an la sfârșitul căruia fusese consemnat, la finele părții mai noi a manuscrisului, itinerarul parcurs, în părțile sudice ale Transilvaniei și în Hunedoara, de către un posesor târziu. Textul „ieșise – opina Hasdeu – din condeiul primului autor cu vreo cincizeci de ani înainte” de anul amintit, „adică în a doua jumătate a secolului XVII”⁴². Către același interval de

³⁴ Gh. Chivu, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, p. 213.

³⁵ Vezi Vladimir Mošin, Mira Grozdanović-Pajić, *Agneau pascal*, Belgrad, 1967, p. 55.

³⁶ Gh. Chivu, *Anonymus Caransebesiensis – manuscris românesc de la mijlocul secolului al XVII-lea*, în „Limbă și literatură”, I-II, 2003, p. 26–27.

³⁷ A se vedea, spre exemplu, M. Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei românești*, I, p. 11; Ion Gheție, Al. Mareș, *Introducere în filologia românească. Probleme. Metode. Interpretări*, p. 87; Ion Gheție, în *Istoria științelor în România. Lingvistica*, București, 1975, p. 16; Idem, în *Istoria lingvisticii românești*, București, 1978, p. 16.

³⁸ B. P. Hasdeu, *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Columna lui Traian”, IV, nov.–dec. 1883, p. 406–429.

³⁹ B. P. Hasdeu, *Două descoperiri*, în „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30 (92), p. 117.

⁴⁰ Textul publicat sub titlul *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 1–48, este o formă amplificată a celor apărute în 1883, în „Columna lui Traian”, respectiv în 1884, în „Românul”. El va fi reluat, într-o formă parțial modificată, în al treilea volum din *Etymologicum Magnum Romaniae*, s.v. *bănat*. (Vezi, în ediția publicată, în 1976, de către Grigore Brâncuș, volumul al III-lea, p. 518–529.) Trimiterile pentru acest studiu vor fi făcute la forma apărută în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”.

⁴¹ B. P. Hasdeu, *art. cit.*, p. 1.

⁴² *Ibidem*, p. 3.

timp trimiteau și filigranele hârtiei, chiar dacă, acestea nefiind identificate în aceleași forme pe hârtia altor scrieri cunoscute, „rămânea posibilitatea ca manuscriptul să fie mai vechi”⁴³.

Datele furnizate de conținutul lexiconului (este menționat numele Sucevei, dar nu și al Iașiului, și este consemnat termenul *cucurudz*) îi arătau lui Hasdeu (foarte atent la interpretarea celor două informații mai sus menționate⁴⁴) că „ne aflăm tot în secolul XVII”⁴⁵. Iar particularitățile ortografice ale scrierii, comparate cu cele cunoscute din alte lucrări alcătuite cu litere latine în zona Banatului, i-au arătat că „anonymus lugoshiensis” este „mai aproape de Fogarasi decât de Viski, cam pe aceeași linie cronologică cu Halici <fiul>, căruia el poate să-i fie anterior, dar nici într-un cas nu este mai nou decât acesta”⁴⁶.

Componența manuscrisului (partea mai nouă, având la sfârșit itinerarul din 1742, fixează termenul *ad quem*), mărcile hârtiei, informațiile conținute în articolele dicționarului și caracteristicile grafiei utilizate de către autorul anonim al acestuia, coroborate, l-au determinat deci pe cel care a descoperit și cercetat pentru prima dată sistematic scrierea intitulată *Dictionarium valachico-latinum* să o plaseze în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Era, desigur, o corecție bine argumentată a datării propuse, în 1880, de Nicolae Densușianu, care, ignorând cercetările anterioare ale lui Hasdeu, credea, pe baza însemnării finale din manuscrisul Bibliotecii Universitare pestane că dicționarul amintit fusese alcătuit „pe la anul 1741–42”⁴⁷.

Opinia lui B. P. Hasdeu, prudentă și foarte bine argumentată pentru nivelul pe care-l avea, la sfârșitul secolului al XIX-lea, filologia românească, a fost acceptată imediat, aproape fără nici o modificare⁴⁸. Grigore Crețu, publicând, în 1898, integral scrierea pe care o atribuia nu unui anonim „lugoshiensis”, ci unuia „caransebesiensis”, și-a însușit până și formulările descoperitorului textului, chiar dacă a plasat alcătuirea acestuia „pe la 1670”⁴⁹, interpretând desigur afirmațiile predecesorului său. Iar Nicolae Drăganu, într-un foarte documentat studiu consacrat investigării posibilității ca Mihail Halici-fiul să fi fost celebrul „anonymus”, conchide, reformulând de fapt tot concluziile lui Hasdeu: „Filigranele de hârtie ale manuscriptului sunt frecvente în jumătatea a doua a secolului al XVII-lea,

---

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Absența numelui orașului Iași nu era considerată decisivă de către Hasdeu, întrucât și alte surse din epocă procedaseră la fel. Iar consemnarea cuvântului *cucurudz*, care trimitea, după atestările cunoscute atunci, spre începutul secolului al XVIII-lea, nu i se părea nici ea hotărâtoare, deoarece din dicționar lipsește glosa, iar porumbul era cunoscut, ca plantă decorativă de grădină, încă din secolul al XVI-lea.

⁴⁵ B. P. Hasdeu, *art. cit.*, p. 4.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 8.

⁴⁷ Nicolae Densușianu, *Cercetări istorice în arhivele și bibliotecile Ungariei și ale Transilvaniei*, București, 1880, p. 9. Vezi și p. 102–103, unde se vorbește despre „dicționarul de la 1742”.

⁴⁸ Vezi, spre exemplu, Aron Densușianu, *Istoria limbei și literaturii române*, Iași, 1885, p. 55; Al. Philippide, *Introducere în istoria limbei și literaturii române*, Iași, 1888, p. 52.

⁴⁹ Gr. Crețu, *art. cit.*, p. 320–321.

cea ce arată că manuscrisul a trebuit să se scrie în acest timp, deci înainte sau în preajma anului 1700”⁵⁰.

Trecută prin nuanțările date de Grigore Crețu și Nicolae Drăganu, datarea propusă de Hasdeu este astfel cea care se va impune. Doar Carlo Tagliavini, punând, foarte probabil, în relație, din punctul de vedere al modelelor culturale, dicționarul bănățean cu *Lexiconul Marsilian*, îl plasează pe cel dintâi în „primii ani ai secolului al XVIII-lea”⁵¹. Iar Nicolae Cartoian, corelând afirmațiile lui Hasdeu cu cele ale lui Grigore Crețu, ajunge la concluzia că textul „s-a alcătuit în Caransebeș, pe la jumătatea veacului al XVI-lea (*sic!*)”⁵².

Descoperirea și apoi publicarea listei cărților existente, în 1674, în biblioteca familiei Halici⁵³ a readus în discuție problema paternității și, implicit, pe aceea a datării deja renumitului manuscris bănățean.

Textul consemnat la poziția 380 din *Regestrum librorum Michaelis Halicii de Căransebes* sub numele „Vocabularium paterna manu scriptum” a orientat cercetările privitoare la autorul celui mai vechi dicționar român-latin dinspre Mihail Halici-fiul, cunoscut ca apropiat al lexicografului maghiar Francisc Páriz Pápai, spre Mihail Halici-tatăl⁵⁴. Deși cei ce au făcut publică lista redactată de Mihail Halici-fiul, în 1674, avertizau că această nouă atribuire va deveni certă doar atunci când va fi descoperit un manuscris al lui Mihail Halici-tatăl care să aibă în mod indiscutabil aceeași grafie cu manuscrisul păstrat la Budapesta⁵⁵, Alexandru Horvath a afirmat, într-un studiu apărut în 1971, că dicționarul român-latin numit *Anonymus Caransebesiensis* a fost alcătuit fără dubiu de Mihail Halici-tatăl și completat de fiul acestuia⁵⁶. „Analiza arheografică și lexicografică” a textului îi arătau, în plus, că acesta a fost întocmit „între 1640, când Mihail Halici-tatăl avea 25 de ani, și 1671, anul morții acestuia”⁵⁷.

---

⁵⁰ N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania”, IV, 1924–1926, p. 114. Această datare am acceptat-o și noi în articolul *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, apărut în „Limba română”, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 208–215.

⁵¹ Carlo Tagliavini, în II „*Lexicon Marsilianum*”, *dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*, București, 1930, p. 10. Textul este plasat, fără nici un argument, în „cca 1710”, de Mircea Popa (*Din istoricul raporturilor literare româno-maghiare în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în *Magyar-román filológiai tanulmányok*, Budapest, 1984, p. 138–165).

⁵² N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, II, București, 1942, p. 107. Indicarea „veacului al XVI-lea” în locul celui următor s-a făcut în mod cert printr-o eroare de tipar, perpetuată în toate edițiile ulterioare ale cărții.

⁵³ Documentul, publicat pentru prima dată în 1960 de către Musnai László (*Uj adatok Halici Mihály életéhez és hagyatékához* și Musnai László și Dani Mihály, *Halici Mihály hagyatéki leltára*, în „Nyelv és irodalomtudományi közlemények”, XVIII, 1960, nr. 1–2, p. 67–81; cf. M. Seche, *op. cit.*, I, p. 12, nota 2), este prezentat, într-un studiu redactat în limba română, de Musnai László, Dani János și Engel Károly, în 1964 (*Date noi privitoare la Mihail Halici*, în *Studii de istorie literară și folclor*, Cluj, 1964, p. 87–106).

⁵⁴ Musnai László, Dani János, Engel Károly, *art. cit.*, p. 91.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 92.

⁵⁶ A. Horvath, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, în *Studii de literatură și folclor*, II, Reșița, 1971, p. 69–75.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 75.

Ideea și, în mare măsură, chiar argumentația lui Al. Horvath au fost preluate de Francisc Király, care, începând din anul 1974⁵⁸, a adăugat argumentelor cunoscute (inclusiv celor formulate de B. P. Hasdeu privitor la înregistrarea cuvântului *cucurudz*⁵⁹), o atentă analiză a ortografiei textului românesc⁶⁰.

Sugerată prin date extralingvistice (consemnarea unui „vocabulary scris de mâna tatălui” în testamentul lăsat de Halici-fiul; descoperirea dicționarului, în 1742, la Sibiu, acolo unde fusese lăsată, în 1674, biblioteca familiei Halici) și susținută de date lingvistice (textul conține particularități ce trimit spre Caransebeș, acolo unde a trăit Halici-tatăl; ortografia de care s-a folosit autorul dicționarului este cea „impusă pe la începutul secolului al XVII-lea”⁶¹ în scrierea limbii maghiare; „scrisul din dicționar seamănă extrem de mult” cu cel din însemnarea autografă, din 1640, a lui Halici-tatăl)⁶², paternitatea învățatului bănățean a devenit, pentru Francisc Király, criteriu de datare. *Dictionarium valachico-latinum* a fost, în consecință, plasat de către profesorul timișorean „pe la mijlocul secolului al XVII-lea”, înainte însă de 1658, an în care Mihail Halici-tatăl a părăsit Caransebeșul⁶³.

Oprindu-ne, în 1987⁶⁴ și, apoi, în 1989⁶⁵, asupra opiniilor formulate de Fr. Király, constatam că „plasarea realizării manuscrisului <aflat la Budapesta> în jurul anului 1650 (dar înainte de 1658), făcută în strânsă corelație cu paternitatea” lui Mihail Halici-tatăl este insuficient argumentată⁶⁶. Nu s-a dovedit identitatea

⁵⁸ Fr. Király, *Dictionarium valachico-latinum*, în „Orizont”, XXV, 1974, nr. 9 (312), p. 6.

⁵⁹ Spre deosebire de B. P. Hasdeu, prudent în utilizarea sugestiilor oferite de atestarea acestui cuvânt (vezi *supra*, nota 44), Fr. Király afirmă: „Autorul a trăit deci în perioada când această cultură a început să fie cunoscută, împreună, firește, cu numele *cucurudz*, dar când valorificarea ei n-a impus încă nici termenul de *mămăligă* și nici schimbarea sensului substantivului *mălai*” („Orizont”, XXV, 1974, nr. 9, p. 6).

⁶⁰ Informațiile sumare formulate în 1974 (*loc. cit.*) vor lăsa locul, începând cu anul 1982 (prin studiul *Scrierea limbii române cu litere latine și ortografie „maghiară” în secolul al XVII-lea, cu privire specială la Dictionarium valachico-latinum*, apărut în „Analele Universității din Timișoara”, Științe filologice, XX, 1982, p. 11–21), unei minuțioase analize a grafemelor utilizate în dicționar. Vezi pentru aceasta, în primul rând broșura *Din istoricul ortografiei românești (Secolul al XVII-lea)*, Timișoara, 1986.

⁶¹ Fr. Király, *Dictionarium valachico-latinum*, p. 6; cf. idem, *Mihail Halici-tatăl, Dictionarium valachico-latinum (=Anonymus Caransebesiensis)*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXII, 1981, nr. 3, p. 301: „pe la începutul sec. al XVIII-lea”, și *Din istoricul ortografiei românești (Secolul al XVII-lea)*, p. 35: „pe la mijlocul secolului al XVII-lea”.

⁶² Vezi pentru acestea, studiile publicate de Fr. Király în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXII, 1981, nr. 3, p. 209–301 și în „Analele Universității din Timișoara”, Științe filologice, XX, 1982, p. 21–31.

⁶³ Fr. Király, *Din istoricul ortografiei românești (Secolul al XVII-lea)*, p. 35.

⁶⁴ Gh. Chivu, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, în „Limba română”, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 208–215.

⁶⁵ Idem, *Din nou despre Anonymus Caransebesiensis. În așteptarea editării textului*, în „Limba română”, XXXVIII, 1989, nr. 2, p. 133–140.

⁶⁶ Idem, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, p. 212; cf. Fr. Király, „Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc”, în „Limba română”, XXXVIII, 1989, nr. 1, p. 139.

scrisului din dicționar cu cel utilizat de învățatul din Caransebeș și nici nu s-a exclus, cu argumente plauzibile, posibilitatea ca acel „vocabulary paterna manu scriptum” din biblioteca familiei Halici să fi fost alt text decât cel ajuns, cândva după 1742, la Budapesta. S-a ignorat, de asemenea, aproape fără excepție, faptul că, în 1712, când a fost deschis testamentul scris de Mihail Halici-fiul, întreaga avere lăsată, în 1674, în custodia municipalității din Sibiu fusese predată, potrivit voinței testatorului, școlii reformate din Orăștie⁶⁷.

Afirmăm, în consecință, că singurele elemente utile pentru datarea dicționarului pot fi obținute doar prin analiza hârtiei pe care este scris acesta⁶⁸.

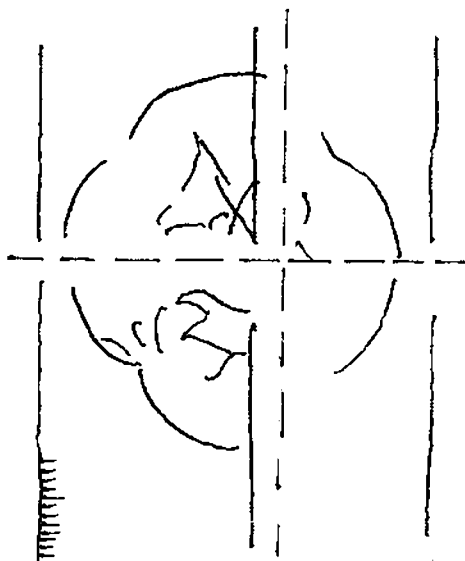

Fig. 1

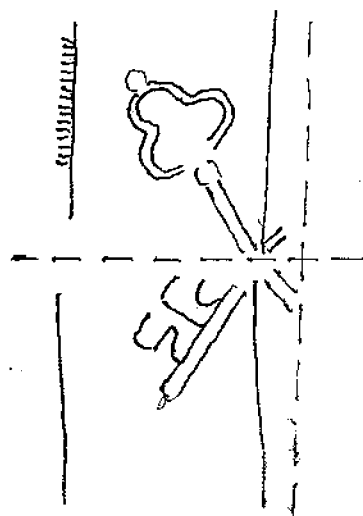

Fig. 2 a

După ce am publicat, în 1987, filigranele decalchiate de pe filele ce compun partea veche a manuscrisului păstrat la Biblioteca Universitară din Budapesta, sub cota H.3 (vezi fig. 1–3)⁶⁹, pentru a putea fi, eventual, identificate în texte sau în cataloage pe care noi nu le consultasem la timpul respectiv⁷⁰, am revenit în 2003 cu date noi, credem lămuritoare, asupra vechimii reale a manuscrisului numit astăzi în mod curent *Anonymus Caransebesiensis*⁷¹.

⁶⁷ Cf. N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 118.

⁶⁸ Gh. Chivu, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, p. 213; cf. Fr. Király, „Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc”, *loc. cit.*

⁶⁹ Desenele acestor filigrane publicate anterior de către Grigore Crețu (în „Tinerimea română”, s.n., I, 1898, p. 322) nu puteau fi utilizate, fiind micșorate.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 213.

⁷¹ Gh. Chivu, *Anonymus Caransebesiensis – manuscris românesc de la mijlocul secolului al XVII-lea*, p. 26–27.

O comparare a mărcilor posibil de detectat în manuscrisul budapestan intitulat *Dictionarium valachico-latinum*⁷² cu însemnele descoperite de B. P. Hasdeu în documente diverse, anterioare anului 1636⁷³, sau în unul, scris la 30 decembrie 1680, provenit de la Episcopia Argeș,⁷⁴ arată că doar hârtia ultimului act prezintă asemănări cu cea existentă în *Anonymus Caransebesiensis*.

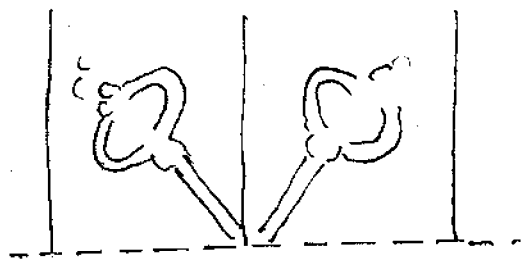

Fig. 2 b

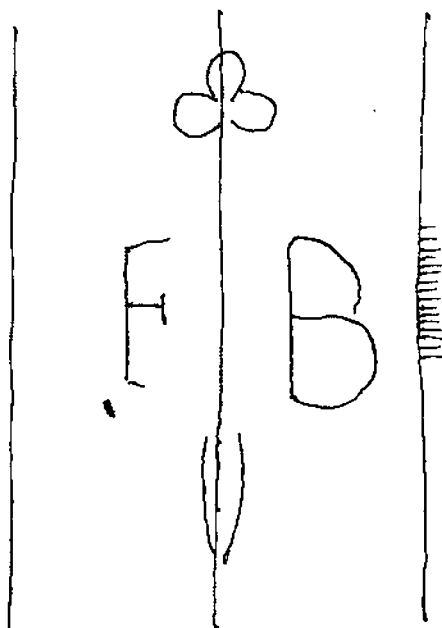

Fig. 3

Documentul din 1680, păstrat la Arhivele Statului din București (Episcopia Argeș, pachetul 9, nr. 11), este redactat, ca și dicționarul acum în discuție, pe hârtie de proveniență venețiană, pe care se pot vedea „mielul pascal” (fig. 4) și „cheile încrucișate” (fig. 5). „Gloanțele”, cum numea Hasdeu treflia din cel de al treilea filigran, au însă în partea inferioară, după cum se vede din decalcul pe care îl reproducem mai jos (fig. 6), nu trei litere, ca în dicționar (*FVB*), ci doar două (*PR*).

⁷² Plasarea mărcilor reprezentând „mielul pascal” și „cheile încrucișate” în colțul de sus al legăturii face greu de reconstituit imaginea lor integrală, iar decalchierea filigranelor fără o aparatură adecvată duce adesea la apariția unor mici distorsiuni ale conturului.

⁷³ B. P. Hasdeu trimite, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 3, la mărcile reproduse în *Cuvente den bătrâni*, I, București, 1878, p. 66, 140 și 229, de pe hârtia unor documente scrise în 1596, 1605 și 1636. (Vezi, în ediția dată textului, în anul 1983, de către G. Mihăilă, vol. I, p. 118, 173 și 234.)

⁷⁴ Vezi „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, *loc. cit.*

Mărcile hârtiei pe care a fost redactat *Dictionarium valachico-latinum*, anume „mielul pascal înscris într-un cartuş lobat”, „două chei încrucișate” și

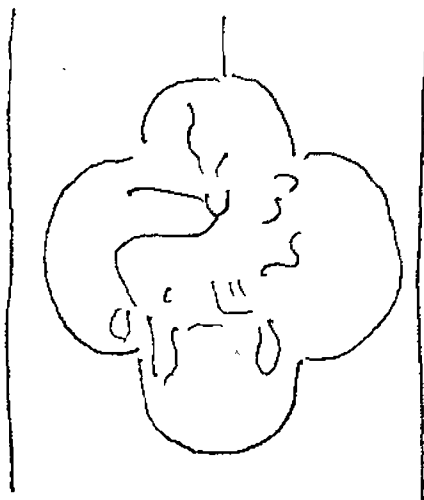

Fig. 4

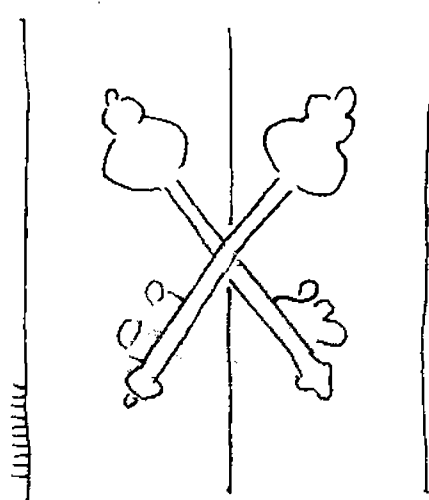

Fig. 5

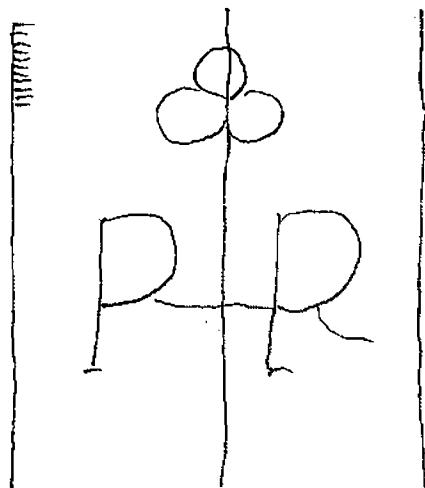

Fig. 6

„treflă, încadrată, în partea de jos a tijeii, de literele FVB”⁷⁵, se regăsesc însă, în formă și mărime identice, pe hârtia unui document din 1650 (fig. 7–9), care se păstra, în 1967, în fondul „Documenta croatica” al Arhivelor Academiei Jugoslave⁷⁶.

⁷⁵ Descoperirea filigranelor identice ne permite să eliminăm incertitudinca față de identificarea primului filigran cu „mielul pascal” și să corectăm indicația referitoare la literele ce însoțesc „trefla”.

⁷⁶ Vezi Vladimir Mošin, Mira Grozdanović-Pajić, *Agneau pascal*, Belgrad, 1967, p. 55. Filigranele de mai jos sunt reproduse în planșa XLVIII. sub nr. 312.

Această constatare vine să argumenteze plasarea scrierii celui mai vechi dictionar cu bază limba română la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă, potrivit sistemului de calcul acceptat în filigranologie⁷⁷, între 1640 și

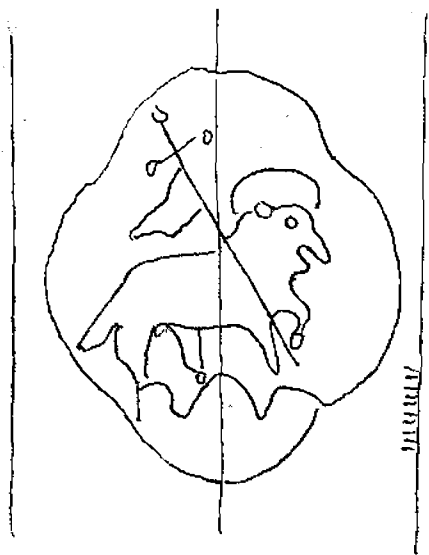

Fig. 7

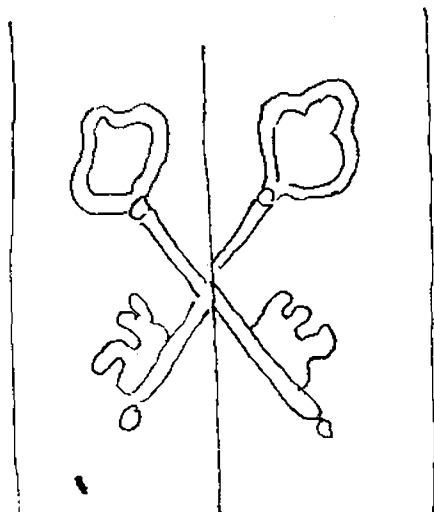

Fig. 8

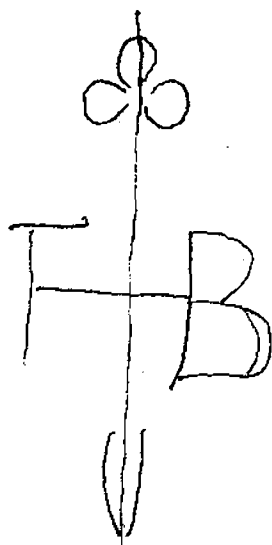

Fig. 9

1660). Această datare este indicată nu de paternitatea (insuficient argumentată) a lui Mihail Halici-tatăl asupra scrierii păstrate la Biblioteca Universitară din

⁷⁷ Vezi Al. Marș, *Filigranele hârtiei întrebuințate în Țările Române în secolul al XVI-lea*. București, 1987, p. LIII.

Budapesta, nici de sistemul ortografic utilizat de autorul acesteia (sistem posibil de raportat la mai mulți intelectuali ce au activat într-o perioadă mai largă de timp în zona Lugoj-Caransebeș), ci de caracteristicile hârtiei folosite.

Dictionarium valachico-latinum, cunoscut în literatura de specialitate sub numele *Anonymus Caransebesiensis*, fiind alcătuit în jurul anului 1650, este deci contemporan cu prima versiune românească a *Lexiconului* lui Pamvo Berânda, *Lexiconul slavo-român și tâlcuirea numelor*, transcris de Mardarie Cozianul în 1649. Constatarea are o semnificație deosebită pentru circulația modelelor culturale în spațiul românesc în cursul secolului al XVII-lea, întrucât probează existența încă din această perioadă, în Banat, a unei influențe certe a culturii latine.

LOCALIZAREA MANUSCRISULUI

Încă de la descoperirea manuscrisului intitulat *Dictionarium valachico-latinum*, B. P. Hasdeu a afirmat, bazându-se pe ortografia de tip maghiar utilizată de autor și pe notarea de către acesta a unor „cuvinte cu circulație zonală”, precum *alduiesc* „binecuvântează” sau *olos* „italian”, că autorul este cu certitudine un „român din Transilvania”⁷⁸. Revenind, în 1883, asupra textului, el a constatat că mai multe toponime consemnate ca intrări românești (*Logoș, Marmure, Timiș, Timișoară*) restrâng zona la Banat, iar altele (precum *Criciova, Maciova, Marga, Strem* sau *Teiuș*) indică faptul că textul a fost alcătuit de un „bănățean din regiunea Lugojului”⁷⁹.

Anonymus Lugoshiensis, căruia îi datorăm o „scrupuloasă conservare a unui dialect bănățean aproape necunoscut”⁸⁰ la finele secolului al XIX-lea, s-a dovedit a fi, printr-o „reașezare” în teren a toponimelor mai sus menționate de către Grigore Crețu⁸¹, un *Anonymus Caransebesiensis*. Orașului Caransebeș, absent din lista intrărilor românești ale dicționarului, îi erau chiar subsumate administrativ *Stremul* și *Teiușul*, primul reprezentând numele unei străzi din această localitate („platea Caranseb<ensien> nomen”, cum se notează în lexicon), iar cel de-al doilea fiind definit în manuscris ca „promontorium Caransebesiense”.

Faptele de limbă consemnate în *Dictionarium valachico-latinum* au dovedit deci, încă înainte de 1900, că autorul a aparținut mișcării culturale bănățene⁸², ilustrate prin mai multe scrieri manuscrise, în care au fost utilizate frecvent, în

⁷⁸ B. P. Hasdeu, *Două descoperiri*, p. 117.

⁷⁹ Vezi ultima formă a studiului *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, apărută în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 5-9.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 9.

⁸¹ *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, s.n., I, 1898, p. 323.

⁸² Pentru acest motiv, mai mulți autori, între care Lajos Tamás (*Etymologisch-historisches Wörterbuch der Ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapesta, 1966, p. 25) și Al. Belu (*Câteva considerații cu privire la autorul primului Dictionarium valachico-latinum. Contribuții la cunoașterea culturii bănățene din secolul al XVII-lea*, în „Orizont”, XX, 1969, nr. 5(181), p. 78), numesc manuscrisul *Anonymus Banatensis*.

cursul veacului al XVII-lea, alfabetul latin și ortografia de tip maghiar. Iar constatarea existenței în text a unui număr foarte mare de împrumuturi lexicale din limbile maghiară⁸³ și sârbă⁸⁴, respectiv evidențierea notării unor fonetisme, forme și termeni specifici, în epocă, colțului sud-vestic al țării⁸⁵ au argumentat suplimentar această localizare.

Redactat fiind în Caransebeș și reflectând o „scrupuloasă” notare a vorbirii bănățene⁸⁶, „împestrată cu multe ungurisme și mai puține săsisme”⁸⁷, lexiconul numit în mod curent *Anonymus Caransebesiensis* pare să fi fost descoperit, în 1742, la Sibiu. Ipoteza, îmbrățișată de toți cercetătorii textului, a fost sugerată de consemnările făcute foarte probabil de către Ioachim Botár, pe paginile 349–351 din manuscris. Potrivit acestora, preotul franciscan a plecat, la 28 noiembrie 1742, din Sibiu și, călătorind pe ruta Mediaș – Dumbrăveni – Sighișoara – Odorhei – Homorod – Brașov – Codlea – Făgăraș – Sâmbăta – Porumbacu, a revenit, la 16 decembrie, în același oraș⁸⁸.

Redactarea, tot la Sibiu, în toamna anului 1674, de către Mihail Halici-fiul, a unui testament și a unei liste de bunuri lăsate în custodia primăriei orașului la plecarea sa din țară⁸⁹ a adus argumente suplimentare în favoarea acestei localizări⁹⁰, cu atât mai mult cu cât în lista cărților păstrate în biblioteca familiei se afla și un „vocabularium paterna manu scriptum”⁹¹. Îndoiala provocată de faptul că, în 1712 (deci cu trei decenii înainte de 1742), toate bunurile lăsate la Sibiu de către Mihail Halici fuseseră transferate moștenitorilor la Orăștie, a fost ușor înlăturată de presupunerea că *Dictionarium valachico-latinum* va fi fost lăsat „în grija vreunui prieten al învățatului, de la care a ieșit la iveală mai târziu”⁹².

O analiză mai atentă a *Itinerarului* arată însă că notele de călătorie aflate pe paginile 349–351 din partea mai nouă a manuscrisului sunt nu consemnări spontane, ci o copie a unor însemnări prealabile. Doar astfel se poate explica scrierea cu anticipație și apoi anularea, pe pagina 349, a numelui localității *Hólvilág* (actualmente, *Țapu*), din apropiere de Mediaș, sau repetarea nejustificată,

⁸³ Vezi N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 149–162.

⁸⁴ Vezi o listă a termenilor pentru care s-a stabilit (și) un etimon sârbesc la Fr. Király, în volumul Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, p. 74–79.

⁸⁵ Vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 359–363.

⁸⁶ B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 9.

⁸⁷ N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de la Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, Bucarest, 1938, p. 52. (Vezi, în ediția modernă a cărții, publicată de Octavian Șchiau și Eugen Pavel, [Cluj-Napoca], 2003, p. 79.)

⁸⁸ Călătoria a durat deci 16 zile. Fr. Király, luând în considerare condițiile de călătorie din epocă, avansează ipoteza lecțiunii 26 (decembrie) în loc de 16 (vezi Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, p. 127, nota 68).

⁸⁹ A se vedea pentru textul testamentului N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 163–168.

⁹⁰ N. Drăganu nota în acest sens: „Se pare că nu este numai o întâmplare că manuscrisul Anonimului apare în 1742 tocmai la Sibiu, locul unde rămăsese biblioteca lui Halici” (*op. cit.*, p. 118).

⁹¹ Vezi Musnai László, Dani János și Engel Károly, *Date noi privitoare la Mihail Halici*, în *Studii de istorie literară și folclor*, Cluj, 1964, p. 87–106.

⁹² N. Drăganu, *loc. cit.*

pe pagina 350, a toponimului *Boldog-Asszonyfalva* (actualmente, *Maiad*), din apropiere de Odorhei⁹³. Și aceeași trebuie să fie explicația contradicției cronologice existente între datele călătoriei efectuate, între 28 noiembrie și 16 decembrie 1742, în zona Sibiului (consemnate pe paginile 349-351), și menționarea ulterioară (pe pagina 352) a intrării aceluiași călător în Transilvania, în ziua Sf. Martin, adică în 11 noiembrie 1742 („*Ingressus Transylvaniam 1742 in festo S. Martini*”⁹⁴).

Dictionarium valachico-latinum, amplificat deja cu foile pe care fuseseră transcrise de către altă persoană diverse *Connotationes ex adagiis*, a putut deci intra în posesia lui Ioachim Botár, cel care a scris, foarte probabil, pe paginile de sfârșit ale manuscrisului actual un *Itinerarium An. 1742 a 28 9-bris ad 16 10-bris*, nu doar în Sibiu, ci în orice localitate de pe traseul parcurs, de la intrarea în țară în zona Aradului, până la orașul aflat în sudul Transilvaniei. Iar preotul franciscan, mergând spre Sibiu, a trecut, după cum arată notele aflate pe pagina 352, întâi prin Pojoga⁹⁵ și Dobra, ambele sate nord bănățene aflate nu departe de zona Lugoj – Caransebeș, și apoi foarte probabil prin Orăștie, unde se afla, după 1712⁹⁶, biblioteca familiei Halici.

PATERNITATEA DICȚIONARULUI

Primele considerații competente asupra paternității celui mai vechi *Dictionarium valachico-latinum* cunoscut au fost formulate de către B. P. Hasdeu. După o cercetare amănunțită a manuscrisului descoperit în 1871, marele filolog constata că ortografia acestuia este diferită de cea utilizată în textele scrise de Ștefan Fogarasi, Mihail Halici-fiul și Ioan Viski, toți provenind din aceeași zonă („regiunea Logoșului, cuprinzând Caransebeșul cu hotarul hațegan”) și activând în aceeași epocă („a doua jumătate a secolului al XVII-lea, între 1640–1700”). Celor trei reprezentanți cunoscuți ai mișcării culturale bănățene li se alătură deci, prin lexiconul de la Pesta, „un al patrulea, ba încă cel mai prețios”⁹⁷.

Opinia a fost împărțită aproape în totalitate de către Nicolae Drăganu. Filologul clujean a ajuns și el la concluzia că Ștefan Fogarasi și Ioan Viski, care au lucrat de altfel în afara Caransebeșului, nu sunt autorii textului, întrucât, dincolo de

---

⁹³ Vezi Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I-II, [București, 1967], s. v.

⁹⁴ Potrivit lui Fr. Király, primul cuvânt din citatul reprodus în paranteză (*Ingressus*) reprezintă numele unei localități, *Ingozan* (= *Josani* ?), aflată în sudul Crișanei (vezi Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebestensis)*, loc. cit.).

⁹⁵ Acceptăm identificarea toponimului *Possa*, consemnat pe pagina 352 a manuscrisului, cu numele satului Pojoga din Hunedoara, propusă de Francisc Király (vezi în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 127, nota 68).

⁹⁶ Potrivit unor cercetări de arhivă, a rezultat că reprezentanții școlii reformate din Orăștie au intrat efectiv în posesia bibliotecii lui Halici în 1729. Vezi Maria Ursuțiu, *Din nou despre biblioteca lui Halici (1674) – addenda et corrigenda*, în „Biblioteca și cercetarea”, XII, 1988, p. 271.

⁹⁷ B. P. Hasdeu, *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, p. 5–6.

diferențele de ortografie, în manuscrisele lor există alte particularități fonetice și sunt utilizate cuvinte neînregistrate în dicționar. Nu pot fi avuți în vedere, dintre învățații originari din Banat, nici Gheorghe Buitul (care „a lucrat înainte de 1640”, are altă grafie și folosește cuvinte ce lipsesc din lexicon) și nici Gavril Ivul (care „n-a scris nimic românește”)⁹⁸.

Descoperirea, în arhiva Colegiului „Kún”, a testamentului redactat de Mihail Halici-fiul în 1674 a îndreptat însă atenția lui N. Drăganu către fostul rector al Școlii reformate din Orăștie. Numeroase argumente păreau să indice faptul că el va fi fost autorul căutat: era originar din Caransebeș și a trăit în timpul când se credea că a fost alcătuit manuscrisul; era preocupat de ideea elaborării unui dicționar (fusesse coleg și prieten cu Francisc Páriz Pápai, celebrul lexicograf maghiar); știa perfect latinește, iar școlile urmate explicau prezența în text a mai multor „grafii și rostiri obișnuite numai la cei ce au studiat la școli săsești”; manuscrisul fusese găsit la Sibiu, unde rămăseseră, în 1674, în custodia primăriei, bunurile familiei Halici; iar scrisul din *Dictionarium valachico-latinum* era asemănător cu cel al învățatului ardelean („scrisoarea ... fiind forma de tranziție de la scrisoarea de student <a lui Halici> la aceea definitiv statornicită a testamentului”)⁹⁹.

Paternitatea atât de complex argumentată rămânea însă o simplă ipoteză, fapt recunoscut chiar de Nicolae Drăganu, care nota: „Am îngrămădit atâtea argumente pentru posibilitatea identității lui Halici-<fiul> cu Anonimul din Caransebeș. Totuși, până la siguranță, parcă mai plutește o mică umbră de îndoială, din pricină că n-am putut identifica definitiv scrisoarea, iar, dintre orașele în care și-a petrecut Halici tinerețea, în cadrele Dicționarului nu se pomenește decât Sibiul și Caransebeșul. Ajutul și Orăștia lipsesc”¹⁰⁰.

Îndoielile lui N. Drăganu s-au dovedit întemeiate, deoarece, după 1960, o consemnare făcută chiar de Mihail Halici-fiul într-un *Regestrum librorum Michaelis Halicii de Cáránsebes*, fostă anexă a testamentului redactat în 1674 la Sibiu, a îndreptat atenția cercetătorilor spre Mihail Halici-tatăl¹⁰¹. Descoperitorii documentului, ajuns după anul 1712 în arhiva Parohiei reformate din Orăștie, au presupus că „Vocabularium paterna manu scriptum”, textul consemnat sub numărul 380, „este foarte probabil ... dicționarul român-latin păstrat la Biblioteca Universității din Budapesta”¹⁰².

Ipotetica paternitate a fost îmbrățișată fără rezerve¹⁰³ de Alexandru Horvath, care afirma că *Dictionarium valachico-latinum* este chiar rezultatul unei colaborări

⁹⁸ N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 116–117.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 117–122.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 162. O sinteză fidelă a demonstrației lui Nicolae Drăganu, corelată cu argumentele formulate de B. P. Hasdeu și Grigore Crețu, a făcut Al. Belu, în articolul *Câteva considerații privitoare la autorul primului Dictionarium valachico-latinum. Contribuții la cunoașterea culturii bănățene din secolul XVII*, în „Orizont”, XX, 1969, nr. 5(181), p. 73–78.

¹⁰¹ Vezi Musnai László, Dani János și Engel Károly, *Date noi privitoare la Mihail Halici*, în *Studii de istorie literară și folclor*, Cluj, 1964, p. 87–106.

¹⁰² *Ibidem*, p. 91.

¹⁰³ Autorii studiului citat în notele anterioare considerau că ipoteza lor va deveni certitudine abia în momentul în care va fi descoperit un text al lui Halici care să aibă un scris identic cu cel din manuscrisul budapestan (*art. cit.*, p. 92).

între Mihail Halici (autorul textului) și fiul său (utilizatorul și adnotatorul primei redactări)¹⁰⁴. Iar ulterior, Francisc Király a reargumentat-o, combinând informațiile cunoscute (de la descoperirea textului, în 1871, până la găsierea listei cărților din biblioteca familiei Halici, în 1960) cu noi considerații asupra particularităților ortografice ale manuscrisului (devenite criteriu de datare la mijlocul secolului al XVII-lea și, prin aceasta, argument indiscutabil pentru atribuire)¹⁰⁵.

Este însă Mihail Halici-tatăl autorul manuscrisului intitulat *Dictionarium valachico-latinum*?

Alcătuirea lexiconului păstrat în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta de către o persoană originară din Caransebeș, la o dată aflată cu certitudine, după cum ne-a arătat analiza filigranologică a textului, în deceniul de mijloc al secolului al XVII-lea, pare să susțină această paternitate. Cunoștințele indiscutabile de limba latină ale fostului rector al școlii reformate din orașul bănățean și formația sa culturală, influențată deopotrivă de limbile maghiară și germană, sunt și ele argumente plauzibile în același sens. Existența în biblioteca familiei Halici, în anul 1674, a unui vocabular „scris de mâna tatălui” și descoperirea prezumată a dicționarului român-latin la Sibiu, considerate a fi dovezi decisive și indiscutabile în stabilirea legăturii dintre manuscrisul păstrat la Budapesta și cei doi învățați din familia Halici, au însă valoare probatoare redusă.

După cum constatăm, în finalul capitolului anterior, prin analiza itinerarului scris de preotul franciscan Ioachim Botâr, manuscrisul ajuns ulterior la Pesta a putut fi găsit, în 1742, fie la Sibiu, fie la Orăștie sau într-o localitate din ținutul Caransebeșului¹⁰⁶. Depunerea, la 31 octombrie 1674, de către Mihail Halici-fiul, a bunurilor familiei în custodia primarului Johannes Luts și consemnarea în *Regestrum librorum Michaelis Halicii de Cáránsebes* a unui „vocabularium paterna manu scriptum”, despre al cărui cuprins nu știm nimic¹⁰⁷, nu conduc apoi cu obligativitate spre identificarea acestui manuscris cu *Dictionarium valachico-latinum*. Potrivit mai multor cercetări întreprinse atât la Colegiul „Kún” și la biserica reformată din Orăștie, cât și la Arhivele Statului din Sibiu, bunurile familiei Halici fuseseră, de altfel, încredințate moștenitorilor testamentari imediat după 1712¹⁰⁸, curatorii școlii reformate din Orăștie preluând efectiv cărțile, care formaseră una dintre cele mai mari și mai valoroase biblioteci transilvănene¹⁰⁹, în 1729¹¹⁰. Iar în inventarul acestei biblioteci, întocmit în anul 1702 la cererea lui

---

¹⁰⁴ Alexandru Horvath, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, p. 21–22.

¹⁰⁵ Vezi, ca sinteză a cercetărilor profesorului timișorean, studiile publicate postum în introducerea volumului Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, Timișoara, 2003.

¹⁰⁶ Vezi *supra*, p. 21–22.

¹⁰⁷ În *Regestrum librorum* nu este indicat nici formatul manuscrisului, dar nu este exclus ca acesta să fi fost identic cu cel al textelor înregistrate la pozițiile 379 și 381 (ambele fiind volume în -8°).

¹⁰⁸ Testamentul redactat la 31 octombrie 1674 devenea operant în 1712, în acest an fiind consemnate și ultimele informații despre activitatea lui Mihail Halici-fiul în Anglia.

¹⁰⁹ Vezi Maria Ursuțiu, *Biblioteci particulare și bibliotecari în Transilvania în secolul al XVII-lea*, în „Biblioteca și cercetarea”, VIII, 1984, p. 244–251.

¹¹⁰ Idem, *Din nou despre biblioteca lui Halici (1674) – addenda et corrigenda*, p. 271.

magistrat din Sibiu (în urma unui proces întentat de Petru Simon din Caransebeș, nepot al lui Mihail Halici)¹¹¹, nu este consemnat nici un manuscris posibil de corelat cu dicționarul pe care îl cercetăm.

Chiar dacă va fi fost descoperit la Sibiu, în 1742, *Dictionarium valachico-latinum* este deci dificil, dacă nu imposibil de identificat cu acel „vocabulary paterna manu scriptum” consemnat în *Regestrum librorum Michaelis Halicii de Căransebes* din 1674. Pentru a putea menține această identificare și, prin ea, ipotetica paternitate a lui Halici, este deci necesară nu simpla plasare a textului (prin datarea unor norme ortografice sau chiar prin analiza filigranelor hârtiei) la mijlocul secolului al XVII-lea, când a activat Mihail Halici-tatăl, ci identificarea unui text datorat cu certitudine învățatului bănățean, care să aibă același scris (inclusiv deprinderile ortografice) cu manuscrisul păstrat în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta¹¹².

Compararea scrisului din partea de început a lexiconului păstrat la Budapesta (vezi planșa I) cu puținele însemnări autografe ale învățatului din Caransebeș¹¹³, știut fiind că nu a fost descoperit încă un text românesc de mai mare întindere alcătuit de către acesta¹¹⁴, nu aduce însă certitudinea așteptată. Notățiile făcute, spre exemplu, pe un exemplar din cartea lui Kereszturi Pal, *Csecsemő keresztyény*, apărută la Alba Iulia, în 1638 (vezi planșele a II-a și a III-a)¹¹⁵, notații folosite ca argument pentru paternitatea lui Mihail Halici-tatăl¹¹⁶, arată un scris total diferit de cel existent în *Dictionarium valachico-latinum*. Diferit este de asemenea, după cum constata încă în 1924 Nicolae Drăganu¹¹⁷, și scrisul lui Mihail Halici-fiul (vezi planșa a IV-a)¹¹⁸. Ne referim acum desigur la modificările aduse textului de bază

---

¹¹¹ Arhivele Statului, Sibiu, Fondul *Primăria orașului și scaunului Sibiu, Theilungsbuch*, nr. 50, p. 21–29.

¹¹² A se vedea în același sens Musnai László, Dani János și Engel Károly, *Dute noi privitoare la Mihail Halici*, p. 92. O cerință identică formulase, în 1924, referindu-se însă la Mihail Halici-fiul, și Nicolae Drăganu, în studiul *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 162.

¹¹³ A se vedea, pentru transcrierea acestor însemnări și pentru indicarea fondurilor în care se păstrează cărțile-suport, Maria Ursuțiu, *Din nou despre biblioteca lui Halici (1674) – addenda et corrigenda*, p. 268–270.

¹¹⁴ În *Regestrum librorum Michaelis Halicii de Căransebes*, sunt consemnate, la pozițiile 381, respectiv 382, două volume „paterna manu scriptae”, *Cantiones Paschales* și *Cantiones Nativitatis et Pentecostales*, ale căror urme s-au pierdut.

¹¹⁵ Volumul este păstrat la Biblioteca Institutului Protestant din Cluj, având cota RMK 256 și numărul de inventar 20 386.

¹¹⁶ Cf. Alexandru Horvath, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, p. 71–72, și Francisc Király, în Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, p. 25–26.

¹¹⁷ *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 162.

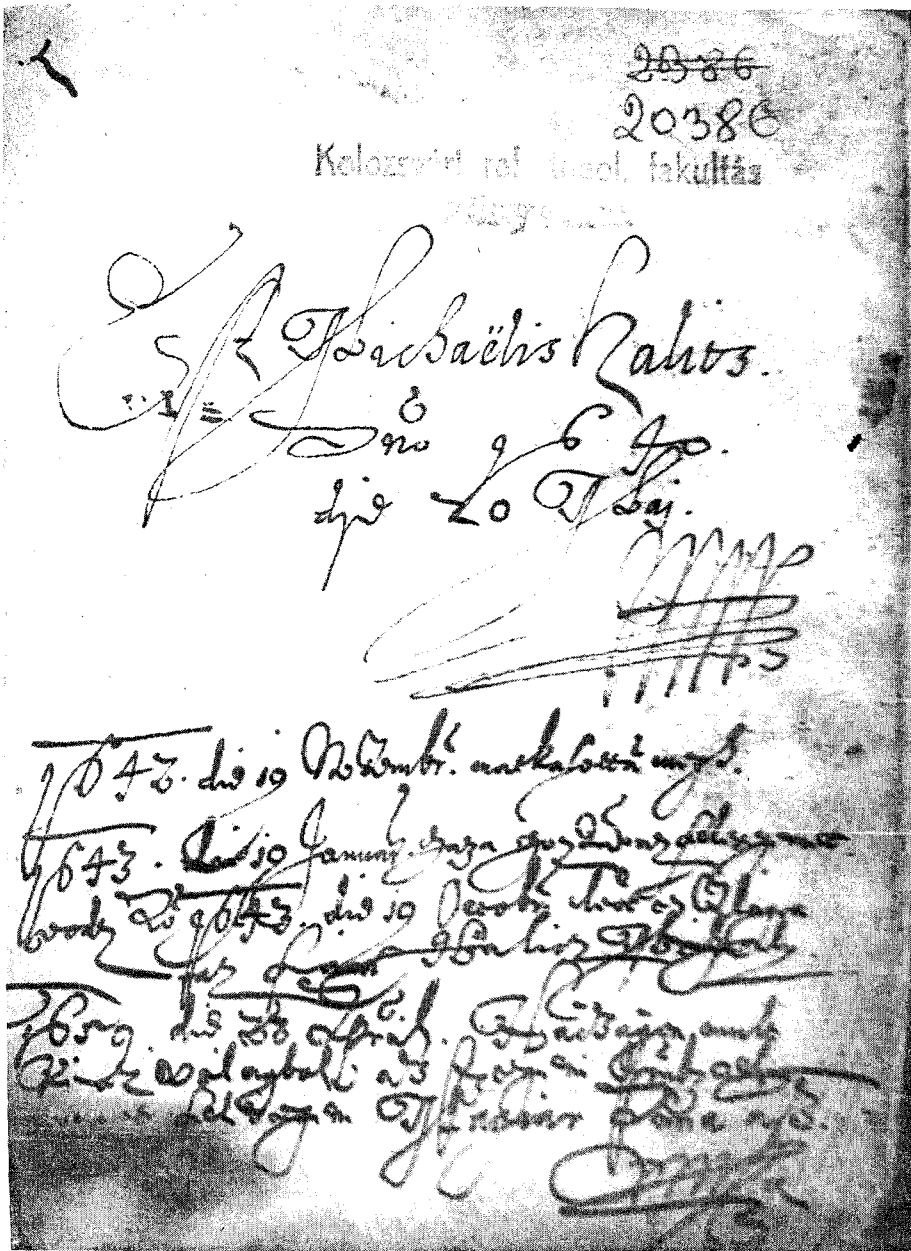
¹¹⁸ Imaginea a fost preluată din anexele la studiul publicat de Nicolae Drăganu în „Dacoromana”, IV, 1924–1926, p. 77–168.

Bèbesh Obstricator Bèbury
 Bèamèsh Villico
 Bèdè vel Bèdè Frater major natus
 Bèyèard. Imporand ~~Castro~~ Uxor Frater
 Bèyèard Lano oculorū pp. variolas
 Bèlos Bèlios. Phlegmaticus
 Bènyèsh Humos acidus
 Bènyèsh Humos acidus Inyanguyabundus
 Bènyèsh
~~Bènyèsh~~
 Bèlesh. Excorio Decurico
 Bèlie. Excorians Decurians
 Bèliamè. Excorians Decurians
 Bèlicor. Excorator
 Bèlong Bos albus
 Bèlgradul Ungursh Alba Regalis
 Bèlgradul Turcsh. Alba Graeca Taurinū
 Bèlgradul Ardalulij. Alba Julia
 Bèl. - Albus Belusagul Vantas
 Bènuèsh Doleo
 Bènuèsh. Ago ad aliquo Tracto Curagios
 Bènuèsh -
 Bènuèsh -
 Bènuitor -
 Bèratèsh. Amicus

PLANŞA I

Dictionarium valachico-latinum, pagina 16.

PLANŞA a II-a
Mihail Halici-tatäl – Însemnare din anul 1640.

alături de alți învățați, traducători, prelucrători sau simplu copişti, care au utilizat, în secolul al XVII-lea, scrisul cu litere latine în manieră ortografică maghiară.

Carmen Verethelidior quo Gemalem Genesof aque
ac membra Adolefcentis - Et Vahonim Franck. Sui,
chim, extollebat, Tó supra ffgumllitum lantfno
fragfmo quarto die 14 Febr

Thinsigeri laudent alii conviva Bacchi
Dehinc juvenum, dehincq; senum
Instentant alij cetas celebrare iugales
Sed sine te ulovius nunquam mea Tana voluptas
Ivenit, inquam, non, ulovius sine te
Salvus adeo Vahonim, o mea gaudia, Franck
Affugitq; tibi, rotis simul atq; arcistum
Hic hinc non deesses mihi Lux gratissima flosq;
Tempore quæ ab eterno reperit tibi nomen et ordo
Non solum hinc, alij sunt quæsi te affat, honore
Hic aliquos honos me modo Tansic monet

PLANŞA a IV-a

Mihail Halici-fiul - Fragment din Oda închinată lui Francisc Páriz Pápai.

MODELUL DICȚIONARULUI

Aspectul paginilor din manuscrisul numit în mod curent *Anonymus Caransebesiensis*, cu numeroase adaosuri făcute pe marginea din dreapta a filelor, cu modificări sau anulări ale mai multor cuvinte-titlu sau glose latinești, cu schimbări ale locului unor intrări, arată fără o cercetare foarte amănunțită că *Dictionarium valachio-latinum* a fost supus timp de mai mulți ani, de către mai multe persoane, unor repetate transformări.

Intelectualul bănăţean căruia îi datorăm prima formă a lexiconului a constatat cel dintâi existenţa unor lacune în partea românească, copierea unor cuvinte-titlu în alt loc decât cel indicat de ordinea alfabetică a literelor iniţiale sau transcrierea eronată a unor forme. Tot el a completat mai multe echivalente latineşti, scriindu-le peste linia care marca iniţial absenţa glosei sau alături de aceasta, a subliniat, în vederea unor preconizate modificări ulterioare, cuvintele sau sintagmele latineşti care nu corespundeau fidel, din punct de vedere semantic, cuvintelor româneşti, sau a marcat prin *Vide* respectiv prin *Insero* unele intrări pentru care urma fie să efectueze o corelaţie între două variante fonetice sau ortografice¹²⁰, fie să completeze o traducere pe care nu o identificase încă în lexicoanele pe care le consultase¹²¹.

Copie indiscutabilă a unei forme anterioare (o primă transcriere, foarte probabil pierdută¹²², sau un corpus de fişe insuficient ordonat alfabetic¹²³), formă prelucrată chiar de către autorul său pentru a deveni un lexicon bilingv mai complet şi mai corect (adnotatorii textului, deşi au avut în ansamblu o contribuţie redusă, au urmărit acelaşi obiectiv¹²⁴), *Dictionarium valachico-latinum* are deci toate caracteristicile unei lucrări lexicografice originale, prima în care româna este limbă-bază. Către această concluzie trimite şi absenţa unei scrieri similare nu doar în secolul al XVII-lea, ci chiar în veacul următor. (*Glosarul româno-latin* tipărit în 1668 de Ioannis Lucius¹²⁵ are o întindere şi o complexitate net inferioare manuscrisului bănăţean.)

Modificările operate în cazul câtorva intrări arată însă că punctul de pornire în alcătuirea textului l-a constituit, firesc în contextul cultural al epocii, un dicţionar care avea ca bază limba latină. Ne referim, spre exemplu, la intrarea *Boieresc. Nobilitaris*, în care primele litere ale cuvântului românesc sunt scrise în locul majusculei *N*, iniţiala termenului latinesc consemnat ca glosă. Aceaşi ipoteză este sugerată de unele completări, datorate de această dată unui adnotator al textului, care a scris, în intrările *Îndurat. Misericordiae (?) motus*, respectiv *Omătul. Nix*, echivalentul latinesc înaintea formei româneşti.

---

¹²⁰ A se vedea, dintre mai multe intrări, corelarea făcută prin *vide* între grafii în care este utilizat *ky* (*kyém, kyeméturè*) şi cele recomandate, cu *kj* (*kjem, kjemeturè*), sau între unele forme care încep cu *z* (*zac, zeamă, zară*) sau *sv* (*svădescu-mă, svârşesc, svredel*) şi cele condiderate normă, având la iniţială *dz* (*dzac, dzeamă, dzară*), respectiv *sf* (*sfădescu-mă, sfârşesc, sfredel*).

¹²¹ Vezi, pentru utilizarea indicaţiei *insero*, forma-titlu *oltenesc*, absentă în mod firesc din lexicoanele latineşti ale vremii.

¹²² Sugerează această ipoteză câteva modificări aduse primei forme transcrise, autorul textului şi un adnotator ulterior corectând unele erori apărute prin copierea anticipată a unor cuvinte (a se vedea, spre exemplu, în cadrul ediţiei, notele privitoare la intrările 3880, 4856 şi 5142) sau completând o lacună de tip *bourdon* (vezi în acelaşi loc nota privitoare la intrările 168 şi 169).

¹²³ Grupurile mari de cuvinte adăugate pentru completarea textului aflat, spre exemplu, pe paginile 41, 49, 67, 70, 75, 116, 131 sau 134 nu par să fi fost omise la copierea unui manuscris anterior.

¹²⁴ Echivalentele maghiare date, la începutul secolului al XVIII-lea, pentru 47 de cuvinte-titlu, aflate în special în partea de început a manuscrisului, nu pot justifica transformarea unui foarte bogat lexicon *româno-latin* într-unul *româno-latino-maghiar*. Cf. *Catalogus librorum manuscriptorum Bibliothecae Regiae Scientiarum Universitatis Budapestiensis*, [Tomus I], Budapest, 1889, p. 194.

¹²⁵ Vezi Eugen Coseriu, *Von Genebrardus bis Hervás. Beiträge zur Geschichte der Kenntnis des Rumänischen in Westeuropa*, Tübingen, 1981, p. 129–130; apud Giuseppe Piccillo, *Testi romeni in alfabeto latino (secoli XVI–XVIII)*, Catania, 1991, p. 34. Pentru versiunea românească a lucrării, vezi Eugenio Coseriu, *Limba română în faţa Occidentului. De la Genebrardus la Hervás*, Cluj-Napoca, 1994, p. 135–137.

Iar forma unor cuvinte-titlu din *Dictionarium valachico-latinum* arată că lexiconul (sau cel puțin unul dintre lexicoanele) utilizat(e) ca sursă avea(u) alături de limba latină (și) limba maghiară. Avem în vedere trei adverbe și un adjectiv consemnate ca intrări, *adesul* „adesea, frecvent”, *ararul* „rar”, *lupiul* „în felul lupilor”, respectiv *gușavel* „gușat, -ă, cu gușă”, a căror formă, neobișnuită pentru limba română, este posibil de explicat nu prin bilingvismul româno-maghiar al autorului, ci prin aplicarea unor modele, insuficient cunoscute, specifice limbii maghiare (crearea adverbelor cu *-ul*, respectiv utilizarea postpoziției *vel* „cu”).

Spre limba maghiară trimite cu certitudine, atât prin topica adjectivului, cât mai ales prin absența articolului din componența acestuia, și forma sub care apar în manuscris două nume de țări, *Grecească Țară* și *Nemțească Țară*, formă perfect explicabilă prin calchierea structurii numelor proprii ungurești *Görögország* și *Németország*.

Dictionarium valachico-latinum a avut deci ca model un lexicon unguresc, autorul anonim selectând intrările pe care le-a considerat a fi adecvate culturii noastre, plasând (pe fișele întocmite sau în momentul transcrierii acestora) formele latinești pe locul secund și înlocuind glosa maghiară cu echivalentul sau cu echivalentele existente în limba română. (Există în manuscris mai multe intrări cu aceeași glosă în limba latină, faptul dovedind deopotrivă respectarea caracterului plurisemantic al unor cuvinte latinești și constatarea existenței unei extrem de bogate sinonimii în cadrul limbii române.)

La un model latino-maghiar s-a gândit pentru prima dată Nicolae Drăganu, atunci când a corelat redactarea manuscrisului românesc, atribuită lui Mihail Halici-fiul, cu activitatea lexicografică a fostului coleg și prieten al acestuia, Ferenc Páriz Pápai¹²⁶. Carlo Tagliavini considera și el că *Anonymus Caransebesiensis*, *Lexiconul Marsilian* și *Dicționarul latin-român* al lui Teodor Corbea „au fost în mod cert influențate de lexicografia maghiară”¹²⁷. Iar Al. Borza, constatând că manuscrisul conține un extrem de bogat inventar de nume de plante și de pomi fructiferi, făcea relație între *Dictionarium valachico-latinum* și *Nomenclatura seu Dictionarium latino-hungaricum*, lucrarea apărută în 1630, sub numele lui B. Fabricius Szikszovianus¹²⁸.

Consultând mai multe dintre lexicoanele utilizate constant de către intelectualii bănățeni și transilvăneni la mijlocul secolului al XVII-lea, în încercarea de a identifica acest model, am constatat că o serie de fapte consemnate în *Anonymus Caransebesiensis*, precum structura unor intrări, forma unor cuvinte-titlu latinești și

¹²⁶ N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 121.

¹²⁷ Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum”, dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*, București, 1930, p. 9. Ideea fusese susținută anterior în studiul *L'influsso ungherese sull'antica lessicografia rumena*, publicat în „*Revue des études hongroises*”, VI, 1928, p. 16–45.

¹²⁸ Al. Borza, *Numiri românești de plante în vocabulare și dicționare din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, în „*Cercetări de lingvistică*”, Cluj, III, 1958, p. 201–202. Informația se regăsește fără nici o argumentare și la Mircea Popa, *Din istoricul raporturilor literare româno-maghiare în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în *Magyar-román filológiai tanulmányok*, Budapest, 1984, p. 143–144.

chiar numărul mare al soiurilor de pomi fructiferi¹²⁹, se regăsesc în lucrarea lui Albert Szenczi Molnár, *Lexicon latino-graeco-hungaricum*¹³⁰. Nu este exclus de aceea ca Anonimul din Caransebeș să se fi raportat la una dintre edițiile acestui dicționar (foarte probabil la aceea apărută în 1621), știut fiind că, aproximativ cinci decenii mai târziu, și Teodor Corbea s-a bazat, în realizarea manuscrisului intitulat *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, pe aceeași sursă¹³¹.

Consultarea altor dicționare bi- sau plurilingve, pentru traducerea în latinește a cuvintelor-titlu selectate din graiul local (în *Dictionarium valachico-latinum* sunt consemnate extrem de numeroase regionalisme fonetice, morfologice și lexicale bănățene¹³²) și pentru echivalarea toponimelor introduse în text cu scopul de a reflecta geografia locală sau pe cea a provinciilor românești mai mult sau mai puțin îndepărtate, este de la sine înțeleasă. Și, întrucât prezența între formele-titlu din manuscris a unor cuvinte ce ilustrau, la mijlocul secolului al XVII-lea, alte variante literare decât cea bănățeană (ne gândim la *bostan*, *bute*, *ciobotar*, *ciobotă*, *curte*, *ginere*, *giupân*, *glod*, *hac*, *îngiur*, *lubeniță*, *nasture*, *năsturel*, *omăt*, *pisc*, *sirip*, *stolnic*, *stropși* sau *șlic*¹³³), nu poate fi exclusă consultarea de către autor sau de către adnotatori a unor texte românești (inclusiv a unor lexicoane) ce proveneau din alte zone culturale¹³⁴, unele dintre acestea fiind scrise foarte probabil chiar cu grafie chirilică¹³⁵.

În aceeași epocă la fel a procedat, se pare, Mardarie Cozianul, atunci când a realizat, pornind de la cartea lui Pamvo Berânda, *Lexiconul slavo-românesc și tâlcuirea numelor*¹³⁶. Iar nu departe de Caransebeș, Simion Ștefan alegea și el în 1648, pentru versiunea dată *Noului Testament*; „cuvintele acelea ... carele le înțeleg toți”, inclusiv unele care nu aveau curs în sud-vestul Transilvaniei¹³⁷.

---

¹²⁹ Francisc Király considera că foarte bogata „terminologie din domeniul pomiculturii ne îndreaptă atenția spre zona gugulanilor” din ținutul Caransebeșului (în Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum* (*Anonymus Caransebesiensis*), p. 129).

¹³⁰ Dicționarul a cunoscut mai multe ediții în prima jumătate a secolului al XVII-lea (Nürnberg, 1604, Hanau, 1611, Heidelberg, 1621 și Frankfurt, 1644).

¹³¹ Vezi Alin-Mihai Gherman, *Cuvânt-înainte* la Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, Clusium, 2001, p. VIII-IX.

¹³² Înregistrarea a numeroase regionalisme lexicale a fost semnalată încă de la descoperirea textului de către B. P. Hasdeu (*Două descoperiri*, în „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30 (92), p. 117, și în special *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, VI, 1891, p. 9).

¹³³ Pentru prezența acestora în textele epocii, vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975 și Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termini regionali*, București, 1987.

¹³⁴ Ion Gheție, *op. cit.*, p. 363.

¹³⁵ Sugerează această ultimă ipoteză două erori consemnate în forma cuvintelor-titlu *fânar* (scris: *fenâp*) și *bănuială* (scris: *venujala*), datorate unui adnotator al lexiconului.

¹³⁶ Vezi Mirela Teodorescu, *Elemente regionale în Lexiconul lui Mardarie Cozianul*, în *Studii de limbă literară și filologie*, II, București, 1972, p. 91.

¹³⁷ Cf. Ion Gheție, *op. cit.*, p. 304-304.

IMPORTANȚA DICȚIONARULUI PENTRU ISTORIA SCRISULUI VECHI ROMÂNESC

Dictionarium valachico-latinum, prima scriere lexicografică de mare întindere cu bază limba română realizată în spațiul românesc, se dovedește a fi rezultatul prelucrării originale a unei surse latino-maghiare.

Modelul utilizat, dar mai ales buna cunoaștere de către autorul anonim deopotrivă a limbii latine și a limbii române, aceasta din urmă atât în varianta ei literară, cât și în cea specifică, la mijlocul secolului al XVII-lea, vorbirii locale bănățene, argumentează, prin exemple numeroase, ușor de detectat chiar la o lectură superficială a textului, importanța deosebită pe care o are acesta pentru istoria limbii române și pentru evoluția vechiului scris literar românesc.

Modalitatea de înregistrare a cuvintelor-titlu (forma de feminin a adjectivelor este notată adesea alături de cea masculină prin simpla indicare a desinenței specifice -ă, iar verbele sunt consemnate sub forma de persoana I a indicativului prezent¹³⁸) dovedește urmarea consecventă a tiparului lexicografic latinesc.

Influența exercitată de modelul latin are consecințe importante și în ortografierea cuvintelor-intrări. Ne referim în primul rând la unele abateri de la normele scrisului maghiar, reflectate sporadic în scrisul românesc cu litere latine încă din veacul anterior¹³⁹, între care utilizarea lui *c* sau a lui *ch* în loc de *k* (*credinczê, cresk, acru; christin, christinêsk, christinătate*). Avem însă în vedere în mod special utilizarea frecventă a unor grafii de tip etimologizant, ce dovedesc cunoașterea legăturii existente între unele cuvinte românești și echivalentele lor latinești, independent adesea de posibila influență a glosei în limba latină, consemnate în manuscris (*afflu, suffer; summé; guttê, gutturar; appropiedz, suppun*), sau pun în evidență descendența unor derivate sau forme gramaticale dintr-un cuvânt de bază românesc (*mintsinos, mintsune* prin corelare cu *mint; zelogsesk, zelogsit*, sub influența posibilă a lui *zelog; bərbêtzie, clopotzel, lêtzime, sufletz* prin raportarea probabilă la *bêrbat, klopot, lat* sau *sufflêt*)¹⁴⁰.

Competența lingvistică a Anonimului din Caransebeș este confirmată și de încercarea de diferențiere prin forma-titlu a unor omonime¹⁴¹ și în special de prezența în manuscris a unor prime încercări de normare explicită prin corelarea

---

¹³⁸ Fac excepție, din rațiuni semantice (glosarea cu echivalentul latinesc trebuia să fie diferită), verbele cu utilizare impersonală, notate totdeauna sub forma de persoana a 3-a a indicativului prezent.

¹³⁹ Vezi, pentru exemple, Ion Gheție, *Fragmentul Todorescu*, în *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, 1982, p. 288, 292, 295, și B. P. Hasdeu, *Luca Stroici, părintele filologiei latino-române*, în B. P. Hasdeu, *Studii de lingvistică și filologie*, I, ediție îngrijită de Grigore Brâncuș, București, 1988, p. 44–45. O sinteză a informațiilor se găsește în articolul nostru, *Grafiu cu model latin în scrisul vechi românesc*, inclus în volumul colectiv *Antic și modern. In honorem Luciae Wald*, București, [2006], p. 119–120.

¹⁴⁰ Gh. Chivu, *art. cit.*, p. 120–121. Vezi și Francisc Király, în Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, p. 33, 62.

¹⁴¹ Ne referim la notarea ca intrări a unor forme substantivale articulate (precum *scosul, șargul, treapădul, trecutul*) atunci când exista posibilitatea unei confuzii cu un adjectiv sau cu un verb, știut fiind că de regulă autorul textului consemna substantivele sub forma nearticulată.

unor variante fonetice, înregistrate firesc fără glosă, cu forme considerate recomandabile: *svădescu-mă vide sfădescu-mă, svârșesc vide sfârșesc, svârșit vide sfârșit, svredel vide sfredel* și mai ales *zeamă vide dzeamă* sau chiar *zară vide dzară*.

Destinat foarte probabil nu unui scop didactic (deprinderea unei limbi de cultură prin intermediul românei)¹⁴², ca majoritatea lexicoanelor vechi românești, ci prezentării cât mai detaliate a vocabularului limbii române cu ajutorul glosării prin latină, *Dictionarium valachico-latinum* înregistrează, în cele 5325 de intrări, cel mai mare număr de termeni cunoscut din scrierile anterioare anului 1700. Inventarul este astfel superior numeric celui utilizat de Mardarie Cozianul în *Lexiconul slavo-român* din 1639 și incomparabil mai bogat decât vocabularul utilizat în scrieri de referință din epocă, precum *Psaltirile*, *Cazania a II-a coresiană* sau *Cartea de învățătură* a mitropolitului Varlaam¹⁴³.

Între cuvintele consemnate se individualizează, după cum s-a remarcat chiar din momentul descoperirii manuscrisului, un corpus extrem de bogat de regionalisme, majoritatea provenind din limbile maghiară sau sârbă, dar multe având încă etimologie necunoscută¹⁴⁴. Glosele latinești notate în câteva articole

---

¹⁴² Cf. Alexandru Horvath, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, p. 72–73.

¹⁴³ Vezi pentru acestea din urmă Cornel Dimitriu, *Romanitatea vocabularului unor texte vechi românești. Studiu statistic*, Iași, 1973, p. 54–55.

¹⁴⁴ Într-un inventar cvasigeneral al regionalismelor bănățene înregistrate în *Anonymus Caransebesiensis* (unele cu circulație și în zone limitrofe, precum nordul Olteniei, sud-vestul Transilvaniei sau sudul Crișanei) intră, după cum arată o serie de lucrări în care este studiată circulația cuvintelor în scrierile epocii (vezi între acestea, în afara celor două serii ale marelui *Dicționar al Academiei*, Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975 și Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*, București, 1987), cuvinte și variante lexicale precum: *acar conj., acarcare, acera, adău, agârni, agru, ai, aia vb., alacor, alduf, alenzui, alenzuitură, aludzi, aniș, apuți, arnieu, astruca; bace, bapcă (și batcă), băl, băloni, bărates, bășău, bătăr, băt, berbeniță, bețiș, bică, biceu, biciulat, biosime, birîș, blotor, boaghe, boambă, boboașă, bobonî, bobonîtoare, broteală, buduroni, bulă, bumb, buș, bușlui, bușluială, bușluitoar; cărica, cărică, căștișă, cebală, cebălu, cebăluitor, celarnic, celui, celuiitor, celuițură, celșag, chinci, chipiș, chiuță, chiti, chituș, cijmaș, ciordar, ciordă, clisă, cocie, cocîș, cocîși, copârșău, coțcă, cucuriță, cucurudz, culdui, culduș, curechiu; disău; faidă, fericăciune, feștiș, fig, fișă, firiz, fodormintă, frăgar, fucie, fuștaș; galeș, giuî, gostî, grôf; harâng, hămuș, hămuși, hărăngăzău, hărgani, hârț, hinteu, hlapă, hlăpește, hlăpie, homocos; ialoviță, ian, ima, imală, imălos, imos, ispan; jalie, jold, joltar; lacșă, lard, lăcșag, lăpuc, lărdos, leghen, lifurî, lifuroni, lihod, loding, lom, lotrame, lotri, lotrie, lud, ludețe, lugsău, marvă, măimucă, mărgenareș, măros, măroșie, mărtână, mărtănos, măsai, mătarângă, mǎzgaî, mǎzguș, megheleu, mereu, merniță, mersură, mezdreală, mezdrî, micutel, miraz, mitutela, moare, modoș, mogândeăț, morticios, motcă, motroc, mozgoși, mozomaină, murgî; nămai, nămesti, nămestitură, nea, nemes; ocă, ocoș, ogoială, olos, ololesc, olton, omesti, omestitură, oșcoală, otalm, otălmăzu; panțir, partă, păcură, păgubi, păharsec, păpiroș, pântălu, păsulă, păzi, păzitor, păzițură, pecine, piaț, pielușină, piftui, pinc, pincoș, pînt, piparcă, pleh, plehșor, pociumb, pogace, pogăci, pomost, porau, porobacă, potoc, primură, procator, procatorie, proidit, pruglă; ratot, robcă, rută; sască, săbăiesc, săbău, schipit, secrini, simpur, sincauf, sir, slutăciune, sluti, socaci, socaș, solduș, soția, spichinard, straiță, sucă, sūci, suclui, sucluire, sugușă; șanț, șarg, șatră, șişac, șlog, șod, șodzi, șodzie, șomăc, șpec, șpilă, șuguitor; tarconi, tăfăragă, tălpălu, tăușor, târnaț, târnomete, târsitură, târtăi, teglă, tenchel, tengheliță, tenier, teică, timoare, tincă, tintă, tisug, tizediș, toblă, tocmă, tolcer, toldău, tormac, tovar, tovarî, tramă, trăgănătură, trinci, tristeală, troian, turbolie; țagră, țără, țeclă, țigrie, țipou, țiproș, țondră; ura, ureznic, uricaș, urici, uzbăi, uzbăială; varoș, văiagă, vălău, văroșatec, vârstătură, verdaică, verdunc, vicodol, vig, violă, vișeu, vracniță, vrăbeș, vreavă, vrevi, vrevitor;*

atestă apoi utilizarea în Banat, în jurul anului 1650, a unor termeni de uz general, precum *număr*, *numărător* sau *numărătură*, cu sensurile „citesc”, „cititor”, „citire”, considerate dispărute încă din veacul anterior¹⁴⁵. Numeroase înregistrări reprezintă prime atestări sau permit coborârea în timp a datărilor deja cunoscute pentru forme și variante lexicale precum *păharsec*, *părip*, *pâcicăi*, *pejmă*, *piftui*, *pleasnă*, *plugăresc*, *pogace*, *potârcă*, *potroinic*, *presină*, *prestură*, *primură*, *prislân*, *priti*, *probă*, *probăului*, *purcăreață*¹⁴⁶. Iar multe cuvinte, între care *crâmpicea* „soi de grâu”, *hronț* „os moale”, *lingui* „a se linguși”, *linguitor* „lingușitor”, *pâinic* „pârânc, (varietate de) mei”, *pâncățui*, *pișotcă* „om care urinează des în pat”, *pogăci* vb., *primitură* „primire”, *schilitură* „gătire, dichisire”, *scopos* „în mod demn, cum se cuvine”, *simpur* „pucioasă”, *socaș* „obicei”, *soricel* „soare mic”, *spichinard* „levănțică”, *tristeală* „tristețe”, *ursoanie* „ursoaică”, *văduhoni* „bărbat văduv”, *văiagă* „piuă, moară”, *verdaică* „ciocănitoare”, *verenic* „(obiect împletit în formă de) spirală”, *veșt* „(om) încercat, cu experiență”, *vip* „fidel, sigur”, *vomutură* „vomă; vomitare”, *vračniță* „poartă (de scânduri sau de nuiele)”, *vreavă* „strigăt, protest”, *zăbroanie* „plasă de pescuit” sau *zogonitor* „izgonitor”, lipsesc din dicționarele istorice ale limbii române.

*

Dictionarium valachico-latinum păstrat în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta este deci primul nostru dicționar original și totodată prima lucrare lexicografică cu bază româna realizată în spațiul românesc înaintea scrierilor iluminiștilor ardeleni. Manuscrisul, redactat de către un intelectual anonim din Caransebeș, în deceniul de mijloc al secolului al XVII-lea, își dovedește astfel pe deplin importanța pentru studierea în diacronie a vocabularului românesc și pentru cunoașterea evoluției scrisului literar într-o zonă culturală în care conștiința latinității limbii române a avut de timpuriu manifestări semnificative.

---

zăbet, *zăbroanie*, *zăpri*, *zăprit*, *zăpăritură*, *zăuita*, *zăuitat*, *zăuitător*, *zăuitătură*, *zbici*, *zbiciuitură*, *zgaibă*, *zgăibos*, *zob*, *zogoană*, *zogoni*, *zogonitor*, *zomoniță*. Pentru sensul unora dintre cuvintele înseriate sub forma de bază și pentru distingerea altora de omonimele cu repartiție dialectală diferită, a se vedea *Glosarul* atașat ediției.

¹⁴⁵ Cf. Mariana Costinescu, în *Codicele Voronețean*, București, 1981, p. 178.

¹⁴⁶ Acestor cuvinte, selectate exclusiv dintre intrările care încep cu litera *p*, li se alătură alte exemple extrase de Doina Grecu, în *Anonymus Caransebesiensis ca sursă pentru Dicționarul limbii române*, publicat în „Cercetări de lingvistică”, Cluj, XIX, 1974, nr. 4, p. 77–80. Intră în aceeași categorie de termeni și numele unor tradiții sau obiceiuri folclorice (precum *vergelatul*), dar în special bogatele serii lexicale prin care sunt numite, spre exemplu, în dicționar soiurile de *măr*, de *păr* și de *cireș* cunoscute în epocă în zona Caransebeșului. Vezi și *infra*, p. 60.

STUDIU LINGVISTIC

GRAFIA

1. Inventarul grafemelor. *Dictionarium valachico-latinum*, primul lexicon românesc scris cu litere latine, cunoscut în literatura de specialitate sub numele *Anonymus Caransebiensis*, face parte din seria textelor transilvănene și bănățean-hunedorene în care au fost utilizate, începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, normele ortografice maghiare.

Autorul manuscrisului și annotatorii primei redactări au folosit pentru scrierea cuvintelor românești următoarele grafeme (majuscule și minuscule): *A, a, B, b, C, c, ch, cs, cz, D, d, ds, dsh, dz, E, e, F, f, G, g, gj, gs, gy, H, h, I, i, j, K, k, kj, ky, L, l, M, m, N, n, nj, ny, O, o, P, p, R, r, S, s, sh, sz, T, t, th, ts, tz, U, u, V, v, Z, z.*

Majusculele sunt notate totdeauna la inițiala cuvintelor-titlu. (Cu același tip de literă sunt scrise numele dicționarului, inițiala primului cuvânt din partea latinească și, în puținele adaosuri de acest tip, inițiala din glosa ungurească.) Majusculele sunt de asemenea literele cu care încep cele câteva nume proprii consemnate în cadrul articolelor și cele care ordonează alfabetic grupurile de cuvinte incluse în lexicon.

Grafemelor simple, identice cu acelea existente în alfabetul latinesc, li se alătură, după cum se poate observa din lista de mai sus, numeroase grafeme compuse, preluate de regulă din scrisul maghiar: *cs, cz, ds, dz, gs, gy, kj, ky, nj, ny, sz, ts, tz.* Aceeași proveniență au variantele literelor *a, e, o* și *u* marcate de accent (*á, é, è*) sau de tremă (*ë, ö, ü*). Utilizarea lui *ch* și *th* și dublarea în anumite cuvinte a literelor *ff, gg, mm, nn, pp, ss* și *tt* își găsesc explicația în influența exercitată de ortografia latinească. Iar variantele literelor *a* și *e* marcate de spirit (*á, a', è*), respectiv grafemele compuse *dsh* și *sh* sunt inovații consemnate pentru prima dată într-un text românesc.

2. Preluate din scrierea maghiară și din cea latinească sau „inventate” pentru a nota sunete specifice limbii române, grafemele utilizate în *Dictionarium valachico-latinum* pun în evidență existența a numeroase oscilații și alternanțe.

Valoarea fonetică a literelor simple sau a grupurilor de litere utilizate în manuscris poate fi stabilită, în aceste condiții, prin corelarea normelor existente, la mijlocul secolului al XVII-lea, în scrisul maghiar și în cel latinesc¹ cu fenomenele

---

¹ A se vedea pentru acestea, în primul rând, Kniezsa István, *Helyeírásunk történeté a könyvnyomatás konáig*, Budapest, 1952 și C. I. Andreescu, *Manual de paleografie latină*, București-Iași, 1939. Informații utile se găsesc de asemenea la Bárczi Géza, *A magyar nyelv életraiza*, Budapest, 1966 și, cu privire directă la *Dictionarium valachico-latinum*, la Francisc Király, *Din istoricul ortografiei românești (Secolul al XVII-lea)*, Timișoara, 1986. Ultimul studiu a fost reluat în formă parțial modificată în volumul Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebiensis)*, Studiu filologic și indice de cuvinte de Francisc Király, Timișoara, 2003, p. 36–70.

fonetice ce caracterizau, în aceeași epocă, varianta bănățean-hunedoreană a românei literare². În cazul multor cuvinte aflate la prima sau chiar la unica atestare în lexicon, este însă necesară și luarea în considerație a rostirilor specifice graiului vorbit în zona Caransebeșului³, respectiv raportarea la fonetismul (presupusului) etimon⁴.

3. Valoarea fonetică a grafemelor. Dintre literele folosite în partea românească a dicționarului nu pun probleme de interpretare *b* (= [b]), *d* (= [d]), *f* (= [f]), *l* (= [l]), *m* (= [m]), *n* (= [n]), *p* (= [p]), *r* (= [r]) și *t* (= [t]). Celelalte grafeme sunt folosite cu valori fonetice multiple.

a

Litera *a* și variantele sale, mai puțin frecvente, marcate cu accent (*á*) sau cu spirit⁵ (*â*, atestat în *despárt* 821, și *â*, prezent tot o singură dată în *pát* 3112), au în primul rând valoarea [a]: *arárul* 249, *báde* 386, *enkark* 1104, *falé* 1223, *laud* 2277, *masé* 2490, *vár* 4848. Aceeași valoare are *a* la finala mai multor intrări adăugate ulterior: *arvuna* 286, *badicza* 387, *batuta* 382, *chrana* 707, *fala* 1224, *fiia* 1227⁶, toate substantive feminine consemnate sub forma articulată de un adnotator care a introdus în lexicon și formele *belusagul* 404, *foloszul* 1305, *enkelcumentul* 2028.

În *embat* 969 și în adaosul *szárg* (*de ~*) 3892, *a*, respectiv *á* notează, după cum arată și grafiile *embétat* 970, *embétumé* 971 sau *szèrg* (*de ~*) 810, toate consemnate de autorul manuscrisului, vocala centrală [ã].

După grafeme corespunzătoare unor consoane care nu erau rostite dur în zona Banatului, litera *a* notează diftongul [ɛa]⁷ în: *icsa* 1678 (cf. *ice* 1680); *Ardal* 254, *dal* 762; *plavé* 3348, *telagé* 4586 (cf. *telegar* 4587); *entragé* 1179 (cf. *entreg* 1178), *mirásza* 2672, *vintra* 4672 (ultimele două adaosuri); *stag* 4356, *starpé* 4358, *také* 4564 (cf. *tekush* 4583).

În grafii de tipul *albaczé* 123, *bát* adj. 380, *izmané* 1750, *vac* 4839 sau *vardzé* 4852, *a* putea nota, după o labială, deopotrivă un diftong, [ɛa], sau vocala [a], ambele rostiri fiind posibile, la mijlocul secolului al XVII-lea, în Banat⁸. Această

² Aceste fenomene au fost sintetizate de Ion Gheție, în *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 305–309.

³ Pentru trăsăturile graiurilor bănățene în secolul al XVII-lea, vezi Ion Gheție, *Introducere în dialectologia istorică românească*, București, 1994, p. 70–114, iar pentru fonetismele dialectale actuale, *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, 1984, p. 244–254.

⁴ Am avut în vedere de regulă indicațiile etimologice consemnate în cele două serii ale *Dicționarului limbii române* (DA și DLR), București, I–XIII, 1913–2006 și în *Micul dicționar academic* (MDA), I–IV, București, 2001–2003.

⁵ Pentru a facilita identificarea grafiilor citate, în condițiile în care transcrierea publicată în prezentul volum este interpretativă, exemplele sunt însoțite, în cadrul acestui capitol al studiului lingvistic, de cifra care indică numărul intrării din lexicon.

⁶ Cf. Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 317–391 (unde Fr. Kiraly a transcris totdeauna litera finală din aceste forme prin *ă*).

⁷ Vezi și N. Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania”, IV, partea I, 1924–1926, Cluj, 1927, p. 141.

⁸ Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 126–128, 223.

interpretare trebuie dată desigur literei *a* și în formele *saké* 3872, *dzamé* 953, *ameczalé* 188, *amurtzalé* 197 sau *czapé* 711⁹.

Ținând seamă de rostirile locale înregistrate în zona de alcătuire a manuscrisului, înclinăm să credem că *a* notează vocala [a] în *gresalé* 1472, *shaptèlè* 158, *shasèlè* 157¹⁰, cu atât mai mult cu cât în lexicon *a* nu alternează niciodată, în contextele citate, cu *e* sau cu *ea*.

c, ch, cs, cz

Sub influența normelor scrisului latinesc, *c* notează frecvent velara [k], mai puțin la inițială: *curului* (în *buka* ~) 549, și adesea în interiorul cuvântului, înainte de slovă-consoană: *acru* 19, *acrè* 20, *acrime* 21 sau de slovă-vocală: *mjercury* 2638, *vaca* 1660.

În interiorul cuvintelor, litera *c* are însă de cele mai multe ori valoarea [t], ca în scrisul maghiar¹¹ și în majoritatea textelor vechi românești scrise cu ortografie maghiară: *despercitor* 823, *empucit* 1010, *enceleg* 1013, *guricé* 1569, *icé* 1769, *shtincie* 4398.

Într-un exemplu singular, *icé* 1680, *c* notează pe [č], dar posibilă confuzie între *icé* adv. 1680 și *icé* s. f. 1679 sugerează explicarea grafiei adverbului printr-o eventuală omitere a literei *s*.

Grafemul *ch* este notat, sub influența scrisului latinesc, în *christin* 703, *christinesk* 704, *christinètaté* 705, *christinèskumè* 706, grafii în care digraful corespunde desigur lui [h]. Aceeași valoare are *ch* în două adaosuri ulterioare: *chrana* 27, respectiv *chirbintèlè* 638. Autorul manuscrisului a utilizat o singură dată grafemul *ch* pentru a nota, ca în vechea ortografie maghiară¹², africata [č]: *chérshitor* 636, dar încadrarea formei în seria intrărilor care încep cu *cs* sugerează posibilitatea apariției lui *ch* printr-o eroare de scriere¹³.

Sub influența scrisului maghiar, digraful *cs* notează frecvent pe [č]: *acsèratul* 29, *bacs* 359, *csirèshè* 651, *decsi* 781, *ficsurel* 1275, *Kricsova* 2126. În două adaosuri, *cs* are valoarea [t], apărută foarte probabil sub influența grafemului *cz*: *csèrmurè* 632, *fecsarnik* 1230.

Litera compusă *cz* corespunde în numeroase contexte, exact ca în ortografia maghiară, africategi [t]: *czapè* 711, *czarè*, *Haczeg* 1583, *lacz* 2250, *uspez* 5181, *viczel* 4974.

ds, dsh, dz

Grafemul *ds*, notat pentru prima oară într-un text vechi românesc¹⁴, este folosit pentru a nota africata [ğ] în intrări precum *repedsune* 3721, *urdsie* 5133, *urdsisesk* 5134.

⁹ *Ibidem*, p. 138, 230.

¹⁰ Cf. *ibidem*, p. 142–143, 306.

¹¹ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 188.

¹² Francisc Király, în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 49.

¹³ Cf. Grigore Crețu, *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, s.n., I, 1898, p. 332.

¹⁴ Digraful *a* a apărut în ortografia maghiară în secolul al XVI-lea. Vezi Francisc Király, *op. cit.*, p. 51.

În mai multe forme de tipul *dsoj* 935, *dshos* 934, *dsupen* 936 sau *dshupeneasê* 937, aflate în alternanță cu *gsoj* 1529, *gsòs* 1535, *gsupên* 1554, *gsupênasê* 1555, autorul dicționarului a modificat pe *ds* în *dsh*, desigur sub influența grafemului *sh*.

Digraful *dz*, creat în scrisul maghiar prin analogie cu *cz*¹⁵, este utilizat pentru a nota africata [dʒ], specifică scrierilor bănățene: *audzitul* 345, *dzamê* 953, *dzik* 962, *frundzê* 1340.

e

Litera *e* apare în *Dictionarium valachico-latinum* în alternanță cu *é*, *è*, *ê* sau *ë*, fără ca literele marcate prin semne diacritice să aibă o distribuție specifică. Cu toate acestea, la inițială apar doar *e* și *ê*, *è* are, în ansamblu, atestări mai frecvente la finală de cuvânt, iar *ë* înregistrează numai două apariții, ambele în adaosuri datorate aceleiași persoane, diferite de autorul manuscrisului: *mëndria* 2524 și *vërful* 4920.

Valorile fonetice ale literei *e* și ale variantelor grafice ale acesteia sunt, de aceea, identice, faptul fiind confirmat și de numeroasele alternanțe grafice existente în cadrul formelor românești. Autorul manuscrisului trimite chiar de la *kyém* 2244, respectiv *kyemêturê* 2245 la *kjem* 1920 și *kjemeturê* 1921. Din cauza aceleiași alternanțe lipsite de acoperire fonetică, unele grafii permit interpretări multiple, ce au generat chiar confuzii între cuvintele omografe. Astfel, pentru autor, *dzéu* acoperea, potrivit corespondentelor latinești consemnate în intrarea 958 („Deus. Certe. Profecto”), deopotrivă substantivul *zeu* și adverbul *zău*. Iar un adnotator târziu, completând glosa „Serum”, dată intrării *dzarê* 954, cu „Diluculum”, a inclus sub aceeași formă-titlu atât pe *dzare* cât și pe *dzară*.

Litera *e* și variantele sale *é*, *è* și *ê* notează constant vocala [e]: *abêsh* 6, *bucsumê* 536, *csê* 610, *dêmult* 795, *ferék* 1255, *klêncs* 1969, *plevêsk* 3372, *vêrdê* 4910; vezi și *iêl* 1681, *ieftinesk* 1684, *iêrj* 1692, *mjêd* 2630. Aceeași valoare avea desigur *e* când era urmat de *n* în prepozițiile compuse *prên* 3522, *prentre* 3524, *prentru* 3523 și foarte probabil în *argsent* 372, formă care va fi consemnat conservarea unui fonetism arhaic (cf. *argsint* 271, 272), fără să fie exclusă posibilitatea unei modelări a grafiei după etimonul latinesc.

La inițială de silabă, *e* corespunde diftongului [je]: *bêrbiê* 415, *fiê* 1271, *gruê* 1512, *iniê* 1714, *kêtêniê* 1905, *roshiê* 3818, *viê* 4983.

În numeroase contexte *e* și toate variantele sale notează o vocală centrală, [ã] în *balê* 364, *bêde* 386, *czapen* 713, *elyo* 968, *gejtân* 1385, *sêm* 3963, *zenat* 5234, sau [î], în *embuk* 975, *ênterit* 1163, *hareng* 1591, *keshtigê* 1900, *mëndria* 2524, *stremb* 1559, *têrnac* 4631, *vêrful* 1920.

În cuvinte de tipul *bore*sk 525, *crep* 699, *dzemos* 956, *galben* 1369, *pêskar* 3230, *têu* (a ~) 336, valoarea literei *e* (*è*) este dificil de stabilit, ambele pronunțări, cu [e] sau cu [ã] fiind posibile în zona Banatului¹⁶.

¹⁵ Vezi Francisc Király, în Mihail Halici-tatâl, *op. cit.*, p. 51.

¹⁶ Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 306.

Interpretare dublă, [ɛ] sau [ɛa], are grafemul *e* în *fel* 1234 (cf. *feal* 1222) sau *prekurat* 3515, dar și în *jèu* (*aminte* ~) 190, *mitutè* 2665, *nè* 2792 sau *pèrticsè* 3222. Întrucât diftongul se redusese la [ɛ] în metafonie, iar în grafii de tipul *bère* 420 sau *frumszécze* 1339 *e* nu alternează niciodată cu *ea*, litera corespundea foarte probabil, ca și în vechea ortografie maghiară, unui [e] deschis¹⁷.

La inițială de silabă, după *o*, *e* nota cu certitudine diftongul [uă] în *noélé* (*al* ~) 160, *plœ* vb. 3378, *roè* 3804.

g, gs, gy

Când este urmat de o literă care corespunde unei consoane sau unei vocale nepalatale, *g* notează consoana velară [g]: *agèrn* 70, *dezgolèsk* 862, *engrop* 1087, *fregar* 1313, *nègucz* 2816, *sagnè* 3868, *terguièsk* 4623. Potrivit fonetismelor uzuale în epocă, *g* are aceeași valoare în *gècsesk* 1376 și în *gida* 1420.

În *gégumen* 1381, *geftin* 1380 (ambele adaosuri târzii) sau *tengeliczè* 4614, respective în *engit* 1078, *engiciturè* 1079, *neginè* 2804 sau *sugicz* 4493, *g* urmat de *e* sau *i* corespunde palatalei [g̃], în vreme ce în *argèlash* 279, respectiv în *Argish* 273, *argisèsk* 274, *argisalè* 275 sau *borgil* 534, *g* (+ *e*, *i*) redă africata [g̃].

Consoana [g̃] este notată frecvent în manuscris prin *gs*, utilizat constant la inițiala cuvintelor consemnate pe paginile 53 și 54 din manuscris (între acestea se află *gsanè* 1518, *gsèm* 1519, *gsinere* 1523, *gsudek* 1538, *gsur* 1556), dar și în interiorul multor cuvinte-titlu: *agsèr* 73, *argsint* 271, *endregsitor* 1054, *kèlbešos* 1808 sau *lefešiu* 2286.

Iar palatalei [g̃] îi corespunde în mod constant digraful *gy*, uzual încă în ortografia maghiară: *bogyè* 529, *gyacè* 1577, *megyèleu* 2505, *ungyè* 5108. În *gyöngyvirag* 1579 este greu de spus, dată fiind absența altor atestări în textele vechi românești, dacă ne aflăm în fața unui împrumut lexical sau în fața unui termen maghiar.

h

Litera *h* are de regulă valoarea [h] în *hejnuczè* 1597, *hèmbar* 1609, *hercz* 1614, *hèrkè* 1621, *odihné* 2962, *odihnalè* 2964, dar și în *veduhè* 4863. Aceeași valoare avea foarte probabil *h* în cuvintele *mirh* 2269 și *mirhuièsk* 2678, a căror formă a fost modelată după aceea a cuvântului latinesc corespunzător¹⁸.

În *preh* 3501 și *reh* (*părerè* ~) 3203, *h* este lipsit de valoare fonetică, pentru cele două cuvinte (*prea*, respectiv *rea*) nefiind înregistrate variante cu *-h*, care să indice „aspirarea sau lungirea vocalei”¹⁹.

¹⁷ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 188.

¹⁸ Vezi și N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 129.

¹⁹ Cf. *ibidem*, p. 128–129.

i, j, y

Fiind diferențiate prin frecvența cu care apar în cadrul manuscrisului (*i* și *j* au cele mai numeroase utilizări²⁰) sau prin distribuția în cadrul cuvântului (înainte de o literă-consoană este notat de regulă *i*, în timp ce în poziție finală, unde *i* are apariții accidentale, sunt utilizate *j*, după o literă-vocală, și *y*, după o literă-consoană), cele trei grafeme au valori similare sau chiar identice.

Literele *i* și *j* notează constant vocala [i] și semivocala [j], prima valoare fiind înregistrată în grafii de tipul *fripmt* 1337, *kip* 1940, *kitè* 1954, *shi* 4028; *opajczè* 3030, *tatajshè* 4571, iar a doua în *boieresk* 20, *gsuièsk* 1546, *troian* 4787; *anèvojà* 8, *koruj* 2062, *ojè* 2974, *tèlajè* 4585, *traj* 4735. Pentru a nota semivocala [j] este utilizat de asemenea *y* în *moy* (*a* ~) 8, *femeyè* 1237 sau *fyerelor* 1669.

În *mi* (*kaldu* ~ 1764, *mile* ~ 2647, *sete* ~ 4004, *voja* ~ 5026) și în *lumj* (*entemplare* ~) 1166 *i* și *j* au valoarea [i], vocala lungă rezultând de fapt dintr-un diftong, [ij].

Toate cele trei litere sunt folosite și pentru indicarea rostirii palatale a consoanei precedente în grafii de tipul *kushti* 2243; *endelètje* 1031, *ljagèn* 2352, *mjaon* 2629; *Bukureshty* 587, *csaklye* 594, *frigury* 1332, *latury* (*èn* ~) 1137, *stropy* 4465.

În *akoperemint* 114, *pemint* 3166 și *nèkitè* 2822 (cf. *nèkèt* 2821), *i* notează o vocală centrală, [i]. Aceeași literă redă pe [i] sau pe [j], potrivit normelor scrisului bănațean²¹, în forme de tipul *amèrit* 179, *czèrine* 720, *griu* 4574, *ridzetor* 3771; *czicè* 745; *vind* 4995 sau *vindzaré* 4996.

k, kj, ky

Litera *k* notează velara [k] atunci când este urmată de o literă-consoană sau de o literă-vocală diferită de *i*: *akolo* 111, *bukatè* 550, *kad* 1754, *lukru* 2429 sau *enkerketurè* 1105, *enkeresk* 1110, *kèicze* 1796, *kèleuz* 1819, *kèrbune* 1867.

Urmat de *i*, *k* are valoarea palatalei [k̟]: *enkieg* 1122, *enkiegat* 1223, *kilau* 1926, *kip* 1940, *kitè* 1954. În grafiile *kèlar* 1802, *kerikedz* 1872 și *keje* 1966 (adaos pe pagina 69), în care *k* corespunde unei palatale, nu este exclus să ne aflăm în fața omiterii accidentale a literelor *j* sau *y*.

Grafemele *kj* și *ky*, preluate din scrierea maghiară²², notează totdeauna palatala [k̟]: *kjag* 1918, *kjar* 1917, *kjèm* 1920, *okjedz* 2984, *okju* 2982; *gsenunkyé* 1521, *pèdukyè* 3131, *rèdikye* 3689, *spenaky* 4307, *urekyelniczè* 5149. Alternanțele dintre cele două grafeme sunt numeroase: *kjuacs* 1926, *kyuacs* 2246; *kjuzè* 1957, *kyuzè* 2247, iar autorul manuscrisului corelează uneori două grafii, considerând scrierea cu *kj* drept normă („*kyemèturè*” vide *kjemeture*” 2245, „*kyèm*” vide *kjem*” 2244).

²⁰ Din cauza formei pe care o are majuscula *I*, este greu de spus dacă autorul manuscrisului a folosit la inițială, înainte de o literă-vocală, grafemul *i* sau grafemul *j*.

²¹ Vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 306; cf. N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 143–144.

²² Kniezsa István, *op. cit.*, p. 189.

nj, ny

Cele două grafeme, preluate și ele din scrisul maghiar²³, notează în primul rând pe [n'], conservat, la mijlocul secolului al XVII-lea, în Banat, în forme precum *képeteny* 1852, *kuny* 2192, *vinjé* 5000 și în derivate de tipul *broskony* 497, *csepony* 609, *kélony* 1826, *pietrony* 3292, *usturony* 5189, *veduhony* 4864 și extins analogic în *picziganye* 3273 sau *temenyé* 4598²⁴.

În *diekony* 886, *letényeshhtë* 2338, *tretinyior* 4777 sau *Vinjer* 4999, cele două grafeme notează rostirea palatală a lui [ń], iar în *tényer* 4611, grafia reproduce (dacă facem abstracție de *é*) forma etimonului maghiar.

o

Litera *o*, înregistrată și în varianta *ó*, are de regulă valoarea [o]: *belós* 16, *bushor* 579, *durory* 951, *gsós* 1535, *kodru* 1999, *lotru* 2409, *menos* 2525, *vodé* 5022. Întrucât în Banat diftongul [ɔa] s-a păstrat până în zilele noastre²⁵, în grafii de tipul *doré* 915, *fome* 1307, *globé* 1422, *korné* 2058, *shoricsé* 4280, *vorècsé* 5042, *o* corespunde lui [ɔa]. Dovedește această valoare și notarea destul de frecventă a digrafului *oa* în *groasé* 1500, *koabé* 1986, *koadesh* 1998, *koapsé* 2039, *noastré* 2916, *poalé* 3413, *roaté* 3820. Tot valoarea [ɔa] are *o* în *doé* 900, *doedzecs* 903 și *noélé* (al ~) 160.

În *porrou* 3477 și în *vonet* 5325, forme adăugate de o persoană diferită de autorul dicționarului, *o* notează foarte probabil „o rostire dialectală specială”²⁶, și nu o vocală centrală, deși în forma de bază a manuscrisului sunt consemnate grafii de tipul *pèréu* 3201 sau *venet* 4886. (Vezi, alături de ultima formă, *vèñetaie* 4887, *venetzesk* 4888, *vènetzè* 4889.)

s, sh, sz

Litera *s* este utilizată de regulă la inițială și frecvent în interiorul cuvântului cu valoarea [s], autorul lexiconului depărtându-se în felul acesta de normele ortografiei maghiare²⁷: *salt* 3877, *samé* 3879, *sécsér* 3914, *setos* 4005, *sétul* 4007, *sirak* 4050; *kasé* 1778, *masé* 2490, *perésesk* 3195, *presar* 3539.

În interiorul cuvântului, *s* notează însă în multe contexte, exact ca în scrisul maghiar, fricativa [ʃ]²⁸: *fasureszk* 1226, *iesitoré* 1704, *kuptusale* 2205, *nelucsestese* 2830, *pertas* 3219, *remesituré* 3706 (cf. *seguèsk* 3928, în cazul căruia nu poate fi exclusă omiterea lui *h*).

²³ *Ibidem*.

²⁴ Cf. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, loc. cit.

²⁵ Vezi *Tratat de dialectologie românească*, p. 248.

²⁶ N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 142.

²⁷ Cf. Francisc Király, în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 60–61.

²⁸ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 190.

Pentru notarea fricativei [ș], autorul dicționarului a creat, sub influența scrierii cu litere latine utilizate de slavii meridionali²⁹ sau a scrisului german³⁰, grafemul *sh*: *albush* 126, *arkash* 270, *binishor* 474, *shaj* 3869, *shétrar* 4006, *shir* 4056.

Întocmai ca în ortografia maghiară, *sz* notează pe [s]³¹ în: *grosz* 1503, *sztéme* 4366, *sztensin* 4369, *tusztrele* 4832, iar în mai multe forme adăugate digraful are valoarea [ș]: *koverszeszk* 2090, *kushti* 2243, *szerkul* 4381, *stropszesk* 4386 și chiar valoarea [z]³²: *maszuri* 5309, *orsz* 5297.

th, ts, tz

Ca reflex al ortografiei latinești, *th*, prezent adesea și în glosele care însoțesc cuvintele românești, are în toate consemnările din formele-titlu valoarea [t]: *rith* 3785, *sembethe* 3965, *thimishan* 4656, *Thimishoré* 4657, *toth* 4728 (cf. *totesk* 4729, *totéshé* 4730).

În *mintsinos* 2662 și *mintsuné* 2663, digraful *ts* notează africata [č].

Exact ca în scrisul maghiar, *tz* = [tʃ]³³ în *despértzituré* 822, *emputzeskumé* 1009, *logofetzie* 2398, *menuntzedz* 2539, *nevinovetzie* 2895, *nishkitzel* 2907, *sufletzél* 4488, *vénetzesk* 4888, *vrebézt* 5064.

Pentru cele mai multe dintre cuvintele în care sunt utilizate digrafele *ts* și *tz*, există în lexicon forme de bază terminate în *t* (*despárt* 821, *emput* 1006, *logofet* 3297, *menunt* 2537, *mint* 2660, *nevinovat* 2894, *nishkit* 2906, *suflet* 4487, *venet* 4886), faptul sugerând o posibilă corelare și în plan ortografic a cuvintelor-bază cu formele gramaticale, respectiv cu derivatele acestora³⁴.

u, v

Litera *u*, înregistrată în două intrări, ambele adaosuri târzii, și sub variantele *ú* (*furtúna* 1363), respectiv *ü* (*müncz* 2752), este considerată în mod evident de către autorul lexiconului grafem distinct de *v*. Cuvintelor care încep cu fiecare dintre cele două litere le sunt rezervate de aceea porțiuni distincte din manuscris. (Singura excepție o constituie inserarea cuvintelor-titlu *vulpè* 5190 și *vulpony* 5191 între intrările care au inițiala *u*, autorul textului utilizând constant grafemul *v* înaintea unei litere-vocale.)

Grafemul *u* și varianta sa marcată de accent notează vocala [u] în: *aflu* 60, *furtúna* 1363, *keputé* 1854, *munté* 2753; *dospeskumé* 920, *dragu mié* 927; *boziu* 515, *kurekyu* 2219, *unkyu* 5117; *fésuj* 1263, *piftuj* 3292 și semivocala [ɥ] în: *adéu* 45, *dau* 780, *fiu* 1282, *megyéléu* 2505, *shtiu* 4399. În *müncz* 2752, forma care reproduce o rostire regională (posibil neromânească), *ü* are foarte probabil valoarea [u], în vreme ce în cadrul unui alt adaos: *roub* 3822, *u* corespunde unui diftong, [ju].

²⁹ B. P. Hasdeu, *Două descoperiri*, în „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30 (92), p. 415.

³⁰ N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 126–127.

³¹ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 15, 34.

³² *Ibidem*, p. 190.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Vezi, în același sens, Francisc Király, în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 62.

Grafemul *v* notează totdeauna în cadrul manuscrisului consoana [v]: *averè* 347, *cseva* 640, *kovor* 2084, *polovnik* 3420, *rovinè* 3823, *sèva* 4008, *tiviturè* 4688, *virtutè* 4946, *zevoj* 5249. (Pentru prezența lui *v* în adaosul *venujala*, trebuie luată eventual în considerare o lectură greșită a slovei chirilice **в** în momentul consultării unei surse utilizate pentru redactarea dicționarului³⁵.)

Cele două grafeme, *u* și *v*, sunt înregistrate în aceeași poziție, în forme de tipul *ibovnik* 1701, *ibovnikè* 1702, respectiv *piuniczè* 3336, *piunicsèr* 3337, ca urmare a unei obișnuințe ortografice atestate frecvent atât în scrisul latinesc, cât și în cel maghiar³⁶. Litera *u* are aici desigur valoarea [v], o interpretare identică trebuind dată aceluiași grafem în *griunè* 1492. Fonetismele înregistrate în epocă, corelate cu alte forme consemnate în manuscris, sugerează existența valorii consonantice și pentru litera finală din *kètastiu* 1912, *nerau* 2858 (cf. *nerevesk* 2860), *postau* 3468, *prau* 3496 sau *zugrau* 5290 (cf. *zugrevesk* 5291).

Litera *u* apare frecvent și în grafiile corespunzătoare unor forme adjectivale de masculin singular, precum *gerbau* 1406, *ghizdau* 1418, *gubau* 1560, *ligau* 2354, *milostiu* 2649. Etimoanele formelor citate, prezența în lexicon a unor grafii de tipul *nov* 2917, *novè* 2918, *puhav*, *-è* 3616 sau *skèrnau* 4106 și notarea lui *v* în cadrul formelor adjectivale de feminin *grozavè* 1505, *mershavè* 2584 (cf. *grozau* 1504, *mershau* 2583) sugerează și aici transcrierea lui *au* prin *av*³⁷.

z

Litera *z* are valoarea [z] în *braz* 481, *groznic* 1510, *orez* 3041, *pazè* 3117 și valoarea [ʒ] în *nemzeshtè* 2835. În *izderesk* 1744, *izderiturè* 1745, *izderitor* 1746 și în mai multe adaosuri: *zefujesz* 5203, *zelesz* 5225, *z* notează, ca în ortografia maghiară din epocă³⁸, un [ʒ].

Prezența deopotrivă a lui *z* și a lui *s* înainte de *m* în *zmintèsk* 5272, *zmokotèsk* 5279, *zmuturè*, respectiv în *smentènè* 4222, *smentenòs* 4223, *smentenèsk* 4224, și existența trimiterii corelative „*zmentenè* vide *smentene*” 5271 arată că în această poziție ambele rostiri (cu [z] sau cu [s]) erau posibile. În vreme ce în adaosuri de tipul *fazol* 5311, *oztrov* 3072 sau *zfermu* 5221 *z* nota foarte probabil un [s]³⁹.

În *zamè* și *zarè*, notate de autorul lexiconului pentru a corela cele două forme-titlu cu *dzamè*, respective cu *dzarè* („*zamè* vide *dzamè*” 5201, „*zare* vide *dzarè*” 5202), *z* consemnează desigur o inovație fonetică, apariția lui [z] (cf. *botez* 533) în locul unui [d], fonetismul uzual în Banat⁴⁰, bine reprezentat și în *Dictionarium valachico-latinum*: *astèdz* 310, *audziturè* 346, *dzèu* 958, *dzik*, *vedzèturè* 962.

³⁵ Vezi și N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 130.

³⁶ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 191. Vezi și N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 139.

³⁷ Cf. *Tratat de dialectologie românească*, p. 248.

³⁸ Kniezsa István, *op. cit.*, p. 191.

³⁹ Cf. *ibidem*.

⁴⁰ Formele cu *z*, absente, înainte de 1656, din scrisul bănățean (Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 307), erau deja consemnate (în alternanță cu *dz*) în tipăriurile bălgrădene (*Ibidem*, p. 299).

4. Grafii contaminate. Utilizarea în paginile manuscrisului atât a unor litere cu valori multiple, cât și a mai multor grafeme (simple sau compuse) pentru notarea aceluiași fonem, a dus, după cum se observă din exemplele consemnate în paginile anterioare, la apariția a numeroase alternanțe ortografice. În câteva situații, oscilațiile creează mai multe grafii contaminate.

Astfel, în *kérnecshor* 1882, *cs*h a apărut din cauza ezitării între *cs* și *ch*, ambele utilizate pentru notarea consoanei [č]. Iar în *meniyék* 2529, prezența literelor *ny* arată ezitarea între *ny* (*menyék*) și *ni* (*meniek*), ca modalități alternante de notare a lui [ń].

În *misshé* 2676 grupul de litere *ssh* a apărut fie din cauza oscilației între *s* și *sh*, două grafii pentru fricativa [š], fie prin contaminarea formelor *missa* și *misha*, prima influențată de lat. *missa*, cea de a doua reflectând rostirea cuvântului împrumutat din maghiară.

În *amégsesz*k 186, *gcs*umileszk 1548 și *olocgs*, toate trei formele fiind adaosuri târzii, grupurile de litere *gcs* și *cgs* reflectă, dincolo de oscilația dintre două digrafe, *cs* și *gs*, confuzia între o consoană surdă, [č], și corespondenta ei sonoră, [ğ].

Înregistrată constant în toate textele vechi românești scrise cu litere latine și ortografie maghiară⁴¹, această confuzie are ilustrări numeroase în *Dictionarium valachico-latinum*. Iată câteva exemple:

[k] ~ [g]: *frenk* 1320, *mokéndacze* 2693, dar *dugh* 943, *shofrenigé* 4246. În *kélbadzé* 1806, *kél<be>dzésk* 1807, *kélbegsos* 1808, *k* notează însă fonetismul etimologic.

[p] ~ [b]: *skumbé* (*piatré* ~) 3270. În *kipzuiésk* 1941 și *kipzuituré* 1942, autorul manuscrisului s-a lăsat influențat (foarte probabil și în rostire) de *kip* 1940.

[t] ~ [d]: *glot* 1427, *glotos* 1428, *nestraven* 2885, dar *medreguné* 2501. Forma *trapedtul* 4740 consemnează probabil un grafem (*dt*) apărut prin contaminare, dar nu este exclus ca între *d* și *t* să fi fost omisă litera *a*.

[š] ~ [ž]: *csishmé* 676, *dashdé* 764, *grishé* 1482, *koshé* 2074, *Klosh* 1980, *mishesk* 2677, *pashishté* 3110, *shitar* 4069.

[č] ~ [ğ]: *mécsésk* 2495, *mecsituré* 2496.

[t] ~ [đ]: *deunecz* 855 și *müncz* 2752, ambele adaosuri.

5. Litere duble. În numeroase forme-titlu, autorul dicționarului a notat o serie de litere duble.

În cele mai multe exemple ne aflăm în fața unor influențe exercitate de scrisul latinesc, digrafele având valoarea literei simple: *afflu* 62, *suffèr* 4491, *suffulk* 4490; *suggush* 4500, *suggushat* 4501; *enkélczemment* 1102, *summé* 4516; *appropiedz* 234, *appropiedzumé* 235, *suppun* 4525; *gutté* 1575, *guttunar* 1576.

În *ennek* 1141, *ennekumé* 1142, *enneketuré* 1143, *ennelbeszk* 1140, *ennot* 1148, *ennotat* 1149, *ennotish* 1150, litera dublă, corespunzând lui [n], arată, foarte probabil, opinia autorului privitor la structura lexicală a cuvintelor.

⁴¹ Vezi, dintre textele alcătuite în aceeași zonă, *Cartea de cântece* (Ion Gheție, *Fragmentul Todorescu*, în *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, 1982, p. 304) și *Lexiconul Marsilian* (Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum”*. *Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*, București, 1930, p. 81).

În *porrou* 3477, un adnotator al primei redactări a consemnat o formă cu [r] lung, specifică propriului grai⁴² (cf. *peréu* 3201, în forma de bază a lexiconului).

Iar în două adaosuri, *koss* 1609 și *rossé* 5323, digraful *ss* are, ca și în alte texte vechi românești⁴³, aceeași valoare [ș].

6. Semne diacritice. Accentul ascuțit este notat frecvent pe literele *a* și *e*: *arárul* 249, *mirásza* 2672, *vár* 4909; *chérșitor* 636, *icé* 1680, *stéme* 4366, *szérg* (*de* ~) 810, și mai rar pe literele *o* și *u*: *belós* 390, *gsós* 1535; *furtúna* 1363, în vreme ce accentual grav apare numai pe litera *e*: *chirèshé* 651, *mjèd* 2630, *shaptèlè* 158, *shasèlè* 157, *vèrdè* 4910. Deși însoțește adesea litera-vocală aflată în silaba tonică, accentul este fără îndoială un simplu reflex al ortografiei maghiare, neavând valoare fonetică.

Spiritul lin este notat frecvent pe litera *e*: *amezalè* 188, *czarè* 709, *dzamè* 953, *embètat* 970, *gresalè* 1472, *sèm* 3963 și o singură dată pe litera *a*: *despárt* 821. Alternanța dintre *e*, respectiv *a* și aceleași litere fără semn diacritic arată că nu ne aflăm în fața unor grafeme cu valoare fonetică distinctă, în ciuda frecvenței deosebite a literei *é* în contexte în care astăzi este înregistrată vocala centrală [ă].

Spiritul aspru apare într-o singură formă-titlu: *pa't* 3112.

Trema este marcată de un adnotator al lexiconului, sub influența ortografiei maghiare, în *mëndria* 2529, *vèrful* 4920, respectiv în *müncz* 2752.

Iar titla, prezentă exclusiv în partea latinească a lexiconului, ține locul unui *m* în forme de tipul: *consumño* (s. v. *dospesk* 919), *nuños* (s.v. *benyèsk* 391), *nuñus* (s.v. *galben* 1370), *rũpo* (s.v. *rup* 3847), sau indică abrevierea unor cuvinte: *emandão*, pentru *emendatio* (s.v. *embunatul* 979), *hñs*, pentru *habens* (s.v. *guran* 1568 și *lèrdos* 2319), *mğșr*, pentru *magister* (s.v. *envèczetor* 1205), *võltas*, pentru *voluntas* (s.v. *dush* 948).

7. Semnele de punctuație sunt în mod firesc puțin numeroase în *Dictionarium valachico-latinum*, dată fiind structura specială a textului.

Punctul separă totdeauna forma-titlu de echivalentul latinesc, iar în cazul unor glose multiple delimitează și cuvintele, respectiv sintagmele latinești sinonime: *Akarkaré. Quiquinque. Quivis* 102, *Meniyék. Diluculo consurgo. Prævenio. Maturo* 2529. Același semn este utilizat pentru a separa desinența de feminin de forma de masculin precedentă în articole de tipul: *Krud. é* 2140, *Mult. é* 2742, *Plojos. é* 3380 sau *Astupetor. é* 324, *Cselarnik. é* 614, *Kumetru. é* 2182.

Semnul întrebării însoțește câteva forme de de pronume interogativ: *vorècsine ?* 5047, *vórècsé ?* 5046. În trei glose latinești în locul unui așteptat semn de întrebare este notat semnul exclamării: *Vorè undè. Quonem. Ubinam!* 5044, *Vorè de undè. Udenam!* 5045.

⁴² Vezi, pentru atestările fonetismului în textele vechi, sinteza întocmită de Ion Gheție, în *Introducere în dialectologia istorică românească*, p. 103–104.

⁴³ Ne referim din nou la două texte alcătuite în aceeași zonă, *Cartea de cântece* (Ion Gheție, *Fragmentul Todorescu, în Texte românești din secolul al XVI-lea*, p. 293) și *Lexiconul Marsilian* (Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum”. Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*, p. 58).

Iar apostroful marchează într-un singur exemplu: *d'akmu nainte* 777, eliziunea lui [e] semivocalic. Apostroful nu este notat înaintea formelor pronominale atone postpuse: *iakêtél* 1659, *itél* 1732; *acsuédzumé* 34, *bretzeskumé* 484; *parém* 3086, *skurem* 4172, *trébuieshtém* 4746; *nélucsestése* 2830, *superemisé* 4523.

8. Analiza amănunțită a grafiei formelor românești înregistrate în *Dictionarium valachico-latinum* arată că autorul textului și adnotatorii primei redactări au folosit preponderent modelul ortografic maghiar, pe care au încercat să-l adapteze pentru notarea unor sunete specifice limbii române. În numeroase situații grafia cuvintelor-titlu pune însă în evidență acceptarea deliberată a unor forme caracteristice scrisului latinesc și chiar modificarea unor grafeme preluate din maghiară pentru a evidenția structura lexicală a unor lexeme românești. Remarcabilă este de asemenea încercarea învățatului bănățean de a crea grafeme specifice pentru scrierea limbii române (ne gândim în primul rând la *sh* și la *dsh*, dar este de semnalat și utilizarea constantă, pentru prima dată într-un text vechi românesc, a digrafului *dz*).

FONETICA

1. *Dictionarium valachico-latinum*, manuscris original alcătuit în jurul anului 1650 în zona Caransebeșului, completat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea de mai mulți lectori, prezintă în ansamblu particularitățile fonetice specifice în epocă variantei literare în uz în zona Banat-Hunedoara. (Grafia textului, modelată după normele scrisului maghiar, nu permite însă totdeauna, în primul rând din cauza absenței unor grafeme specializate pentru vocalele centrale, distingerea între unele fonetisme regionale, precum durificarea consoanelor, și trăsăturile fonetice de uz general.)

Numărul mare al cuvintelor cu circulație regională⁴⁴, înregistrate pentru prima și adesea pentru singura dată într-un text vechi românesc, adaugă acestor fonetisme mai multe particularități ale graiurilor locale absente din alte scrieri contemporane, și chiar unele transformări specifice limbii vorbite (inclusiv de către adnotatori bilingvi).

Vocalismul

2. Vocala [a] neaccentuată este consemnată în *baiesc*, *ladiță*, *vameșie*, *zăbavesc*, foarte probabil sub influența cuvintelor-bază (*baie*, *ladă*, *vameș*, *zăbavă*). Împrumuturile neogrecești atestă și ele, de cele mai multe ori, fonetismul etimologic: *macar*, *marturie*, *zahar*; cf. *dascăl*. În multe cuvinte (devenite) uzuale, [a] protonic s-a transformat însă în [ă]: *cătăramă*, *hăiduc*, *hămbar*, *trândafir*. Aceeași transformare este înregistrată în cazul vocalei accentuate în *încăp*, *îngrășumă*, *sfărm*, *văi interj.*(cf. *vai*), *văitu-mă*.

⁴⁴ Pentru inventarul celor mai importante dintre acestea vezi *supra*, p. 34–35, nota 144, și *infra*, p. 58–59.

În *încuț* și *încuțu-mă* [a] accentuat s-a transformat în [u] prin asimilare (cf. *încuț*, *încuțu-mă*). Iar în câteva intrări precum *măgesc*, *măgitură* sau *sud* este consemnată afereza vocalei inițiale.

3. [ă] medial aton este de regulă conservat în fonetisme de tipul *bărbat*, *căprior*, *frăgar*, *grăunț*, *măieran*. În câteva intrări, cele mai multe adăugate de altă persoană decât autorul manuscrisului, [ă] > [a]: *spamânt* (cf. *spământ*); *batuta*, *malai*, *parânc*, *vaiaga*.

Vocala etimologică este păstrată în *păhar*; *fămeie*, *păreche*; *năsip*, *rădic*; *fălolesc*, *lăcuiesc*, *năroi*, *văpseală*. În schimb, în *cuptușeală*, *cuptușesc*, *încuțat* și *lăudunos*, [ă] neaccentuat a devenit [u], iar în *potroinic* (formă pentru *potărnic*), *zobală* și *zomoniță* vocala centrală s-a transformat în [o]. Atestarea ultimei transformări fonetice în adaosul *vonăt* trimite foarte probabil la o rostire neromânească.

În mai multe cuvinte din familia substantivului *smalț*: *zământ*, *zământuiesc*, *zământuitoră* este înregistrată epenteza lui [ă], în vreme ce formele *trăgănătură* și *trăgănedz* consemnează sincopa vocalei neaccentuate, specifică graiurilor bănățene.

4. În formele *detor*, *detorie*, *detornic* este conservat fonetismul etimologic⁴⁵, o situație similară fiind consemnată în *lebedă*, *meidan*, *plevesc*, *precep* sau în *dereg*, *deregător*, *deres*. Foarte frecvent [e] medial aton s-a transformat în [i]: *berigată*, *crisțin*⁴⁶, *galbin*, *ficior*, *stânjin* (cf. *stânjen*), *șoarice*, în vreme ce, în poziție finală, vocala s-a păstrat nealterată: *avere*, *cicoare*, *fire*, *levente*, *sabie*; cf. *lesni*. În *piersec*, *piersecă* și în adjectivele *grozăvatec*, *iernatec*, *lunatec*, *văratec*, [e] apare, foarte probabil prin hipercorectitudine, în locul lui [i]. În *strien*, *strienătate*, *strienedz*, [e] > [i] prin disimilare (din *striin*)⁴⁷.

În poziție accentuată [e] a devenit [i] în *criel*, *griel*, *timniță* (cf. *timnicer*). Aceeași transformare s-a produs, ca în majoritatea textelor epocii, și în *dinte*, *minte*. *Argint* alternează însă cu *argent* (influența echivalentului latinesc *argentum* nu poate fi total exclusă), iar în *den*, *premlătură*, *pren*, *prentre*, *prentre* [e] este notat fără excepție, evidențiind structura încă transparentă a unor cuvinte.

5. [i] etimologic este conservat în *sidalmă*, *siduiesc*, *siduitor*; *sirac*, *sirăcesc*, *sirăcie*; *sirmă*. Varianta *suduiesc*, apărută prin asimilare vocalică regresivă, este considerată de către autorul dicționarului o formă nerecomandabilă a rostirii etimologice („*suduiesc* vide *siduiesc*”).

În *primesc*, *primit*, *primitură* hiatul etimologic a fost redus la [i].

Formele *hoisă*, *potroinic* și, probabil, *mozomaină*⁴⁸ înregistrează epenteza lui [i]. Iar *scălesc* și *scălitură* au apărut prin afereza vocalei inițiale.

⁴⁵ Cf. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 361; *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1640–1780)*, București, 1997, p. 296.

⁴⁶ În acest cuvânt și în derivatele sale nu este exclus ca [i] să fi fost notat sub influența echivalentului latinesc (*christianus*).

⁴⁷ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1640–1780)*, loc. cit.

⁴⁸ Etimonul cuvântului este necunoscut, dar forma și sensul îl apropie foarte mult de germ. *Moselman*. Vezi *Dicționarul limbii române (DLR)* s.v.

6. În forme de tipul *întratul*, *întru* sau *îmblare*, *îmblu* este conservat fonetismul etimologic. În *inimă*, *inimos*; *inel*, *ineluș*, respectiv în *unghe*, *ungheș*, *unghiu*, [î] a fost înlocuit de fonetismul astăzi literar.

[î] este notat constant în *spântec*, *spântecătură*; *gâcesc*, *gâcitor*, *gâcitură* și în *mâlcom*, *mâlcomiș*. În *vind* și în cuvintele din familia acestui verb: *vindzare*, *vindzător*, *vindzătură*, precum și în *tinăr*, *tinărel*, *tinăresc* (cf. *tinărește*), este înregistrată transformarea analogică a lui [î] etimologic în [i], specifică subdialectului bănațean⁴⁹. În *curund*, *curundzel*, fonetism frecvent înregistrat în textele nordice, [î] > [u] prin asimilare vocalică progresivă. Iar în *osunză*, transformarea lui [î] în [u] este datorată foarte probabil vecinătății fonetice sau ilustrează o rostire neromânească.

La fel ca în celelalte texte nordice, [î] nu s-a transformat în [î̃] în *câniesc*, *pânie*, *poimânie*.

7. Vocala [o] este păstrată în poziție atonă în *cocon*, *coconiel*, *cocoș* și, sub influența cuvântului-bază, în *sorioară*. Fonetismul etimologic, cu [o] accentuat, este păstrat în *giolgi*.

În *mărun*, [o] aton a devenit [ă], la fel cum se va fi întâmplat în forma care a stat la baza adaosului *dagoare* (< *dăgoare). Închiderea lui [o] aton la [u], cu atestări numeroase în epocă⁵⁰, este consemnată în *îngrupăciune*, *îngrupătură*; cf. *înflorit*. O transformare similară (datorată foarte probabil unei asimilări) s-a produs în *ruăredz*; cf. *rouăreadză*. În *devedesc* asimilarea a avut ca rezultat transformarea lui [o] în [e], în vreme ce în *cosir* (cf. *cosor*), [o] a fost asimilat la [i].

8. [u] etimologic este notat constant în *uspăț*, *uspătedz*, *usteneală*, *ustenesc*; *preut*, *preuteasă*, în *mitutel* și *mituteledz*. În aceeași categorie a rostirilor conservatoare intră, foarte probabil, și adaosul *mazuri* (cf. *măzăriică* în forma de bază a dicționarului)⁵¹.

Vocala [u] a evoluat la [i] în *mincinos* și în *sisioară* (în ultima formă evoluția fiind consemnată, ca rezultat al unei asimilări regresive, și în silaba inițială). În *frâmsește*, respectiv în *porâncă*, *porâncesc*, [u] aflat în poziție nazală s-a transformat în [î]. Prima formă citată atestă, alături de *usc* (cf. *usuc*), și sincopa lui [u] aton.

În poziție finală, [u] este notat constant după o palatală: *curechiu*, *genunchiu*, *mușchiu*, *ochiu*, *unghiu* și numai accidental după o altă consoană: *sfărnu*, *uritu*. În *periu* [u] final are desigur rol morfologic.

Semivocala [u] se consonantizează, ca și în alte scrieri alcătuite în Banat-Hunedoara⁵², în *dzivă*, *nov*, *ovedz* vb., *pivă*; cf. *aluat*.

⁴⁹ *Tratat de dialectologie românească*, p. 246; Vezi și *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1640–1780)*, p. 299.

⁵⁰ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1640–1780)*, p. 300.

⁵¹ Forma adăugată are un fonetism apropiat de alb. *modhullë*. Vezi etimonul sugerat în *Dicționarul limbii române (DLR)* s.v.

⁵² Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 307; *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1640–1780)*, p. 302; *Tratat de dialectologie românească*, p. 248.

9. Diftongii [ɛa] și [ja] aflați în poziție moale sunt reduși constant la [e], respectiv la [ie], sunete aflate foarte probabil în stadiul [ɛ̃]⁵³, respectiv ([iẽ]), întâlnit până în epoca modernă în zona Banatului⁵⁴: *avere, bere, meserere, putere, sedere; fierelor, năroiește, trebuiește* (cf., pentru situația ultimului diftong, alternanța dintre *piepten* s. n. și *piaptăn* vb.)

În poziție finală, în locul lui [ɛa] accentuat este notată frecvent litera *e*, dar, cum în Banat-Hunedoara [ɛ] alterna totdeauna cu [ɛa]⁵⁵, forme de tipul *bucățe, cărtice, gre, măse, re, viore*; cf. *rea* puteau acoperi oricare dintre rostiri. O situație similară trebuie să fi avut diftongul [ja] în (silaba) finală de cuvânt, întrucât *apropiat* alternează cu *ieu* și cu *nevoieș*.

Diftongul [ju] s-a redus la [i] în *ibesc, iboste* și la [u] în *ușor, ușurez*. Diftongul [qa] este conservat, ca în majoritatea scrierilor epocii, în *doauă, ploauă, noauăle, roauă*, iar [ya] a devenit [u] în *oută* (cf. *outoare*).

Consonantismul

10. Bilabialele [p], [b] și [m] sunt păstrate de regulă intacte atunci când urmează o vocală palatală: *piept; bine; miel, milă, mireasă*. Tendința de evitare a palatalizării, înregistrată foarte probabil în unele graiuri bănățene⁵⁶, este pusă în evidență de forme precum *perire, perit* și de rostirea hipercorectă ilustrată de adaosul *pică* „chică”.

Fricativele [f] și [v] nu sunt palatalizate în *fiară, fciior, fie, fier; viață, vierme, vițel, viu, dar moilă* și *oloiină* atestă existența trecerii lui [v] la [i] în zona Caransebeșului, în vreme ce adaosul *hirbinteală* înregistrează transformarea lui [f] în [h'].

În *beu, beutor, beătură*, dar și în *beșic, beșicat, beșinos* apare, ca în multe dintre scrierile alcătuite în aria sud-vestică⁵⁷, un [e] analogic.

11. Ca și în alte texte scrise cu litere latine și ortografie maghiară, grafiile *tj* (*ty*) și *nj* (*ny*) indică palatalizarea dentalelor [t]: *îndeletie, povestie, scutiec* și [n]: *giuniel, lenios, mâniec, revenială*, formele alternând în text cu acelea care atestă fonetismul cvasigeneral în epocă: *carte, dinte, parte; giunelaș, negru, rănesc*.

Înregistrarea sporadică, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a unor rostiri dure ale dentalei [d] în scrieri bănățene⁵⁸, face posibilă, dar nu certă

⁵³ Vezi Ion Gheție, *Noi contribuții la problema trecerii lui [ɛa] la [e]: leage>lege*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXVIII, 1977, nr. 1, p. 80–81.

⁵⁴ *Tratat de dialectologie românească*, p. 246.

⁵⁵ Cf. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 306.

⁵⁶ Pentru consemnări actuale ale fenomenului, vezi *Tratat de dialectologie românească*, p. 249.

⁵⁷ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 307.

⁵⁸ Dintre exemplele menționate în Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 361, respectiv în *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 308, doar *dă* (scris: *dae*), extras din *Psaltirea* lui Viski, atestă cu certitudine fonetismul.

interpretarea unor grafii cu *ê*, de tipul *dê, dên, dêmult, dêscuni*, drept dovezi ale extinderii inovației muntenești⁵⁹.

Formele *mănunt, mănușel, mănuședz* conservă un [n] etimologic, în vreme ce forma veche *păninc* alternează cu *parânc*. Propagarea nazalei, frecvent atestată în textele nordice, este consemnată în *genunche, îngenunchiu*.

Africata [d̥], notată foarte frecvent în cuvinte de diverse origini: *budză, doisprezece, dzic, huhuredz, încăldzesc, scovardză, urdzică*, alternează în puține contexte cu [z], inovația fiind considerată nerecomandabilă de către autorul lexiconului: „*zac* vide *dzac*”, „*zeamă* vide *dzeamă*”, „*zară* vide *dzară*”.

Rostirea dură a consoanelor [d̥], [z] și [t], greu de probat atunci când litera cu care sunt notate acestea este urmată de grafemul *a*⁶⁰, este atestată cu certitudine în forme de tipul *blămaț, țanut; astădz, zâmț*. În *sirac, sirmă*, respectiv *ațiț, țiță*, conservarea lui *i* etimologic confirmă rostirea moale a lui [s] și [t].

[r] este păstrat, ca în toate scrierile epocii, în *pre, prentre, prentru*. Formele *turbure și turburedz* notează și ele fonetismul vechi, iar [r] moale alternează cu [r] dur în forme de tipul *crep – crăp, crepătură – crăpătură*. La finala derivatelor cu sufix de agent, [r] nu este niciodată urmat de *i(u)*: *bătător, frăgar, iertător, trăgător, vânsător, zidar*. Rostirea dură a vibrantei pare să fie atestată și în *lațur, ramur*⁶¹, dar prezența majoritară a formelor cu *-i*: *durori, friguri, laturi* sugerează posibilitatea unei omisiuni a literei finale.

Un adaos sinonimic pentru *potoc*, datorat unei persoane diferite de autorul lexiconului, atestă persistența într-unul dintre graiurile bănățene a lui [r] „lung”: *porrou*, fonetismul, aflat în declin în variantele nordice ale vechii române literare, alternând în manuscris cu *părău*.

12. Formele *deșchid, deșchidzătoare, deșchidzătură* atestă utilizarea constantă a lui [ș] etimologic. Iar în *sorici*, [ș] nu a înlocuit încă pe [s] original.

În *copârșăul*, fricativa [ș] este rostită dur. Aceeași rostire este probabil consemnată, dacă avem în vedere situația existentă în alte scrieri alcătuite la mijlocul secolului al XVII-lea în aceeași zonă, în *șapte, șapedzeci, șase, șasedzeci*⁶², dar în text este înregistrată, alături de cuvinte a căror grafie este dificil de interpretat, și forma *șerpelui (iarba ~)*.

Africata [č] este păstrată în *clocică, cucimă, micic, miciconi*. Iar [ğ], prezent deopotrivă în cuvinte moștenite din latină: *gioi, gios, îngiur; giur (în ~)* sau în împrumuturi: *giupân, giupâneasă*, nu este concurat niciodată de [ž]; vezi în acest sens și forma analogică *giugastru*.

Cele două înregistrări ale substantivului *fel (feal și fel)* atestă durificarea lui [l'], extinsă foarte probabil din aria muntenească⁶³. Sunetul palatal este notat în schimb în *incaliec și tăvăliesc*, ambele adaosuri târzii.

⁵⁹ Cf. *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 308.

⁶⁰ Vezi capitolul consacrat *Grafiei*, p. 37.

⁶¹ Cf. Nicolae Drăganu, *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 138–139, unde fenomenul este pus pe seama influenței săsești.

⁶² Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 360; cf. *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 313.

⁶³ *Ibidem*, p. 315.

În mai multe cuvinte de origine latină este conservat [ń], fonetism specific în epocă zonei Banat–Hunedoara: *banie, cuni, fănină, vinie*. Sunetul are atestări numeroase și în derivate cu sufixul augmentativ sau cu cel moțional: *aconi, băloni, brădoni, brosoni, buboni, ceponi, cioroni*, respectiv în împrumuturi de diverse origini: *canie, copanie, tarconi, tenier, tiganie*.

13. Velara [k] este transformată în palatală în *chimeșă, chitenel* și *schipit*, fenomenul fiind întâlnit până astăzi în graiurile bănațene⁶⁴.

[h] etimologic este conservat în multe împrumuturi slave: *prah, vătah, vohore*. În *poftă, poftesc, poftitor* și *vârf*, [h] > [f], în vreme ce *vivor* și *vârv* atestă evoluția lui [h] la [v], specifică scrierilor nordice⁶⁵.

Formele *văduhă* și *văduhoni* înregistrează apariția lui [h] în locul unui [v], iar cuvintele-titlu *hăl* și *hăla* consemnează proteza unui [h] aspirat.

14. În câteva cuvinte moștenite din latină sunt păstrate grupurile consonantice [cl']: *cleie, cleiță*; cf. *cheie, chem*, și [ps]: *frapsine*. Forma *frimpt* atestă extinderea analogică a lui [mp], redus la [p] în *rup, rupt, ruptură*.

Fonetism conservator au și câteva cuvinte de origine slavă: *gânscă, vânsală, vânsător; svadă, svat, svânt; trezvescu-mă, trezvie; trupină*; cf. *sfădescu-mă, sfârșesc; trezie*.

O serie de grupuri consonantice își schimbă forma sub influența vorbirii populare: *dajnic, pum* „pumn”, *îmmuțesc, feșnic, pimniță*; cf. *dajde, pivniță*. Iar în exemple destul de numeroase sunt înregistrate metateze pe care limba literară nu le-a acceptat: *clotosesc* (în loc de *coltosesc*), *cucurbeu, polecră, polecrescu-mă, potroinic* (< *pățurnic*), *stărnut, stărnutatul, tipesc* (în loc de *pitesc*).

15. *Dictionarium valachico-latinum* înregistrează deci în formele-titlu fonetisme uzuale în textele alcătuite în Banat–Hunedoara, multe dintre acestea dovedind atât caracterul conservator al variantei literare specifice zonei, cât și inovațiile acceptate în cadrul textelor care o ilustrează. Faptelor întâlnite în scrisul epocii li se alătură numeroase transformări specifice limbii vorbite, precum și câteva rostiri datorate unor adnotatori bilingvi.

O comparație între fonetismele înregistrate în forma de bază a lexiconului și cele consemnate în adaosuri, arată că adnotatorii au aparținut aceleiași arii lingvistice cu autorul textului.

MORFOLOGIA

1. *Dictionarium valachico-latinum*, text cu structură specială în care cuvintele selectate sunt notate în principiu sub forma de bază, oferă informații parțiale despre morfologia părților de vorbire flexibile. Substantivele fiind notate de regulă sub forma de nominativ singular, unele informații privitoare la cazurile oblice sau la modalitățile de formare a pluralului pot fi extrase exclusiv din sintagmele sau din locuțiunile consemnate în manuscris. În cazul verbelor, înregistrate, după model

⁶⁴ Vezi *Tratat de dialectologie românească*, p. 253.

⁶⁵ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 316.

latinesc, în primul rând sub forma de indicativ prezent persoana întâi singular, lipsesc în totalitate datele privitoare la formele modale și temporale.

Absența acestor informații este însă compensată prin numărul și varietatea deosebită din punct de vedere morfologic a formelor-titlu. Iar glosele latinești permit identificarea, în cazul unor cuvinte aparent bine cunoscute, a unor valori morfologice mai puțin sau deloc înregistrate în alte scrieri vechi românești.

Substantivul

2. Mai multe substantive de genul masculin păstrează forma etimologică: *cârnaș, copaci, măt, melci, vrăbeș; voivodă*. După modelul substantivelor majoritare, au fost incluse în seria masculinelor cu desinență Ø: *mărăcin, păpuc, plosc, prier* și, adaptând genul gramatical celui natural: *călăuz* și *iuzbaș*. În numeroase articole sunt consemnate însă singulare analogice având desinența -e: *abure, frapsine, graure, grui, mascure, săidace, zglăvoace*.

Singularul *bace* a apărut foarte probabil sub influența vocativului (cf. *baci*). *Câlț, pripaș*, respectiv *crăstăvete* sunt refăcute din forme de plural.

Din clasa femininelor, își păstrează forma originală atât substantive de tipul *arama, are, grindine, lature, lindine, cât și nor, sor*, respectiv *văpșeală*. *Mânu* a fost însă înlocuit de *mână* (vezi și *mânăștergură*), iar seria femininelor cu desinența -ă a fost îmbogățită cu numeroase substantive ce aparțin de regulă neutrilor: *blăstamă, coșară, cotună, fluieră, mară, opaiță, vistiră*⁶⁶. Nu a devenit feminin substantivul *tabăr* (<magh. *tábor*), *ratot* (<magh. *rátotta*) este și el de genul neutru, în vreme ce *troacă* alternează cu *troc*.

Dzivă are la bază forma articulată a lui *dzi*, notat și el în manuscris, *toamnă* este un derivat postverbal de la *točni*, iar adaosul *vântrea* consemnează un singular refăcut din *vintrele* (pluralul lui *vintrelă*).

Iar în clasa substantivelor neutre se remarcă pe de o parte câteva forme refăcute de tipul *nămai, stâlpar* sau *testemeu*, iar pe de altă parte numărul mare al singularelor analogice cu desinența -e: *prapure, rapure, țarmure, vihore*.

3. Câteva dintre cuvintele-titlu înregistrate sub forma de plural indică existența alternanței dintre desinențele -uri și -ure: *lațur<i>*, *ramur<i>*, *steagur<i>*, dar *cuibure*.

Două sintagme atestă persistența formelor terminate în -iei la genitivul articulat al substantivelor feminine: „iarba *măției*”, „iarba *Svetei Măriei*”. Iar altele dovedesc utilizarea construcției *de* + acuzativ cu valoare de genitiv: „dătătura *de har*”, „rugător *de Dumnedzeu*”.

Articolul

4. Articolul hotărât enclitic nu este prezent în structura substantivului *svânt* din sintagmele „măr de *Svânt Petru*”, „pară de *Svântă Mărie*”. Toponimele feminine sunt înregistrate și ele uneori în formă nearticulată: *Bocoșniță, Maciovă, Marmure, Timișoară*; cf. *Criciova, Suceava, Tincova*.

⁶⁶ Unele dintre aceste forme sunt considerate bănățene. Vezi *Tratat de dialectologie românească*, p. 255.

În cazul numelor proprii *Grecească Țară* și *Nemțească Țară*, atât absența articulării adjectivului, cât și topica acestuia își găsesc explicația în calchierea construcțiilor corespunzătoare din limba maghiară (*Görögország, Németország*); cf. *Țara Arăpească, Țara Bulgărească*.

5. Articolul posesiv (genitival) are forme variabile în gen și număr în toate consemnările numeralelor ordinale, respectiv adverbiale: *a cincea, a doaua (oară), al cincile, al doile, al treile*. În cadrul formelor de pronume posesiv *a* este invariabil: *a ta, a tău*.

Adjectivul

6. Dintre numeroasele adjective consemnate ca intrări separate sau ca parte a unor sintagme, rețin atenția câteva forme specifice limbii vechi: *bețiș, chiar, istov, -oavă, pustini, -e, sălcin, veșt, voitor bun* și o formă singulară, absentă din alte surse: *încuț*, creată desigur din *descuț* prin substituție de prefix.

Adjectivul *roșu*, înregistrat în lexicon și cu varianta *rus*, are la feminin formele *roșă, roșie* și *rușă*. Iar forma *varoș*, împrumutată din maghiară (< *vörös*), alternează cu *văroșatec*, apărut în limba română sub influența lui *roșatec*⁶⁷.

Ca în toate textele vechi românești, comparativul se creează cu *mai*, iar superlativul cu *prea*, ambele adverbe fiind notate ca intrări separate; cf. *preacurat, -ă, precucivos*.

Pronumele

7. Alături de pronumele personale propriu-zise *eu, tu, el, ea, noi, voi*, consemnate frecvent și sub forme atone totdeauna postpuse verbelor, sunt înregistrate *îns* și *însă*, dar nu și *dăns, -ă*.

Ca în toate scrierile epocii, formelor pronumelui reflexiv *sine* și *se* (ultimul urmând invariabil unui verb) li se alătură *șie*, forma etimologică de dativ notată ca intrare aparte.

8. În seria demonstrativelor, în afară de *(a)cel(a), (a)cea(a), acesta, (a)ceasta*, uzuale până astăzi în zona Banatului, formează intrări separate *hăl* și *hăla*, specifice limbii vorbite.

Care este consemnat numai în forma „nearticulată”.

Dintre pronumele negative sunt înregistrate *nime* și *nimică*.

Iar în cadrul inventarului foarte bogat de pronume nehotărâte, *cineș, nescar<i>, nișchit* și *nișchițel*, specifice limbii române vechi⁶⁸, au alături formele *macarcare, macarcine*, întâlnite și în alte texte nordice⁶⁹, *voarecare, voarece, voarecine*, respectiv *acarcine*, rămase caracteristice graiurilor bănățene⁷⁰.

⁶⁷ Vezi și Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971, p. 468, nota 2.

⁶⁸ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, p. 129-130, 332.

⁶⁹ Vezi *Dicționarul limbii române (DLR)*, s. v. *măcar*.

⁷⁰ Vezi *Tratat de dialectologie românească*, p. 280.

Alături de adjectivele pronominale uzuale până astăzi, este consemnat, într-o completare adusă intrării *vrun, vro*, forma de feminin *vrea*⁷¹.

Numeralul

9. Dintre numerele cardinale are formă specifică perioadei vechi *șasedzeci*, iar autorul lexiconului consemnează utilizarea lui *ort* ca echivalent pentru 25.

10. Numeralul ordinal apare exclusiv în forma fără *-a* deictic: *al doile, al treile, al șasele, al dzecile*.

La fel ca în textele ilustrative pentru epoca anterioară din istoria limbii române literare, formele corespunzătoare numeralelor cardinale *patru*, respectiv *opt* sunt *al patru<l>*, *al optul*⁷².

Verbul

11. Oscilația între conjugările I și a IV-a, înregistrată până astăzi în subdialectul bănățean⁷³, este frecvent ilustrată. Aparțin conjugării I: *aburedz, aiiędz, sânătoșędzu-mă, sfârconiędz, trufășędzu-mă, viędz*, dar au formă de conjugarea a IV-a: *băięsc, creștesc, creștinescu-mă* și chiar *înfrumusețesc, îngrechesc, înșelesc, temeiesc*⁷⁴. Tot la conjugarea a IV-a sunt încadrate *schip* (vezi *schipit*) și *scriu* (vezi *scrivescu-mă*), *adaug* și *cur* aparțin, ca în cele mai multe scrieri contemporane lexiconului, conjugării a III-a (vezi *adaus* și *curs*)⁷⁵, iar *smulgesc* are în structură un sufix ce arată încadrarea verbului *smulge* în conjugarea a IV-a.

12. Formele reflexive sunt frecvent înregistrate ca intrări separate alături de formele active: *chinuiescu-mă, învățu-mă, stârpescu-mă, uscu-mă, zăbăvescu-mă*. În mai multe intrări, forme-titlu, mai puțin obișnuite în limba română: *domnescu-mă, dospescu-mă, dosădescu-mă, sprintenescu-mă, zăprescu-mă*, sunt echivalate prin construcții sau forme pasive latinești⁷⁶.

În *însereadză* și *senineadză*, verbul are formă activă, dar sens reflexiv.

Formele *zăuit* și *zogonesc*, înregistrate ca sinonime pentru *uit*, respectiv *gonesc*, par a nu avea valoare aspectuală⁷⁷.

⁷¹ Nesemnlată în studiile de istorie a limbii române, forma, apărută foarte probabil prin analogie, este considerată de către redactorii seriei noi a *Dicționarului limbii române* (s. v. *vreun*) „învechită și regională”.

⁷² Vezi *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 333.

⁷³ Cf. *Tratat de dialectologie românească*, p. 261.

⁷⁴ Referindu-se la aceste ultime forme verbale apărute prin analogie, Nicolae Drăganu considera că ele „dovedesc neîndemânare în întrebuințarea zilnică a limbii românești” (*Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, p. 146). Cf. *Tratat de dialectologie românească, loc. cit.*, unde sunt consemnate schimbări similare de conjugare în graiurile bănățene actuale.

⁷⁵ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 334.

⁷⁶ Pentru această echivalare, vezi și considerațiile privitoare la corespondența dintre verbele pasive latinești și verbele românești formulate în manuscrisul intitulat *Institutiones linguae valachicae* (în ediția pe care am dat-o textului, București, 2001, p. 108–111).

⁷⁷ Vezi și Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, București, 1940, p. 53; cf. *Tratat de dialectologie românească*, p. 265.

13. La indicativul prezent, formele fără sufix alternează frecvent cu cele care au în structură *-edz*, respectiv *-esc*: *amurt*, *așip*, *feric*, *im*, *înfier*, *lumîn*, *neguț*, *slobod*, *turb*, *vom*, dar *apropiedz*, *cruțesc*, *gâlgâiesc*, *sfârăiesc*, *turburedz*, *vârăsc*. Alternanța poate fi constatată adesea chiar în flexiunea aceluiași cuvânt: *împut* și *îmuțesc*, *îngrășu-mă* și *îngrăședzu-mă*, *prând* și *prândzesc*, *scurt* și *scurtedz*, *toapsec* și *topsechedz*, *ur* și *uredz*.

Verbele cu radicalul terminat în *d*, *t*, *n* și *r* au de regulă formă deiotacizată, specifică în epocă zonei Banat–Hunedoara⁷⁸: *aud*, *cred*, *închid*, *prind*, *rod*, *văd*; *pot*, *tremet*; *pun*, *răpun*, *spun*, *șin*, *vin*; *răsar*, *sar*, formele iotacizate, notate uneori ca variante („*Șin ... alij țiv*”), fiind puțin numeroase: *credz*, *poci*, *sughîț*, *țiv*.

În numeroase intrări sunt consemnate forme de conjugarea I cu *ă* analogic: *dezbrăc*, *îmbrăc*, *încăp*, *îngrășu-mă*, *răbd*, *scăp*, *sălt*, *săp*; cf. însă *îmbat*, *înfaș*.

În intrarea „*Încind*. Incendo”, verbul românesc are forma specifică limbii vechi⁷⁹, iar forma-titlu *săm* („*Săm*. Sum”) consemnează un împrumut morfologic din limba sârbă, rămas specific graiurilor sud-vestice.

14. Imperativele *blăm*, *blaț* și *blămaț*, forme caracteristice pentru vechile texte nordice⁸⁰, aflate în regres în secolul al XVII-lea⁸¹, sunt înregistrate ca intrări separate, cu glose verbale, fără corelare cu forma *îmblu*.

Adverbul

15. Alături de adverbe aflate în restrângere de utilizare la nivelul limbii române literare vechi, precum *amănat* „târziu”, *anțerț* „acum trei ani” sau *curundzel* „curând”,⁸² în *Dictionarium valachico-latinum* sunt înregistrate adverbe mai puțin sau deloc prezente în alte scrieri din epocă: *acar* „măcar”, *astară* „deseară”, *călărește* „călare”, *dai* (și *daite*, *daitile*) „cel puțin, măcar”, *hici* „deloc, nici un pic”, *iarășite* „iarăși”, *macarunde* „oriunde”, *scopos* „în mod demn”, *tiri* „cum ... așa și”, *voare* „oare”. În această serie intră și câteva forme neînregistrate anterior: *ararul* „rar”, *adesul* „adesea”, *amănuntul* „în mod amănunțit”, *lupiul* „lupește, ca lupii”, create după modelul adverbelor maghiare derivate cu *-ul*⁸³ și consemnate rar exclusiv în texte bănățene⁸⁴.

Acuma, notat în secolul al XVI-lea numai în texte sudice⁸⁵, coexistă în lexicon cu mult mai frecventul *acmu* (înregistrat și în locuțiunile adverbiale *de acmu înainte*, *până acmu*, *pre acmu*), dovadă a pătrunderii primei forme în graiurile sud-vestice încă din secolul al XVII-lea⁸⁶.

⁷⁸ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 335.

⁷⁹ Vezi Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, II, București, 1961, p. 132; Al Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 503.

⁸⁰ Ovid Densusianu, *op. cit.*, II, p. 150.

⁸¹ *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, p. 342.

⁸² Cf. *ibidem*, p. 343.

⁸³ Vezi N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 147; Vasile Bogrea, *vol. cit.*, p. 464.

⁸⁴ N. Drăganu semnaleză (în *stud. cit.*, p. 147–148) prezența adverbelor *adesul*, *lupiul*, *nebuniul* și *orbiul* în *Psaltirea* lui Ioan Viski.

⁸⁵ Vezi Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 255.

⁸⁶ Vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 344.

Iar *acia* „acolo” și *icea* atestă prezența lui *-a* deictic, pe care forme de tipul *adese*, *aimintre*, *aimintrile*, *aiure*, *aiurile* sau *așijdere* nu îl consemnează.

Prepoziția

16. Prepozițiile *cătră*, *pre*, *pren*, *prentu*, *preste*, *supt* au forma curentă în textele vechi, iar *alean* „împotriva”, *spre* „peste” sunt înregistrate cu sensul etimologic. În *prentre* „pentru” s-a produs probabil confuzia cu *prentu*.

Prepoziția *a*, tot mai puțin utilizată în epocă⁸⁷, este consemnată exclusiv în expresii și locuțiuni: „*a* gol sună”, „*a* greață”, „*a* lesni”, „*a* minte-m vine”, „*a* moi pun”. În schimb *de* continuă să fie folosit în unele construcții cu valoare de genitiv: „dătătură *de* har”, „rugător *de* Dumnedzeu”⁸⁸.

Conjuncția

17. Dintre conjuncții, *ce*, *dară*, *iară* și *săva* sunt înregistrate sub forma și cu sensurile uzuale în limba română veche⁸⁹, în vreme ce *deci* are numai fonetismul sub care se va impune în româna literară modernă.

În seria conjuncțiilor subordonatoare, *să* are și sensul etimologic „dacă”, *căce* „pentru că” și *cu cât* „deoarece, de vreme ce” sunt elemente introductive pentru secundarele cauzale, iar *macar* și *voare* au, în utilizările lor conjuncționale, valoare concesivă, în vreme ce *tiri* corelează două unități sintactice coordonate disjunctiv.

Interjecția

18. Inventarul interjecțiilor cuprinse în *Anonymus Caransebesiensis* este mult mai bogat decât cel ilustrat de alte texte vechi românești.

Sunt înregistrate, alături de *amin*, *hai*, *iaca*, *iată*, *vai*, cvasigenerale în epocă, *ian* și *ni*, curente în textele transilvănene și bănățene⁹⁰, respectiv *aferim*, împrumutat din limba turcă. Au fost consemnate din graiurile locale, influențate de multe ori în vocabular de limba maghiară, interjecții de tipul *ai*, *ao*, *aos* „hei”, *ălio*, *ha*, *haida*, *ho*, *hop*, *iai* „vai”, *măi*, *na*, *nosa* „hai”, *o*, *oa* și *oh* sau variante mai puțin cunoscute, precum *ite-l* și *văi* „vai”.

Aceeași proveniență populară au desigur *abo*, cuvânt care exprima mirarea, *hăș*, cuvânt cu care se alungau găinile, *oi(t)*, expresie a aprobării sau a negării, respectiv *târt*, variantă probabilă pentru *târț*, prin care se exprima lipsa de apreciere față de o persoană, față de o acțiune sau de un lucru.

Potrivit glosei latinești, au valoare interjecțională *dzău* („Certe. Profecto”), contras desigur din *pre Dzeu*, *mâlcom* („Silentium”), *mulțani* („Deo Gratias”) și chiar sintagma *mare lucru* („admirantis et spernentis exclamatio”).

⁸⁷ Vezi *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1640)*, p. 345.

⁸⁸ Vezi și *supra*, p. 53.

⁸⁹ Vezi Ovid Densusianu, *op. cit.*, II, p. 182–185.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 186.

19. Caracteristicile morfologice ale cuvintelor înregistrate în *Dictionarium valachico-latinum* arată, ca și în cazul foneticii, că în zona de alcătuire a manuscrisului fenomenele de tip arhaic se întâlneau cu numeroase inovații locale, iar faptele literare coexistau cu foarte multe trăsături ale limbii vorbite.

VOCABULARUL

1. O comparație statistică oricât de superficială între lexicul consemnat (de regulă sub forma de bază) în cele 5326 de intrări existente în primul lexicon românesc original⁹¹ și cel utilizat în alte scrieri vechi de mare întindere arată că *Dictionarium valachico-latinum* este cel mai cuprinzător dintre manuscrisele și tipăriturile alcătuite în primul veac al scrisului în limba română.

Astfel, potrivit statisticilor realizate până în prezent⁹², în *Psaltirea Scheiană* (pe baza prototipului reconstituit de I.-A. Candrea, în ediția apărută în 1916) au fost utilizate 2104 cuvinte, *Psaltirea Voronețeană*, text fragmentar, numără 1316 unități lexicale, Varlaam a folosit, în *Cazania* tipărită în 1643, 3506 forme de bază, iar *Cazania a II-a* coresiană, scrierea cea mai amplă din epocă, numără 3760 de cuvinte-titlu.

2. În cadrul acestui lexic extrem de bogat, alături de cuvintele păstrate până astăzi în româna literară, se remarcă mai mulți termeni moșteniți din latină dispăruți ulterior din limbă sau cunoscuți astăzi numai regional⁹³: *ai, anțerț, arm, befiț, bucin, bucina, călari, cătușă „piscă”, curechi, custa, ferică, frâmbie, fugaci, fur, fuște, giude, îmbuiestru, împuta, încări, încinde, lard, mascure, nămai, numără „a citi”, pâninc, timoare, toapsec, trepăda, vârtute, vergură*.

Foarte numeroase sunt împrumuturile din maghiară, care aveau chiar în secolul al XVII-lea răspândire și utilizare regională: *acar adv., adău, ațiom, aici, alcor, alenzui, aniș, arnieu, bășău, bățăr, bică, biceu, bicului, biciulat, biriş, boaghe, boboană, bocșă, bușlui, captă, călămariș, călăncă, cărică, ceaclie, celșag, celui, cemăr, chișereu, chițelie, chiuză, ciont, ciordă, clotosi, cocie, cocis, contuș, conț, copârșeu, corbaci, corui, cucăi, cucuriță, culdui, culduș, feștic, firiz, fodormintă, font, frențuș, gâraș, harâng, hămuș, hărângăzău, hînteu, homocoș, ișpan, lacșă, lăcșag, lihă, loding, lugsău, mătărângă, megheleu, mozgoși, năramce, nosa, nust, ocoș, oloi, orbanț, otalm, pantă „bantă, legătură de pânză sau de metal”*,

⁹¹ Lista completă a formelor-titlu ordonate alfabetic este dată în cadrul *Indicelui de cuvinte, forme, locuțiuni și sintagme*, care urmează ediției manuscrisului.

⁹² Vezi C. Dimitriu, *Romanitatea vocabularului unor texte vechi românești. Studiu statistic*, Iași, 1973, p. 54–55. Facem abstracție de analizele statistice întreprinse asupra vocabularului unor texte de mai mică întindere, publicate în edițiile elaborate în cadrul Sectorului de limbă literară și filologie al Institutului de Lingvistică din București (I. Rizeșcu, *Pravila ritorului Lucaci*, București, 1971; Mirela Teodorescu, Ion Gheție, *Manuscrisul de la Ieud*, București, 1977; *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, 1982; Gh. Chivu, *Codex Sturdzanus*, București, 1993).

⁹³ Pentru economie de spațiu, sensul cuvintelor citate în paginile următoare a fost menționat numai atunci când au trebuit diferențiate două omonime. Pentru toate celelalte exemple sensul poate fi aflat în cadrul *Glosarului* publicat la finalul volumului.

*păharsec, păpiroș, părcan, părip, păsulă, pecine, pejmă, pincoș, pogace, por, ratot, rătedz, saică, sir, socaci, socaș, suci, surduc, șic, șișac, șod, șpec, șpilă, tănău, tău, târnaț, teglă, tenier, tintă, tiucă, tizediș, tobac, tolcer, toldău, tot „slovac”, turbolie, țipou, vălău, vig, vișeu, vișniță*⁹⁴.

Numărul termenilor preluați din limba sârbă, specifici limbii vorbite sau scrise în zona Banatului, este și el considerabil: *babiță, băburi, bulă „turcoaică”, cărabă, cârlă, ceaucă, ceur, chilav, clet, cobăț, cocot, coprenă, copun, coțcă, craină, crincă, dică, faidă, fucie, gârclean, hăiduc „infanterist (în armata maghiară)”, ialoviță, ligă „aluniță”, loveț, lubeniță, mătrac, merniță, meserciu, meserniță, opreg, pașțir, polovnic, presină, prigoadă, prilaz, priti, pruglă, râză, roc „sfârșitul lumii”, sagnă, scădarcă, stăci, sucnă, suhar, șăran, știm, târgovenie, teme „creștetul capului”, toci „a trage vin dintr-un butoi”, tovar, tovari, treasc, ureznic, vârcă, vracniță, zănat „meșteșug”, zglăvoace, zomoniță*⁹⁵.

Mai puține sunt, în schimb, regionalismele apărute sub influență sâsească: *buglă, ciorogar, fliscă, galeș „pânză fabricată în Franța”, hep, loding „cartușieră”, măieran, șlog, șură, targă, trinci, țagră, zămalț*⁹⁶, respectiv cuvintele provenite din limba turcă: *aftom, chisim, corbaci, iuzbaș, levente adj., testemeu, zăbet*.

Împrumuturile preluate direct din limbile latină și neogreacă: *artic, lăternă, mil „milă, măsură pentru distanță”, mirac, mod, probă, stemă, sumă, tămbar, tipar, titor „tutore”, violă „viorea”, termenii neologici având o formă care indică pătrunderea prin filieră maghiară: bərbir, cordovan, coștei, mișă, oșcoală, piaț, poștă, probăului, procator, teștement și unele calcuri, între care: întrîmbla „a media”, întrîmblare „mediere”, întrîmblător „mediator”, neștinție „neștiință”, deși sunt și ele puține numeric, au o semnificație specială pentru nivelul atins în epocă de limba noastră de cultură*⁹⁷.

3. Atent la diversitatea și bogăția vocabularului utilizat în zona Caransebeșului, autorul lexiconului a consemnat, în afară de regionalisme, multe cuvinte și forme cu utilizare familiară și, posibil, argotică: *bloj „sperietoare”, căcăcea, cenușotcă „persoană leneșă și murdară”, ciocomiță „om flecar”, flecărău „idem”, foflei „(om) care nu stă locului, lipsit de valoare, pierde-vară”, hoisă „lungan, prăjină (de om)”, lifuri „a lingări”, papă „(în vorbirea copiilor) mâncare”, pișotcă „persoană care urinează des în pat”, porcie „mojicie”, răsipilă „om risipitor”, rumega „a medita, a socoti”, rumegătură „meditare, gândire”, zăvri „a vorbi mult și fără rost”*.

Foarte interesante sunt numeroasele denumiri de plante: *cinci-degete, gălbenioară, iarbă creață (vezi și iarba fierelor, ~ mătiei, ~ spurcilor, ~ Svetei Măriei, ~ șerpelui), laptele cânielui, limba bouului, marva rușă, mădzăriică, mătlică, mătrăgună, melmesie, ochiul bouului, puț-căcaș, rapită, romon, romoniță, rută, sâmtdziene, scai, scăiuș, solover, spândz, spichinard, stânjen vânat, steregoanie, sofrănică, știr, tarconi, ticvă, tormac, țârțăriță, unguroancă „narcisă”, urdzică*

⁹⁴ Vezi, pentru termenii datorăți acestei influențe, și N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 149-162.

⁹⁵ Cf. Fr. Király, în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 74-79.

⁹⁶ Vezi și N. Drăganu, *stud. cit.*, p. 146-147.

⁹⁷ Pentru situația neologismelor, a se vedea *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, București, 1992, s. v.

(vezi și ~ *crăiască*, ~ *moartă*), *vânățea*, *viorea*, *volbură*, numele de arbuști ornamentali: *ruj* (vezi și ~ *albă*, ~ *galbenă*, ~ *roșie*), de cereale și legume: *bob* „plantă leguminoasă”, *cucurudz*, *cucuriță*, *fasol*, *grâu*, *mazuri*, *mei*, *ovăz*, *pâninc*, *spânachi*, *teclă* (~ *albă*, ~ *roșie*), *veardză* „legume”, *zob* „ovăz”. Reflectând foarte probabil realitatea lingvistică a provinciei în care și-a desfășurat activitatea (cunoscută pentru livezile de meri și peri⁹⁸), autorul primei redactări a textului a inclus între formele-titlu foarte multe denumiri de pomi fructiferi: *cireș* (vezi și *cireașă lipicioasă*, ~ *neagră*, ~ *oltonă*, ~ *pârgaviță*), *măr* (vezi și *măr bunăbrut*, ~ *coadeș*, ~ *cucurbetariț*, ~ *câniesc*, ~ *de Svânt Pietru*, ~ *dulce*, ~ *flocos*, ~ *gușat*, ~ *iernatec*, ~ *mușcătariț*, ~ *nevestesc*, ~ *oardzăn*, ~ *pestriț*, ~ *rutilat*, ~ *sălcin*, ~ *văratec*, ~ *vărgat*), *păr* (vezi și *pară cânească*, ~ *coadeșă*, ~ *corună*, ~ *crăiască*, ~ *de Svântă Marie*, ~ *foiască*, ~ *gușată*, ~ *iernatecă*, ~ *mușcătariță*, ~ *pădureață*, ~ *popească*, ~ *știră*, ~ *ursească*), *vișin*⁹⁹.

Dictionarium valachico-latinum oferă astfel specialiștilor cel mai bogat inventar de termeni etnobotanici dintre scrierile românești alcătuite până la mijlocul secolului al XVIII-lea¹⁰⁰.

O comparare a informației lexicale furnizate de *Anonymus Caransebesiensis* cu datele incluse în dicționarele istorice ale limbii române¹⁰¹ arată că manuscrisul cuprinde și numeroase prime atestări, între care: *ciorobară*, *cocoșter*, *glonț* „sferă”, *întrupura*, *rit* „cioc”, *scoarță dulce*, *siucă*, *strepede*, *tăfăragă*, *tic* „cioc”, *toblă*, *urechelniță* „insectă; aparat pentru curățat urechile”, *vântă*, *vetrușcă*, *vodi*, iar, în cazul mai multor cuvinte, chiar consemnări singulare ale unor forme, variante lexicale sau semnificații: *cățir*, *chiuci*, *cobărlău*, *daite*, *daitile*, *deșchiautura*, *diecuț*, *disău*, *dodranc*, *dulcin*, *gărgărița*, *gâlgără*, *ghiontar*, *giui* vb., *goștinac*, *hacică*, *hăbărlui*, *hoisă*, *hronț*, *huđbă*, *imălos*, *iniță*, *înlina*, *înțelesătură*, *oit* interj., *olos*, *opăli*, *place*, *plavoș*, *plit*, *răspândă*, *răstunchiat*, *scădarcă*, *vaităt*, *văroșatec* și altele¹⁰².

4. Diversitatea etimologică și funcțională a lexicului înregistrat în *Dictionarium valachico-latinum* are drept consecință o foarte bogată sinonimie, pusă în evidență în primul rând de utilizarea aceleiași glose latinești pentru mai multe cuvinte-titlu, dar și de înscrierea câtorva termeni românești în cadrul aceleiași intrări (vezi pentru această ultimă situație *codru*, *munte*, *pădure*, grupate în intrarea cu numărul 1999).

De cele mai multe ori intră în relație sinonimică două cuvinte plurisemantice având de obicei origine diferită: *ascuțitul* – *sâmcea*, *bărateș* – *prietnic*, *cadă* –

⁹⁸ Vezi și Fr. Király, în Mihail Halici-tatăl, *op. cit.*, p. 129.

⁹⁹ Numărul foarte mare al soiurilor de măr și de păr notate în lexicon a fost pus în relație cu utilizarea lucrării *Nomenclatura seu Dictionarium latino-hungaricum* elaborate de B. Fabricius Sziksyovianus. *Dicționarul latin-greco-maghiar* realizat de Albert Szenczi Molnár, pe care învățatul din Caransebeș l-a avut, după opinia noastră, ca model, conține și el multe denumiri similare celor incluse în *Dictionarium valachico-latinum*. Vezi pentru acestea și *supra*, p. 32.

¹⁰⁰ În anul 1783 a apărut în Transilvania *Nomina vegetabilium*, prima listă cu nume românești de plante. Vezi Ion Coteanu, *Prima listă a numelor de plante românești*, București, 1942. Cf. Al. Borza, *Numiri românești de plante în vocabulare și dicționare din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, în „Cercetări de lingvistică”, Cluj, III, 1958, p. 199–218.

¹⁰¹ Avem în vedere seriile vechi și nouă ale *Dicționarului limbii române (DLR)* și *Micul dicționar academic (MDA)*.

¹⁰² Vezi și *supra*, p. 35.

putină, îngiur – siduiesc, praznic – uspeș etc. Nu o dată însă sinonimia se stabilește între trei termeni: *ascund – pitesc – pitul, haida – ni – nosa, izimesc – sec – usuc, pisc – rit – tic, sparg – strămut – stric*, între patru: *boaghe – grămadă – jireadă – stog, cert – vădesc – vicolesc – vrevesc, fală – măroșie – mândrie – mândrie – trufă* sau chiar între mai mulți: *cocon – copil – făt – fecior – fiu, hără – mâncătură – pâra – price – prigoană – sfadă – vreavă, socaș – sucă – sucluire – tocmeală – zacon*¹⁰³.

5. Bogăția lexicală a primului dicționar cu bază românească este pusă în evidență și de numărul mare de derivate. Dintre sufixe se remarcă prin numărul mare al înregistrărilor: *-ame* (*grosame, lotrame, pedestrame, prostame*), *-an* (*coian, colțan, gropan, pitană*), *-ăciune* (*dezmierdăciune, împutăciune, împutăciune, secăciune, slutăciune*), *-ătură* (*împăcătură, înțelesătură, înfrânătură, scăpătură, spălătură, spândzurătură, temătură, ucisătură, vădzătură, zbătătură*)¹⁰⁴, *-eș* (*mărgenareș, săcuiș, ungeș, verdeș*), *-oni* (*aconi, broconi, lătroni, lotroni, lungoni, slugoni, văduhoni*), *-ură* (*arsură, mersură, ștersură, zmultură*) și *-uș* (*crăiuș, păscuș, pielcuș, pieptuș, tăbluș*), primul și ultimul afix ilustrate fiind specifice ariei vestice a dacoromânei¹⁰⁵. Dintre prefixe cea mai ridicată utilizare o înregistrează *ne-* (*necurat, nehărnice, nelăut, neputernic, nesosință, nevedenie, nevinovat*), specifice Banatului fiind derivatele cu *ză-* (*zăuit, zăuitătură, zăuitatul*).

Ca și în alte texte vechi românești, cuvintele prefixate coexistă cu cele fără prefix¹⁰⁶: *astrienedz – strienedz, dezgolesc – golesc, izmomesc – momesc, înluminedz – lumin, înnoiesc – noiesc, zogoană – goană* etc., fără ca semnificația formelor alternante să fie totdeauna diferită.

Adjectivul *încuș* a apărut prin substituție de sufix din *descuș*. Substantivele *cascul, măgăreș, potică, potroinic, proptă, răspândă, spovadă, tocmă* sunt derivate regresive, iar *așteptat, audzitul, biciulat, cercat, ieșit, înotat, secerat, turnat, urdinat, văitat, vomut, zburatul* au provenit prin conversiune din verbe la supin¹⁰⁷.

Derivatele și formele create prin conversiune se grupează cu termenii de bază în câteva foarte bogate familii de cuvinte, precum: *apăra – apăraătoare – apăraător – apăraătură, bun – buneșe – bunișor – bunătațe – îmbuna – îmbunare – îmbunat, încălța – încălțat – încălțământ – încuș – descuș – descușta – descuștat, pește – peștișor – păscuș – păscar – păscăresc – păscui*, componența acestora sugerând ideea „căutării” formațiilor de un anumit tip în momentul constituirii inventarului de termeni al lexiconului.

¹⁰³ Vezi, pentru relațiile de sinonimie cel mai frecvent ilustrate de textele epocii, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1640)*, p. 392-393.

¹⁰⁴ Numărul mare al derivatelor cu *-ăciune* și *-ătură*, prezente în texte încă din secolul al XVI-lea, arată dorința autorilor, respectiv a traducătorilor de a crea un vocabular abstract. Vezi și O. Densusianu, *istoria limbii române, II*, p. 204, 217-218; *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1640)*, p. 423, 428; *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, București, 2007, p. 83-87, 199-206.

¹⁰⁵ Vezi pentru atestări *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, p. 67-68, 208-209.

¹⁰⁶ Vezi și *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1640)*, p. 434.

¹⁰⁷ Pentru situația acestui tip de conversiune în limba literară veche, vezi *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, p. 280-285.

6. Structura lexicului înregistrat în *Dictionarium valachico-latinum* arată că învățatul căruia îi datorăm forma de bază a manuscrisului a dorit, foarte probabil, să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare asupra vocabularului utilizat de bănățeni la mijlocul secolului al XVII-lea. Acest vocabular era ilustrativ deopotrivă pentru varianta literară specifică zonei, pentru subdialectul local, marcat de numeroase împrumuturi din maghiară sau din sârbă, și chiar pentru varianta familiară a acestuia.

*

Primul dicționar original al limbii române, cunoscut în literatura de specialitate sub numele *Anonymus Caransebesiensis*, este o scriere ilustrativă pentru varianta literară uzuală, în jurul anului 1650, în zona Banat-Hunedoara.

Grafia textului, subordonată normelor scrisului maghiar, pune în evidență dorința intelectualului bănățean de a crea grafeme speciale pentru limba română și chiar de a apropia formal unele cuvinte-titlu de termenii latinești corespunzători.

Autorul manuscrisului, foarte bun cunoscător atât al limbii române, cât și al limbii latine, a înregistrat numeroase fapte fonetice, morfologice și lexicale ce caracterizau deopotrivă scrisul literar și limba vorbită, în varianta sa dialectală, dar și în aceea familială sau chiar argotică.

Dictionarium valachico-latinum, prima scriere lexicografică românească pentru a cărei realizare a fost folosit un model latin, se dovedește astfel a fi o sursă extrem de importantă pentru cercetarea istorică a limbii române literare și pentru dialectologia noastră istorică.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Dictionarium valachico-latinum, descoperit de B. P. Hasdeu, în 1871¹, în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta, este cunoscut deja cercetătorilor vechii noastre culturi scrise.

În 1891, marele filolog a publicat în „Revista pentru istorie, archeologie și filologie”, după aprofundarea, timp de două decenii, a considerațiilor prilejuite de contactul cu manuscrisul, prima parte a textului, corespunzătoare literelor A–P². (Partea a doua a transcrierii, foarte probabil predată și ea redacției, de vreme ce la finalul literei P este notat „va urma”, nu a fost, până în prezent, regăsită³.) Șapte ani mai târziu, dicționarul, numit de B. P. Hasdeu *Anonymus Lugoshiensis*, a intrat în atenția lui Grigore Crețu, cunoscut pentru interesul acordat vechilor noastre scrieri lexicografice. (În 1900, acesta a tipărit și *Lexiconul slavo-românesc* din 1649, datorat călugărului Mardarie de la Cozia⁴, iar în 1905 a făcut cunoscută descoperirea *Dicționarului latin-român* al lui Teodor Corbea⁵.) Manuscrisul budapestan a fost reprodus, de această dată integral, în seria nouă a revistei „Tinerimea română”⁶, editorul impunând totodată, prin considerațiile formulate într-un scurt, dar dens studiu introductiv, și un alt nume pentru manuscris, *Anonymus Caransebesiensis*. Iar recent, după cercetări întreprinse timp de mai mulți ani⁷, Francisc Király a publicat (ca parte a unei ediții ce urma să fie realizată în colaborare cu Romulus Todoran) un indice alfabetic al cuvintelor românești din manuscris, transcrise pentru prima dată interpretativ, indice însoțit de facsimilele originalului, la paginile căruia se face, de altfel, trimitere⁸.

¹ Vezi „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30, p. 117.

² B. P. Hasdeu, *Anonymus Lugoshiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Revista pentru istorie, archeologie și filologie”, VI, 1891, p. 1–48.

³ N. Drăganu considera că această parte a ediției alcătuite de B. P. Hasdeu „s-a pierdut în tipografie după moartea lui P. Ispirescu, proprietarul ei” („Dacoromania”, IV, partea I, 1924–1926, p. 113, nota 2).

⁴ Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1649*, București, 1900.

⁵ Gr. Crețu, *Cel mai vechi Dicționar latino-românesc de Teodor Corbea (Manuscript de pe la 1700)*, București, 1905 (extras din „Voința națională”).

⁶ Idem, *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbei române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, serie nouă, I, 1898, p. 320–380.

⁷ Primele studii consacrate textului de către profesorul timișorean au apărut în anii 1974 și 1975 (Fr. Király, *Dictionarium valachico-latinum*, în „Orizont”, XXV, 1974, nr. 9, p. 6; idem, *Mihail Halici și Mihail Halici jr.* în „Orizont”, XXVI, 1975, nr. 9, p. 6), iar în 1986 a fost tipărit, la Tipografia Universității din Timișoara, cursul intitulat *Din istoricul ortografiei românești (Secolul al XVII-lea)*, la finele căruia au fost editate câteva „pagini din *Dictionarium valachico-latinum*” (p. 43–63).

⁸ Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum [Anonymus Caransebesiensis]*. Studiu filologic și indice de cuvinte de Francisc Király, [Timișoara, 2003]. În timpul redactării indicelui inclus în acest volum postum s-au rătăcit, probabil, fișele pe care se aflau cuvintele cuprinse alfabetic între *inălos* și *izmomesec* (vezi p. 343), iar la tipar s-a pierdut facsimilul paginii 114 din manuscris.

La aproape 140 de ani de la descoperire, cel mai vechi dicționar cu bază românească de care avem știință și cel dintâi în care a fost utilizat alfabetul latin pentru scrierea formelor românești nu dispune, cu toate acestea, de o ediție științifică modernă, accesibilă tuturor celor interesați de istoria limbii române, de evoluția scrisului nostru literar, în general, și de istoria lexicografiei românești, în special.

Prin reproducerea cuvintelor românești, multe dintre acestea aflate la prima sau chiar la unica atestare în *Dictionarium valachico-latinum*, cu ortografia originară, modelată după vechiul scris maghiar, B. P. Hasdeu și Gr. Crețu au oferit cititorului actual o copie a originalului, dar au creat, pentru lexicografi în primul rând, dificultăți nu totdeauna depășite în stabilirea formei corecte a intrărilor. Ne referim îndeosebi la interpretarea grafiilor în care *e* (*é*) sau *i* puteau nota, în zona și în epoca în care a fost alcătuit textul, atât o vocală palatală, cât și una centrală, la transcrierea intrărilor în care este consemnată confuzia între unele consoane surde și corespondenta lor sonoră și, nu în ultimul rând, la problema creată de alternanțele existente în ortografia de tip maghiar utilizată (în care, spre exemplu, s putea nota deopotrivă pe [s] și pe [ș]).

În această perspectivă, sunt, într-un fel, explicabile unele erori de interpretare strecurate în indicele cuvintelor românești cuprinse în *Anonymus Caransebesiensis*, publicat recent sub semnătura lui Fr. Király (între care *mecitură* în loc de *măgitură*, **stârcul* în loc de *stercul*; *frâmp* în loc de *frimpt*, *pânc* în loc de *pinc*; *cloș* în loc de *Cloj*, *glotos* în loc de *glodos*, *nestrăvan* în loc de *nezdravăn*, *zăpăt* în loc de *zăbet*; *rămăsătură* în loc de *rămășitură*, *rusesc* în loc de *rușesc*).

În edițiile amintite există de asemenea câteva lecțiuni ce trebuie emendate (*desoreskumê*, citit *desoseskume*, *gergoshê*, citit *gerboshê*, *lerssimê*, citit *lersgiturê*, *marva rushê*, citit *marva ruskê*, *mêtricsiê*, citit *mêtricsê*; a se vedea, în ediția Crețu, și *skurese*, citit *skurcze*, *shomek*, citit *shornek*, *sztensen venet*, citit *shushenicence*, *vintra*, citit *viatră*⁹, *umerash*, citit *umerush* sau *unsurê*, citit *unturê*), cu atât mai mult cu cât, pe baza lor, dicționarele istorice românești au înregistrat eronat existența unor termeni sau variante lexicale. (Ne referim, spre exemplu, la *mashê*, grafie pentru *majă*, citit *maskê* de către B.P. Hasdeu și Gr. Crețu¹⁰, respectiv *marhă* de către Fr. Király).

Unele dintre lecțiunile greșite ar fi putut fi evitate prin luarea în considerare a glosei latinești alăturare cuvântului-titlu românesc (a se vedea, spre exemplu, *frimpt*, transcris *frâmp* de către Fr. Király, deși echivalentul latinesc consemnat în lexicon este *assus*). Publicarea integrală a acestor glose și consemnarea într-o ediție critică a tuturor datelor referitoare la evoluția formei manuscrisului, de la prima transcriere la ultima revizie, vor permite nu doar limpezirea semnificației unor termeni, ci și stabilirea noutății informațiilor despre limba română veche, furnizate,

⁹ Lecțiunea greșită se perpetuează și în transcrierea lui Fr. Király, care a transcris **viatră*.

¹⁰ Vezi *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul VI, *Litera M*, București 1965–1968, p. 161, și Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romance în limba română veche (1421–1760)*, București, 1992, p. 240, unde se consideră, pe baza acestei transcrieri eronate, că neologismul *mască* este înregistrat pentru prima dată în *Anonymus Caransebesiensis*.

prin acest prim dicționar românesc original, de către un intelectual ce a trăit în zona Caransebeșului, la mijlocul secolului al XVII-lea.

Pentru a da posibilitate cât mai multor cititori să cunoască și să utilizeze materialul lingvistic cuprins în *Dictionarium valachico-latinum*, în volumul de față, întocmit potrivit cerințelor unei ediții critice, am alăturat transcrierii integrale a lexiconului și facsimilelor după original, mai multe note lămuritoare pentru forma actuală a manuscrisului, indicii tuturor cuvintelor, locuțiunilor și sintagmelor consemnate în cadrul acestuia și un cuprinzător glosar. Ediția propriu-zisă și anexele ei urmează desigur unui studiu filologic și unei descrieri lingvistice, în care am încercat să elucidăm o serie de probleme privind datarea, localizarea și paternitatea lexiconului și să conturăm locul ocupat de acesta în cadrul vechiului nostru scris literar.

În reproducerea textului, cuvintele românești, culese cu litere aldine pentru o mai ușoară identificare¹¹, au fost editate în transcriere interpretativă, stabilirea valorii grafemelor (în special a aceloră utilizate în notarea vocalelor centrale) fiind făcută prin luarea în considerare, dincolo de obișnuințele ortografice uzuale în scrisul vechi maghiar, a normelor variantei literare românești uzuale în zona și în epoca de alcătuire a manuscrisului, precum și a originii, respectiv a repartizării dialectale a unor cuvinte sau forme. Cuvintele și sintagmele latinești, ca și acelea maghiare utilizate pentru glosare sunt reproduse cu grafia consemnată în manuscris. (Greșelile de scriere au fost emendate, iar formele mai puțin obișnuite sau acelea absente din dicționarele consultate au fost marcate cu un semn de exclamare.)

Ordinea articolelor este, în mod firesc, cea din original, pentru a fi puse în evidență cât mai fidel atât caracterul de text nedefinitivat al dicționarului (de aceea intrările nu sunt ordonate strict alfabetic¹²), cât și intervențiile ulterioare primei copieri (adaosuri marginale menite să completeze golurile inițiale, schimbarea locului unor articole, cu indicarea noii poziții prin semne de trimitere sau prin anularea intrării plasate greșit sau copiate eronat, modificarea de către autorul textului sau de către o altă persoană a formei unor intrări). Poziția articolelor adăugate, precum și schimbarea locului, respectiv a formei acestora sunt marcate în note, culese pentru economie de spațiu la finalul ediției. (Din aceleași rațiuni și pentru a facilita consultarea textului editat, trimiterile se fac la numărul intrării din dicționar, număr adăugat de noi pe marginea din stânga a paginii.) Tot în note sunt date informații despre grafiile ce permit interpretări multiple sau care evidențiază anumite deprinderi ortografice ale autorului textului, respectiv ale adnotatorilor ulteriori și sunt consemnate lecțiunile diferite existente în edițiile anterioare.

---

¹¹ Cuvintele românești nu ocupă totdeauna prima poziție în cadrul unei intrări, autorul dicționarului sau cei care au intervenit ulterior în forma manuscrisului consemnând nu o dată și unele sinonime sau variante (de regulă fonetice) ale cuvintelor-titlu, plasate normal în interiorul articolelor.

¹² Prima diferență dintre ordinea alfabetică actuală și cea din manuscris este dată de utilizarea sistemului ortografic maghiar, în care grafemele au de multe ori altă valoare decât în scrisul românesc actual.

(Pentru ediția datorată lui B.P. Hasdeu am folosit abrevierea *H*, pentru aceea alcătuită de Gr. Crețu, *C*, iar pentru indicele întocmit de Fr. Király, *K*.) Nu am consemnat, în schimb, considerându-le puțin relevante, diferențele dintre diversele ediții privitoare la ordinea articolelor, la prezența, respectiv la forma spiritelor și a accentelor plasate uneori pe slovele vocalice. (Am procedat la uniformizarea reproducerii grafemului *é*, înlocuit de către B. P. Hasdeu și Gr. Crețu, din rațiuni tipografice, cu *ě*.)

Adaosurile (forme sau articole întregi) care nu aparțin autorului textului sunt marcate prin subliniere. Literele omise au fost întregite între paranteze ascuțite (< >), iar porțiunile deteriorate sau greu lizibile au fost culese între paranteze drepte ([ ]). Am păstrat în ediție semnul *./.*, utilizat de autorul dicționarului pentru a indica alternanța unor forme.

Facsimilele, plasate la finalul volumului (reproducerea în paralel a transcrierii și a imaginii paginilor nu a fost posibilă), oferă celor interesați date despre original și de asemenea posibilitatea de a controla transcrierea pe care am oferit-o.

Indicii finali au fost redactați pentru a permite o mai rapidă descoperire a informației lingvistice existente în *Dictionarium valachico-latinum*, dar și pentru a crea premisele comparării acestuia cu datele oferite de celelalte lexicoane latino-române din epoca veche. Cuvintele, locuțiunile și sintagmele existente în dicționar, ordonate după limba căreia îi aparțin, sunt grupate în ordine strict alfabetică, fiind urmate de trimiterea la numărul intrării sub care sunt consemnate. În cadrul acestor indici am diferențiat ori de câte ori a fost posibil omonimele lexicale și termenii cu încadrare morfologică diferită, chiar dacă aceștia au fost grupați de autorul dicționarului și/sau de persoanele care au intervenit ulterior asupra formei textului în cadrul unei aceeași intrări¹³.

Iar în glosarul final, cititorul mai puțin familiarizat cu limba română veche poate găsi în primul rând cuvinte, forme și fonetisme dispărute din limba română literară actuală sau utilizate dialectal. În liste au fost însă incluse și cuvinte uzuale, care au astăzi înțelesuri diferite de cele consemnate în textul editat (multe dintre acestea absente chiar din dicționarele istorice ale limbii române) sau sunt glosate diferit în lucrări lexicografice de referință.

Prezenta ediție, rod al unor investigații ce au durat, ca și în cazul filologilor ce s-au oprit anterior asupra textului, aproape două decenii, nu ar fi putut apărea fără sprijinul dat, în decursul timpului, de mai multe instituții și persoane. Cercetarea repetată a manuscrisului a fost făcută, în timpul mai multor deplasări efectuate în cadrul schimburilor științifice dintre Academia Română și Academia

---

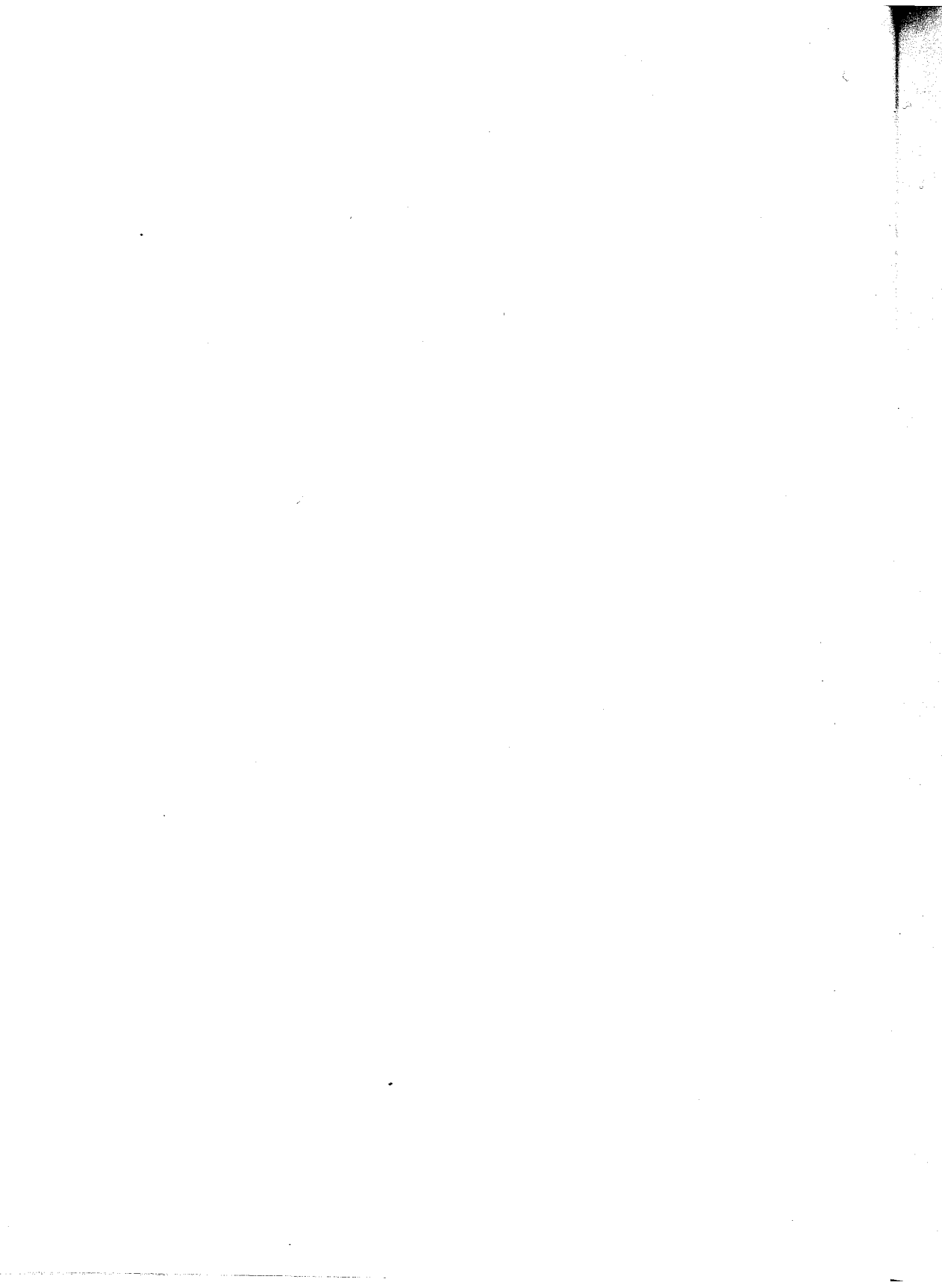
¹³ Avem în vedere articole de tipul *Număr. Numero. Lego, Numărătură. Numeratio. Lectio, Numărător. Numerator. Lector* sau *Măr. Pomus ./. Pomum*, în care autorul textului a reunit sub aceeași intrare două cuvinte omofone cu etimon diferit, respectiv două cuvinte de gen diferit, dar având aceeași formă de singular. Ne referim însă și la intrări de tipul *Dzarě. Serum. Diluculum, respectiv Dzemos. Jusculentus. Pepo*, în care interpretarea multiplă a grafiei cuvintelor-titlu a dus la gruparea în același articol (de către însuși autorul textului sau de către acesta și un lector târziu) a câte două omografe, corespunzătoare cuvintelor românești *dzară* și *dzare*, respectiv *dzemos* adj. și *dzămos* s. m.

Maghiară de Științe, cu sprijinul conducerii Institutului de Lingvistică din Budapesta și cu concursul binevoitor al specialiștilor de la Biblioteca Națională Széchényi și de la Egyetemi Könyvtár. Conducerea ultimei mari biblioteci budapestane ne-a acordat de altfel și aprobarea de editare a textului și de tipărire a facsimilelor acestuia. Rezolvarea multor probleme privitoare la formele latinești consemnate în manuscris nu ar fi fost posibilă fără sprijinul doamnei profesor universitar doctor Lucia Wald și al doamnei conferențiar doctor Cristina Halichias. Dificultățile ridicate de unele contexte maghiare adăugate în lexicon de un lector târziu al textului nu ar fi putut fi depășite fără sprijinul domnilor profesori Murvai Olga și Farkas Jenő. Iar în realizarea volumului de față am beneficiat de sprijinul doamnei Adriana Grecu, redactorul de carte.

Le exprimăm tuturor și pe această cale gratitudinea noastră.

DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM

1

A

Ab

aba. Pannus rusticanus. Sophiensis.

Pó[st]l[ó].

abat. Festino. Siér.

5 **abat.** Diverto. El forditom.

abeş. –

abia. Vix. Aligh.

abo. Admirantis particula.

abure. Vapor. Góz, párah.

10 **aburedz.** Vaporo. Efflo.

abuşile. Infantium incessus
quadripes.

Ac

aţă. Filum. A czérna.

aţiţ. Excito. Fel költöm.

15 **aţiţat.** Excitatus. Fel költes[...]

aţiţătură. Excitatio. Fel költes

aţiţ. Obdormio. El aluszom. (1)/

Ac

acru. Acer. Acidus. Errös (?).

20 **acră.** Acris. Acida.

acrime. Acredo.

acresc. Acidum reddo.

acrescu-mă. Acredinem contraho.

acea. Illa. Az.

25 **aceaea.** Illa.

acel. Ille.

acela. Ille.

acer. Expecto. El várom.

aceratul. Expectatio. Meghvár.

30 **acesta.** Iste. Az.

aceasta. Ista.

acia. Illic.

a cincea. Quinta. Ötödik.

aciuedzu-mă. Contegor.

35

Ad

adaug. Augeo. Oroghbodom.

adaus. Auctus. Auctio.

adausătură. Auctio.

adăp. Adaquo. Poto.

40 **adecă.** Id est vel Ergo.

adăpătură. Adaquatio. Potus.

adeseori. Frequenter. Sæpe.

adesul. Frequenter. Vel **ades.**

adese. –

45 **adău.** Tributum.

adiedz. Vix levor.

agiung. Assequor. Pertingo.

agiuns. Assecutus. Assecutio. (2)/

Ad

50 **aduc.** Adduco. Adfero.

adus. Adductus. Allatus.

adusătură. Adductio. Allatio.

a doaua. Secunda. Kettö.

a doaua oară. Secunda vice.

Masodszor.

55 **adorm.** Obdormio. El aluszom.

Af

afară. Foris. Foras. Extra. Odá[kí].

aférim. Euge. Laudantis particula.

afiom. Herba soporifera.

60 **aflu.** Invenio. Megh tal[alok].

aflătură. Inventio.

afurisc. Excommunico. Ki<...>.

afurisit. Excommunicatus.

afurisitură. Excommunicatio.

65 **afum.** Fumo. Füstölök.

afumat. Fumatus.

afumător. Fumans.

afund. Profunde. Melien (?).

Ag

70 **agárn.** Tego. Be földöm.

agárnit. Tectus. Az [lefödészö].

agárnitură. Tectio. Tegumentum.

ager. Agilis. Görs könyü (!).

ageră. Agilis.

75 **agru.** Ager. [Meszö] (3)/

Ag

agiun. Jeiuno.

agiun. Jeiunium.

- agiut. Iuvo.
 80 **agiutor.** Auxilium.
agiutornic. Auxiliator.
agiutornică. Auxiliatrix.
agost. Augustus.
a gol sună. Vacuum sonat.
 85 **a greață.** Difficulter. Ægre.
agreș. Omphax. Uva cruda.
aguridă. Idem.

Aj

- ai. Allium. Fog hagyma.
 90 **aiedz.** Allio condio. Meg
hagymaszom.
ait. Allio conditus. Fog
hagymavaltak.
ai. Admirantis vox. Czudalatos szó.
aiuș. Allium sylvestre. Alliaria.
aicea. Hic.
 95 **aimintre.** Aliter. Secus.
aimintrile. Idem. Itt masképpen,
másmodon.
aiure. Alibi.
aiurile. Idem. Másutt.
aier. Aer. [Eltető égy]
 100 **aică.** - (4)/

Ak

- acar.** Sive. Vel.
acarcare. Quicunque. Quivis.
acasă. Domi.
 105 **acăț.** Applico.
acățu-mă. Applicor.
acățat. Applicatus.
acățare. Quidam.
acmu. Nunc.
 110 **acmuș.** Statim. Confestim.
acolo. Ibi.
aconi. Acus magna.
acoper. Cooperio. Tego.
acoperemânt. Tectum. Coopertura.
 115 **acoperitoare.** Idem.
acoperitor. Coopertor.
acuma. Nunc.

Al

- alature.** Ad latus.
 120 **alean.** Contra.
alb. Albus.
albă. Alba.
albeață. Albedo.
albesc. Albescio.
 125 **albie.** Alveus.
albuș. Albumen.
albină. Apis.
albinedz. - (5)/
aleg. Eligo.
 130 **ales.** Electus.
alesul viniilor. -
ales. Præsertim.
alesătură. Electio.
alegător. Elector.
 135 **alensiș.** Inimicitia.
aleniș. Inimicus.
a lesni. Facile.
alenzuiesc. Contradico.
alenzuitoră. Contradictio.
 140 **alăturedz.** Appropinquo.
alerg. Curro.
alergatul. Cursus.
aiergătură. Cursus.
al doile. Secundus.
 145 **aldămaș.** Donum.
alduiesc. Benedico.
alduit, -ă. Benedictus,-a.
alduitură. Benedictio.
alinedz. Sublevo.
 150 **alinătură.** Sublevatio. (6)/
al cincile. Quintus.
al patru<l>. Quartus.
alt, -a. Alius, -a.
altul. Alius.
 155 **altar.** Altare.
al treile. Tertius.
al șasele. Sextus.
al șaptele. Septimus.
al optul. Octavus.
 160 **al noauăle.** Nonus.
al dzecile. Decimus etc.

- aludzesc.** Puerasco.
aludzit. –
alun. Corylus.
 165 **aluniș.** Coryletum.
alună. Nux avelana.
aluniță. Avelanula.
aloaț. Fermentum.
aloțel. Fermentulum.
 170 **alumat.** –
alulu. –
aluat. Massa. Fermentum.
aleluiesc. Alterius rem esse dico.
am. Habeo.
 175 **amar.** Amarus.
amară. Amara. (7)/
amărăsc. Amarum reddo.
amărăscu-mă. Amaresco. Tristor.
 Mœrio.
amărit. Mœrens. Tristis.
 180 **amărăciune.** Amaritudo.
amânat. Tarde. Sero.
amânedz. Tardo. Moror.
amânăcios. Tardus.
amănunț. –
 185 **ameteșc.** Deliquium patior.
amăgesc. Decipio. Dolo.
amefiț. Deliquium passus.
amețeală. Deliquium.
amănuntul. Minutatim.
 190 **aminte ieu.** Animadverto.
a minte-m vine. Reminiscor.
amin. –
ă moi pun. Repono ut mollescat.
amurt. Obstupefacio.
 195 **amurțesc.** Obst<u>pefio.
Flaccesco.
amurțit. Stupefactus. Stupidus.
amurțeală. Stupor.
amut. Obmutesco.
amuțitură. Vocis præclusio.
 200 **amu.** Jam.

An

- an.** Annus.
antert. Tertio anno.

- anevoie.** Ægre. Difficile.
 205 **anin.** Suspendo. Appendo. (8)/
aniș. Anisum.
anume. Nominatim.
anină. –
ao. Vox irridentis.
 210 **aos.** Heus.

Ap

- apă.** Aqua.
apătos. Aquosus.
apătoasă. Aquosa.
 215 **apăr.** Defendo.
apărat. Defensus.
apărător. Defensor.
apărătoare. Protectrix.
apărătoare. Flabellum.
 220 **apărătură.** Defensio.
apăs. Comprimo.
apăsat. Compressus.
apăsat. Comprime. Dure.
apăsătură. Compressio. Pressura.
 225 **apăsător.** Compressor.
aplec. Lacto.
aplecător. Lactans.
aplecătură. Lactatio.
aprint. Incendo. Accendo. (9)/
 230 **aprints.** Accensus. Incendium.
aprintsătură. Accensio.
apoi. Postea.
aproape. Prope.
apropiedz. Appropio.
 235 **apropiedzu-mă.** Appropinquo.
apropiat. Appropinquatio.
aprod. Ephcebus.
apruăr. –
apun. Occido. Occumbo.
 240 **apuc.** Rapio. Apprehendo.
apucător. Raptor.
apucătură. Raptus. Apprehensio.
apus. Occidens. Occasus.
aput. Olfacio.
 245 **apuțitul.** Olfactus.
apuțitură. Olfactio.

Ar

- ar.** Aro.
ararul. Raro.
 250 **arame.** Aes. Cuprum.
arap. Arabs.
ard. Ardeo.
ardzător. Ardens.
Ardeal. Transilvania. (10)/
 255 **ardelean.** Transilvanus.
are. arie. Area.
arătură. Aratura. Aratio.
arător. Arator.
arăt. Ostendo.
 260 **arătătură.** Ostensio.
arătător. Ostensor. Apparens.
arătătoare. Apparens.
arepă. Ala.
arăpesc. Arabicus.
 265 **Țara Arăpească.** Arabia.
arm. Armus.
arm. Armo, -as.
armă. Arma.
arc. Arcus.
 270 **arcaș.** Sagittarius.
argint. Argentum.
argint viu. Argentum vivum.
Argiș. Oppidum in Valachia
     Transalpina.
argisesc. –
 275 **argiseală.** –
arsură. Combustio.
ars. Combustus.
ars. In momento. Statim.
argelaș. Vile tectum. (11)/
 280 **arnieu.** Tectum curruum.
artic. Articululus.
arici. Herinacius.
arunc. Jacio.
aruncătură. Jactus.
 285 **aruncător.** Proiector.
arvuna. Pignus. G. Miklos Pinszé.
așa. Ita. Sic.
aședz. Deprimo.
aședzat. Depressus.
 290 **aședzătură.** Depressio.
aședzător. Depressor.
a șase. Sexta.
a șapte. Septima.
asemene. Similis.
 295 **asemănedz.** Comparo. Similo.
asemănătură. Similitudo.
așiși. Statim. Confestim.
așijdere. Similiter.
asin. Asinus.
 300 **așchie.** Sarmentum.
ascut. Acuo.
ascuțit. Acutus.
ascuțitul. Acumen. (12)/
ascund. Abscondo.
 305 **ascuns.** Absconditus.
     Absconditum. Secretum.
ascult. Ausculto.
ascultătură. Auscultatio.
aspru. Asper.
aspră. Aspera.
 310 **asprime.** Asperitas.
astădz. Hodie.
aștern. Sterno.
așternut. Stratum.
aștept. Expecto.
 315 **așteptat.** Expectatio.
așteptătură. Idem.
astară. Hoc sero.
astrienedz. Abalieno.
astrienitor. Abalienator.
 320 **astrienitură.** Abalienatio.
astruc. Tego.
astrucătoare. Tegumentum.
astup. Obturo. Occludo.
astupător, -e. Obturator.
     Occ<l>usor.
 325 **astupătoare.** Clausura.
     Obturatorium.
asupra. Desuper.
asupra de putere. Supra vires.
asupresc. Cogo. Vim infero.
asud. Sudo.
 330 **asurdzesc.** Obsurdesco.

asurdzitură. –
asupresc. Onero supra vires. (13)/

At

- atare.** Talis.
335 **a ta.** Tua.
a tău. Tuus.
ating. Attingo.
atins. Attactus.
atinsătură. Attactus.
340 **a treia.** Tertia.
a treia oară. Tertia vice.
atunce. Tunc.
atunci. Tunc.
aud. Audio.
345 **audzitul.** Auditus.
audzitură. Auditio.
avere. Divitiæ. Ope. Habentia.
avuție. Divitiæ.
avut. Dives. Habens.
350 **aur.** Aurum.
auresc. Deauro.
aurit. Deauratus.
au. Vel. Sive. (14)/

B

- 355 **ba.** Non. Nequaquam.
babă. Avia. Anus. Vetula.
babă. Obstetrix.
babiță. –
baci. Opilio.
360 **bace.** Frater maior natu.
baie. Balneum.
baiesc. Balneo.
bag. Impono.
bală. Bilis. Phlegma.
365 **baloș.** Albaster. Subalbus.
balegă. Stercus jumentorum.
baleg. Stercus emitto.
ban. Nummus. Pecunia.
ban. Prorex.
370 **banie.** Fodina.
banie de aur. Aurifodina.
Melius: **baia.** Fodina.
banie de argent. Argentifodina.

- banie de arame.** Cuprifodina.
banie de plumb. Plumbifodina.
375 **banie de fier.** Ferrifodina.
banie de cositor. Stannifodina.
bacpă. Grossus.
batcă. Idem. Grossche (!).
barbă. Barba.
380 **beat.** Ebrius.
bat. Percutio.
batuta. Saltus quidam
Valachorum. (15)/
băbesc. Obstetricor.
băburi. –
385 **băciuesc.** Villicor.
băde vel bade. Frater maior natu.
badita. Uxor fratris.
băgătură. Impositio.
băgătură. Læsi oculorum
propter variolas.
390 **bălos.** Bilius. Phlegmaticus.
băniesc. Nummos cudo.
bănieș. Nummos cudens.
Zingarus vagabundus.
bănieșesc. –
bănuiesc. Doleo.
395 **belesc.** Excorio. Decortico.
belit. Excoriatus. Decorticatus.
belitură. Excoriatio. Decorticatio.
belitor. Excoriator.
băloni. Bos albus.
400 **Bălgradul Unguresc.** Alba Regalis.
Bălgradul Turcesc. Alba
Græca. Taurunum.
Bălgradul Ardealului. Alba Julia.
băl. Albus.
belușagul. Vanitas.
405 **bănuiesc.** Doleo.
bănuiesc. Ago cum aliquo.
Tracto. Curam gero.
bântuiesc. –
bântuială. –
bântuitor. –
410 **bărateș.** Amicus. (16)/
bărbat. Vir. Mas.
bărbăcioară. Masculus.

bărbătuș. Masculus.
bărbăție. Virilitas.
 415 **bărbie.** Mentum.
berbeniță. –
bărbir. Tonsor. Chirurgus.
bărbos. Barbatus.
bărbiriță. –
 420 **bere.** Cervisia.
berigată. Gula.
bârna. Trabs.
băs. Pedo.
băsău. Iniuria. Contumelia.
 425 **beșină.** Pedor.
beșinos. –
beșică. Vesica. Bulla.
beșic. –
beșicat. Bullatus.
 430 **bât.** Baculus.
bătătură. Percussio.
bătător. Percussor. Malleus.
bătut. Percussus.
bătăr. Sane.
 435 **bătrân, -ă.** Senex.
bătrânețe. Senectus.
bătrânesc. Senesco. Consenesco.
bătrânicos. Seniculus.
beție. Ebrietas. (17)/
 440 **bețiu.** Inebrians.
bețiț. Ebriosus. Temulentus.
beșeriță. Sterilitas.
beu. Bibo.
beutură. Potus.
 445 **beutor.** Bibax.
blaț. Eamus.
blană. Subductura.
blastăm. Maledico. Blasphemo.
blăm. Eamus, alloquendo unum.
 450 **blămaț.** Eamus, alloquendo plures.
blăstamă. Maledictio. Blasphemia.
blăstămător. Maledictor.
 Blasphemus.
blănar. Pellio.
blid. Patina.
 455 **blidar.** Armarium.
blidărar. Fabricator patinarum.

blidăresc. –
blidăritor. –
bloj. Terriculamentum.
 460 **blotor.** Homo nauci.
bici. Flagellum.
biciuit. Flagellatus.
biciluiesc. Æstimo.
biciluit. Æstimatus.
 465 **biceu.** Æstimatio.
bicuiat. Honor. Æstimatio. (18)/
bios. Fertilis.
biosime. Fertilitas.
bir. Tributum.
 470 **birar.** Tributorum exactor.
biruiesc. Possideo. Vinco.
birîș. Mercenarius.
bine. Bene.
binișor. Belle.
 475 **binele.** Bonum.
bică. Taurus.
bragă. Cervisia milliacea.
brad. Pinus. Abies.
braț. Brachium.
 480 **brat.** Monachus.
breaz. –
brățar. Monile.
brățesc. Monachalis.
brățescu-mă. Monachus fio.
 485 **breb.** –
brebeneac. –
brecăiesc. –
brădoni. Nomen tortæ.
brândză. Caseus.
 490 **brândușă.** Viola.
brâncă. Branca.
brici. Novacula.
brâu. Cingulum. (19)/
broncă. –
 495 **broncaș.** –
broască. Rana.
broconi. Bufo.
brumă. Bruma. Pruina.
brumar. October.
 500 **brotesc.** Conversor.
broteală. Conversatio.

- brotăcesc.** –
broatec. –
boambă. Granum.
505 **bombiță.** –
brusture. Folium caulis.
boar. Bubulcus.
boier. Baro. Nobilis.
boierie. Nobilitas. Baronatus.
510 **boieresc.** Nobilito.
boieresc. Nobilitaris.
boierescu-mă. Nobilitor.
bolința, strunga. Ovile.
bolincer. Opilio.
515 **boziu.** Ebulus.
bosioc. Basilicum.
bou. Bos.
bouleț. Bosculus.
boaghe. Cumulus. Acervus.
520 **boală.** Infirmetas.
bolesc. Infirmor.
Bocoșniță. Pagus.
boacă. –
boare. Boreas.
525 **boresc.** Vomo.
borboros. –
borborosesc. –
bob. Faba.
boboasă. –
530 **boboană.** Præstigiæ. Superstitio.
bobonitoare. Superstitiosa.
Præstigiatrix.
bobonesc. Superstitionibus utor.
botez. Baptiso.
borgil. Subterranea ca[sa]. (20)/
535 **bucin.** Buccina.
buciume. Vitis.
bucin. Buccino.
buciniș. Cicuta.
bubă. Ulcus. Variola.
540 **buboni.** Ulcus. Apostema.
bubedz. Variolis inficior.
Buda. Metropolis Hungariæ.
budză. Labium.
budzat. –
545 **buduroni.** –
- buglă.** Galla.
bucă. Bucca.
bucălat. –
buca curului. Nates.
550 **bucate.** Cibus. Panis. Edulium.
bucătea. –
bulgăr. Bulgarus.
bulgăresc. Bulgaricus.
Țara Bulgărească. Bulgaria.
555 **buldz.** Caseus.
buldzișor. Caseolus.
bulă. Turcica mulier.
bulească. Quod Turcicæ mulieres
conficiunt.
bulbuc. –
560 **bulbucat.** –
buldzesc. – (21)/
bumb. Nodus.
bumbșor. Nodulus.
bun. Bonus.
565 **bună.** Bona.
bunăbrut. –
bunișor. Bellus, diminutivum *boni*.
bunete. Bonitas.
bunătare. Opes. Bona.
570 **burie.** Dolium parvum.
buric. Umbilicus.
buricat. Inflatus.
bușluiescu-mă. Conturbor.
bușluiesc. Conturbo.
575 **bușluitor.** Conturbator.
buștuc. –
buș. Cumulus nivium.
bușluială. Afflictio. Mœror.
Turbatio.
bujor. –
580 **bujorat.** –
bute. Dolium.
butar. Vietor.
buză. –
bucuru-mă. Lætor.
585 **bucurie.** Lætitia.
bucuros. Libenter.
București. Oppidum Valachicæ
Transal<pinæ>. (22)/

- 590 **cea**. Illa.
ceaea. Illa.
ceasta. Ista.
ceară. Cæra.
ceaclie. –
- 595 **ceapă**. Cæpe.
ceafă. Occiput.
ceaucă. Monedula.
ceas. Hora.
cer. Peto.
- 600 **cer**. Cælum.
cer. Quercus.
ceruleț. Idem.
ceret. Quercetum.
cerc. Circulus.
- 605 **cerc**. Tento. Probo.
cercat. Probatio.
cercuiesc. Circulos ligo.
cep. Epistomium.
ceponi. Cæpe mas.
- 610 **ce**. Quid ?
ce. Sed. (23)/
celuiesc. Decipio. Fallo.
celuitor, -e. Deceptor, -trix.
celarnic, -ă. Fallax.
- 615 **celuitură**. Deceptio.
celșag. Deceptio. Fallacia.
cebăluiesc. –
cebăluitor. –
cebală. –
- 620 **cenușă**. Cinis.
cenuședz. Incinero.
cenușotcă. Endymio. Dum cineri
hærens.
cenușat. Incineratus.
cert. Arguo. Increpo.
- 625 **certătură**. Increpatio.
cesornic. Horologium.
cesornicar. Horologiarius.
cerb. Cervus.
cerbice. Cervix.
- 630 **cemăr**. Nausea.
- cemărluiescu-mă**. Nauseam
 contraho.
- tărmure**. Ripa.
cervice. Cervix.
cerc. Quæso. Investigo.
- 635 **ceruiesc**. Cæra ungo.
cerșitor. Mendicus.
cern. Excerno.
hirbinteală. Æstus.
ceată. Ordo. Status. Sors.
- 640 **ceva**, **oarece**. Aliquid.
ceur. –
ceuredz. –
cingă. –
cine. Quis.
- 645 **cineș**. Singuli.
cină. Cæna.
cinedz. Cæno.
cinuiesc. Ago. Tracto.
cinci degete. Pentaphyllum.
 Quinquefolium. (24)/
- 650 **cireș**. Cærasus.
cireășă. Cærasum.
cireășă oltonă. –
cireășă pârgaviță. –
cireășă neagră. –
- 655 **cireășă lipicioasă**. –
cijmă. Cothurnus.
cijmaș. Cothurnarius.
cijmășiță. Cothurnaria.
cicoare. Cyanus.
- 660 **cimbru**. Pulegium.
cioară. Cornix fœmella.
ciorobară. Pica.
ciorcușă. Pica.
cioroni. Cornix masculus.
- 665 **ciordă**. Grex.
ciordar. Pastor gregis.
ciobotă. Calceus.
ciobotar. Sutor.
ciocotniță. Garrulus.
- 670 **ciorogar**. Sutor.
cioplesc. Fabrico. Sculpo. Dolo.
cioplitură. Fabricatio. Sculptura.

- cioplitor.** Sculptor.
ciont. Os, ossis.
 675 **ciortan.** –
ciocnesc. Concutio. (25)/
ciocnitoare. –
ciudă. Miraculum.
ciudescu-mă. Miror.
 680 **ciumă.** Pestis.
ciumedz. Peste inficior.
ciută. Dama <caprea>.
ciutură. Mortarium.
ciur. Cribrum.
 685 **ciuredz.** Cribro, -as.
ciumpesc. –
ciumpăvesc. –
ciumpoi. Lysipipium.
ciucure. –
 690 **ciulesc.** –
ciubăr. –
ciuci. –
ciunt. –
ciuntedz. –
 695 **Cr**
credz. Credo.
credință. Fides.
credincios. Fidelis.
crep. Crepo. Findo.
 700 **crepătură.** Fissura.
cresc. Cresco.
creștet. Vertex. (26)/
criștin. Christianus.
criștinesc. Christianus.
 705 **criștinătate.** Christianismus.
criștinescu-mă. Christianus fio.
hrana. Esca.

Cz

- țară.** Regnum. Regio.
 710 **țagră.** Craticula.
țeapă. Veru.
țap. Hircus.
țeapăn. Firmus.
țarc. Septum.
 715 **țanut.** Regio.

- țărișoară.** Provinciola.
țără. Mica. Fragmentum.
țăran. Rusticus. Agrestis.
Țărigrad. Constantinopolis.
 720 **țărină.** Arena. Ager. Terra.
țărinos. Arenosus.
țes. Texo.
țesător. Textor.
țesătoare. Textrix.
 725 **țesăiesc.** –
țârțăriță. Cicer.
țărișoară. Mica parva,
 diminut<ivum>.
țâțână. Cardo.
țeclă. Beta.
 730 **țeclă albă.** Beta alba.
țeclă roșie. Beta rubra.
țepenesc. Firmo.
țânțar. Culex. (27)/
țip. Clamo. Eiulo.
 735 **țipătură.** –
țipar. Lamprica.
țipou. Libo (!).
țiproș. Cyparissus.
țin. Teneo. Servo. Alij tiv.
 740 **ținătură.** Servatio. Tractatio.
ținător. Conservator.
ținător. Forceps vietorum.
țintă. –
țintedz. –
 745 **țită.** Mammilla. Uber.
țigrie. –
țigan. Zingarus. Cinganus.
țigănie. Zingarismus.
țigănesc. Zingarius.
 750 **țigănesc.** Absque rubore et quiete
 peto.
țipărluș. –
țimbria. Solutio laborantium.
țondră. Bracca. Vile indumentum
 rusticanum.
țortoroș. –
 755 **țopană.** Scortum.
țol. Lacinia.
țolișor. <Idem>, diminut<ivum>.
 (28)/

<D>

Da

- 760 **dar**. Donum.
dare. Tributum.
deal. Collis.
datul. Tributum.
dajde. Tributum.
765 **darnic**. Liberalis.
dajnic. Tributarius.
dascăl. Magister.
daite. Saltem.
daitile. Idem.
770 **dai**. Saltem.
dagoare. Æstus. Calor.
dapăr. Depilo.
deapăn. –
de-altă oară. Alia vice.
775 **deasă**. Densa.
de-adevăr. Equidem.
de-acmu nainte. Posthac.
Imposterum.
dară. Ergo.
dacă. Postquam. Siquidem.
780 **dau**. Do.
deci. –
de la. A. Ab.
delucan. Colliculus.
delie. Luxum amans.
785 **dălbină**. –
den. Ex.
de. De.
de. Si.
de pre. De. (29)/
- 790 **Der**
- depărătură**. Depilatio.
departe. Procul.
depărtez. Elongo.
depărtezu-mă. Elongor.
795 **demult**. Olim. Dudum. Diu.
de demult. Olim. Pridem.
de multe ori. Sæpe. Multoties.
dereg. Reficio.
deres. Refectus. Exstructus.

- 800 **deres**. Refectio. Structura.
deregător. Officialis.
dărâm. –
dărâmătură. –
dăruiesc. Dono.
805 **dăruiură**. Donatio.

Des

- des**. Densus.
desime. Densitas.
destul. Satis.
810 **de sârg**. Subito. Illico.
descuț. Discalceo.
descuțat. Discalceatus.
descuț. Nudipes.
descuni. Resero.
815 **descunietură**. Reseratio.
descunietoare. Clavis.
despic. Findo.
despicătură. Fissio.
descânt. Incanto. (30)/
820 **descântec**. Carmen. Incantatio.
despart. Separo.
despărțitură. Separatio.
despărțitor. Separator.
desorescu-mă. –
825 **desfac**. Aperio.
desfăcut. Apertus. Sincerus.
destoinic. Dignus.
destoinicie. Dignitas.
descarc. Exonero.
830 **descărcatul**. Exoneratio.
descărcătură. Exoneratio.
dăscălesc. Magistrum ago.
deşartă. Vacua. Inanis.
deşert. Vacuus.
835 **deşchid**. Aperio.
deşchis. Apertus.
deşchis. Aperte. Clare.
deşchidzătoare. Apertorium.
Clavis.
deşchidzătură. Apertio.
840 **deşting**. Discingo.
deştins. Discinctus.
deşchiautur. Efîbulo.

- dejghiaur.** –
destup. –
 845 **detor.** Debitor.
detorie. Debitum.
detornic. Debitor.
detornesc. –
dăătură de har. Gratiarum actio.
 (31)/
 850 **detun.** –
detunătură. –
de tot. Omnimode. Penitus.
de tinăr. Ab infantia.
dever. –
 855 **deunădz <i>.** Quadam vice.
Deva. Arx in Transylvania.
dezbrăc. Exuo.
devedesc. Exhibeo.
dezbat. Excutio. Dissvadeo.
 860 **dezbătătură.** Excussio.
 Dissvasio.
de sârg. Illico.
dezgolesc. Denudo.
desfătat. Oblectatus.
dezgolit. Denudatus.
 865 **dezleg.** Solvo. Interpretor.
dezlegat. Solutus.
dezlegătură. Solutio.
dezmierd. Voluptate afficio.
dezmierdu-mă. Voluptuor.
 Delicior. Voluptatibus affluo.
 870 **dezmierdăciune.** Voluptas.
 Deliciæ.
dezmierdat. Delicatus. In deliciis
 nutritus.
dezmaniū. Placo.
dezmaniū-mă. Placor. Iram
 depono.
dezmirat. –
 875 **dezmiru-mă.** –
deznod. Dissolvo. Enodo.
despic. Divido. Disrumpo.
dezvăţ. Dedoceo.
dezvăţu-mă. Dedisco.
 880 **dezvăţat.** Dedoctus.
dezvălesc. Detego.
dezvălit. – (32)/
diac. Latinus. Studiosus.
diecuţ. <Idem>, diminutivum.
 885 **dieceşte.** Latine.
dieconi. Diaconus.
dică. –
dinte. Dens.
disac. –
 890 **disău.** –
dimineaţă. Mane.
dimic. –
dimicat. –
dihor. –
 895 **domn.** Dominus.
doamnă. Domina.
domnie. Dominatio. Dominium.
domnescu-mă. Dominor.
domnesc. Dominicus.
 900 **doauă.** Duæ.
doi. Duo.
doispredzece. Duodecim.
doauădzeci. Viginti.
doică. Nutrix.
 905 **dodă.** Soror maior natu.
dodeiesc. Molesto.
dodeială. Molestatio. Molestia.
dodeitor. Molestator. (33)/
dodranc. Fœnum crassum.
 910 **dolamă.** Tunica.
dor. Desiderium.
doresc. Desidero.
doare-mă. Doleo.
dorm. Dormio.
 915 **doară.** Fortassis.
dojenesc. Hortor. Admoneo.
dojană. Admonitio.
dojenitor. Hortator. Monitor.
dospesc. Fermento. Consumo.
 920 **dospescu-mă.** Fermentor.
 Consumor.
dosadă. Tribulatio.
dosădesc. Tribulo. Affligo.
dosădescu-mă. Tribulor. Affligor.
dosăditor. Tribulator. Persecutor.
 925 **drag.** Charus.

dragoste. Charitas. Amor.
dragu mi-e. Amo.
drac. Diabolus.
dram. –
 930 **drăguț.** Dilectulus.
drăgoi. Dilectus. (34)/
drăgălaș. Jucundus. Gratosus.
drăgșor. Charus. Dilectus.
     Amabilis.
gios. Deorsum. Infra.
 935 **gioi.** Feria 5-ta. Jovis.
giupân. Dominus.
giupâneasă. Domina.
duduiesc. Pello.
duc. Duco. Fero.
 940 **dulce.** Dulcis.
dulceață. Dulcedo.
dulcin. Subdulcis.
duc. Fœtor.
duh. Spiritus.
 945 **duhovnic.** Pater spiritualis.
     Confessarius.
duhoare. Flatus. Spiraculum.
     Fœtor.
duhnesc. Fœteo. Oleo.
duș. Animus. Voluntas.
dușnic. Spiraculum.
 950 **duminecă.** Dies Dominicus.
durori. Podagra.
durere. Dolor.
dzeamă. Jusculum.
dzară. Serum.
 955 **<dzare >.** Diluculum.
dzemos. Jusculentus.
<dzămos. > Pepo.
dzeu. Deus.
<dzău >. Certe. Profecto. (35)/
 960 **dzac.** Jaceo.
dzadă. –
dzic. Dico.
dzicătură. Dictio.
dzivă. Dies.
 965 **dzi.** –
dzilesc. Dies augeo.

E

ălio. Vox irridentis.
îmbat. Inebrio.
 970 **îmbătat.** Inebriatus.
îmbătu-mă. Inebrior.
îmbiu. Invito.
îmbrăc. Induo.
îmbrăcământ. Indumentum.
 975 **îmbuc.** Bolum deglutio.
îmbucătură. Bolus.
îmbunedz. Laudo. Probo.
     Commendo. Emendo.
îmbunedzu-mă. Corrigo me.
     Emendo me.
îmbunatul. Emendatio.
 980 **îmbunare.** –
îmblu. Ambulo.
îmblare. Ambulatio.
îmblător. Gradarius.
îmbuiestru. –
 985 **îmblet.** Gressus.
îmmulțesc. Multiplico.
îm pare. Puto.
împart. Divido.
împac. Pacifico. (36)/
 990 **împacu-mă.** Pacem in eo.
împărat. Cæsar. Imperator.
împărătesc. Cæsareus. Imperialis.
împărăție. Imperium. Regnum.
împănedz. –
 995 **împăcătură.** Pacificatio.
împăcător. Pacificator.
împestesc. –
împing. Trudo.
împingător. Trusor.
 1000 **împins.** Trusus. Trusio.
împingătură. Trusio.
împregiur. Circum.
împung. Pungo.
împuns. Punctus. Punctura.
 1005 **împunsătură.** Punctura.
împut. Imputo.
împut. Fœtere<m> permitto.
împutăciune. Querela.

- împuțescu-mă.** Fœteo.
 1010 **împuțit.** Fœtidus.
împuțaciune. Fœtor.
împuținedz. Diminuo.
înțeleg. Intellego.
îmbulzesc. Comprimo. Obruo.
 1015 **înțelesătură.** Intellectus.
 Intellectio.
înțeles. Intellectio.
înțin. –
înținat. – (37)/
încep. Incipio.
 1020 **începătură.** Inceptio.
începător. Inceptor. Præcentor.
înțelegător. Intelligens.
înțelept. Prudens.
înțelepciune. Prudentia.
 1025 **încet.** Desino. Cesso.
încet. Paulatim.
încinsătoare. Cingulum.
încind. Incendo.
încing. Cingo.
 1030 **încredumă.** Fido. Confido.
îndeletie. Leviori pretio.
îndemn. Reconcilio. Hortor.
Consolor.
îndemnătură. –
îndes. Condenso.
 1035 **îndesat.** Condensatus.
îndesată. Condensata.
îndesătură. Condensatio.
îndelung. Differo. Elongo.
îndereptedz. Rectifico.
 1040 **îndereptătură.** Rectificatio.
îndărăt. Retro. Retrorsum.
îndărătnic. Hæreticus. Apostata.
Retro-abiens.
îndărătnicie. Hæresis.
Apostasia. Recessio.
îndoiesc. Duplico.
 1045 **îndoit.** Dubius.
îndoiescu-mă. Dubito. Despero.
înduplec. Complico. Plico.
înduplecătură. Plicatura. Plica.
 (38)/
- înduru-mă.** Misereor.
 1050 **îndurat.** Misericordiæ (?) motus.
înduluiesc. –
înduluiescu-mă. –
îndrăge<s>c. Amo.
îndrăgitor. Amator.
 1055 **îndrăznesc.** Audeo. Præsumo.
îndrăzneală. Præsumptio.
îndrăznitor. Audax.
 Præsumptor. Temerarius.
înfaș. Fascijs cingo. Involvo.
Obvolvo.
înfarm. Orno. Induo.
 1060 **înfărmat.** –
înfărmatură. –
înfier. –
înfierbânt. Calefacio.
înfierbântat. Fervidus.
 1065 **înfinu-mă.** –
înflor. Floreo.
înflorit. Floridus.
înfrân. Freno.
înfrânătură. Frenatio.
 1070 **înfrâng.** Confringo.
înfrânt. –
înfrumăse<te>sc. Exorno.
înfrunt. Rixor. Contendo.
înfund. Fundos impono.
 1075 **îngân.** Illudo.
îngânător. Illusor.
îngânătură. Illusio.
înghit. Deglutio.
înghițitură. –
 1080 **înghițitoare.** –
îngrăședzu-mă. Pinguesco.
îngrășu-mă. Impinguo.
îngrăședz. Pinguefacio. Impinguo.
îngrechesc. Imprægno. Alij
îngrăsesc. (39)/
 1085 **îngrășătură.** Impinguatio.
îngrășător. Impinguator.
îngrop. Sepelio. Defodio.
îngroședz. Crassum reddo.
îngrupător. Sepultor. Defossor.
 1090 **îngrupăciune.** Sepultura.

- îngrupătură.** Defossio.
înger. Angelus.
îngeresc. Angelicus.
îngenunchiu. Genuflecto.
 1095 **în gios.** Deorsum.
în giur. Circum.
în giur împregiur. Circum. Circa.
îngiur. Convicior.
încaliec. Equito. Cons<c>endo equum.
 1100 **încalțu-mă.** Calceor.
încalț. Calceo.
încălțământ. Calceamentum.
încălțat. Calceatus.
încarc. Onero.
 1105 **încărcătură.** Oneratio.
încăp. –
încă. Etiam.
încăldzesc. Calefacio.
încăldzescu-mă. Calefio.
 1110 **încăresc.** Calefacio.
încărescu-mă. Calefio.
închin. Propino. Dono.
închinu-mă. Saluto. Adoro.
închinăciune. Salutatio. Adoratio.
 1115 **închid.** Claudio.
închis. Clausus.
închisătură. Clausio.
închidu-mă. Claudor. (40)/
închidzătoare. Clausura.
 1120 **încrețesc.** –
încrețitură. –
încheg. Condenseo liquidum. Coagul<o>.
închegat. Condensatus. Coagulatus.
încoace. Hac.
 1125 **încolo.** Illac.
înculț. Calceatus.
înculțu-mă. Calceor.
înculțat. Calceatus.
încuni. Obsero. Claudio.
 1130 **încuniat.** Obseratus.
 Constipatus.
- încunietură.** Obseratio.
 Constipatio.
încungiur. Circumeo.
încungiurat. Circuitus.
încurc. –
 1135 **înlinedz.** Allevio.
înluntru. Intus.
în laturi. Procul. Longe.
înluminedz. Illumino.
înluminat. Illuminatus.
 1140 **înalbesc.** Dealbo.
înec. Submergo.
înecu-mă. Submergor.
înecătură. Submersio.
înserezd. Sero venio.
 1145 **însereadză.** Advesperascit.
însănătoședzu-mă. Convalesco.
însetoședz. Sitio.
înot. Nato.
înotat. Natatio.
 1150 **înotiș.** Natando.
înnod. Ligo. Nodum facio.
înnodat. Ligatus.
înnoiesc. Innovo.
înnoiit. Innovatus.
 1155 **înnoiitură.** Innovatio.
îns. Solus.
însă. Sola.
însă. –
însoru-mă. Uxorem duco.
 1160 **însurat.** Uxoratus.
însuș. Ipse. Solus.
în sus. Sursum.
întărit. Irrito. Concito.
întăritătură. Irritatio.
 1165 **întăritător.** Irritator.
întâmplarea lumi<i>. Affluxus bonorum mundj. Ostensio bon<orum>.
înselesc. Fallo. Decipio. (41)/
întin. Inficio. Tingo.
întinat. Infectus. Tinctus.
 1170 **înting.** Intingo.
întins. Intinctus. Intinctio.
întins. Continue.

întorn. Remitto. Revertō.
întornu-mă. Revertor. Regredior.
 1175 **întorn.** Converto.
înturnat. Conversus.
     <Conver>sio.
înturnare. Conversio.
întreg. Integer.
întreagă. Integra.
 1180 **întrec.** Præcello. Præeo.
întrecut. Præcellentia.
înrîmbu. Intercedo.
înrîmbulare. Intercessio.
înrîmbător. Intercessor.
 1185 **între.** Inter.
întru. Intra.
întru. Intro. Ingridior.
înratul. Introitus. Ingressus.
întreb. Interrogo. Quaero.
 1190 **întrebare.** Interrogatio. Quaestio.
întrebător. Interrogator.
înrupuredzu-mă. Incarnor.
înrupurat. Incarnatus.
înrupurăciune. Incarnatio.
 1195 **înturbur.** Turbo.
înturburat. Turbatus.
înturburare. Turbatio.
întunec. Obtenebresco. Caligo.
întunecat. Ob<tenebrescus>.
 1200 **întunerec.** Tenebræ.
întunecos. Tenebrosus. (42)/
învăţ. Doceo. Jubeo.
învăţu-mă. Disco.
învăţătură. Doctrina.
 1205 **învăţător.** Doctor. Magister.
învăţat. Doctus.
învălesc. Involvo. Convolvo.
învălit. Involutus.
învălitură. Involutio.
 1210 **învăliţoare.** Velum.
învăluiesc. –
învăluitor. –
învărtesc. Inverto. Verto.
învărtitură. Versio.
 1215 **învărtitul.** Inversio.
învit. –
învitat. –

F

fag. Fagus.
 1220 **fagure.** Favus.
fac. Facio.
feal. Genus.
fală. Gloria.
fala. Superbia.
 1225 **faşă.** Fascia.
fasuresc. Infascio. Obvolvo.
fată. Puella. Filia.
faidă. Utilitas.
falcă. Mandibula.
 1230 **fătarnic.** Hypocrita. (43)/
fălos. Vanus. Gloriosus.
     Iactabundus.
fălos. Utile. Utilitas.
fălolesc. Prosum.
fel. Genus.
 1235 **fălcî.** Maxilla. Gena.
fălie. Jactantia.
fămeie. Familia. Fœmina.
fămeiat. Habens familiam.
fân. Fœnum.
 1240 **fănar.** Lampas.
fănaţ. Fœnile.
fănină. Farina.
fântână. Puteus.
fără. Sine.
 1245 **fereastră.** Fenestra.
feresc. Defendo. Custodio.
feritură. Defensio.
feritor. Defensor.
fărâm. Comminuo. Frango.
 1250 **fărâmătură.** Comminutio.
     Fragmentum.
feric. Laudo. Beatifico.
fericăciune. Gloria. Beatitudo.
fericat. Beatus.
ferice. Beatus.
 1255 **ferec.** Polio.
ferecătură. –
ferecător. –
fărmăcător. Magus.
feşnic. Candelabrum.

- 1260 **feștic.** –
feștilă. Lychnus.
fășie. –
fășui. Phaseolus. (44)/
făt. Filius.
- 1265 **fetiță.** Puellula.
fetesc. Pario (de ovibus).
fiară. Fera.
fierb. Coquo. Ferveo.
fiertură. Coctura./ Coctum.
- 1270 **fier.** Ferrum.
fie. Satis. Sufficit.
fig. Ficus, arbor.
figă. Ficus, fructus.
ficior. Filius. Puer.
- 1275 **ficiurel.** Puellus. Filiolus.
fică. Filia.
fia. <Filia>.
finic. Palma, arbor.
firiz. Serra.
- 1280 **fir.** Filum.
fire. Essentia.
fiu. Filius.
fiu. Fio.
flămând. Famelicus.
- 1285 **flămândzesc.** Esurio.
flacare. Flamma.
flecărau. –
flecăresc. –
fliscă. Nauci. Vilis. Sordida.
- 1290 **floc.** Floccus.
flocșor. –
floare. Flos.
floricea. Flosculus. (45)/
fluier. Crus.
- 1295 **fluier.** –
fluieră. –
fluture. Papilio.
flutur. Vagor.
fluturat. Mente motus et vagus.
- 1300 **foflei.** Vagus. Scurra. Nauci.
foc. Ignis.
fodormintă. Mentha.
fodorminta calului. Calamintha.
- folosesc.** Suc<c>urro. Utilis fio.
Utilitatem capio. Proficio.
- 1305 **folosul.** Cura. Conatus.
foame. Fames. Esuries.
foame mi-e. Esurio.
foamete. Fames. Esuries.
font. Libra.
- 1310 **fragă.** Fragum.
frate. Frater.
frapsine. Fraxinus.
frăgar. Morus.
frăgar alb. Morus alba.
- 1315 **frăgar negru.** Morus nigra.
frec. Frico.
frecătură. Frictio.
frâmbie. Fimbria.
frâmsete. Pulchritudo.
- 1320 **frâng.** Frango.
frânt. Fractus.
frântură. Fractio.
frângător. Fractor. Fragilis.
frânc. Francus. Gallus.
- 1325 **frențuș.** Gallicus morbus.
frențușescu-mă. Gallico morbo inficior.
frențușit. Gallico morbo infectus.
frăție. Consanguineus.
Consanguinitas. (46)/
frig. Frigus.
- 1330 **frig.** Frigo. Torreo. Asso.
frigu mi-e. Frigeo.
friguri. Febris.
frigare. Veru.
frică. Timor.
- 1335 **frică mi-e.** Timeo.
fricos. Timidus.
frimpt. Assus.
frumos. Pulcher.
frumsete. Pulchritudo.
- 1340 **frundză.** Frons,-dis.
frundzos. Frondosus.
frunte. Frons,-tis.
fruntar. –
fug. Fugio.
- 1345 **fugă.** Fuga.

- fugaci.** Fugax.
fucie. Vasculum.
fugător. Profugus.
fum. Fumus.
 1350 **funie.** Funis.
funincea. –
funinzel. Ulcus.
fur. Fur.
fur. Furor.
 1355 **furtuşag.** Furtum.
furător. Furax. Fur.
furnică. Formica.
furnicar. –
furnic. –
 1360 **furcă.** Furca.
furcă. Colus.
furfuială. –
furtuna. Turbo. Tempestas.
fus. Fusum.
 1365 **fus.** Piscis.
fuşte. Fustis.
fuştaş. – (47)/

G

- galben.** Flavus.
 1370 **galben.** Ducatus. Aureus nummus.
galeş. Tela Gallica.
gard. Seps.
gangure. Ædon.
gata. Paratus.
 1375 **gaură.** Foramen.
gâcesc. Divino. Opinor.
Auguror. Puto. Æstimo.
gâcitor. –
gâcitură. –
gâdelesc. Titillo. Vészket.
 1380 **gheftin.** Levi pretio.
ghegumen. Superior monasterij.
găină. Gallina.
găinaţ. Stercus gallinaceum.
găinar. Pastor gallinarum.
 1385 **găitan.** Zona.
găitâniel. –
găleată. Modius.
- găletuşă.** –
gălbenuşul ovului. Vitellum.
 1390 **gâlceavă.** Tumultus.
gălbenioară. Caltha. Calendula.
gâlcă. Tumor.
gălbenesc. –
gâlgără. –
 1395 **gâlgâitor.** –
gâlgâiesc. –
gând. Cogitatio.
gândesc. Cogito.
gândaci. – (48)/
 1400 **gânscă.** Anser.
gânsac. Anser masculus.
gângav. –
gâncesc. –
gânceală. –
 1405 **găoadză.** –
gârbav. Gibbosus.
gârbovenie. Gibbus.
găraş. Grossus.
gărăşiţă. –
 1410 **gârgoaşă.** –
gârgăriţă. Gurgulio.
gârgăriţedz. –
gârclean. Guttur.
găsesc. Invenio.
 1415 **găunos.** –
găuresc. Perforo.
găuritură. Perforatio.
ghisdav. Pulcher.
glas. Vox.
 1420 **gâdea.** Carnifex.
glăsănesc. Deploro.
gloabă. Mulcta.
globesc. Mulcto.
globitor. Mulctator.
 1425 **gloată.** Familia. Multitudo.
gloata. <Familia. Multitudo.>
glod. –
glodos. –
glonţ. Globus.
 1430 **glumesc.** Iocor.
glumă. Iocus.

- gol.** Nudus. Vacuus.
golătate. Nuditias.
golesc. Denudo. Evacuo.
 1435 **golaș.** Implumis.
glesnă. Talus pedis.
gluga. Canisterium (!). (49)/
gomonesc. –
gonesc. Pello. Persequor.
 1440 **goană.** Persecutio. Pulsio.
gonitor. Persecutor. Pulsor.
goniță. –
gonescu-mă. –
goangă. Terriculamentum.
 1445 **gornic.** Custos pratorum.
gornicie. Custodia agrorum.
gorun. –
goruniel. –
gorbaci. Scutica.
 1450 **gostesc.** Hospitor. Tracto.
goștinac. –
grabă. Properatio. Maturatio.
grabnic, -ă. Properator. Velox.
greață. Nausea stomachi.
 Provocatio ad vomitum.
 1455 **grai.** Vox.
grainic. Præco.
grapă. Occa.
gracin. –
graure. –
 1460 **gras.** Pinguis.
greblă. Rastrum
grăbesc. Festino.
grec. Græcus.
grecesc. Græcanicus.
 1465 **Grecească Țară.** Græcia.
grăpiș. –
grăpedz. Occo,-as. (50)/
grăiesc. Loquor.
grăitor. Loquax.
 1470 **grea.** Gravis.
greșesc. Pecco. Erro.
greșeală. Error. Peccatum.
greșit. Peccator.
grăsime. Pinguedo.
 1475 **grăsune.** Porcus juvenis.
- grăunț.** Granum.
greu. Gravis.
greznă. –
grămadă. Cumulus. Agger.
 1480 **grămădesc.** Accumulo.
greime. Gravitas. Gravido.
grijă. Cura. Industria.
grijos. Solers. Industrius.
grijesc. Procuro.
 1485 **grijitor.** Procurator.
griel. –
gribesc. Propero.
gribitor. Properator. Velox.
griu. Triticum.
 1490 **grindă.** Trabs.
grindine. Grando.
grivnă. Drachma.
griv. –
grivei. – (51)/
 1495 **grof.** Comes liber.
groapă. Fovea.
gropniță. Monumentum. Fossa.
gropan. Magna fovea.
gros. Crassus.
 1500 **groasă.** Crassa.
grosime. Crassities.
grosame. –
gros. Câtasta. Cippus.
grozav. Turpis.
 1505 **grozavă.** Turpis.
grozăvie. Turpitude.
grozăvatec. Turpis.
grozăvesc. Deturpo.
grozăvescu-mă. Deturpor.
 1510 **groaznic.** Terribilis.
groznicie. Terribilitas.
gruie. Grus.
grumadz. Collum.
grumb. Rusticanus.
 1515 **grudiu.** Frustum.
grundz. Frustum.
grundzos. Frustatum. Crasse.
 Rusticane. (52)/
geană. Gena.
gem. Gemo.

- 1520 **gemăt.** Gemitus.
genunche. Genu.
ger. Gelu.
ginere. Gener.
ginerie. –
- 1525 **gingie.** Gingiva.
gingaş. Delicatus.
gingăşescu-mă. Delicatus reddor.
gingăşie. Deliciæ.
gioi. Jovis. Feria quinta.
- 1530 **gioc.** Ludo. Salto. Choreas duco.
gioc. Lusus. Saltus. Chorea.
gioc în bat. Illudo. Irrideo.
giolgi. Syndon.
gior. Juro.
- 1535 **gios.** Deorsum.
giudeţ. Judex.
giude. Idem.
giudec. Judico.
giudecare. Judicium.
- 1540 **giudecată.** Idem.
giudecător. Judex. (53)/
giug. Jugum.
giugastru. –
giugănesc. Castro.
- 1545 **giugănit.** Castratus.
giuiesc. –
giung. Pungo. Jugulo. Occido.
ciumilesc. Indico. Ostendo.
giune. Sponsus.
- 1550 **giuniel.** Sponsulus.
giunelaş. Idem.
giunc. Iuvenus.
giunincă. Iuvenca.
giupân. Dominus.
- 1555 **giupâneasă.** Domina.
giur. Juro.
giurământ. Juramentum.
giurător. Jurator.
giurător strâmb. Periusus.
- 1560 **gubav.** Leprosus.
gubăvie. Lepra.
gubăvenie. Lepra.
gubăvescu-mă. Lepra inficior.
- guler.** Collare.
- 1565 **gunoi.** Stercus. Fimus.
gunoiesc. Stercoro.
gură. Os.
guran. Os magnum habens.
guriţă. Os parvum. (56)/
- 1570 **guşă.** Struma.
guşă. –
guşat. Strumosus.
guşedz. Strumam acquiro.
guşavel. –
- 1575 **gută.** Gutta.
guturar. –
gheaţă. Glacies.
ghiontar. –
ghionghvirag. Lilium convallium.
- 1580 **H**
- ha.** –
hacică. –
Haţeg. Districtus sub Comitatu Hunyad<i>iensis>.
hai. Vox suspirantis.
- 1585 **haină.** Vestis.
haida. Agedum.
haier. –
hac. –
hală. Vorax. Prodigus.
- 1590 **ham.** Lorum.
harâng. Campana.
har. Gratia.
harfă. Psalterium.
hasnă. Utilitas.
- 1595 **hăbărluiesc.** –
hăbărluitor. – (57)/
hăinuţă. Vesticula.
hăiduc. Hajdo.
hăiducame. Hajdones.
- 1600 **hăiducesc.** Hajdonicus.
hăiduceşte. Hajdonice.
hei. Particula pellentis.
hăl. Ille.
hăla. Ille.
- 1605 **ea.** Illa.

hămuș. Cadus pellionis.
hămușesc. –
hămușit. –
hămbar. Granarium vel **coș.**
 1610 **hep.** –
hără. Contentio. Allatratio.
Murmuratio.
hărăiesc. Allatro.
hărcăiesc. Roncos traho.
hârț. Mus.
 1615 **hărbăluiesc.** –
hărbăluit. –
hărb. Testa.
hărăngăzău. Campanator.
hering. Halix (!).
 1620 **hărgani.** Cucurbita vel **bostan.**
hărcă. –
hăș. Vox gallinas pellentis.
hășie. Pellis agnina, tenerrima
pro cucima.
hăsnuiesc. Prosum. (58)/
 1625 **hici.** Hilum. Nihil.
hinteu. Carpentum.
hlapă. Meretrix. Scortum.
hlăpie. Scortatio.
hlăpește. –
 1630 **ho.** Vox continentis pecora.
hoisă. Longurio.
hoț. Latro. Fur.
homoc. Sabulum.
homocoș. Sabulosus.
 1635 **hop.** Vox saltantis.
hop-tup. Idem.
hrean. Nasturcium.
hrană. Frumentum. Alimentum.
hrănesc. Alo.
 1640 **hrănitură.** Tractatio.
hrănit. Pinguis. Tractatus.
hrenuiesc. Nasturcio condio.
hrăbor. Audax.
hrăborie. Audacia.
 1645 **hrăboresc.** Conforto.
hrăborescu-mă. Confortor.
hrăboritor. Confortator.
hrăbor. Audacter.

hronț. Os molle. (59)/
 1650 **hudbă.** Noctua. Bubo vel **buhu.**
huhuredz. Noctua.
huhuredz. –
hulesc. Persequor. Blasphæmo.
hulitură. Persecutio.

1655 **I**
iad. Infernus.
iai. Væ.
iaca. Ecce.
iacătă-l. Ecce.
 1660 **ialoviță.** Vacca vel **vaca.**
ian. Cave.
iapă. Equa.
ea. Ipsa.
iarbă. Herba.
 1665 **iarbă creață.** Mentha.
iarba Sventei Măriei. Melissa.
Apiastrum.
iarba șerpelui. Colubrina.
iarba spurcilor. –
iarba fierelor. –
 1670 **iarba mătiei.** –
iarnă. Hyems.
iară. Iterum. Autem.
iarășite. Iterum.
iască. Fomes. (60)/
 1675 **iată.** Ecce.
iaz. Agger.

Ics

icea. Hic.
iță. Media. Pinta.
 1680 **ice.** –
el. Ipse.
iederă. Hedera.
ieftin. Vilis pretius (!).
ieftinesc. Vilesco.
 1685 **iepure.** Lepus.
iepuresc. Lepores venor.
iepureasca. Saltus Hajdonicus.
iepar. Pastor equarum.
iernedz. Hyemo.
 1690 **iernăreț.** Hyemalis.

iernatec. Hyemalis.
ieri. Heri.
ieri alaltă. Nudius tertius.
ieriță. Triticum vernale.
 1695 **iert.** Parco. Remitto.
iertăciune. Remissio.
iertător. Remissor.
ibesc. Amo.
iboste. Amor.
 1700 **ibostarnic.** Amator.
ibovnic. Amasius.
ibovnică. Amasia.
ies. Exeo.
ieșitoare. Cloacha (!).
 1705 **ieșit.** Exitus.
eu. Ego. **tu.** Ille. **el.**
ibric. –
icre. Ova piscium.
ibrișin. Filum sericium.
 1710 **im.** Inficio.
imală. Lutum.
imos. Infectus.
imălos. Lutosus. (61)/
inie. Glacies soluta.
 1715 **iniță.** Indusium vel ie. Pintöl.
inel. Annulus (!).
ineluș. –
inimă. Cor.
inimioară. Corculum.
 1720 **inimos.** Cordatus.
intie. Ait.

Ir

iscoadă. –
iscodesc. Inquiro. Interrogo.
 1725 **ispitesc.** Tento. Probo.
ispită. Tentatio.
ispititură. Idem.
ispititor. Tentator.
ișpan. Castellanus. Comes.
 1730 **istov.** Merus.
istoavă. Mera.
ite-l. Ecce.
iute. Morsicans. A<c>erbus.
Acris.

iuțime. –
 1735 **iubesc.** Eligo.
iubit. Electus.
iuzbaș. –
ivesc. Demonstro.
izbesc. Allido.
 1740 **izbitură.** Allisio.
izaflu. Reperio.
izbândă. Victoria. Vindicta.
izbândesc. Vindico. Vinco.
ijderesc. Creo.
 1745 **ijderitură.** Creatio.
ijderitor. Creator.
izmă. Sapor.
izmomesc. Allicio. Illicio. (62)/
izmomeală. Illecebra.
 1750 **izmeană.** Perizoma.
izimesc. Aresco.

K

ca. Sicut.
cad. Cado.
 1755 **cadă.** Cadus.
cacu-mă. Merdo.
cac. Inficio. Demerdo.
cal. Equus.
cale. Via.
 1760 **cale îngemănată.** Bivium.
calc. Calco.
cald. Calidus.
caldă. Calida.
caldu mi-<i>. Caleo.
 1765 **camătă.** Usura.
cană. Cantharus.
canie. Milvus.
cap. Caput.
captă. Crepita (sic).
 1770 **capăt.** Acquiro. Conquiro.
capră. Capra.
capiste. Fanum.
car. Currus.
carne. Caro.
 1775 **care.** Quis.
carpen. –
carte. Liber. Epistola.

- casă. Domus. (63)/
caș. Caseus.
- 1780 **casc.** Oscito.
cascul. Oscitatio.
caut. Quæro. Aspicio.
caznă. Monstrum. Prodigium.
că. Quia. Quod.
- 1785 **căbudz.** Carbo vivus.
căce. Quare.
căce-s. Quia.
chece. Stragulum.
cățir. Nequam.
- 1790 **cățel.** Catellus.
cățeluș. Idem.
cățea. Canis fæmella.
cădelniță. Thuribulum.
cădar. Vietor.
- 1795 **cădzătură.** Casus.
căiță. Pileolus.
căință. Pœnitentia.
căiescu-mă. Pœnitet me.
căcat. Merda. Stercus.
- 1800 **căcăcios.** Sordidus.
căcăcea. Sordidus.
chelar. Claviger.
chelcig. Sumptus.
câlț. –
- 1805 **călfun.** Soccus.
călbeadză. –
căl<be>dzesc. –
călbegios. – (64)/
căldură. Calor.
- 1810 **călduros, -ă.** Calidus,-a.
căldare. Cacabus.
căldărușcă. –
călămar. Mercator. Institor.
călămariș. Atramentarium.
- 1815 **călari.** Equester.
călăraș. Eques.
călăresc. Equito.
călărește. Equitando.
călăuz. Director.
- 1820 **călăuzesc.** Dirigo.
călitcă. Cavea.
călină. –
- călcătură.** Calcatio.
călcător. Calcator.
- 1825 **călcâni.** Calcaneus.
căloni. Caminus.
căluț. –
călușel. Equellus.
cămătar. Usurarius.
- 1830 **cămeșă.** Indusium.
cămară. Camera.
cămăraș. Camerarius.
câmp. Campus.
câmpie. Campestris locus.
- 1835 **cămilă.** Camelus.
cămucă. Damascenus.
cănesc. –
cănit. –
căneală. –
- 1840 **când.** Quando.
când și când. Quandoque.
cânt. Canto.
cântec. Canticum.
cântător, -e. Cantor. Cantator,
-trix.
- 1845 **cântar.** –
cântăresc. – (65)/
căpătână. Calvaria.
căpătână de curechiu. Caulis
capitatus.
căpătânos. Capito. Capitosus.
- 1850 **căpăstru.** Capistrum.
căpester. –
căpătâni. Fasciculus. Cervical.
căput. Porta.
căpută. Crepita.
- 1855 **căputedz.** –
căpușă. –
căpșune. Fragum.
căprioară. Dama. Caprea.
căprior. Capreolus.
Tigillum. Transtrum.
- 1860 **căpitan.** Capitaneus.
căpitânie. Capitaneatus.
cărare. Semita.
cărăruică. –
cărăuș. Auriga.

- 1865 **cărăușesc.** Aurigam ago.
cârâiesc. –
cărbune. Carbo.
cărăbin. Sclop<p>us.
cărăbă. –
- 1870 **cârlă.** –
cărică. Rotula.
cărighedz. Roto.
căricat. Rotatus.
cârcimă. Taberna. Caupona. (66)/
- 1875 **cârcimar.** Tabernarius. Caupo.
cârcighedz. Strideo.
cârcimăresc. Educillo.
cârțâiesc. Strideo.
cârțăitură. Stridor.
- 1880 **cârțăitoare.** –
cârnaț. Farcimen.
cârnăcior. Farcimen parvum.
cârnicea. Caro modica.
cârn. –
- 1885 **cârnesc.** –
cârmă. Prora.
cărunt. Canus.
căruntețe. Canities.
cârpă. Tela.
- 1890 **cârteală.** –
cârtelnic. –
cărticea. Libellus.
cărturar. Scriba. Literatus.
căsătorie. Matrimonium.
Uxoratio.
- 1895 **căsătoreșcu-mă.** Nubo.
căsuică. Domuncula.
căscat. Oscitatio.
cătră. Erga. Versus.
căstanie. Castanea.
- 1900 **căștigă.** Sollicitudo.
căștig. Procuo. Habeo.
Possideo. Sol<l>icitus sum.
căștigător. Procurator.
căștigos. Industrius. Solers.
cătană. Miles.
- 1905 **cătănie.** Militia.
căt. Quantum.
cātușă. –
- căț.** Quot.
câteva. Aliquot.
- 1910 **câte doi.** Binj.
cătărame. –
cătastiv. Catalogus.
cătul. –
căutătură. Aspectus.
- 1915 **căutatul.** Idem. (67)/
chiar. Clarus.
chiar. Clare.
cheag. Coagulum.
chițelie. Præcinctorium.
- 1920 **chem.** Voco.
chemătură. Vocatio.
chemător. Vocator. Invitator.
chemat. Vocatus.
chică. Coma. vel pică.
- 1925 **pica.** Stillae (?).
chilav. –
chilin. Seorsim.
chilie. Cella.
chiltuiesc. Expendo.
- 1930 **chiltuială.** Expensa.
chimmesc. –
chimnitul. –
chimnătură. –
chimeșă. Indusium.
- 1935 **chin.** Cruciatius.
chinuiesc. Crucio.
chinuiescu-mă. Crucior.
chinci. Thesaurus.
chingă. –
- 1940 **chip.** Imago.
chipzuiesc. Conjicio.
chipzuitură. Conjectura.
chipiș. Conveniens. (68)/
chirău. –
- 1945 **chisagă.** –
chisim. –
chișereu. –
chișiță. –
chitesc. Orno.
- 1950 **chititură.** Ornatus.
chitenel. Paulatim.
chitescu-mă. Ornor.

- chitit.** Ornatus.
chită. Fasciculus.
 1955 **chituș.** –
chiuci. –
chiuză. –
chivără. Pileus.
clacă. –
 1960 **clean.** –
clanie. Gelyma.
clei. Bitumen.
cleiște. –
clăcuiesc. –
 1965 **cleie.** Clavis.
cheie. < Idem >.
cleiță. Clavicula.
clenci bătrân. Seniculus.
clenci. –
 1970 **clențuș.** –
clet. –
clin. –
clisă. Laridum.
clocică. Gallina glociens.
 1975 **clocesc.** Ovis incubo. Glocio.
clocit. – (69)/
clopot. Campana. Streptitaculum.
clopotel. Campanella.
clopotniță. Campanile.
 1980 **Cloj.** –
clotosesc. –
cobărluiesc. Prædor.
cobărluitor. Prædator.
cobărlău. Prædo.
 1985 **cobăț.** –
coabe. Omen.
cobesc. Ominor.
coboz. Lyra.
cocioabă. Casa.
 1990 **cocie.** Currus equestris.
cociș. Auriga.
cocișesc. Aurigam ago.
coțcă. Os.
coțofană. Pica.
 1995 **coțofeică.** –
coțesc. –
coadă. Cauda.
- coadeș.** Caudatus.
codru, munte, pădure. –
 2000 **codru.** Frustum.
codalb. –
cofă. Cantharus.
cofar. –
cofiță. Cantharellus.
 2005 **coi.** Testiculus.
coian. Testiculosus.
coc. Coquo. Pinso.
cocoș. Gallus.
cocoloș. –
 2010 **cocoloșesc.** –
cocon. Puer. Filius.
coconiel. Puellus.
coacădză. –
cocot. –
 2015 **cocor.** Grus.
cocoșter. Laqueare. (70)/
colac. Torta. Circulus.
colac. Munus.
coleașă. –
 2020 **cole.** Illic.
colibă. Casa. Mappale (!).
colibiță. –
colibescu-mă. –
colibit. –
 2025 **colindă.** Ecloga.
colo. Ibi. Illic.
colț. Dens anterior.
<colț>. Item Soccus. Item
Calceus. In pl. **coltunile.** Vel
încăltământul.
colțan. Dentatus.
 2030 **Colojvar.** Claudiopolis.
comarnic. –
conac. –
conci. –
conț. Frustum.
 2035 **contuș.** –
copanie. –
copaci. Arbor.
copce. Fibula.
coapsă. Coxa.
 2040 **coapsa.** Femur.

- copt**, -ă. Pistus, -a.
coptor. Fornax.
copil. Puer.
copilandru. Idem.
2045 **copilaș**. Puellus.
copil. Spurius. Nothus.
copită. Calx.
copitedz. Calcitro. (71)/
coprenă. Velum capitis muliebre.
2050 **copun**. Capo.
corb. Corvus.
corbaci. Scutica.
coardă. Zona.
cordovan. Pel<l>is caprina.
2055 **corcan**. Corvus.
corn. Comus.
corn. Cornu.
coarnă. Cornum.
cornut, -ă. Cornutus, -a.
2060 **cort**. Tentorium.
cortun. –
corui. Nisus.
cos. Suo.
cosător. Sutor.
2065 **cosătoare**. Acupictrix etc.
cosesc. Falco, -as.
coasă. Falx.
cosaș. Falcator.
coșară. Corbis.
2070 **coș**. –
coșcior. –
coșniță. Corbis.
coștei. Castellum.
coajă. Crusta.
2075 **cojoc**. Pellicium.
cojocar. Pellio. (72)/
cojocesc. Pellionem ago.
coșiță. Capillus. Coma.
coșițat. Capillatus.
2080 **cosir**. Culter vinitorum.
cosor. Idem.
coastă. Costa.
costiș. Per latus./.. Ad latus.
cover. Tapes.
2085 **cot**. Cubitus. Ulna.

- coțesc**. Cubito mensuro.
cotei. Catellus.
cotună. Magale.
coteț. –
2090 **covârșesc**. Excello. Supero.
creață. Crispa.
crai. Rex.
Craiova. Oppidum <Valachia>
Transalpinæ.
craină. –
2095 **crainic**. –
crac. Armus.
cracatiță. Polypus.
Cracău. Cracovia.
creangă. Ramus.
2100 **crap**. Carpio.
creastă. Crista.
crestat. Fel róvol.
crestesc. Fel rovom.
crețitură. Plicatura. Inflexura.
2105 **creț**. Crispus.
crețuri. Crispationes.
crăciun. Natalis. December.
cred. Credo.
credință. Fides.
2110 **credincios**. Fidelis. Credulus.
crăiasă. Regina.
crăiesc. Regno, -as. (73)/
crăiesc, -ă. Regius, -a.
crăiie. Regnum. Regimen.
2115 **crăiuț**. Regulus.
crenguros, -ă. Ramosus, -a.
crăp. Crepo. Findo.
crăpătură. Fissura.
cresc. Cresco.
2120 **crescutul**. Incrementum.
crestedz. Signo.
crestătură. Signum.
crăstăvete. Cucumer.
crevet. –
2125 **criel**. Cerebrum.
Criciova. Nomen pagi.
crin. Lilium vel Rosa flava.
crincă. –
crincuță. –

- 2130 **Criș**. Fluvius Chrysus.
crișean. Accola Chrysij.
crișenesc. Chrysiensis.
crivac. Baculus.
croiesc. –
- 2135 **croitor**. Sartor.
cruce. Crux.
cruț. Parco. Tenax sum.
crutesc. Kiminlem.
cruțu-mă. Viribus parco.
- 2140 **crud**, -ă. Crudus, -a.
crudzime. Cruditus. (74)/
crunt. Cruentus.
Sanguinolentus.
cruntedz. Cruento.
cruntat. Cruentatus.
- 2145 **cucimă**. Pileus. Cucullus.
cuțit. Culter.
cuțitaș. Cultellus.
cufund. Immergo.
cufundat. Immersus.
- 2150 **cufundătură**. Im<m>ersio.
cuc. Coccix.
cucăiesc. Dormito.
cucăitură. Dormitatio.
cucăitor. Dormiturio (!).
- 2155 **cu cât**. Quandoquidem.
cu. Cum.
cuibure. Nidus.
cucui. Exaltatio.
cucuiedz. Exalto.
- 2160 **cucuiedzu-mă**. Exaltor.
cucuiat. Exaltatus.
cucură. –
cucurudz. –
cucurbită. Cucurbita.
- 2165 **cucurbetariț**. –
cucurbiță. Cucurbitula.
cucurbeu. Iris.
culcer. Claviger.
culeg. Colligo.
- 2170 **cules**. Collectio. Vindemia.
culegător. Collector.
culcu-mă. Decumbo. Cubo.
culcatul. Cubatio.
- culc**. Inflecto.
- 2175 **culduiesc**. Mendico.
culduș. Mendicus.
cum. Ut. Quomodo.
cumănac. Pileus.
cumănăcar. –
- 2180 **cumăn**. Cuminum.
cumând. Exequiæ.
cumătru, -ă. Compater.
Patrinus.
cumătră. Commater.
cumpăr. Emo.
- 2185 **cumpărătură**. Emptio. (75)/
cumpărat. Emptus.
cumpărător. Emptor.
cumpănă. Mensura. Pondus.
Statera.
cumpănesc. Mensuro. Pondero.
- 2190 **cumpăt**. Moderatio. Mediocritas.
cumpătedz. –
cuni. Clavus.
cunișor. Claviculus.
cuniișor. Caryophillon.
- 2195 **cunună**. Sertum. Corona.
cunun. Sertum impono. Copulo
in matrimonium.
cununatul. Copulatio.
cupă. Cupa.
cupiță. Cupula.
- 2200 **cupșoară**. Idem.
cupar. –
cuprind. Comprehendo.
Concipio.
cuprins. Conceptio.
Comprehensio.
cuprinsătură. Idem.
- 2205 **cuptuseală**. Subductura.
cuptusec. Subduco vestem.
cur. Culus.
curastră. Lac tenue et novum.
curat. Purus. Mundus. Castus.
- 2210 **curăciune**. Puritas. Castitas.
Munditia.
curățesc. Mundo. Purgo.
curățitură. Mundatio. Purgatio.

- curățitor.** Mundator. Purgator.
curăț. Purgo.
 2215 **cur.** Idem. (76)/
cur. Fluo. Curro.
curcă. Gallus Indiacus.
curcubeu. Iris.
curechiu. Caulis.
 2220 **curea.** Cutis. Pellis. Corium.
curelar. Coriarius.
curm. Seco. Rumpo.
curmedziș. –
curmătură. Sectio.
 2225 **curmi.** –
curpân. Vepres.
curpător. Pala.
curs. Cursus.
cursă. Laqueus.
 2230 **curt.** Decurtatus.
curte. Aula.
curtean. Aulicus.
curtenesc. Pedibus sto.
 Aulicismum ago.
curtulisescu-mă. –
 2235 **curvarnic.** Adulter. Mœcchus.
curvă. Meretrix. Adultera.
 Scortum.
curvesc. Mœcchor. Adulteror.
 Scortor.
curvesc, -ă. Meretricius,
 -a. Nequam.
curvie. Adulterium.
 2240 **curvească.** Meretricia.
curund. Cito.
curundzel. Idem.
cust, custi, custă. Conservor.
Vivo.
chem vide *chem*.
 2245 **chemătură** vide *chemătură* etc.
chiuci. –
chiuză. – (77)/

L

- labă.** Pes.
 2250 **laț.** Laqueus.
leaț. Latta.

- ladă.** Cista. Arca.
ladiță. Idem.
leafă. Stipendium.
 2255 **lai.** –
laie. –
leac. Medicina. Medela.
lac. Lacus.
lacșă. –
 2260 **lacrimă.** Lacryma.
lamură. –
lanț. Catena.
lance. Lancea.
lapte. Lac.
 2265 **lapăd.** Abijcio.
laptele cânielui. Esula.
lard. Laridum.
larg. Largus.
largă. Larga.
 2270 **las.** Relinquo.
leasă. –
lat. Latus.
lată. Lata.
latul. Latitudo. Latum.
 2275 **lature.** Latus.
lau. Lauo.
iaud. Laudo.
laudă. Laus.
laut. Fides pulso.
 2280 **latur<i>**. Laqueus.
laută. Fides. Cythara.
lebede. Cygnus. (78)/
lăcrămedz. Lacrymo.
lăcrămioară. Lilium
 convallium. Lacrymula.
 2285 **lădicioară.** Cistula. Arcula.
lefegiu. Stipendiarius.
leg. Ligo.
legătură. Ligatio. Ligamen.
legător. Obligator.
 2290 **legat.** Obligatus.
ieghen. Pelvis.
legume. Legumen.
legu-mă. Obligor.
lăcuiesc. Habito.
 2295 **lăcuitură.** Habitatio.

- lăcșag.** Habitatio.
lecuiesc. Medeor.
lăcurici. –
lăcustă. Locusta.
 2300 **lemn.** Lignum.
lemnos. Ligneus.
lemnul Domnului. Abrotonum.
lemnul cânelui. –
lămpaș. Lampas.
 2305 **lămpășel.** –
lână. Lana.
lânos. Pilosus.
lenie. Pigritia. (79)/
leniie. Pigritia.
 2310 **lenios.** Piger.
lenioasă. Pigra.
leniescu-mă. Pigritor. Piget me.
lângă. Penes. Iuxta.
lăpădat. Abjectus.
 2315 **lăpădătură.** Abiectio.
lăptos. Lacte distentus.
lăptucă. Lactuca.
lăpuc. –
lărdos. Lardum habens.
 2320 **lărgământ.** Spatium. Amplitudo.
lărgesc. Amplio. Dilato.
lărgime. Amplitudo. Dilatio.
lăsat. Relictus.
lăsătură. Relictio.
 2325 **lespede.** Lapis.
leș. Polonus.
leșesc. Polonicus.
leșuiesc. Insidor.
leș. Insidiæ.
 2330 **leșie.** Lixivium.
leșinat. –
leșin. –
lesni. Facile. Leviter. Vili (!).
lesnesc. Vilesco.
 2335 **lățesc.** Dilato.
lățime. Latitudo.
lăteni. Latinus. Italus.
lăteniește. Latine. Italice.
lăternă. Laterna.
 2340 **lături.** –
lăturoni. –
levente. Effeminatus.
lăudunos. Iactabundus.
 Arrogans. (80)/
leucă. –
 2345 **leu.** Leo.
leurdă. –
leurdîș. –
lăuruscă. Labrusca.
leuștean. Levisticum.
 2350 **lifuresc.** –
lifuroni. –
leagăn. Cunæ.
liefa. Prævenda (sic).
ligav. Delicatus.
 2355 **ligă.** –
lihă. –
lihod. –
limbă. Lingua.
limba boului. Buglossum.
 2360 **limbut.** Linguosus. Loquax.
limbuțesc. Garrio.
limbric. Lumbricus.
limpede. Limpidus, -a.
limpedzesc. Clarifico.
 2365 **limpedzescu-mă.** Claresco.
lin. Lentus.
lin. Piscis.
liniste. Tranquilitas.
lin, -ă. Tranquillus.
 2370 **lindine.** Lens, -dis.
lindinos. Lenticulosus.
ling. Lingo.
lingură. Cochlear.
lingurar. –
 2375 **linguitor.** – (81)/
linguiescu-mă. –
linte. Lens, -tis.
lins. –
livadă. Pratum. Pomarium.
 2380 **lipesc.** Linio.
lipsesc. Placeo. Obligor.
 Eliminator.
lipsa. Necessitas. Complacentia.
lipescu-mă. Adhæreo.

lipitură. Linitio. Adhæsio.
 2385 **lipitoare.** Sanguisuga.
lipitoare. Flos.
lipan. Piscis. Lepény-hal.
lipini. –
lobodă. Atriplex. **burian.**
Ung<arice>.
 2390 **lobodă sălbatecă.** Atriplex
 sylvestris.
locesc. –
loding. –
logodescu-mă. Paciscor.
logodesc. –
 2395 **logodit.** –
Logoş. Lagassimum, oppidum
 Hung<ariae> Inferi<oris>.
logofăt. Scriba. Secretarius.
 Cancellarius.
logofeţie. Secretariatus.
loc. Locus.
 2400 **locşor.** Loculus.
lele. Soror maior natu.
lomuri. –
lopată. Pala.
lopăţea. Pala parva. (82)/
 2405 **loasă.** Palmes.
lospină. –
lostoste. Piscis.
lot. –
lotru. Latro.
 2410 **lotroni.** –
lotrie. Latrocinium.
lotresc. Latrocinor.
lotrescu-mă. Latro fio.
lotrame. Latrones.
 2415 **lovesc.** Tango. Concutio.
lovit. Tactus.
lovitură. Tactus.
loveţ. Emptor.
lubenită. Melo.
 2420 **lucesc.** Luceo.
luceafăr. Lucifer.
lucime. Lux.
luce. –
luciu. Lucidus.

2425 **lucie.** Lucida.
lud. Infans. Innocens.
ludeţe. Infantia. Innocentia.
luğşău. Lixivium.
lucru. Labor. Negotium. Res.
 2430 **lucru.** Laboro. Operor.
lucrător. Laborator. Operarius.
lume. Mundus.
lumânare. Candela.
lumină. Lumen. Ignis. (83)/
 2435 **luminos.** Luminosus. Splendidus.
lumin. Illumino. Luceo.
lună. Luna. Mensis.
lunatec. Lunaticus.
lunec. Lubrico.
 2440 **lunecos.** Lubricus.
lunecoasă. Lubrica.
luni. Lunæ ./ Feria 2-da.
lung, -ă. Longus,-a.
lungime. Longitudo.
 2445 **lungesc.** Prolongo.
lungoni. Longurio.
luncă. –
luntre. Navis.
luntrită. Navicula.
 2450 **luntrar.** Nauta.
luntru. Intus.
lup. Lupus.
lupoanie. Lupa.
lupiul. More lupino.
 2455 **lut.** Lutum. Argilla.
lutos. Argillosus.

M

macin. Molo.
Maciovă. Pagus in districtu
 Sebesiensi.
 2460 **maţ.** Intestinum.
madzere. Pisum.
mai. Malleus.
mai. Maius.
mai bine, mai uşor. Melius.
Levius.
 2465 **maică.** Mater.
mac. Papaver.

- macar.** Quamvis. Licet.
macarcare. Quilibet. Quivis.
macarcine. Quicumque. Quivis.
 (84)/
 2470 **macarunde.** Ubicunque.
     Quocunque.
macar de unde. Undecunque.
macarîncătro. Quacunque.
mal. Argillosa terra.
mamă. Mater.
 2475 **mană.** Manna. Ros.
mare. Mare. Pelagus.
mare. Magnus, -a.
mară. Pomum.
mare lucru. Admirantis et
     spernentis ex<clamatio>.
 2480 **marț.** Mars. FERIA 3-a.
marțolia. –
Marga. Pagus in fine Portæ
     ferreæ.
marva rușă. Malva hortensis.
marmure. Marmor.
 2485 **Marmure.** Porta ferrea.
     Angustiæ Transylvaniae ex
     parte Hungariæ inferioris.
marginē. Margo. Finis.
martur. Testis.
marturie. Testimonium.
mas. Mansio.
 2490 **masă.** Mensa.
mascure. Sus castratus.
majă. –
măcinătură. –
măciniș. –
 2495 **măgesc.** Ænygma propono.
măgitură. Ænygma.
mâță. Cattus. Felis.
mâțișoară. –
mățișor. Intestinum parvum. (85)/
 2500 **mădzăriică.** Cicer sylvestre.
mătrăgună. Mandragora.
măgar. Asinus.
măgăreț. Idem.
măgură. –
 2505 **megheleu.** Convivium natale.
măhnesc. Evanesco.
Abscedo. Torpesc<o>.
mei. Millium.
meiște. Ager ubi millium fuit.
măi. –
 2510 **măieran.** Amaracus. Maiora<na>.
măiugel. Malleolus.
meidan. –
măimucă. Simia.
măcriș. Acetosa.
 2515 **mălai.** Milliaceus panis.
mălcom. Silentium.
mălcomiș. In silentio.
melci. Limax.
melmesie. Malvaticum.
 2520 **mămucă.** Simia.
mână. Manus.
mân. Maneo.
mân. Mitto.
mândria. Superbia.
 2525 **mănos.** –
mânăștergură. Mantile.
     Manutergium.
mânie. Cras.
mânjesc. –
mâniec. Diluculo consurgo.
     Prævenio. Maturio.
 2530 **mâniecă.** Manica.
mânie. Ira.
mânios. Iracundus.
mâncătură. Devoratio.
     Comissio.
mâncătură. Contentio.
 2535 **mănânc.** Comedo.
mănâncu-mă. Contendo. (86)/
mănunt. Minutus.
mănușel. Idem, diminutivum.
mănuședz. Minuo. Comminuo.
 2540 **mănușă.** Chiroteca.
mânzală. –
măr. Pomus ./ Pomum.
măr vărâtec. Pomum aestivale.
     Præcox.
măr iernatec. Malum serotinum.

- 2545 **măr bunăbrut**. Malum spaniceum.
măr dulce. Pomum dulce.
măr gușat. –
măr câniesc. –
măr coadeș. –
- 2550 **măr cucurbetariț**. –
măr de Svânt Petru. Malum
măr mușcătariț. Malum
apianum. Muscatellum.
măr flocos. Malum muscosum.
măr nevestesc. –
- 2555 **măr oardzăn**. –
măr pestriț. –
măr rutilat. Malum
orbiculatum.
măr sălcin. –
măr vârgat. Malum variegatum.
- 2560 **mărariu**. Anethum.
mereu. Rectus sive
mereie. Recta.
merg. Eo. Pergo. Progredior.
merg nainte. Proficio.
- 2565 **merg napoi**. Deficio.
merg îndărăt. Retrocedo.
mărăcin. Spina.
mărgăritar. Margarita.
mărgenareț. Finitimus.
- 2570 **mărăiesc**. – (87)/
mărit. Marito. Nuptui trado.
măritu-mă. Nubo. Maritum ducō.
măritată. Nupta.
merinde. Merenda.
- 2575 **mărie**. Magnitudo. Magnificentia.
merniță. Metreta.
măros. Superbus.
măroșie. Superbia.
măroșescu-mă. Superbio.
- 2580 **mărunt**. Minutus. Vide *mănunt*.
mersură. Profectio. Progressus.
mersură nainte. Profectus.
mârșav. Macer. Macilentus.
mârșavă. Macra. Macilenta.
- 2585 **mârșăvescu-mă**. Macer fio.
mărturie. Testis. Testimonium.
mărturisesc. Testificor.
- mărțișor**. Martius.
mărtână. –
- 2590 **mărtănos**. –
mășai. Mappa.
măsea. Dens molaris.
meș. Soccus.
meșină. Pellis ovina.
- 2595 **meserere**. Misericordia.
meserernic. Misericors.
meserniță. Macellum.
meserciu. Lanio.
mâșcă. Dromedarius.
- 2600 **mestec**. Misceo. (88)/
mestecătură. Mistio.
măsură. Mensura.
mășor. Mensuro.
meșter. Magister. Artifex.
- 2605 **meșter-grindă**. –
meșteresc. Magistrum ago.
Artificium <ago>.
meștersig. Artificium.
mătanie. Reverentia. Inclinator.
mătărângă. –
- 2610 **mătlică**. Artemisia tenuifolia.
mător. Purgo.
mătur. Idem.
mătură. Scopae.
măturat. Purgatus. Mundatus.
- 2615 **mătrac**. Baculus.
mătricie. Matrix.
mea. Mea.
meure. *Mora sylvestria*.
mezdreală. –
- 2620 **mezdresc**. –
mâzgai. Inficio.
mâzguș. –
miț. Lana agnina.
mițar. –
- 2625 **micic**. Moveo.
micicu-mă. Moveor.
micicătură. Motus.
miciconi. Pediculus gallinarum.
miaon. –
- 2630 **mied**. Medum. Mulsum.
miedar. –

- miedz.** Medium.
miel. Agnus.
mielușel. Agnellus. (89)/
 2635 **miere.** Mel.
mieriu. Cæruleus.
mierie. Cærulea.
miercuri. Mercurius.
mieu. Meus.
 2640 **mie.** Mille.
mic. Parvus.
micutel. Parvulus.
mică. Parva.
micșor. Parvulus.
 2645 **mil.** Milliare (!).
milă. Gratia. Clementia.
milă mi-<i>. Misereor.
milos. Clemens. Pius.
milostiv. Clemens. Misericors.
 2650 **milostivescu-mă.** Misereor.
milostivnic. Misericors.
miloste. Gratia. Clementia.
milcuiescu-mă. Supplicio.
milcuit. Supplex.
 2655 **milcuiitor.** Supplex.
milcuială. –
miluiesc. Misericordiam facio.
 Misereor.
miluitor. Elæmosynarius.
mince. Pila.
 2660 **mint.** Mentior.
minte. Mens.
mincinos. Mendax.
minciună. Mendacium.
mitutel. Parvulus.
 2665 **mitutea.** Parvula.
mituteledz. Diminuo.
mirac. Miraculum.
miraz. Prodigium. Spectaculum.
mirh. Mirrha.
 2670 **miroș.** Odor.
mirale. Sponsus.
mir easa. Sponsa. (90)/
mirhuiesc. Mirrha ungo.
miru-mă. Miror.
 2675 **mistuiesc.** Conquiesco.
mișă. Missa. Sacrificium.
mijesc. Cæcutio.
mișină. –
Misir. Ægyptus.
 2680 **mischie.** Chalybs.
mocerlă. Lacuna.
moț. –
mod. Modus. Politia.
modoș. Politicus.
 2685 **mod<o>șă.** –
moilă. Titulus. Tumulus.
modună. –
moiță. Fundulus.
moi. Mollio.
 2690 **mohor.** Herba in millio crescens.
mohorit. Violaceus.
mocan. Famulus. Rusticanus.
mogândeăță. Spectrum.
moale. Mollis.
 2695 **molie.** Tinea.
molitvă. Oratio. Pietas.
Moldova. Moldavia.
moldovean. Moldavus.
moldovenesc. Moldavicus.
 2700 **momeală.** Illecebra.
momesc. Illicio. Allicio.
momitor. Illector.
mor. Morior.
moară. Molendinum.
 2705 **moare.** Jus caulium.
mormânt. Sepulchrum.
mormăiesc. –
mort. Mortuus.
moartă. Mortua.
 2710 **moarte.** Mors.
mortăciune. Lues. Morticinum.
morticios. Mortalis.
mărun. Huso. (91)/
moș. Avus.
 2715 **moșie.** Aviticum bonum.
moșneag. Vetulus.
moașă. Avia.
Moscul. Moscovia.
moscovitean. Moscovita.
 2720 **moaștele.** Reliquiæ corporum
S <anctorum>.

mosor. –
motă. –
motcă. –
motroc. Stupidus. Bardus.
2725 **mozomaiă.** Spectrum.
Terriculamentum.
mozgoșesc. Moveo.
muiedz. Mollio.
muiaț. Emollitus.
muiere. Mulier. Fœmina.
2730 **muieresc.** Muliebris.
muierotcă. Effeminatus.
muierușcă. Fœmella.
m-uit. Obliviscor.
muc. Pituita. Mucus.
2735 **mucos.** Pituitosus.
mucic. Mordeo.
mucicătură. Morsus.
mucicat. Morsus.
mucicător. Mordax.
2740 **mucar.** Emunctorium.
mulg. Mulgeo.
mult, -ă. Multus, -a, multum.
mulțani. Deo Gratias.
mulțani. Idem. (92)/
2745 **mulție.** Multitudo.
mulțime. Idem.
mulțanesc. Ago gratias.
muncesc. Laboro. Torqueo.
muncă. Labor.
2750 **muncitor.** Laborator.
muncescu-mă. Torqueor. Conor.
mundz. Hin<n>ulus.
munte. Mons.
mur. Morus.
2755 **mură.** Morum.
mură. Intestinum crassius.
murar. Molitor.
murăriță. –
muroni. –
2760 **murg.** –
murgește. Advesperascit.
muritor, -e. Mortalis.
muredz. Macero. Acesco.

murat. Maceratus. Acidus.
2765 **mursă.** Mulsum recens.
muscă. Musca.
mușcătarîț. Muscatellum.
Apianum.
musculiță. –
mușchiu. Muscus.
2770 **mușchiu.** Musculus.
mustață. Mistax.
mustăcios. –
must. Mustum.
mustăreață. –
2775 **mut.** Mutus.
mut. Muto.
mutat. Mutatus. Mutatio. (93)/

N

na. En.
2780 **na-ț.** En tibi. <Exclamatio>
iridentis.
nafură. Panis benedictus.
neagră. Nigra.
nalbă. –
neamț. Germanus.
2785 **namiestnic.** Vicarius. Successor.
nap. Rapa.
nari. Nares.
nas. Nasus.
nasc. Nascor.
2790 **naștere.** Nativitas.
nasture. Nodus.
nea. Nix.
nebu. Stultus.
nebunesc. Stultesco.
2795 **nebuie.** Stultitia.
nebunește. Stulte.
neci. Nullomodo. Nequaquam.
nădejde. Spes.
nădăjduiesc. Spero.
2800 **nădesc.** –
nădeală. –
nădragi. Caligæ.
nădrăgei. Caligulæ.
neghină. Zizania. Lolium.

- 2805 **neghinos**. Lolio plenus.
negoț. Merces.
negreală. Niger color.
negreată. Nigredo.
negresc. Denigro.
- 2810 **negritor, -e**. Denigrator,
 -trix. Tinctor etc.
negrilă. Nigellus.
negrișor. Idem. (94)/
negrescu-mă. Nigresco.
negru. Niger.
- 2815 **negei**. –
neguț. Negotior. Convenio.
neguțător. Negociator.
negură. Nebula.
neharnic. Ingratus.
- 2820 **nehărnicie**. Ingratitudo.
necăiuri. Nullibi.
necât. Quam.
necătă. –
năcovelniță. Incus.
- 2825 **necurat**. Impurat<us>.
necurăciune. Impuritas.
nelăut. Immundus. Non lotus.
nălucă. –
nălucire. Spectrum. Phantasma.
- 2830 **nălucește-se**. –
nămară. Repertio. Casus. Fortuna.
neman. Mons.
nămai. Pecus.
nemțesc. Germanicus.
- 2835 **nemțește**. Germanice.
Nemțească Țară. Germania.
nemeresc. Reperio.
nemernic. Repertor.
nemeș. Nobilis.
- 2840 **nemeșesc**. Nobilito.
nemeșescu-mă. Nobilitor.
nemeșesc, -ă. Nobilitaris.
nemeșie. Nobilitas.
nămesc. Conduco.
- 2845 **nămestesc**. Compono. (95)/
nămestitură. Compositio.
nemica. Nihil.
- nemic**. Idem.
nămit. Conductus.
- 2850 **nănaș**. Compater. Patrinus.
nănășie. Cognatio spiritualis.
năpaste. Iniuria.
năpăstuiesc. Iniuriam facio.
nepot. Nepos.
- 2855 **nepoată**. Neptis.
nepoție. –
neputernic. Impotens.
nărav. Natura.
năramce. Malum aureum.
- 2860 **nărăvesc**. Supporto. Suffero.
nărăvescu-mă. Convenio etc.
nărod. Populus. Turba.
nărod. Stultus.
nărodzie. Stultitia.
- 2865 **nărodzesc**. Stultesco.
nărodzește. Stulte.
năroc. Fortuna.
nărocit. Fortunatus.
nărocesc. Fortuno. Proveho.
- 2870 **nărocel**. –
năroi. –
năroiesc. –
năroiește. –
nășip. Arena.
- 2875 **nesosintă**. Improvisus casus.
năsprește. Congelatur.
nescar<i>. Quidam. Aliqui.
nește. Aliqui. Quidam.
neștiut. Ignorans. Inscius ./.
 Ignoratus.
- 2880 **neștinție (sic)**. Ignorantia. Inscitia.
năselia, copârșăul. Tumba.
Sepulchrum. (96)/
neștiutură. Ignorantia.
nestins. Inextinctus.
năstrapă. –
- 2885 **nezdravăn**. –
năsturel. Nodulus.
năvală. –
nevedesc. Invideo.
nevedenie. Invidia.

2890 **nevedernic**. Invidus.
năvădesc. –
năvălesc. –
năvălescu-mă. –
nevinovat. Innocens.

289 **nevinovăție**. Innocentia.
nevoie. Miseria.
nevoieș. Miser. Inops.
nevolnic. Miser.
nevoiescu-mă. Conor. Cogo me.

2900 **ni**. Eia. Agedum.
nici. Neque.
nicicând. Nunquam.
nime. Nemo. Nullus.
nimine. Idem.

2905 **ninge**. Ningit.
nișchit. Parum.
nișchițel. Paululum.
nod. Nodus.
nodos. Nodosus.

2910 **noi**. Nos.
noiesc. Innovo.
noapte. Nox.
nor. Nurus.
nosa. Eia. Agedum.

2915 **nostru**. Noster.
noastră. Nostra.
nov. Novus.
novă. Nova.
nu. Non.

2920 **nuc**. Nux.
nucă. Nux.
nucșor, -ă. Nucula.
nume. Nomen.
numesc. Nomino. (97)/

2925 **numit**. Nominatus.
numescu-mă. Nominor.
numai. Tantum.
numai cât. Statim. Illico.
număr. Numero. Lego.

2930 **număr**. Numerus.
numărătură. Numeratio. Lectio.
numărătoare. Rosarium.
 Numeratorium.
numărător. Numerator. Lector.

nuntă. Nuptiæ.
 2935 **nust**. Mardus.
nu știu. Nescio.

O

o. <Particula> exclamantis.
oa. Quasi vero.

2940 **obicnesc**. Suffero.
obicneală. Sufferentia.
obiduiesc. Conqueror. Noceo.
obiede. Bilincs.
obor. Villa. Prædium.

2945 **obor**. Deijcio.
oborit. Deiectus.
obosesc. Fatigo.
obosit. Fessus.
oceania. Acedia.

2950 **ocie**. Patrimonium.
oțel. Chalybs.
oțelos. Chalybeus.
oțet. Acetum.
oțetesc. Acidum reddo.

2955 **oțetiț**. Acidus. Acetosus.
oțetescu-mă. Acesco.
ocină. –
ocioci. Palea. (98)/
odbesc. Intrudo.

2960 **odată**. Semel.
odinioară. Semel.
odihnă. Requies.
odihnesc. Quiesco.
odihnescu-mă. Quiesco.

2965 **odihneală**. Quies.
odraslă. Ramus. Calix.
ogar. Canis venaticus.
ogărel. Catellus.
ogoiescu-mă. Conquiesco.

2970 **ogoială**. Quies. Quietatio.
ogoitură. Quietatio.
ogradă. Septum.
oh. <Particula> exclamantis.
oaie. Ovis.

2975 **oiță**. Ovicula.
oi. Particula affirmantis ./.
 negantis.

- oit.** –
ocă. Causa.
oca. Libra.
 2980 **ocăresc.** Blasphemo. Maledico.
ocară. Blasphemia.
ochiu. Oculus.
ochiul boului. –
ochiedz. Collimo.
 2985 **ocol.** Ovile.
ocol. Circuitus.
ocolesc. Circumeo.
ocoliș. Circuitus.
ocolitură. Circuitio.
 2990 **ocoș.** Prudens.
ocnă. Salifodina.
ocnar. – (99)/
ocrotesc. –
ocroteală. –
 2995 **olac.** –
olar. Figulus.
oală. Olla.
olăcar. Cursor.
olăcăresc. Cursorem ago.
 3000 **olei.** Oleum.
oleinic. Torta oleo uncta.
oloi. Oleum.
oloni. Grandis olla.
oloiină. Cervisia.
 3005 **ologi vel olog.** Contractus.
Claud<us>.
olofir. Holosericum.
olos. Italus.
olosc. Italicus.
Olt. Aluthas flu<men>.
 3010 **oltean.** –
oltenesc. Insero.
oltar. Altare.
om. Homo.
omenie. Humanitas.
 3015 **omenesc.** Humanus.
omenească. Humana.
omenescu-mă. Hominem me
 præbeo.
om de omenie. Humanus.
 Probus.
omșor. Homuncio.
 3020 **omet.** Hominum multitudo.
omăt. Nivium multitudo.
omățul. Nix.
omestesc. Digero.
omestitură. Digestio. (100)/
 3025 **omidă.** Eruca.
omor. Occido.
omoritură. Occisio.
omor. Lues. Pestilentia. Mors.
opai. –
 3030 **opaiță.** –
opălesc. –
opincă. Pero.
opincar. –
opintesc. –
 3035 **opreg.** Præcinctorium rusticum.
opresc. Contineo. Prohibeo.
opritură. Prohibitio.
 Impedimentum.
opt. Octo.
optdzeci. Octoginta.
 3040 **oare.** –
orez. Oriza.
orb. Cæcus.
orbesc. Excæco. Excæcor.
orbie. Cæcitas.
 3045 **orbanț.** –
ort. Nummus. 25.
os. Os, ossis.
oșcior. –
osârdie. Diligentia. Cura.
 3050 **osândă.** Punitio. Pœna.
Condemnatio. Judicium.
osândescu-mă. Punio.
Condemno. Judico.
osie. Axis.
oșcoală. Schola.
oaste. Bellum. Prælium. Castra.
Exercitus.
 3055 **oștesc.** Bello. Prælior.
Castrametor. (101)/
oștitor. Bellator. Præliator.
 Miles.

- ostie. Tridens.
 ostoiescu-mă. Resideo etc.
 ostoit. Defæcatum.
 3060 osundză. Pinguedo piscis.
 o sută. Centum.
 otalm. Defensio.
 otălmăzuiesc. Defendo.
 otravă. Aconitum.
 3065 otrăvesc. –
 otrinde. Ideo.
 oteşescu-mă. Conquiesco.
 ou. Ovum.
 ovedz. Ovum pario.
 3070 outoare. Ovum pariens.
 oută. –
ostrov. Insula.

P

- pace. Pax.
 3075 pagubă. Damnum.
 pai. Stramen.
 paloş. Gladius.
 palmă. Palmus.
 paliţă. Baculus.
 3080 pamet. Ingenium.
 pană. Calamus. Crista. Penna.
 pantă. –
 pañfir. Lorica.
 papă. Panis. Infantiliter. (102)/
 3085 par. Palus.
 pare-m. Puto.
 pară. Pirum.
 pară foiască. –
 pară muşcătarişă. Pirum
 Apianum.
 3090 pară cânească. –
 pară crăiască. –
 pară corună. –
 pară iernatecă. –
 pară coadeşă. –
 3095 pară ursească. –
 pară guşată. –
 pară popească. –
 pară ştiră. –
 pară de Svântă Marie. –
 3100 pară pădureaţă. Pirum silvestre.
 parte. Pars.
 partă. –
 partnic. Particeps.
 pardos. Pardus.
 3105 pare-ţ că. *Aci* (?) Quasi.
 paş. Passus. Gressus.
 pasere. Avis.
 pasă. I! Ito! imperativum.
 pasc. Pasco.
 3110 pajişte. Gramen.
 paşti. Pascha.
 pat. Patior.
 pat. Lectus.
 pată. –
 3115 patru. Quattuor.
 patra. Quarta. (103)/
 pază. Custodia. Morbus
 feminarum cum una aliam
 per magiam vult occid<ere>
 est.
 păţit. Passus.
 păţitură. Passio.
 3120 pecete. Sigillum.
 pecetluiesc. Sigillo.
 pecine. Assatura.
 pecingine. –
 păcicăiesc. –
 3125 pedeapsă. Afflictio.
 pedepsesc. Affligo. Punio. Mulcto.
 pedepsitură. Afflictio.
 pedestru. Pedester. Pedes.
 pedestrescu-mă. –
 3130 pedestrame. Pedites.
 păduche. Pediculus.
 păduchios. Pediculosus.
 păduchedz. Pediculos macto.
 pădure. Sylva.
 3135 pădureţ. Sylvestris, m.
 pădureaţă. Sylvestris, f.
 păgân. Gentilis. Æthnicus (!).
 păgânătate. Gentilismus. Æthni-
 cismus (!).
 păgânescu-mă. Gentilis fio.

- 3140 **păgubesc.** Damnifico.
păgubescu-mă. Damnor.
păgubitură. Damnatio.
păgubitor, -e. Damnator, -trix.
păgubie. Damnatio.
- 3145 **păharsec.** Abacus.
păhărel. –
păhar. Poculum.
păhnesc. Deliquium patior.
păhnit. Deliquium passus.
- 3150 **păhneală.** Deliquium.
păcat. Peccatum.
păcătos. Peccator.
păcătoasă. Peccatrix.
păcătuiescu-mă. Suspitor.
- 3155 **păcatul născutului.** Peccatum originale. (104)/
păcătuială. Suspicio.
păcătuitură. Idem.
păcură. Infernus.
păcurar. Pastor ovium.
- 3160 **păcurăresc.** Pastoralis.
pelin. Absynthium.
pălesc. –
pălitură. –
pelin negru. Artemisia.
- 3165 **peliță.** Persona. Cutis.
pământ. Terra.
pământesc. Terreus.
până. Donec. Usque.
până acmu. Hactenus.
- 3170 **până atunce.** Eo usque.
până când. Donec. Quamdiu.
până apoi. –
până aici. Huc usque.
pâncătuiesc. –
- 3175 **pânie.** Panis.
pâninc. Panicum.
pândar. Custos vinearum.
pândesc. Custodio.
pândăiesc. Incassum loquor.
- 3180 **pândur.** Prædo.
pândză. Tela.
pănuș. Calamus scriptorius.
- pepene.** Pepo.
păpară. –
- 3185 **peperig.** –
păpiroș. Papyrus.
păpușă. –
păpuc. Solea. Soccus.
păr. Capillus. Pilus.
- 3190 **păr.** Pirus. (105)/
păraț. Palatum.
pără. Lis. Contentio.
părăș. Litigator. Contentiosus.
Causidicus.
părăsc. Litigo. Causam ago.
- 3195 **părăsesc.** Desero. Haereo. Cesso.
părăsitor. Desertor.
părăsitură. Desertio. Desertum.
păresim<i>. Quadragesimale
jeiunium.
părete. Paries.
- 3200 **păreche.** Par.
părău. Fossa. Vallum.
părere. –
părere re. Dolor.
perie. –
- 3205 **periu.** –
periat. –
perină. Pulvinar.
perire. Periculum.
perit. Perditus.
- 3210 **părinte.** Prens.
părintesc, -ă. Paternus, -a.
părcan. –
părip. Equus.
părcăiescu-mă. Litigo.
- 3215 **pârlesc.** –
pârjesc. –
pârjol. –
pârjolesc. –
părtaș. Particeps.
- 3220 **părtăluiesc.** –
părtăluitor. –
părțicea. –
părțiță. – (106)/
păs. Gravo.

- 3225 **păsat**. Piffa.
păserea. Avicula.
păseruică. Idem.
pășesc. Gradior. Passum facio.
pășitură. –
- 3230 **pășcar**. Piscator.
pășcăresc. Piscatorius.
pășcărească. Piscatoria.
pășcuț. Pisciculus.
pășcuiesc. Piscor.
- 3235 **pejmă**. –
pește. Piscis.
peștișor. Pisciculus.
peșteră. Caverna.
pestriț, -ă. Varius, -a.
- 3240 **păstrav**. Truta.
păstravită. –
păsuiesc. Custodio.
păstor. Pastor.
păstorel. Pastorculus.
- 3245 **pășune**. Pascua.
pășulă. Phaseolus.
pătedz. –
pățișor. Lectulus.
pețesc. Peto.
- 3250 **pețișor**. Petitor.
pățimesc. Patior.
petrec. Transigo. Transadigo.
Maneo.Habito.
petrec. Sequor. Comitor.
petrecător. Comitator.
- 3255 **petrecătură**. Comitatio. (107)/
pătrar. –
pătrund. –
pătrunsătură. –
pătrunjei. Petroselinum.
- 3260 **pățul**. –
pățesc. Custodio.
pățesc. Cibos coquo.
pățitor. Custos.
pățitor. Cocus.
- 3265 **pățitură**. Ciborum apparatus.
pățescu-mă. Caveo.
piatră. Lapis.
piatră acră. Alumen.
- piatră pucioasă**. Sulphur.
3270 **piatră scumpă**. Gemma.Lapis
pretiosus.
piaț. Forum.
picic. Morsico.
pițiganie. –
picior. Pes.
- 3275 **picioruș**. –
piedecă. Pedica. Compes.
piele. Pellis. Cutis.
pielcuță. Pellicula.
pielușină. –
- 3280 **piept**. Pectus.
pieptuț. Pectusculum.
pieptos. –
piepten. Pecten.
piaptăn. Pecto. (108)/
- 3285 **pierd**. Perdo.
pierdere. Perditio.
pierdut. Perditus.
pier. Pereo.
piersec. Persicus.
- 3290 **piersecă**. Persicum.
piersecă lipicioasă. Persicum
duracinum.
pietroni. –
piftui. Cibus frigidus
coagulatus.
piftuiesc. –
- 3295 **pigulesc**. –
pigulitură. –
pigulitor. –
pic. Cado. Fluo.
pic. Guttatim aspergo.
- 3300 **picătură**. Gutta.
pic. Tango.
picur. Morsico.
picurat. Morsicatio.
picurătură. –
- 3305 **pil**. Elephas.
pilă. –
pilesc. –
pildă. Exemplum. Figura.
Symbolum. Proverbium.

- pilduiesc.** Symbolizo.
Præfiguro.
- 3310 **pimniță.** Cellarium.
pinc. –
pincos. Pentecoste.
pint. Pinta. Urna.
pintene. Calcar. (109)/
- 3315 **piparcă.** –
piper. Piper.
piperat. Pipere conditus.
piperedz. Pipere condio.
piperniță. Mortarium.
- 3320 **pipar.** Arbor piperis.
pirone. Clavus trabalis.
pișat. Mictus.
pișu-mă. Meio.
pișotcă. –
- 3325 **pisedz.** Tundo.
pisat. Piffa.
pisat. Contusus.
pită. Panis.
pitar. Pistor.
- 3330 **pităriță.** Pistrix.
pitescu-mă. Abscondor. Occultor.
pitesc. Abscondo.
pitănă. –
pitul. Abscondo.
- 3335 **pitulat.** Absconditus.
pivniță. Cellarium.
pivnicer. Cellarius.
pivă. Mortarium.
place. Nomen lusus cum lapides
jaciuntur ad metam.
- 3340 **plai.** Amplitudo. Spatium.
plac. Placeo.
plașcă. Pallium.
plasă. –
plapan. Paplan. (110)/
- 3345 **plată.** Merces. Solutio.
Stipendium.
plavoș. –
plavoșă. –
pleavă. Palea.
plăcintă. Placenta.
- 3350 **pleh.** –
plehsor. –
plec. Inclino. Inflecto.
plecu-mă. Inclinator. Inflector.
plecat. Inclinator. Inflexus.
- 3355 **plec.** Abitum maturo. Discedo.
plăcut. Placidus.
plâng. Plango. Fleo.
plângător, -e. Plangens.
plâns. Fletus. Planctus.
- 3360 **plânsură.** –
plântăluiesc. Planto.
pleașă. Calvities.
pleșiu. Calvus.
plesne. –
- 3365 **plesnevesc.** –
plesnevit. –
plesnesc. –
pleștescu-mă. –
pleștit. –
- 3370 **plătesc.** Solvo.
plătiță. –
plevesc. Evello.
plevitură. Evulsio.
plevitor. Evulsor. (111)/
- 3375 **pleviță.** –
plin, -ă. Plenus, -a.
plinăciune. Plenitudo.
ploauă. Pluit.
ploaie. Pluvia.
- 3380 **ploios, -ă.** Pluviosus, -a.
pop. Populus.
plosc. Lagena.
ploscuț. Laguncula.
plug. Aratrum.
- 3385 **plugar.** Arator. Agricola.
plugăresc. Aratorius.
plumb. Plumbum.
poci. –
pocesc. –
- 3390 **pocitor, -e.** –
poci. Possum .
pociumb. –
pod. Tectum. Pons stratus.

- podesc.** Tectum sterno. Pontem sterno.
- 3395 **poditură.** –
podniță. –
podină. –
poftă. Cupiditas.
poftesc. Cupio.
- 3400 **poftitor, -e.** Cupidus, -a.
poftarnic, -ă. Cupidus, -a.
poftoresc. Reitero. Resumo.
pogace. Azyma.
pogăcesc. Azymis frequenter utor.
- 3405 **pogor.** Descendo.
pogoritul. Descensus. (112)/
pohă. –
poiata. Stabulum.
poimânie. –
- 3410 **pochnesc.** Strepitum edo. Libere loquor.
pochnitură. Strepitus.
pochnitor. Libere loquens.
poală, poala. Sinus. Gremium.
Fimbria vestis.
poleiesc. Polio.
- 3415 **oleit.** Politus.
polată. Palatium.
polecără. Cognomen.
polecrescu-mă. Cognominor.
poliță. –
- 3420 **polovnic.** –
pom. Pomus. Arbor.
pomet. Pomarium.
pomană. Memoria. Mentio.
Recordatio.
- pomenesc.** Mentionem facio.
- 3425 **pomenescu-mă.** Reminiscor.
pomenitură. Memoria.
Recordatio. Reminiscentia.
pomenitoare. Memoria.
pomelnic. Commemoratio.
pomșor. Arbuscula.
- 3430 **pomost.** Pons stratus.
poni. –
poniav. –
popă. Sacerdos.
- popesc.** Sacerdotalis.
- 3435 **popescu-mă.** Sacerdos consecror.
popesc. Sacerdotem consecro.
(113)/
popândesc. –
popitnic. –
popor. Parochia.
- 3440 **por.** Rusticanus.
porau. –
porcesc. Porcinus.
porcească. Porcina.
porcie. Rusticitas.
- 3445 **porcește.** Porcino more. Rustice.
porâncă. Præceptum.
porâncesc. Præcipio.
porecla. Cognomen.
porâncitor. Præceptor.
- 3450 **porc.** Porcus.
porconi. –
pornesc. Commoveo. Moveo.
pornitură. Commotio.
pornitor. Commotor. Mobilis.
- 3455 **porobaca.** Filia parva.
port. Porto.
port. Habitus.
poartă. Porta.
portar. Portarius. Janitor.
- 3460 **porșor.** –
pojar. Incendium.
pojeresc. Incendo.
posderie. –
posomor. Melancholicus.
- 3465 **post.** Jeiunium.
postesc. Jeiuno.
postaică. Siliqua.
postav. Pannus.
poștă. Cursor. (114)/
- 3470 **pot.** Possum.
potâncă. –
potârcă. Fabula.
poticnă. Scandalum.
Offendiculum.
poticnesc. Scandalizo. Offendo.
- 3475 **poticneală.** Scandalizatio.
Offensio.

- poticnescu-mă.** Scandalizor.
Of<f>endor.
- potoc.** Torrens. vel porrou, -ie.
Torrens.
- potolesc.** Sopio. Domo, -as.
Exstinguo.
- potolit.** Sopitus. Domatus.
Exstinctus.
- 3480 **potolitură.** Sopor.
- potcă.** Malum. Miseria.
- potroinic.** Coturnix.
- povestie.** Concio.
- povestar.** Concionator.
- 3485 **povor.** –
- povârnesc.** –
- povodnic.** –
- pozderie.** Stipula.
- pradă.** Præda.
- 3490 **prah.** Pulvis.
- prag.** –
- Praga.** –
- praş.** Porus.
- praştie.** Funda.
- 3495 **prapure.** –
- prav.** Pulvis.
- prav de puşcă.** Pulvis
tormentarius.
- praznic.** Convivium.
- prăbuşescu-mă.** –
- 3500 **prăbuşeală.** – (115)/
- pre.** Nimium. Valde.
- prădător.** Prædator.
- prăd.** Depraedo.
- prădat.** Deprædatus.
- 3505 **mă precep.** Percipio.
Animadverto.
- precepător.** Intelligens.
- precepătură.** Animadversio.
- pre.** Per.
- pre aemu.** –
- 3510 **pre apoi.** –
- pre atunce.** –
- pre ici.** Hac.
- pre colo.** Illac.
- prăhuesc.** Pulveres excito.
- 3515 **preacurat, -ă.** Purissimus, -a.
- pre când.** –
- pre la noi.** –
- preacuvios.** Venerabilis.
Sanctus.
- prând.** Prandeo.
- 3520 **prândz.** Prandium.
- prândzesc.** Prandeo.
- pre.** Per.
- prentu.** Propter. Pro.
- prentre.** Per.
- 3525 **prembu-mă.** Deambulo.
- prembătură.** Deambulatio.
- prentorn.** –
- prenturnat.** –
- prescură.** –
- 3530 **preste.** Super.
- prăsesc.** –
- prăsit.** –
- presură.** –
- prestură.** –
- 3535 **presină.** –
- pre sine.** –
- pre sus.** –
- prâscaviţă.** –
- presar.** –
- 3540 **preut.** Presbyter.
- preuţie.** Presbyterium.
- preuteasă.** Presbyterissa.
- pribeag.** Exul.
- pribegesc.** Exulo.
- 3545 **pribegie.** Exilium.
- priboi.** –
- prididesc.** –
- prieşte-m.** –
- prietnic.** Amicus.
- 3550 **prieten.** Idem.
- pritce.** Contentio. Tricæ .
- prigoană.** Contentio.
- prigonescu-mă.** Contendo.
- prigoadă.** Occasio.
- 3555 **prigorescu-mă.** –
- prigorit.** – (116)/

- prietnicie.** Amicitia.
prietesug. Amicitia.
Contubernium.
prier. Aprilis.
 3560 **prilaz.** –
prilej. Occasio. Commoditas.
prilestiesc. Seduco. Decipio.
prilejescu-mă. Occasionem
 capio. Iuvor.
prilesteț. –
 3565 **prilestie.** Casus. Fortuitum.
primesc. Recipio.
primeidea. Fortuna. Casus
adversus.
primit. Receptus.
primitură. Receptio.
 3570 **primură.** Fimbria.
primăvară. Ver.
prind. Capiro. Captivo.
prins. Captus. Captivatus.
prinsură. Captivitas.
 3575 **prindu-mă.** –
prinos. Tortæ genus.
pripă. Festinatio.
pripesc. Festino.
pripaș. –
 3580 **pripon.** –
priponesc. –
pristlân. –
pristănesc. –
priteală. Commonitio.
 3585 **pritesc.** Commoneo.
prevesc. Aspicio.
Vigilo. Attendo.
previesc. Specto. Aspicio.
previre. Spectaculum.
previtură. Aspectus.
 3590 **prevede-se.** Transparent.
prăvălesc. Inverto.
prăvălitură. Inversio. (117)/
probă. Proba.
probăluiesc. Probo.
 3595 **proțap.** –
proidit. –
proicator. Causidicus.
proicatorie. –
proptă. Fulcrum.
 3600 **proptesc.** Fulcio.
prost. Rusticus. Agrestis.
 Simplex.
prostame. Rustici.
prostesc. Rusticanus.
prostească. Rusticana.
 3605 **prostie.** Rusticitas.
proștișor. –
pruglă. Laquei genus.
prun. Prunus.
prund. Littus. Vadum.
 3610 **prună.** Prunum.
puță. –
pucios, -ă. Fœtidus, -a.
puțin. Parum.
puținel. Idem.
 3615 **puțineluș.** Parumper.
puhav, -ă. –
pui. Pullus.
puișor. Pullaster.
puiedz. Pullos pario.
 3620 **puiuț.** –
puică. –
puichiță. – (118)/
pulpă. –
pum. Vola.
 3625 **pun.** Pono.
pungă. Bursa.
punghiță. –
pungoni. –
punte. Pons.
 3630 **purhan.** Membrana.
puroni. Pus.
purece. Pulex.
purecu-mă. Pulices macto.
purecos. Plenus pulcibus.
 3635 **purcar.** Porcarius.
purcăreață. Hara porcorum.
purtătură. Gestus. Portatio.
pus. Positus et positio.
pusătură. Positio.
 3640 **pușcă.** Sclop<p>us.
pușculiță. Sclop<p>us.

- pustini, -e.** Desertus, -a.
pustinietate. Eremus. Desertum.
pustiniesc. Solum verto.
 3645 **pustinietor.** Desolator.
put. Fceteo.
putere. Potentia.
puternic. Potens.
puitoare. Fcetor.
 3650 **puț.** Puteus.
puț-căcaț. Acorum.
putină. Cadus.
putred, -ă. Putridus, -a. (119)/
putredzesc. Putresco.
 3655 **putredzitor, -e.** –
puturos. –

R

- rabd.** Patior.
rață. Anas.
 3660 **rad.** Rado.
rai. Paradysus.
rac. Cancer.
raclă. Pixis.
ramă. –
 3665 **ramur<i>**. Rami.
rană. Vlnus.
rapită. Sinapi.
rapure. –
rar. Rarus.
 3670 **rară.** Rara.
rar. Raro.
rariță. –
ras, -ă. Rasmus, -a.
rasă. –
 3675 **ratot.** Frixum.
reavăn, -ă. Humidus, -a.
răbd. Patior. Tolero.
răbdare. Patientia.
răbdător. Patiens.
 3680 **răbduriu.** – (120)/
rece. Fri<gi> dus, -a.
recesc. Refrigero. Refrigesco.
receală. Frigus. Refrigeratio.
rățoni. Anas, masc.
 3685 **rățe.** –
rădic. Elevo. Extollo.
rădicătură. Elevatio.
rădicător. Elevator.
rădiche. Raphanus.
 3690 **refrec.** –
răgaz. Mora. Spatium.
răgoresc. Raucesco.
răgorit. Raucus.
răgoritură. Raucedo.
 3695 **răgusesc.** –
răhnesc. Pug<n>o (?).
răchită. Siler.
răchitiș. –
recnesc. Rugio. Vomito.
 3700 **rea.** Mala.
răiescu-mă. Deterior fio.
răietate. Malitia.
răcorescu-mă. Refrigero me.
rămas. Stipulatio.
 3705 **rămân.** Remaneo.
rămășitură. Mansio.
rămășescu-mă. Stipulor.
rămurat, -ă. Ramosus, -a.
rănesc. Vulnero.
 3710 **rănit.** Vulneratus.
rănitură. Vulneratio.
rânie. Scabies.
râniez. Scabie inficior.
rânios, -ă. Scabiosus, -a.
 3715 **rânsă.** –
rănunchiu. Ren. (121)/
răpaus. Conquiesco. Pauso.
răpausat. Pausatio.
repede. Rapidus, -a. Velox.
 3720 **repedzescu-mă.** Accelero.
repegiune. Rapiditas.
repede. Velociter.
răpuredz. –
răpurat. –
 3725 **răpun.** Amitto.
răpus, -ă. Amissus, -a.
răresc. Rarefacio.
răsar. Orior.

- răsărit.** Ortus. Oriens.
 3730 **răsad.** Planta.
rășină. Pix. Resina.
răsipă. Dissipatio. Ruina.
răsipitură. Idem.
răsipitor. Dissipator. Dirutor.
 3735 **răsipilă.** –
răspândă. –
răspund. Respondeo.
răspuns. Responsum.
răsipesc. Dissipo. Diruo.
 3740 **resteu.** –
răstescu-mă. Comminor.
răstesc. –
răstignesc. Crucifigo.
răstignitură. Crucifixio. (122)/
 3745 **răstignitor.** Crucifixor.
răstorn. Inverto.
răsturnat. Inversus. Inversio.
răsturnătură. Inversio.
răstunchiat. –
 3750 **răsură.** Rosa campestris.
rătedz. –
rătedz. –
rătedzat. –
rătedzătură. –
 3755 **rătăcesc.** Aberro.
rătăcitură. Aberratio. Error.
rătund, -ă. Rotundus, -a.
reveneală. Humor. Humiditas.
revărs. Variego.
 3760 **revărsat.** Variegatus.
revărsătură. Variegatio.
răzbesc. –
răzbitură. –
război. Prælium. Pugna.
 3765 **războială.** –
războiesc. Prælior. Pugno.
răzbună. Serenat.
răzmiriță. Bellum.
răzmirițescu-mă. – (123)/
 3770 **răd.** Rideo.
rădzător. Risibilis.
răgăiesc. Eructo.
răgăitură. Eructatio.
Râm. Roma.
 3775 **râmă.** Lumbricus terrae.
râmător. Porcus.
râmuitor. Idem.
râmuiesc. Verto.
râpă. Ripa.
 3780 **râpesc.** –
râpit, -ă. –
râpitor. –
râs. Risus.
râs. –
 3785 **rât.** Nasus porcinus.
râu. Rivus. Fluvius.
râușor. Rivulus. Fluviolus.
râză. Tela vilis et lacera.
râzos. Lacer.
 3790 **rob.** Captivus. Mancipium.
robesc. Captivo.
robie. Captivitas.
robcă. Captiva.
robotar. Laborator.
 3795 **robitor.** Captivator.
rod. Rodo.
rod. Fructus. (124)/
roadă. Proles.
rodesc. Fructifico.
 3800 **rodesc.** Creo.
roditor. Fructifer.
roditor. Creator.
rodzătură. Rosio.
roauă. Ros.
 3805 **rouăreadză.** Rorat.
rog. Rogo. Oro.
rogoz. Carectum. Sás.
rogojină. Storea.
roi. Examen ap<i>um.
 3810 **roiesc.** Examen emitto.
roc. Finis mundi. Consummatio
 sæculi.
rochie. –
Roma. Roma.
romon. –
 3815 **romoniță.** –
ros, -ă. Corrosus, -a.

roșu. Ruber.
roșie. Rubra.
roșesc. Rubro colore tingo.
 3820 **roată.** Rota.
rotar. Rotarius.
roiub. Rufus.
rovină. –
rudă. Temo.
 3825 **rudă.** Consanguinitas. Cognatio.
rudesc. –
ruăredz. Roro.
rufă. Vestis squallida. Hung.
Szennyes ruha. (125)/
rug. Rubus silvestris.
 3830 **rugă.** Oratio.
rugăciune. Oratio.
rugător. Orator.
rugător de Dumnedzeu.
 Devotus. Precibus addictus.
rujină. Rubigo.
 3835 **ruginos, -ă.** Rubiginosus, -a.
ruginesc. Rubiginem contraho.
rugesc. Rugio.
rumeg. Rumino.
rumegătură. Ruminatio.
 3840 **rumân.** Romanus. Valachus.
rumânesc. Romanus.
 Valachicus.
rumânie. Valachismus.
rumânește. Valachice.
rumen. Roseus. Rubicundus.
 3845 **rumeneală.** –
rumenesc. –
rup. Rumpo.
ruptură. Ruptura.
rupt, -ă. Ruptus, -a.
 3850 **rus.** Russus.
rușesc. –
rușeață. Rubedo.
ruj. Rubus hortensis.
rujă. Rosa.
 3855 **rujă albă.** Rosa candida.
rujă roșie. Rosa rubra.
rujă galbenă. – (126)/
rușine. Pudor. Verecundia.

rușinos. Pudicus. Verecundus.
 3860 **rușinedz.** Pudefacio.
rușesc. Rubeo colore tingo.
rută. Ruta.

S

sabie. Franea. Gladius.
 3865 **sațiu.** Saturitas.
sad. Plantatio.
șagă. Iocus.
sagnă. –
șai. –
 3870 **saică.** Graculus.
sac. Saccus.
seacă. Sicca. Arida.
jalie. Salvia.
jalie sălbatică. Ambrosia.
 3875 **salce.** Salix.
salcă. Idem.
salt. Exulto. Salto.
șalitrum. Nitrum.
samă. Ratio. Æstimatio.
 Summa. **Bag în samă.**
 Æstimo.
 3880 **seamăn.** Semino.
seamăn. Assimilor.
samur. Mardus.
sanie. Traha. Vehiculum.
șanț. Vallum. Gyrus.
 3885 **sap.** Fodio.
sapă. Ligo.
sapa. Posterior pars dorsi.
șapte. Septem.
șapedzeci. Septuaginta. (127)/
 3890 **sar.** Sale condio. Salio.
sar. Salto. Exilio.
de sârg. –
sare. Sal.
seară. Vespera.
 3895 **sarbăd, -ă.** –
sarcină. Sarcina.
șargul. –
sarecă. Textum ex pilis.
sas. Saxo.
 3900 **sască.** –
șase. Sex.

- şasedzeci.** Sexaginta.
sat. Pagus.
şatră. Tentorium.
 3905 **satur.** Satio.
saturu-mă. Sator.
Sava. Savus.
sau. Seu. Vel.
jder. Martes.
 3910 **săbier.** Politor.
săbăiesc. Sartorius.
săbăiască. Sartoria.
săbău. Sartor.
secer. Meto.
 3915 **secerat.** MESSIS.
seceră. Falx messoria.
seci. –
secetă. Siccitas.
săţios. –
 3920 **sădesc.** Planto.
săditură. Plantatio.
sădiş. Idem.
şed. Sedeo. (128)/
şedzătură. Sessio.
 3925 **şedzutul.** Sedile.
şedzătoare. –
şedere. Sessio.
şăguiesc. Iocor.
şăgaci. Iocosus.
 3930 **să.** Si.
şea. Sella. Ehippium.
să. Ut.
săidace. Pharetra.
sec. Siccus. Aridus.
 3935 **secăciune.** Ariditas.
sec. Aresco.
secară. Siligo.
secăros. Siligineus.
secui. Sículus. Scythulus.
 3940 **secuiesc.** Siculicus.
săcuiet. Sacculus.
secure. Securis.
secret. Desertus.
secretă. Deserta.
 3945 **secrini.** Sepulchrum.
sălată. Lactuca. Sallata (!).
sălaş. Hospitium.
sălcet. Salicetum.
sălăşluiesc. Hospitor.
 3950 **şeldie.** –
jele. Luctus. (129)/
jelenie. Luctus.
jelesc. Lugeo.
jeluşiesc. Conqueror.
 3955 **sălăşluiesc.** Inhabito.
sămână. Semen.
sămbră. Conventio.
sămbrăş. Conventionalis.
sămbure. Nucleus.
 3960 **sămburel.** –
sămânător. Seminator.
sămânătură. Satum.
săm. Sum.
Semenic. –
 3965 **sămbătă.** Sabbathum.
sămcea. Acumen. Cuspis.
sămtdziene. Gallinicum.
sălbatec, -ă. Sylvestris.
sălbătecescu-mă. Sylvesco.
 3970 **sălt.** Exulto. Salto.
săltător. Exultator. Saltator.
sănătate. Sanitas. Valetudo.
sănătos. Sanus.
sănătoşedzu-mă. Convaleo.
 3975 **senin.** Serenum.
senineadză. Serenat.
sânge. Sanguis.
sângeros. Sanguineus.
sânger. –
 3980 **sângeret.** Sanguineum.
săp. Fodio.
săpător. Fossor.
săpătură. Fossio.
săpun. Smigma.
 3985 **săpunesc.** –
săpungiu. –
săptămână. Hebdomada.
 Septimana.
săr. Salio. Sale condio. (130)/
sărbătoare. Festum.
 3990 **sărbedz.** Festum celebros.

șăran. Carpio.
sârb. Illiricus.
sârbește. Illirice.
sârbedzescu-mă. –
 3995 **sărac.** Pauper. Orphanus.
     Viduus.
săracă. Vidua.
sărăcie. Viduitas. Paupertas.
șeruiesc. –
sărut. Osculor.
 4000 **sărutatul.** Osculum.
săsesc. Saxonicus.
săsime. Saxones.
sete. Sitis.
sete mi-<i>. Sitis.
 4005 **setos.** Sitiens. Sitibundus.
șătrar. –
sătul, -ă. Satur, -a.
săva. Quamvis.
seu. Sevum.
 4010 **sfadă.** Contentio.
sfadnic. Contentiosus.
sfădescu-mă. Contendo.
sfârșesc. Finio.
sfârșescu-mă. Finior. Deficio.
 4015 **sfârșit.** Finis.
sfârșire. Finis.
sfârăiesc. –
sfârc. –
sfârconiedz. –
 4020 **sfoară.** –
sfiescu-mă. –
sfială. –
sfredel. Terebrum.
sfredelaș. Terebellum.
 4025 **sfredelesc.** Terebro.
sfătuiesc. Consilium do. Regit
     Accusativum.
jghiab. –
și. Et.
jitniță. –
 4030 **Sibini.** Cibinium.
jidov. Iudæus.
jidovesc. Iudaicus.
jidovească. Iudaica.

jidovește. Iudaice.
 4035 **jidovie.** Iudæa.
sidalmă. Convicium.
siduiesc. Convicior.
siduitor. Conviciator.
șie. Sibi. (131)/
 4040 **șic.** –
șicuiesc. –
silă. Vis. Violentia.
silesc. Cogo. Violentiam infero.
silesc. Conor.
 4045 **simpur.** Sulphur.
simt. Sentio.
simțitură. Sensus.
simțivara. –
sıncauf. Blæsus. Hæsitans in
     loquendo.
 4050 **sirac.** Viduus. Orphanus.
     Pauper.
siracă. Vidua. Orphana. Pauper.
sirăcie. Viduitas. Paupertas.
sirăcesc. Viduor. In paupertatem
     devenio.
sirmă. Filum aureum.
 4055 **jir.** Glans.
șir. Ordo. Series.
șireag. Exercitus.
siroman, -ă. Pauper.
siromănie. Paupertas.
 4060 **siromănesc.** Pauper fio.
sir. Instrumentum.
jireadă. Cumulus. Acervus.
jirebie. –
sirip. Celer.
 4065 **șișac.** Galea.
sisioară. Axilla.
sită. Cribrum. Excerniculum.
sitar. –
jitar. Custos pratorum.
 4070 **jitărie.** Custodia pratorum.
siucă. Uva nigra.
scad. Deficio.
scadercă. –
scafă. Crater.
 4075 **scai.** Carduus. (132)/

- scald.** Abluo. Lavo.
scaldu-mă. Abluor. Labor.
scamă. –
scap. Evado. Effugio.
 4080 **scapăr.** –
scară. Scala.
scarmăn. Carmino.
scarpăn. –
scaun. Scamnum.
 4085 **scădzătură.** Defectio. Defectus.
scădarcă. –
scăfiță. –
scăiuș. –
scăios, -ă. –
 4090 **scăldare.** Balneum.
scăldătoare. Idem.
scălbă. –
scălesc. Subscribo.
scălitură. Subscriptio.
 4095 **scânteie.** Scintilla.
scăp. Evado. Effugio.
scăpătură. Evasio.
scârb. Nausea.
scârbă. Tribulatio. Afflictio.
Horror.
 4100 **scârțâiesc.** –
scârțâitoare. –
scârbescu-mă. Nauseo. Horreo.
Condemno. Despicio. Affligo.
scârbeluiescu-mă. Idem.
scârbelnic, -ă. Nauseabundus, -a.
 4105 **scărmănat.** –
scârnav. Turpis. Immundus.
scârnavă. Turpis. Immunda.
 Pollutus, -a.
scărnăvie. Turpitud. Immundities
 . Pollutio.
scărnăvescu-mă. Polluor.
 4110 **scărnăvesc.** Polluo. (133)/
schilescu-mă. Apparatum facio.
schilitură. Apparatus.
schilăiesc. –
schilălău. –
 4115 **schimb.** Commuto.
schimb. Commutatio.
- schimbare.** Idem.
schimbător. Mutabilis.
 Commutabilis.
schimosescu-mă. –
 4120 **schip.** Spuo.
schipit. Sputum.
scobesc. Effodio.
scoabă. –
scobitoare. –
 4125 **scobitor.** Effossor.
scobitură. Effossio.
scoboz. Lyra.
scoică. Concha.
scol. Excito.
 4130 **scolu-mă.** Surgo.
scopos. Digne.
scopesc. Castro.
scopit. Castratus.
scopăiesc. –
 4135 **scoartă.** Cortex.
scoartă dulce. Cynamomum.
scorțioară. Idem.
scorbelesc. –
scorbelitură. –
 4140 **scorbelitor.** –
scornesc. Fingo.
scornitură. Fictio.
scornesc. Consurgo repente.
scrâbă. Tribulatio.
 4145 **scradă.** Congeries lignorum.
scremu-mă. –
scremut. –
scrânciob. –
scrânciobu-mă. –
 4150 **scrântesc.** –
scrob. –
scrobesc. –
scrobelniță. –
serum. Cinis.
 4155 **scrântit.** –
scrântitură. –
scriptură. Scriptura.
scriu. Scribo.
scrivescu-mă. –
 4160 **sculă.** –

- sculat.** Errectus.
sculătură. Surrectio.
scul. –
scump. Avarus.
 4165 **scumpie.** Avaritia.
scumpete. Caritas.
scumpesc. –
scumpescu-mă. –
scund. Brevis.
 4170 **scur.** –
scură-se. –
scură-m<i>. – (134)/
scornitor. Fictor.
scot. Eijcio.
 4175 **scosul.** Electio.
scovardză. –
scurt. Brevis.
scurt. Abbrevio. Decurto.
scurtedz. –
 4180 **scurtă.** –
șchiop. Claudus.
șchiopedz. Claudum reddo.
șchiopătedz. Claudico.
scutiec. Fasciæ.
 4185 **slab, -ă.** Debilis.
slaste. –
slavă. Gloria.
slăbie. Debilitas.
slăbesc. Debilitor. Deficio.
 4190 **slăbănog.** –
slădici. –
slănină. Laridum.
sleiesc. –
sleit. –
 4195 **slăvesc.** Glorifico.
slăvitură. Glorificatio.
șlic. Pileus.
slobod. Libero.
slobod. Liber.
 4200 **slobodaș.** Libertinus.
slobodzesc. Libero.
slobodzitor. Liberato.
slobodzitură. Liberatio.
slobodzie. Libertas.
 4205 **slobodzenie.** Idem.
slog. –
șlog. –
sloi. –
sloi de gheață. Stiria.
 4210 **slovă.** Litera.
slugă. Servus. Famul.
slugăresc. Inservio.
slugăritor. Servilis. Servitor.
 (135)/
slugoni. Famulus.
 4215 **slujbă.** Servitus. Famulatus.
 Servitium.
slujesc. Servio. Famulor.
slujitor. Servitor. Famulator.
slujnică. Ancilla. Famula.
slut. Monstrum. Deformis.
 4220 **slutesc.** –
slutăciune. –
smântână. Flos lactis.
smântânos. –
smântânesc. –
 4225 **smincescu-mă.** Magni me facio.
smentesc. Abstineo.
Interrumpo. Defero. Erro.
smenteala. Defectus. Error.
Impedimentum.
smulgesc. Evello. Eradico.
snop. Manipulus.
 4230 **snopșor.** –
snopesc. –
sobă. Hypochaustum.
sobiță. –
s<c>obor. Deijcio.
 4235 **sobor.** Congregatio. Concilium.
soț. Socius.
soață. Socia.
soțescu-mă. Socior.
soție. Societas.
 4240 **sodom.** –
sodomesc. –
șod. Stultus. Facetus.
șodzie. Facetiae. Stultitia.
șodzesc. Facetias misceo. Stultizo.

- 4245 **şofran**. Crocus.
şofrănică. Asphodelus.
şofrănesc. Croco condio.
soc. Sambucus.
socaci. Cocus.
- 4250 **socaş**. Consuetudo. (136)/
socru. Socer.
soacră. Socrus.
socrie. –
sol. Nuncius. Legatus.
- 4255 **solie**. Nuncium. Legatio.
solduş. Primus auctor.
şold. –
soldz. Squama.
jold. Stipendium.
- 4260 **joltar**. Psalmus.
solniţă. Salinare.
solover. Rubia. Erythrodamum.
som. –
somn. Somnus.
- 4265 **somnuros**. Somnolentus.
şomâc. Mus.
şoptesc. –
şoaptă. –
sor. Soror.
- 4270 **sorioară**. Sororcula.
soare. Sol.
soricel. –
sorb. Sorbeo.
sorb. –
- 4275 **sorbitură**. Sorbitio.
sorici. Cutis porcina.
sorliţă. Aquila.
sorpun. –
soarte. Sors.
- 4280 **şoarice**. Mus.
şorândesc. –
sosesc. Pervenio. Sufficio.
sosit. –
sotia. Satan.
- 4285 **sovonit, -ă**. – (137)/
spal. Abluo.
spamânt. Terreo.
spaimă. Terror.
spata. Borda. Slav<onice>.
- 4290 **spariu**. Terreo. Terrefacio.
sparg. Lacero. Destruo.
spart, -ă. Lacer, -a. Destructus, -a.
spate. Dorsum.
spatoş. –
- 4295 **spată**. Ensis.
şpec. –
spăl. Abluo. Eluo.
spălat. Lotus.
spălătură. Ablutio.
- 4300 **spălu-mă**. Abluor.
spălător. –
spălătoare. –
spământ. Terreo.
spământătură. Terror.
Terrefactio.
- 4305 **spământat**. Territus.
spământu-mă. Terreor.
spănachi. Spanachium.
spân. –
spândzur. Suspendo. Appendo.
Af<f>ligo. Pendeo.
- 4310 **spândzurătoare**. Patibulum.
spândzurătură. Suspensio.
spândz. –
spănior. Hispanus.
spănioareşte. Hispanice.
- 4315 **spănioresc**. Hispanicus.
spântec. Exentero.
spântecătură. Exenteratio.
spântecat, -ă. Exenteratus, -a.
spărgător. –
- 4320 **spărgătură**. –
spărios. Timidus.
sperlesc. –
sperlit. –
spărtură. –
- 4325 **spătos**. –
spătar. Armiger.
spetescu-mă. – (138)/
spiţă. Radius rotæ.
spic. Spica.
- 4330 **spichinard**. Spicinardus.
şpilă. Later.
spin. Spina.

- spinos.** Spinosus.
spinare. Dorsum. Spina dorsi.
 4335 **splină.** Splen.
spre. Supra.
sprinten. Levis. Celer. Agilis.
sprintescu-mă. Allevier.
 Celer fio.
spoiesc. –
 4340 **spoitură.** –
spoitor. –
spovedesc. Confessionem audio.
spovedescu-mă. Confiteor.
spovadă. Confessio.
 4345 **spovednic.** Confessor. Confitens.
spoveditor. Confessorius.
spudză. Cinis calidus.
spumă. Spuma.
spumedz. Spumo.
 4350 **spun.** Narro.
spure. Mus.
spurc. Inficio. Polluo.
spurcat. Pollutus. Infectus.
spurcu-mă. Polluor. Inficior.
 4355 **spurcăciune.** Pollutio. Sordities.
 (139)/
steag. Vexillum.
stanoste. Intermissio. Cessatio.
stearpă. Sterilis.
stat. Statura. Status.
 4360 **stavă.** Grex.
stau. Sto.
stăcesc. Conquiro.
stăcitură. Conquisitio.
stegar. Vexillifer.
 4365 **steagur<i>**. Vexillum.
stemă. Corona.
stână. –
stânjen. U<l>na.
stânjin. Orgia.
 4370 **stânjen vânăt.** Gladiolus.
stăpân. Dominus.
stăruiesc. Praestolor.
stâlp. Columna.
stâlpăr. Ramus.
 4375 **stârcesc.** –
stârcitură. –
șterg. Tergo.
stârc. Ciconia.
șterc. Macula.
 4380 **steregoanie.** –
stercui. Festuca. Vel ceapocul.
 Idem.
stărnut. Sternuto.
stărnutatul. Sternutatio.
sterp. Sterilis.
 4385 **stârpescu-mă.** Sterilesco.
stropsesc. Comminuo.
stârpesc. –
șters. Abstensus.
ștersură. Abstensio.
 4390 **sticlă.** Vitrum.
stâr. Cadaver.
stăjer. –
ștevie. –
știm. –
 4395 **știr.** Blitum.
știr alb. Blitum album.
știr roșu. Blitum rubrum.
științie. Scientia.
știu. Scio.
 4400 **știutor.** Sciens.
știr. Acerbus.
știrb. –
știrbesc. –
știrbit. –
 4405 **stobor.** –
stog. Acervus.
stolnic. –
strani. Stragulum.
streang. Funis.
 4410 **strat.** Stratum. Lectus.
Stream. Sirmium. (140)/
strajă. Vigilia. Vigil.
straiță. Canisterium (!).
străbat. Penetro.
 4415 **străbătătură.** Penetratio.
stredie. Mel defæcatum.
strefoi. Trifolium.
Strei. Fluvius Hacziagensis.
strecor. Percolo.

- 4420 **strecurat**. Percolatum.
strecurătoare. Percolatorium.
strecurătură. Percolatio.
strămătură. –
strâmb. Curvus. Falsus. Iniustus.
- 4425 **strâmbedz**. Incurvo. Falsifico.
strâmb. Curve. False. Iniuste.
strâmbătate. Falsitas. Iniustitia.
strâmbu-mă. Os intorqueo.
Strem. Sirmium. Plateæ
Caranseb<esiense> nomen.
- 4430 **strămut**. Destruo.
strămutătură. Destructio.
strămurare. Stimulus.
strâng. Constringo.
strâns. Constrictus.
- 4435 **strepede**. Vermis in caseo et
carnibus nascens.
strepedzesc. Obstupeo,-sco.
strepedzit. –
străjuiesc. Vigilo.
strejnic. – (141)/
- 4440 **strien**. Alienigena. Alienus.
strienătate. Alienatio.
strienedz. Abalieno.
strig. Clamo.
strigăt. Clamor.
- 4445 **strigător**. Clamans.
strigă. Strix. Saga.
strigoanie. Strix. Saga.
strigoni. Sagus.
stric. Destruo.
- 4450 **stricătură**. Destructio.
stricător. –
strâmp, -ă. Angustus, -a.
strâmpedz. Coangusto.
strâmpătură. Angustia.
- 4455 **strâng**. Stringo. Colligo.
strâns. Strictus. Collectus.
strânsură. Strictio. Collectio.
Congeries.
strângător. Congregator.
Industrius.
stropesc. Aspergo.
- 4460 **stropsesc**. Comminuo.
zdrobesc. <Idem.>
stropelniță. Aspersorium.
stropit. Aspersus.
stropitură. Aspersio.
- 4465 **stropi**. –
struț. Struthio.
strug. Dolabrum.
strugure. Botrus.
strungă. –
- 4470 **strungăreață**. –
strujesc. Dedolo.
strujit. Dedolatus. (142)/
ștucă. Lucius.
ștucșoară. –
- 4475 **stup**. Alveare apum.
stupșor. –
stupină. Apiarium.
stupă. Stupa.
sturdz. Sturnus. Turdus.
- 4480 **șubă**. –
suci. Pellio.
sucesc. –
Suceava. Oppidum Moldaviæ.
sud. Sudo.
- 4485 **sudoare**. Sudor.
suduiesc vide *sidiuiesc*.
suflet. Anima.
suflețel. Animula.
sufly. Su<f>flo.
- 4490 **sufulc**. –
sufăr. Suffero. Tolero.
sug. Sugo.
sughîț. Singultio.
sughîțat. Singultus.
- 4495 **sugător**. Lactens. Sugens.
șuguiesc. Iocor.
șuguitar. Iocosus.
sugrum. Suffoco.
sugrumat. Suffocatus, -a, -um.
- 4500 **suguș**. Suffoco.
sugușat. Suffocatus.
suhar. Lignum aridum.
șui. –
șuier. –

- 4505 **sui.** Ascendo.
suitul. Ascensio.
suitură. Idem. (143)/
sucă. Vestis muliebris.
sucă. Consuetudo.
- 4510 **sucluiesc.** Consuesco.
sucluire. Consuetudo.
sul. –
sulă. –
suliță. Hasta.
- 4515 **suliman.** –
sumă. Summa.
sumină. –
sumuț. –
sumuțatul. –
- 4520 **sun.** Sono.
sunet. Sonitus.
sunător. Sonans.
supără-mi-se. Tædet.
supt. Sub. Supter.
- 4525 **supun.** Suppono.
sur. –
șură. Horreum.
surd. Surdus.
surdzilă. Surdaster.
- 4530 **surdzesc.** Obsurdesco.
surduc. –
surlă. Tuba.
sus. Supra. Sursum.
suspin. Suspirium. Gemitus.
- 4535 **suspin.** Suspiro. Ingemo.
suspin. Morbus cum tussi
coniunctus.
sută. Centum.
sutaș. Centurio.
șut. –
- 4540 **șuvăiesc.** –
șuvei. –
șuvăicăiesc. – (144)/
svadă. Lis. Contentio.
svat. Consilium.
- 4545 **svădescu-mă** vide *sfădescu-mă*.
svârșesc vide *sfârșesc*.
svârșit vide *sfârșit* etc.
svânt. Sanctus.
- svințenie.** Sanctitas.
- 4550 **svințesc.** Sanctifico. Benedico.
svințescu-mă. Sanctificor.
svințitor. Sanctificator.
svințitură. Sanctificatio.
svredel vide *sfredel* etc.
- 4555 **T**
- tablă.** Tabula.
tabăr. Castra.
taftă. –
tai. Seco.
- 4560 **tac.** Taceo.
teacă. Vagina.
taler. Talerus.
talpă. Planta. Crepita (*sic*).
tare. Fortis.
- 4565 **tare.** Fortiter. Vehementer.
targă. Lectica.
tarconi. Pyrethrum.
teasc. Torcular.
tată. Pater.
- 4570 **tata.** Idem.
tataișă. Uxor fratris. (145)/
tăbluță. Tabella.
tăciune. Titio.
tăciune de grâu. Lolium.
- 4575 **tăcere.** Silentium.
tăcut. Silens.
tăfărăgă. Caseus vaccinus.
teglă. Later.
tei. Tilia.
- 4580 **Teiuș.** Tiliatum. Promontorium
Caransebesiense.
tăietură. Sectio.
tăietor. Sector.
tecuș. Vagina.
tecsuiesc. Condenso.
- 4585 **tălaie.** –
teleagă. Biga.
telegar. –
teleguță. –
telegăresc. –
- 4590 **tălmaci.** Interpres.
tălmăciuesc. Interpretor.

- tâlnescu-mă.** Convenio.
Occurro. Obvio.
tâlnitură. –
tâlpăluiesc. –
4595 **tâlpig.** –
tâmbar. Vestimentum.
teme. Vertex capitis.
tămânie. Thus.
tămâniernic. Thuribulum.
4600 **temei.** Fundamentum.
temelie. Idem.
temeiesc. Fundo seu
Fundamentum pono. (146)/
tâmpin. Obvio. Occurro.
tâmpinat. –
4605 **temu-mă.** Timeo.
temător. Timens.
temătură. Timor.
tâmp. –
tâmpla. Tempus capitis.
4610 **tâmpesc.** Obvio. Occurro.
tenier. Discus. Orbis.
tănau. –
tânguiesc. Deploro. Fleo. Ejulo.
tengheliță. –
4615 **tânjală.** –
tânjesc. –
tărăță. Furfur.
tărățos. Furfureus.
tărime. Fortitudo.
4620 **târg.** Forum. Oppidum.
târg. Merces. Mercimonium.
târgoveț. Mercator.
târguiesc. Mercor. Nundinor.
târgovenie. Mercimonium.
4625 **târgolescu-mă.** –
târnomete. –
târnosesc. Dedico.
târnositură. Dedicatio.
târsesc. –
4630 **târsitură.** –
târnaț. Porticus.
târt. –
târtăiesc. Irrideo.
tescuiesc. Torcular calco.
- 4635 **teșilă.** Bursa.
testemeu. Strophium. (147)/
teșement. Testamentum.
tătar. Tartarus.
tătarcă. –
4640 **tătărăsc.** Tartaricus.
teteredz. –
tetă. Cognata.
tătăișă. –
tăvăliesc. Volutor. Volvo me.
4645 **tău.** Stagnum.
tăușor. –
tiganie. –
tigăniuță. –
tic. Rostrum.
4650 **ticvă.** Cucurbita.
ticăiesc. Frustra laboro.
ticăit. –
ticnă. –
ticnește. –
4655 **Timiș.** Themisius fl<umen>.
timișean. Themisiensis.
Timișoară. Themisvarium.
Themisiopolis.
timniță. Carcer.
timnicer. Custos carceris.
4660 **timnic.** –
timoare. Timor.
timp. Tempus. Annus.
timpuriu, -e. Tempestivus, -a.
tind. Extendo.
4665 **tindu-mă.** Extendor.
tindă. Atrium.
tină. Lutum.
ting. Attingo.
tincă. Gallus Indiacus.
4670 **Tincova.** – (148)/
tinăr, -ă. Iuvenis.
tinărețe. Iuventus.
tinărel. Iuenculus.
tinăresc. Iuvenesco.
4675 **tinier.** Discus. Orbis.
tintă. Atramentum.
tipar. Typus.
tipăresc. Typis imprimo.

- tipăritor.** Typographus.
 4680 **tîpesc.** Cogo.
tipsie. –
tiri. Talis, qualis.
Tisa. Tibiscus, fl<umen>.
tisă. Thamariscus.
 4685 **tisug.** Sacculus.
titor. Tutor.
tivesc. –
tivitură. –
tiveală. –
 4690 **tiucă.** Cucurbita.
tiz. Eiusdem nominis.
tizediș. Decurio.
toblă. Asser.
tobac. Tincto pellium.
 4695 **tocesc.** Haurio. Educillo.
tocilă. Cos.
tocitoare. Torcular.
tocesc. Acuo.
toc. Strepito.
 4700 **toacă.** Strepitaculum. (149)/
tocma. Plane.
tocmă. Conventio.
tocmeală. Ordo. Consuetudo.
 Usus. Dispositio.
tocmesc. Convenio. Dispono.
 4705 **tocmescu-mă.** Convenio.
tolcer. Infundibulum.
toldău. –
tolnă. –
toamnă. Autumnus.
 4710 **tomnatec, -ă.** Autumnalis.
topesc. Liquefacio. Perdo.
topescu-mă. Liquefio. Pereo.
topitor. Liquefaciens.
 Liquefactor.
topilă. –
 4715 **toapsec.** Toxicum. Venenum.
topsechedz. Intoxico.
topsecat. Intoxicatus.
topor. Securis.
to<r>c. Neo.
 4720 **torcătoare.** Netrix.
tormac. Nasturcium.
torn. Fundo.
torn. Remitto.
tornu-mă. Revertor.
 4725 **tor<t>.** –
tot. Totum. Omnis, -ne.
tot. Semper.
tot. Sclavus.
totesec. Sclavonicus.
 4730 **totește.** Sclavonice. (150)/
tovar. Pondus. Onus.
tovărăsc. Onero.
treabă. Negotium. Necessitas.
trag. Traho. Rapio.
 4735 **trai.** Convictus.
traistă. Canistrum.
tramă. –
trap. –
treapăd. Fatigor. Velociter
 incedo.
 4740 **treapădul.** Fatigatio. Ambulatio.
tras, -ă. Tractus, -a. Raptus, -a.
treasc. Tormentum.
treaz. Sobrius.
trebuieesc. Necessarius sum.
 4745 **trebuiește.** Oportet. Necessesse est.
 Opus est.
trebuiește-m<i>. Indigeo.
trăgănedz. Prolongo.
trăgănătură. Prolongatio.
trăgător. Raptor.
 4750 **trăiesc.** Dego. Vivo.
trei. Tres, tria.
trec. Transeo.
trecător, -e. Transitorius, -a.
trecutul. Transitus.
 4755 **trâmbă.** –
tremet. Mitto.
tremes. Missus.
tremeasă. Missa.
tremeșătură. Missio.
 4760 **tremur.** Tremo.
tremuratul. Tremor.
tremurătură. Idem.
tremurător. Tremens. (151)/
trând. Crudus. Insolens.
 Melancholicus.

- 4765 **trândescu-mă**. Melancholizo.
trândafir. Rosa.
trântesc. Terræ allido.
trântitură. Allisio.
trepădător. Velociter incedens.
- 4770 **trepădătură**. Velox incessio.
trăscăresc. –
trăscăritură. –
trăsnesc. Fulmino.
trăsnet. Fulmen.
- 4775 **trestie**. Arundo.
trăsură. Rapina. Vectura.
tretinior, -ă. –
trezvie. Sobrietas.
trezie. –
- 4780 **trezvescu-mă**. Crapulam edormio.
trinci. Vinacium.
trist, -ă. Tristis.
tristeală. Tristitia.
tristedzu-mă. Tristor.
- 4785 **troahnă**. Catharrhus.
troiță. Trinitas.
troian. Via strata.
troinic, -ă. –
troiniță. –
- 4790 **troc**. Pelvis. Linter.
troacă. Idem.
tropot. Sonitus.
tropotesc. Sono.
trudă. Mortificatio. Afflictio.
- 4795 **trudesc**. Mortifico. Affligo.
trudescu-mă. Mortificor.
Affligor. (152)/
trufă. Ornatus. Superbus.
Superbia.
trufaș. Superbus. Ornatus.
trufăședzu-mă. Ornor.
Superbio.
- 4800 **trunchiu**. Truncus.
trup. Corpus. Caro.
trupesc. Corporalis.
trupească. Corporalis. Carnalis.
trupește. Corporaliter.
- 4805 **trupină**. Truncus arboris.
trușor. Corpusculum.
tu. Tu.
tufă. –
tufos, -ă. –
- 4810 **tuleu**. –
tun. Tono.
tunet. Tonitru<m>.
tunător. Tonans.
tună în cer. Tonat.
- 4815 **turbure**. Tempesta.
turbolie. Gingidium.
turbedz. –
turbat. –
turb. –
- 4820 **turburedz**. –
turcesc. Turcicus.
turcească. Turcica.
turcescu-mă. Turca fio.
turc. Turca.
- 4825 **turmă**. Turma.
turnare. Reversio.
turnat. Fusio. Reversio.
turn. Turris.
turtesc. –
- 4830 **turtă**. –
turtitură. –
tustrele. Omnes tres. Omnia tria.
tustrei. Omnes tres. (153)/

V

- 4835 **vad**. Vadum.
vai. Væ.
vaitu-mă. Ululo.
vaităt. Ululatus.
veac. Sæculum.
- 4840 **vacă**. Vacca.
val. Cura. Sollicitudo.
valur<i>. Fluctus.
vale. Vallis.
vamă. Telonium.
- 4845 **vameș**. Teloniator.
vameșie. –
vadră. Hydria.

var. Cæmentum. Calx.
vargă. Virga.
 4850 **vară.** Æstas.
varoş. Rubens.
veardză. Olus.
vas. Vas.
vatăm. Lædo.
 4855 **vatră.** Focus.
vecie. Æternus (*sic*).
de vecie. Æternus.
vecin. Vicinus.
vecinătate. Vicinitas.
 4860 **văd.** Video.
vădzătură. Visio.
vedere. Visus.
văduhă. Vidua.
văduhoni. Viduus.
 4865 **vădesc.** Accuso. Arguo.
văditor. Accusator.
văditură. Accusatio.
văgaş. –
văiagă. –
 4870 **văi.** Væ.
văitu-mă. Ululo. Plango.
văitat. Ululatus. (154)/
văcar. Custos vaccarum.
văcăriţă. –
 4875 **vechiu.** Vetus, m.
veche. Vetus, f.
vechescu-mă. Veterasco.
vălău. –
vălhă. –
 4880 **vămuiesc.** Decimo.
vânat. Venatio.
vână. Vena.
vânedz. Venor.
vânătură. Venatio.
 4885 **vânător.** Venator.
vânăţ, -ă. –
vânătaie. –
vânăţesc. –
vânăţea. –
 4890 **venit.** Adventus.
venin. Venenum.
veninos. Venenosus.

veninedz. Intoxico. Veneno
 inficio.
vânt. Ventus.
 4895 **bănuiala.** Suspicio.
vântur. Ventilator.
vânturat. Ventilatio.
vânturătoare. Ventilabrum.
vântă. Fructus.Utilitas.
 4900 **vânslă.** Navigo (*sic*).
vânslător. –
văpaie. Flamma.
văpesc. –
văpse<s>c. Tingo. Decoloro.
 4905 **văpsitor, -e.** Tinctor,-toris.
văpseală. Color. Tinctura. (155)/
văpsitură. Decoloratio.
văratec, -ă. Æstivalis.
văr. Fratruelis.
 4910 **verde.** Viridis.
verdeaşă. Viror. Viriditas.
verdzesc. Vireo.
verdeţ. Lignum viride.
vărdzar. –
 4915 **verdaică.** –
verdunc. –
verenic. Spira.
vărăscu-mă. –
vărăsc. –
 4920 **vârful.** Extremitas. Vertex.
Summitas.
vărgat. Variegatus.
vărgăţel. Idem, diminutivum.
vergea. Virgula.
vergeledz. –
 4925 **vergelat.** –
vergur, -ă. Virgo.
vergurie. Virginitas.
verigă. –
verigat. –
 4930 **văroşatec.** –
vârcă. Vibex.
vârcolac. –
vârpală. Sollicitudo.
vârpălesc. Sollicitus sum.
 4935 **vărs.** Effundo.

- vărsătură.** Effusio.
vărsător. Effusor.
vărsat. Variolæ.
vârstă. Ætas.
 4940 **vârstnic, -ă.** Coætaneus, -a.
vârstedz. –
vârstätură. –
vârtesc. Verto.
vârtej. –
 4945 **vârtos.** Potens. Fortis. (156)/
vârtute. Virtus. Robur.
vârv. Cacumen.
vesel. Lætus.
veselie. Lætitia.
 4950 **veselescu-mă.** Lætor.
veselesc. Consolor.
veselitor. Consolator.
veselitură. Consolatio.
veşt. Expertus.
 4955 **vestier.** Thesaurarius.
vestierie. –
veste. Rumor.
veştescu-mă. –
veşted, -ă. Marcidus, -a.
 4960 **veştedzescu-mă.** Marcesco.
veştesc. Annuncio.
vestitor. Annunciator.
vestitură. Annunciatio.
vătămat. Læsus.
 4965 **vătah.** Præfectus.
vătăman. –
vătămătură. Læsiō.
vătrai. –
vetruşcă. –
 4970 **vetrilă.** Velum. Carbasus.
veveriţă. –
vintrea. Carbasus.
viaţă. Vita.
viţel. Vitulus.
 4975 **viţeluş.** –
viţă. Palmes. Vitis.
viţă. Stemma. (157)/
videre. Visio.
vidră. –
 4980 **viedz.** Vivo.
vier. Verres.
vietor, -e. Vivens.
vie. Viva.
vietuiesc. Vivo.
 4985 **vierme.** Vermis.
viermuleţ. Vermiculus.
viermuiesc. Verto.
vig. Exitus.
vig. pecia (!)
 4990 **vihore.** Turbo.
vicodol. Tempestas.
vicolesc. Arguo.
vin. Vinum.
vinars. Crematum.
 4995 **vind.** Vendo.
vindzare. Venditio. Traditio.
vindzător, -e. Vendibilis.
 Traditor. Proditor.
vindzătură. Venditio.
Vinier<i>. Venus, Veneris.
 5000 **vinie.** Vinea.
vin. Venio.
vindec. Sano.
violă. Viola.
viorea. Viola.
 5005 **viorint.** Violaceus, -a.
vip. Fidelis. Certus.
vipere. Vipera.
vis. Somnium.
visedz. Somnio.
 5010 **visător.** Somniator.
vişin. Merasus.
vistiarul. Thesaurus.
vistiar vel vistiară. Idem. (158)/
vişină. Merasum.
 5015 **vizune.** Fovea.
vişeu. –
vişniţă. –
viţă. Pecus. Armentum.
viu. Vivus.
 5020 **vlaste.** Arbitrium. Placitum.
vivor. Tempestas. Maris motus.
Turbo.
vodă. Vajvoda. Princeps.

vodesc. Iter ostendo. Duco.
voie. Voluntas.
 5025 **vaiaga.** Mola pannificia.
voia mi-<i>. Volo.
voiesc. Volo.
voinic. Iuvenis.
voinicel. –
 5030 **voinicie.** Iuventus.
voinicesc. Iuvenilis.
voitor bun. Benevolus.
voitor rău. Malevolus.
voivodă. Capitaneus.
 5035 **volbură.** Convolvulus.
vom. Vomo.
vomut. Vomitus.
vomutură. Idem.
vorbă. Colloquium.
 5040 **vorbesc.** Colloquor.
voare. Nunquid.
voarece. Aliquid.
voarecine. Quicumque.
voare unde. Quonam. Ubinam ?
 5045 **voare de unde.** Unde nam? (159)/
voare ce? Quidnam.
voare cine? Quisnam.
voare care. Quinam.
voare căce? Eccum.
 5050 **voreș.** –
vornic. Judex.
vornicie. Judicarium officium.
voreș. Septum. Prædium.
voroavă. Locutio.
 5055 **vorovesc.** Loquor.
vorovitor, -e. Affabilis.
vrabie. Passer.
vraci. Medicus.
vrah. –
 5060 **vracniță.** Porta.
vrajbă. –
vrajba. Dissensio. Inimicitia.
vreavă. Clamor. Contentio.
vrăbeș. Passerculus.
 5065 **vrăciuire<s>c.** Medeor.
vrece. Cervisia recens.

vrednic, -ă. Dignus, -a. Meritus,
 -a.
vrednicie. Dignitas.
vreme. Tempus.
 5070 **vremce.** –
vremuieste. –
vrere. Voluntas.
vrăjbescu-mă. –
vrăjesc. Divino. Vaticanor.
 5075 **vrăjitor, -e.** Divinator.
 Divinatrix. Pythonissa. Magus.
vrevesc. Increpo. Arguo. (160)/
vrevitor, -e. Increpator, -trix.
vrea. –
vro. Aliqua. Quædam.
 5080 **vrun.** Aliquis. Quidam.

<U>

Ua

ucig. Percutio. Occido. Macto.
ucisătură. Percussio. Occisio.
 5085 **ucenic.** Discipulus.
ud, -ă. Madidus, -a.
ud. Madefacio.
udeală. Madefactio.
udu-mă. Madefio. Meio.
 5090 **ud.** Urina. Mictus.

Ue, Ui

ulm. Ulmus.
umed, -ă. Humidus.
umedeală. Humor vel umizeală,
revenială.
 5095 **umăr.** Humerus.
umăraș. Humerale.
umbră. Umbra.
umbrar. –
una. Una.
 5100 **undă.** Unda.
undedz. –
unde. Ubi ? Quo ?
undiță. Hamus. Uncus.
unescu-mă. Unior.

5105 **unăciune**. Unio. Concordia.
unit. Unitus. Concors.
ung. Ungo.
unghe. Unguis.
ungheț. Angulus. (161)/
5110 **unghiu**. Idem.
ungur. Hungarus.
unguroanie. Hungara.
unguresc. Hungaricus.
ungurească. Hungarica.
5115 **ungurește**. Hungarice.
unguroance. Narcyssus.
unchiu. Patruus.
uns, -ă. Unctus, -a.
unsură. Unguentum.
5120 **unt**. Butirum.
untură. Arvina. Adeps.
unturos. Pinguis. Butiraceus.
un /. unul. Unus.

Uo

5125 **urcior**. Urceus. Amphora.
urdă. –
urdin. Frequento.
urdinat. Frequentatio.
urdinătură. Idem.
5130 **urdineală**. Idem.
urdori. –
urduros, -ă. –
urgie. –
urgisesc. –
5135 **urdzeală**. –
urdzesc. –
urdzică. Urtica.
urdzic. Mordeo.
urdzică moartă. Urtica minor.
(162)/
5140 **urdzică crăiască**. –
urâciune. Odium.
ureche. Auris.
urechiușă. Auricula.
urăsc. Odi.
5145 **urăscu-mă**. Odium incurro.
Odio habeor.
ur. Præsagio. Ominor. Auguror.

uredz. Idem.
urechelniță. Auriscalpium.
urechelniță. Vermis auricularis.
5150 **urecheat, -ă**. –
ureznic. –
uricescu-mă. Hæreditor.
uricesc. Hæredito.
uric. Hæreditas. Patrimonium.
5155 **uricaș**. Hæres.
urit. Odiosus.
uritu. Odium.
urlă. Auris piscis.
urlat. Ululatus.
5160 **urlet**. Idem.
urlu. Ululo.
urmă. Vestigium.
urnesc. Propello.
urnitură. Propulsio.
5165 **urs**. Ursus.
ursoanie. Ursa.
ursesc. –
ursitor, -e. – (163)/
urșenic. Purpura.
5170 **ușă**. Ianua.
ușer. Ianitor.
ușernic. –
ușor, -ă. Levis. Facilis.
ușuredz. Allevio.
5175 **usc**. Exicco.
uscat, -ă. Siccus, -a. Aridus.
uscăciune. Siccitas.
uscu-mă. Aresco.
usuc. –
5180 **usnă**. –
uspeț. Convivium.
uspătedzu-mă. Convivor.
uspătedz. Convivio excipio.
ustenesc. Fatigor.
5185 **usteneală**. Fatigatio.
ustenit. Fatigatus.
Fessus. Molestatus.
ustenitor. Fatigator.
ustură-mă. –
usturoni. Allium. Morsicans.

5190 **vulpe**. Vulpes, f.
vulponi. Vulpes, m.
uzbăială. Spes. Confidentia.
uzbăiescu-mă. Confido.

Z

5195 **zăbavesc**. Moror.
zăbava. Mora.
zarvă. Rixa.
zac vide *dzac*.
zacn. Mos. Consuetudo.
5200 **zahar**. Saccarum.
zeamă vide *dzeamă*.
zară vide *dzară*.
jefuiesc. Deglumo (!). Diripio.
Spolio.
zbat. Excutio.
5205 **zbătătură**. Excussio. (164)/
zbier. Rugio.
zbierat. Rugitus.
zbierător. Rugiens.
zbicesc. Flagello.
5210 **zbiciuitură**. Flagellatio.
zbor. Volo,-as.
zbor. Conventiculum.
zburatul. Volatus.
zburătură. –
5215 **zburd**. Amputo.
zăbavă. Mora. Tardatio.
zăbăvesc. Tardo. Moram traho.
zăbăvescu-mă. Idem.
zăbroanie. Rete.
5220 **zdrumic**. Co<m>minuo.
sfărnu. Idem.
zăgăluiesc. –
zăgăluitură. –
Zăgujeni. –
5225 **jelesc**. Doleo.
zălog. Pignus.
zălogesc. Impignoro.
zălogit, -ă. Impignoratus,-a.
zământ. Crusta. Gypsum.
5230 **zământăluiesc**. Incrusto.
zământăluitură. Incrustatio.

zâmbesc. –
zâmț. –
zânat. –
5235 **zâbet**. –
zăpușesc. Suffoco.
zăpușescu-mă. Suffocor.
zăpușeală. Suffocatio.
zăpresc. Constipo.
5240 **zăprescu-mă**. Constipor.
zăprît. Constipatio. (165)/
zăpritură. Idem.
zăpse<s>c. –
zăpsitură. –
5245 **zăuit**. Obliviscor.
zăuitătură. Oblivio.
zăuitatul. Idem.
zăuitător. Obliviosus.
zăvoi. –
5250 **zăvresc**. –
zgaibă. Scabies. Lepra.
zgarbură. Calceus.
zgardă. –
zgâiesc. Extermino faciem
oculosque.
5255 **zgâit**. Exterminatus.
zgâibos. Leprosus. Scabiosus.
zgardat. –
zgău. Uterus.
zglăvoace. Capito. Piscis.
5260 **zglâmbă**. –
zgură. Scoria.
zgurau, -ă. –
zid. Murus.
zidar. Murarius.
5265 **zidesc**. Murum ædifico.
ziditură. –
zlătar. Aurifex. (166)/
zmeu. Lemur.
zmeoanie. Lamia.
5270 **zmeură**. –
zmântână vide *smântână*.
zmintesc. Impedio.
zmintea. Impedimentum.
zmintescu-mă. Impeditor.

- 5275 **zmintitor.** Impeditor.
zmocotesc. –
zmulg. Evello.
zmulgător. Evulsor.
zmultură. Evulsio.
5280 **zobală.** Frenum. Lorum.
zob. Avena.
zogonesc. Pello.
zogoană. Pulsio.
zogonitor. Pulsor.
5285 **zolesc.** –
zolitură. –
zomoniță. Domus subterranea.
zori. Aurora.
Zorlinț. –
5290 **zugrav.** Pictor.
zugrăvesc. Pingo.
zugrăvitură. Pictura. (167)/

Frumenti et Leguminum

Species

- Granum.** **Grăunt.** **Grăuntul.**
5295 **Triticum.** **Grâu.** **Crâmpicea.**
Siligo. **Secară.**
Hordeum. **Orz.**
Spelta. **Tenchel.** **Alacor.**
Avena. **Ovăz.**
5300 **Panicum.** **Păninc.**

Millium. **Mei.** **Parânc.**

Pultes. **Pasat.**

[Pulltes millii. **Malai.**

[Otrindel (!). **Deies (!).**

5305 **[Palpaver.** **Mac.**

Zizania. **Neghină.**

Turcicum Triticum. **Cucurita.**

Lentes. **Lentie.**

Pisa. **Mazuri.**

5310 **Faba.** **Bob.**

Faba fasulorum. **Fasol.**

[Vicia ... . **Mazăruică.]**

Os, oris

Hominis. **Gura.** **Rost.**

5315 **[A]vis.** **Rit.** **Pisc.** **Tic.**

Equi. **Ciort.**

[Bolvis. **Bot.**

[Polrci. **Plit.** (171)/

Colores

5320 **Albus.** **Alb.**

Niger. **Niegru.**

Viridis. **Vierde.**

Ruber. **Rosă.** **Rumen.**

Flavus. **Galbin.**

5325 **Ceruleus.** **Vonăt.** **Vien[et].**

Violaceus. **Mohorit.** (172)/

NOTE

Titlul lexiconului, scris cu litere majuscule pe aceeași pagină cu primele cuvinte care încep cu *a*, este surmontat de o cruce (invocația simbolică). În catalogul Bibliotecii Universitare din Budapesta (*A Budapesti magyar királyi Egyetemi Könyvtár kéziratának ezimjegyzéke. Catalogus manuscriptorum Bibliothecae reg. Scient. Universitatis Budapestinensis*, tomul 2, p. 1–4, Budapest, 1889–1910), textul păstrat sub cota H3 este înregistrat ca *Dictionarium Valachico-Latinum-Hungaricum*, datorită celor câteva glose ungurești adăugate de un lector târziu.

Toate intrările încep cu literă majusculă, la fel grupurile de litere care ordonează alfabetic cuvintele românești înregistrate, respectiv cuvintele sau sintagmele latinești care consemnează semnificația acestora.

2 *Ab*, asemenea tuturor grupurilor de litere care subîmpart cuvintele românești ce încep cu o anumită literă a alfabetului, a fost omis în H și în C.

3 *Pó[oszt]ó*, asemenea tuturor gloselor maghiare adăugate de un lector târziu al lexiconului, au fost omise în H și în C.

14 Scris: *acitz*; altă interpretare posibilă: *ațâț*.

15 Scris: *aciczat*; altă interpretare posibilă: *ațâțat*.

16 Scris: *aciceturé*; altă interpretare posibilă: *ațâțatură*.

23 Scris: *akreskumé*; cf. *acresku-mé* H, C.

25 În locul cuvântului latinesc a fost scris inițial: *Idem*.

28–29 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

30 În H în loc de *Iste* a fost transcris *Ista*.

38 Rândul a fost omis în H.

40 Rândul este scris lateral dreapta. Cu excepția lui *vel*, toate cuvintele sunt subliniate.

42 Scris inițial: *adeséory*, apoi *s* a fost modificat în *sz*.

43 Scris inițial : *adésul*, apoi *s* a fost modificat în *sz*.

44 Scris lateral dreapta, ca posibilă completare a adaosului din rândul anterior.

46 Cuvintele latinești sunt subliniate.

53 Scris: *a doa*; cf. *a doaa* K.

54 Scris: *a doa oré*; cf. *a doaa oară* K.

67 Rândul este scris lateral dreapta.

71 Glosa maghiară, având formă substantivală, trebuia, foarte probabil, plasată în dreptul rândului următor.

84 Cuvintele latinești sunt subliniate.

90 Scris: *ajjêdz*; cf. *aiiedz* K.

91 Scris: *ajjt*; cf. *aiit* K. Înainte de *Fog* este anulat un cuvânt scris de aceeași mână (*Foke* ?).

96 Rândul a fost omis în H.

- 97 Lateral dreapta a fost anulată o glosă scrisă în maghiară.
- 98 Lateral dreapta este reluată glosa anulată anterior : *azonkoppon* (?).
- 104 Rândul este scris lateral dreapta.
- 114 Scris: *akoperemint*; cf. *akoperement* H, C.
- 132 Scris: *alész*; cf. *alés* H, C. În H în loc de *Præsertim* a fost transcris *Punctatim*.
- 137 Cf. *alesni* K.
- 152 Cf. *al patru* H, C, K.
- 157 Scris: *al shasèlè*; altă interpretare posibilă: *al șeasele*.
- 158 Scris: *al shaptèlè*; altă interpretare posibilă: *al șeptele*.
- 160 Scris: *al noèlé*; cf. *al noaăle* K.
- 161 Scris: *al dzècsile*; cf. *al dzecele* K. În H nu a fost transcris semnul corespunzător pentru *etc*.
- 168–169 Inițial cele două intrări aveau forma *Aloczel. Fermentum*. Un lector ulterior a adăugat, între cuvântul românesc și cel latinesc, deasupra rândului, *Aloat*, apoi a șters cuvântul adăugat și a scris lateral dreapta *Fermentulum*.
- 177 *Amarum reddo* a fost omis în H.
- 178 *Ameresku-mè* a fost omis în H.
- 179 Scris: *amérit*; altă interpretare posibilă: *amărât*. În H în loc de *Mærens* a fost transcris *Mærus* H.
- 181 *Tarde. Sero* au fost omise în H.
- 182 *Amenédz* a fost omis în H.
- 186 Scris: *amégcseszsk*. Rândul a fost scris lateral dreapta și apoi anulat, fapt pentru care intrarea nu a fost reprodușă în H.
- 190 Scris: *amintè jèu*; altă interpretare posibilă: *aminte iau*.
- 193 Cf. *amoi* K. Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 194 Cuvântul latinesc a avut inițial altă formă în partea finală.
- 195 Primul cuvânt latinesc a avut inițial altă formă, literele *pe* fiind adăugate, ca și glosa a doua, de un lector ulterior.
- 197 Scris: *amurtzalé*; altă interpretare posibilă: *amurțeală*.
- 199 Prima literă a glosei latinești este scrisă în locul alteia.
- 203 Rândul este scris lateral dreapta, iar prima glosă latinească a fost anulată.
- 206 În H în loc de *anisum* a fost transcris *anitum*.
- 208 Scris: *aniné*; cf. *anine* K.
- 211 Omise inițial, cele două litere au fost scrise lateral dreapta.
- 230 Rândul a fost omis în H.
- 234 *Appropio* a fost omis în H.
- 235 *Appropriédzu-mè* a fost omis în H.
- 236 În H în loc de *Appropinquatio* a fost transcris *Appropinquatus*.
- 249 Rândul este scris lateral dreapta. Cf. *a rarul* K.
- 256 Cuvintele românești sunt subliniate.
- 274 Scris: *argisèsk*; cf. *arghisesc* K.
- 275 Scris: *argisalé*; cf. *arghiseală* K.
- 280 Cf. *armieu* K.
- 285 Cuvântul latinesc este subliniat.

- 286 Rândul a fost omis în H. Scris: *arvuna*; cf. *arvună K. Glosa latinească este scrisă deasupra primului nume propriu.
- 290 Rândul a fost omis în H.
- 292 Scris: *a shasè*; altă interpretare posibilă: *a șease*. Cf. *a șasea* K.
- 293 Scris: *a shaptè*; altă interpretare posibilă: *a șapte*. Cf. *a șaptea* K.
- 298 Scris: *ashishderè*; cf. *așișdere* K.
- 312–316 Rândurile, omise inițial, sunt scrise lateral dreapta.
- 319 Scris: *astrienitor*; cf. *astrienétor* H, *astrienetor* C, *astrienător* K.
- 320 Scris: *astrieniturè*; cf. *astrienéturè* H, *astrieneturè* C, *astrienătură* K.
- 328 Ultimele două cuvinte latinești, scrise ulterior, sunt subliniate.
- 332 Rândul, adăugat în partea de jos a paginii, a fost omis în H.
- 336 Scris: *a tēju*; altă interpretare posibilă: *a teu*.
- 348 Ultima literă a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia.
- 350 Inițial rândul începea cu termenul latinesc, dar copistul a anulat ultimele două litere ale acestuia, transformându-l în *aur*.
- 358 Cuvântul este scris lateral, în dreptul rândului anterior.
- 359 Glosa latinească înlocuiește cuvântul *Villicus*, anulat.
- 361 Rândul a fost adăugat lateral dreapta.
- 362 Rândul a fost adăugat lateral dreapta. Cf. *băiesc K.
- 364 Scris: *balè*; cf. *bale* K.
- 365 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 370 Cuvântul latinesc este scris *Fodine*, sub influența grafiilor românești.
- 371 *Melius*: *bàjà*. *Fodina* au fost omise în H.
- 372 În *argsent* litera *e* pare scrisă în locul unui *i*. Cf. *argint* K.
- 373 Glosa latinească a avut inițial forma *Aerifodina*. Modificarea a fost făcută de un lector ulterior.
- 377 Rând scris lateral dreapta.
- 378 Rând scris lateral dreapta. Primul cuvânt latinesc a fost tăiat de lectorul care a adăugat termenul nemțesc. *Grossche* a fost omis în H. Cf. *grosche* C.
- 381 Scris: *bát*; altă interpretare posibilă: *beat*.
- 382 Rândul este scris în partea de jos a paginii, în dreptul coloanei. Scris: *batuta*; cf. *bătută K.
- 384 Rândul este scris lateral dreapta.
- 386 Primul cuvânt românesc este scris: *bédé*; cf. *bedă* K. Glosa latinească este subliniată.
- 387 Rândul a fost adăugat lateral dreapta. Scris: *badicza*; cf. *bădișă K.
- 390 În primul cuvânt latinesc, litera inițială este scrisă în locul alteia.
- 394 Rândul a fost omis în H. Cuvintele sunt anulate, întrucât copistul a observat că anticipase, într-o grafie parțial diferită, intrarea aflată în rândul 405.
- 399 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 404 Scris: *belusagul*; cf. *bălușagul K.
- 416 Rândul este scris lateral dreapta.
- 419 Rândul este scris lateral dreapta.
- 420 Scris: *bèrè*; altă interpretare posibilă: *beare*.
- 421 Scris: *bérigatè*; cf. *Bérigată*. *Guta* H.

- 422 Scris: *berna*; cf. *bârnă K.
- 423 Scris: *bês*; cf. *beș* K.
- 424 Rândul este scris lateral dreapta.
- 430 Scris: *bêt*.
- 442 Rândul este scris lateral dreapta.
- 447 Cuvântul latinesc este scris, sub influența grafiilor românești: *subducturê*.
- 449 Scris: *blêm*; altă interpretare posibilă: *blem*.
- 450 Scris: *blematz*; altă interpretare posibilă: *blemaț*.
- 451 Cf. *Blasphemus* H.
- 452 Rândul a fost omis în H.
- 459 Scris: *blosh*. Termenul latin este scris: *Terriculamentum*.
- 461 Cuvântul românesc a avut inițial forma *brics*.
- 462 Rândul a fost omis în H.
- 471 În C în loc de *Possideo* a fost transcris *Pessideo*.
- 486 Scris: *brebenyak*; cf. *brebeniac* K.
- 487 Scris: *brekeiesk*; cf. *brăcăiesc* K.
- 489 Rândul este scris lateral dreapta.
- 498–503 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 502 Rândul a fost omis în H.
- 504–505 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 505 Scris: *bombicê*; cf. *bombikê* H.
- 511 Primele două litere ale cuvântului românesc sunt scrise în locul alteia (probabil N, inițiala termenului latinesc corespunzător).
- 512 Rândul a fost omis în H.
- 513 Scris: *Bolincza*. *Strunga*; cf. *bolință, *strungă K. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 519 Scris: *bogyê*; cf. *boaghie* K.
- 522 Rândul este scris lateral dreapta.
- 523 Scris: *bokshê*. Inițial în loc de *h* fusese scrisă altă literă.
- 525 Scris: *boresk*; altă interpretare posibilă: *borăsc*.
- 526–527 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 529 Rândul este scris lateral dreapta.
- 531 Lateral stânga este scris de o mână târzie: *Loncsa Josika*.
- 533 Rândul este scris în partea de jos a paginii în dreptul coloanei.
- 534 Scris: *borgil*; cf. *borghil* K.
- 536 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *bucsumè*; cf. *buciumă* K.
- 543 Lateral dreapta au fost scrise și apoi anulate, întrucât existau, în aceeași formă și cu aceeași grafie, pe pagina 22: *Bukuru-mê*. *Lætor*. *Bukuros*. *Libenter*. *Bukureshty*. *Oppidum Va<...>*. *Bukuriê*. *Lætitia*.
- 548 Rândul este scris lateral dreapta.
- 549 Scris: *curuluj*; cf. *kuruluj* H, C.
- 550 Scris: *bukatê*; cf. *bucată* K.
- 555–556 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 559 Al doilea *b* este scris în locul altei litere.
- 561 În josul paginii a fost scris de o mână ulterioară: *Amicus*.

- 566 Rândul, scris lateral dreapta, a fost omis în H.
- 571 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă, primele patru litere fiind scrise în locul altora.
- 572 Rândul este subliniat cu o linie.
- 579 Scris: *bushor*.
- 580 Scris: *bushorat*.
- 588 Inițiala C, absentă din manuscris, este reprodusă fără nici o marcare specială în H și C.
- 594 Scris: *csaklyé*; cf. *csaklié* H, C.
- 606 În H în loc de *Probatio* a fost transcris *Probatas*.
- 609 Scris: *ceponi*; cf. *Ceponi* K.
- 622 *Dum cineri hærens* omis în H, C.
- 624–629 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 626 Scris: *cesornik*; altă interpretare posibilă: *ceasornic*.
- 627 Scris: *cesornikar*; altă interpretare posibilă: *ceasornicar*.
- 632 Rândul a fost adăugat lateral dreapta. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 633 Rândul a fost adăugat interlinear. Scris: *cservicse*; cf. *cerbice* K.
- 634 Rândul a fost adăugat lateral dreapta.
- 637 Rândul este scris lateral dreapta.
- 638 Rândul a fost adăugat lateral dreapta, în dreptul rîndului 641. Scris: *chirbintéle*; cf. *csirbintéle* C, *chirbintéle* și **hirbintele* K.
- 639–640 Rândurile sunt adăugate lateral dreapta.
- 643 Scris: *csinké*; cf. *cincă* K.
- 645 Rândul a fost adăugat lateral dreapta.
- 651 Scris: *csirèshé*; cf. *cireșă* K.
- 652–655 Scris: *csirèshé* (*oltoné, pergaviczé, nagrè, lipicososé*); cf. *cireșă* K.
- 656 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *csishmè*.
- 657 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *csishmash*.
- 658 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *csishmeshicé*; cf. *csishmeshiké* C.
- 665 Scris: *csordé*; cf. *cioardă* K.
- 688 În H și C, în loc de *Lysipipium* a fost transcris *Lyripipium*.
- 699 Scris: *crép*; altă interpretare posibilă: *crăp*.
- 700 Scris: *crepéturé*; altă interpretare posibilă: *crăpătură*.
- 702 Cuvântul latinesc este scris în locul altuia (probabil *Scalpelum*).
- 707 Scris: *chrana*; cf. **hrană* K.
- 711 Scris: *czapé*; altă interpretare posibilă: *țapă*.
- 713 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *czapen*; altă interpretare posibilă: *țapăn*.
- 715 Scris: *czenut*; cf. **ținut* K.
- 720 Scris: *czèriné*; altă interpretare posibilă: *țărână*.
- 721 Scris: *czerinos*; altă interpretare posibilă: *țărânos*.
- 722–723 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 724 După acest rând, lateral dreapta a fost scris și apoi anulat: *Csèrn. Excerno*, întrucât intrarea fusese adăugată și pe pagina 24.
- 725 Rândul este scris lateral dreapta.

- 726 Scris: *czercericé*; cf. *czerciricé* H.
- 731 În primul cuvânt românesc, litera *l* este scrisă în locul alteia.
- 734 Glosa latinească este subliniată. *Eiulo* a fost omis în H.
- 735 Rândul este scris lateral dreapta.
- 739 Scris: *cziv*; cf. *cziu* H, C.
- 741 După cuvântul românesc este anulat *Servator*.
- 744 În locul lui *dz* fusese scrisă inițial altă literă.
- 745 Scris: *czicé*; altă interpretare posibilă: *țâță*.
- 747 În cuvântul românesc, *g* este scris în locul altei litere.
- 764 Scris: *dashdé*.
- 766 Scris: *dashnik*.
- 767 Rândul este scris lateral dreapta.
- 768 Scris: *dajtè*; cf. *daitè* H, C.
- 769 Scris: *dajtilé*; cf. *daitilé* H, C.
- 773 Scris: *dapén*; altă interpretare posibilă: *dapăn*.
- 774 Scris: *dalté oré*; altă interpretare posibilă: *d-altă oară*.
- 776 Scris: *dadevèr*; altă interpretare posibilă: *d-adevăr*.
- 777 Scris: *d'akmu nainte*; altă interpretare posibilă: *d-acmu nainte*.
- 783 În cuvântul românesc, *l* este scris în locul altei litere.
- 785 Rândul este scris interlinear.
- 786 Scris: *dèn*; cf. *din* K.
- 788 Rândul este scris lateral dreapta.
- 790 Grupul de litere este scris în mijlocul paginii ca ordonator de text, deși cuvintele care urmează au alt început.
- 791 Înaintea cuvântului românesc a fost scrisă și apoi anulată litera *D*. Scris: *deperèturé*; cf. *dăpărătură* K.
- 794 Rândul a fost omis în H, C.
- 808 Rândul este scris lateral dreapta.
- 810 În cuvântul românesc, în loc de *é* fusese scris inițial *a*. Între *szérg* și *subito* sunt anulate cuvintele *Solus unicus*.
- 811 Cuvântul latinesc avusese inițial altă formă în partea de început.
- 824 Rândul este scris lateral dreapta. Cf. *desoseskumé* H, C.
- 825 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul latinesc este scris în locul altuia, ilizibil.
- 826 Rândul este scris lateral dreapta.
- 839 Scris: *deshkidzeturé*; cf. *deshkidzetoré* H, C.
- 843 Scris: *dëshgyaur*.
- 844 Rândul este scris lateral dreapta.
- 852 Literele finale ale primului termen latinesc sunt scrise în locul altora, indescifrabile. În loc de *penitus*, în H și C a fost transcris *peritus*.
- 855 Scris: *deunecz*; cf. **dăunăț [=dăunădz]* K.
- 863 Înaintea termenului latinesc a fost scris și apoi anulat *Instructus*. *Cultus*. În H, în loc de *Oblectatus* a fost transcris *Delectatus*.
- 872 După cuvântul latinesc este anulat *Iram* (?).

- 875 Rândul este scris lateral dreapta.
- 877 În H, în loc de *Disrumpo* a fost transcris *Rumpo*.
- 881 Scris: *dezvelesk*; cf. *dezvelesc* K.
- 882 Scris: *dezvelit*; cf. *dezvelit* K.
- 886 Scris: *diekony*; cf. *dieconi* K.
- 889 Scris: *disak*; altă interpretare posibilă: *disac*.
- 890 Scris: *diséu*; cf. *disék* H.
- 900 Scris: *doé*; cf. *doaă* K.
- 903 Scris: *doedzecs*; cf. *doaădzeci* K.
- 906 Scris: *dodeiesk*; altă interpretare posibilă: *dodăiesc*.
- 907 Scris: *dodeiâlê*; altă interpretare posibilă: *dodăială*.
- 908 Scris: *dodeitor*; altă interpretare posibilă: *dodăitor*.
- 915 Scris: *Dorê*; cf. *Dor'* H. În continuare au fost scrise și apoi anulate două rânduri, copiate în formă identică mai jos: *Drag. Charus* și *Dragostè. Charitas. Amor*.
- 916 Scris: *doshenesk*.
- 917 Scris: *doshanê*.
- 918 Scris: *doshênitor*.
- 927 Scris: *dragu miê*; altă interpretare posibilă: *dragu-mi e*.
- 930 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 931 Inițiala cuvântului latinesc este scrisă în locul altor litere, indescifrabile. *Dilectus* a fost omis în H.
- 934 Scris inițial *Dsos*, apoi *h* a fost adăugat deasupra rândului.
- 935 Scris inițial *Dsoj*, apoi *h* a fost adăugat deasupra rândului.
- 936 Scris inițial *Dsupen*, apoi *h* a fost adăugat deasupra rândului. Lateral dreapta a fost scris de altă mână, aparent fără legătură cu dicționarul, *Ludus lit. ratium*.
- 937 Scris inițial *dsupêneasê*, apoi *h* a fost adăugat deasupra rândului.
- 938 În H, în loc de *Pello* a fost transcris *Bello*.
- 942 În H, în loc de *Dulcin* a fost transcris *Dulciu*.
- 943 Scris: *dugh*; cf. *dug* K.
- 945 În H, în loc de *Confessarius* a fost transcris *Confessanus*.
- 953 Scris: *dzamê*; altă interpretare posibilă: *dzamă*.
- 954–955 În manuscris, cele două intrări formează un singur articol, cu două glose latinești. La revizie, primul cuvânt latinesc a fost subliniat (dovadă probabilă a constatării unei confuzii între două omografe românești, *dzară* și *dzare*).
- 956 Scris: *dzemos*; altă interpretare posibilă *dzămos*.
- 956–957 În manuscris, cele două intrări formează un singur articol, cu două glose latinești. La revizie, primul cuvânt latinesc a fost subliniat (dovadă probabilă a constatării unei confuzii între două omografe românești, *dzemos* și *dzămos*).
- 958 Scris: *dzêu*; altă interpretare posibilă: *dzău*.
- 958–959 În manuscris, cele două intrări formează un singur articol, cu trei glose latinești. La revizie, primul cuvânt latinesc a fost subliniat (dovadă probabilă a constatării unei confuzii între două omografe românești, *dzeu* și *dzău*).
- 965 Cuvântul este scris lateral dreapta, în dreptul rândului anterior.
- 968 Scris: *elyo*; cf. *elio* K.

- 971 Rândul este scris lateral dreapta.
- 975 În glosa latină, în loc de *B* fusese scris inițial *E*.
- 977 Prima literă a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia.
- 979 Scris: *embunatul*; cf. *i<m>bunatul* K.
- 980 Rândul este scris lateral dreapta.
- 986 Rândul este scris lateral dreapta.
- 994 Scris: *empenedz*; cf. *emperedz* H.
- 997 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1002 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1003 Înaintea cuvântului latinesc sunt șterse două litere (probabil *Ru*).
- 1024 În cuvântul românesc a fost scris inițial *Ēncelept*, sub influența cuvântului anterior, apoi *t* a fost modificat în *c*.
- 1027 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1029 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1030 Scris: *encredumê*; cf. *encrsedumê* H.
- 1039 Cf. *îndereptez* K.
- 1045 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1050 Glosa latinească este scrisă înaintea cuvântului românesc. În dreapta articolului a fost scris și apoi anulat un text ce cuprinde și cuvântul adăugat în rândul anterior.
- 1053 În cuvântul românesc, literele *dr* sunt scrise în locul altora.
- 1057 Între acest rând și următorul a fost scris și apoi anulat începutul unui cuvânt.
- 1058 Între rânduri, deasupra cuvântului românesc a fost scris și apoi anulat un cuvânt indescifrabil.
- 1062–1065 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1065 Scris: *enfinumê*; cf. *înf<r>ânu-mă* K.
- 1067 În cuvântul românesc, *t* este scris în locul altei litere.
- 1070 În H, în loc de *Comfringo* a fost transcris *Compingo*.
- 1072 Scris: *enfrumêszeszsk*; cf. *enfrumêszetzesk* H, *enfrumeszetzesk* C, **înfrumăsă<te>sc* K.
- 1074 Glosa latinească este subliniată.
- 1076 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1081 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă (probabil *Engreshu...*), din cauza copierii cu anticipație a cuvântului următor.
- 1082 Rândul este scris lateral dreapta. În H, în loc de *Impinguo* a fost transcris *Impinguor*.
- 1083 Scris: *engreshedz*; litera finală a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia.
- 1084 Rândul a fost adăugat în josul paginii, în completarea coloanei.
- 1085 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *engresheture*; cf. *engreshiture* H, *engreshiture* C.
- 1086 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *engreshetor*; cf. *engreshitor* H.
- 1088 Scris: *engroshedz*; cf. *engroszedz* H, C.

1089 Înaintea primului echivalent latinesc a fost anulat *Fossor*.

1099 *Equito*, scris peste linia care indica inițial absența glosei, a fost omis în H, C.

1100–1105 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1102 Scris: *enkêlczemment*.

1120–1121 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1122 Scris: *enkiég*; cf. *închieg* K.

1123 Scris: *enkiegat*; cf. *închiegat* K.

1132–1133 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1141 Scris: *énnek*.

1142 Scris: *énnekumé*.

1143 Rândul este scris lateral dreapta. Scris : *énneketuré*.

1144–1147 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1148 Scris: *ennot*.

1149 Scris: *énnotat*.

1150 Scris: *énnotish*.

1155 Rândul a fost omis în H.

1156–1162 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1163 Scris: *énerit*; cf. *întărât* K.

1164 Scris: *entéritéturé*; cf. *întărâtătură* K.

1165 Scris: *éneritétor*; cf. *întărâtător* K.

1166–1167 Rândurile au fost adăugate în partea de jos a paginii, în continuarea cuvintelor din coloană.

1167 Sub ultimul articol a mai fost scris cel puțin un rând, dar, din cauza tăierii filei la recondiționarea manuscrisului, au rămas vizibile doar părțile superioare ale literelor.

1173–1177 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1199 Din glosa latină sunt scrise doar primele două litere, după care urmează o linie (posibilă indicare a identității parțiale cu prima glosă latină din articolul anterior).

1206 Scris: *envéczat*; cf. *envecsát* C.

1219 În cuvântul românesc, *g* este scris în locul altei litere.

1224 Scris: *fala*; cf. **fală* K.

1226 Scris: *faşuresc*; cf. **făşuresc* K.

1230 Scris: *fecsarnik*. Rândul a fost adăugat în partea de jos a filei, în dreptul coloanei.

1237 Scris: *femeyé*; altă interpretare posibilă: *femeie*. În cuvântul românesc, *y* este scris în locul altor două litere (*ny*?). Înaintea ultimului cuvânt latinesc este anulat *una*.

1238 Scris: *femeiat*; altă interpretare posibilă: *femeiat*.

1240 Scris: *fenáp*, foarte probabil sub influența scrisului chirilic.

1258 Scris: *fêrnékêtor*; altă interpretare posibilă: *fărmecător*. Cf. **fermecător* K.

1260–1261 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

1268 În cuvântul românesc, în loc de *i* fusese scris inițial *e*.

- 1277 Cuvântul românesc, fiind adăugat în dreptul rândului anterior, are, evident, aceeași glosă cu *fică*.
- 1278 În lungul filei, un lector târziu a scris cu litere latine *sunt* (?).
- 1286 Scris: *flakare*; cf. *flacăra K.
- 1294–1296 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1300 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1302 Scris: *fodormintē*; cf. *fodormentē* H, *fodormente* C; *fodormentă* K.
- 1303 Scris: *fodorminta*; cf. *fodormenta* H, C; *fodormenta* K.
- 1304 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul românesc a avut ca primă glosă *Utilitatem capio*. Celelalte echivalente latinești au fost adăugate deasupra, respectiv dedesubtul primei echivalări.
- 1305 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 1307 Scris: *fome miē*; altă interpretare posibilă: *foame-mi e*.
- 1319 Scris: *fremsecē*; altă interpretare posibilă: *frâmseate*.
- 1320 Scris: *frenk*.
- 1331 Scris: *frigu miē*; altă interpretare posibilă : *frigu-mi e*.
- 1335 Scris: *frike miē*; altă interpretare posibilă : *frică-mi e*.
- 1337 Scris: *frimpt*; cf. *frâmp* K.
- 1339 Scris: *frumszécze*; altă interpretare posibilă: *frumseate*. Cf. *frumusețe K.
- 1340 În cuvântul românesc, z este scris în locul altei litere.
- 1342 Partea finală a glosei latinești este subliniată.
- 1347 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1350–1352 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1351 Scris: *funincsé*; cf. *funicsé* H.
- 1356 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 1357–1359 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 1360 Înaintea glosei latinești este anulat un cuvânt (probabil *Colus*, copiat anticipat), după ce fusese modificat în *Fur*.
- 1362 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1363 Scris: *furtúna*; cf. *furtună K.
- 1366 Scris: *fushté*. Penultima literă a fost întărită cu cerneală neagră, cu aceeași cerneală fiind pus accentul pe *é*.
- 1367 Scris: *fushtash*. Literele *sh* au fost întărite cu cerneală neagră.
- 1369, 1370 Scris: *galbén*; altă interpretare posibilă: *galbăn*.
- 1372 Cf. *Sepes* H, *Sep(e)s* C.
- 1373 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1379 Scris: *gedeleszk*; cf. *gâdâlesc K.
- 1381 Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *monastery* în H.
- 1383 Scris: *géinat*; cf. *géinacz* H, C.
- 1384 Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *gallinaceum* în H, C.
- 1388 În cuvântul românesc literele *étu* sunt scrise în locul altora.
- 1393 Cuvântul, scris lateral dreapta, a avut inițial un alt final.
- 1394–1396 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1395 Scris: *gelgeitor*; cf. *gâlgăitor* K.

- 1396 Scris: *gëlgeiësk*; cf. *gâlgăiesc* K.
- 1402 Scris: *gengau*; cf. *gengav* C.
- 1406 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *gerbau*; cf. *gerbav* C.
- 1407 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *gerbovenië*; cf. *gërbovenië* H.
- 1408 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *gërash*; cf. *gërosh* H.
- 1409 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1410 Rândul este scris lateral dreapta. Inițial în locul celui de al doilea g fusese scris *b*. Scris: *gergoshë*; cf. *gerboshë* H, C.
- 1411 Rândul este scris lateral dreapta. Inițial în locul celui de al doilea g fusese scris *b*.
- 1412 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1413 Rândul este scris lateral dreapta. Scris inițial: *gërkyan*, *l* fiind adăugat ulterior.
- 1414 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *gëszesk*, *z* fiind adăugat ulterior; cf. *gësesk* H, C.
- 1415 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1418 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană. Scris: *gisdau*.
- 1420 La începutul rândului au fost scrise și apoi anulate literele *GOC* (posibile litere ordonatoare pentru un grup de cuvinte din dicționar).
- 1421 În coloană, în dreptul rândului este anulat *Gracsin*, copiat cu anticipare. Scris: *glëszënëszk*; cf. *glëfënëszk* H.
- 1426 Rândul, scris lateral dreapta și având, desigur, același sens cu intrarea anterioară, a fost omis în H, C. Scris: *glota*; cf. **gloată* K.
- 1427 Scris: *glot*; cf. *glot* K.
- 1428 Scris: *glotos*; cf. *glotos* K.
- 1436 Rândul a fost adăugat în partea de jos a paginii, în dreptul coloanei. Scris: *gleszne*; cf. **glesne* K. Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *Pedes* în H.
- 1437 Rândul a fost adăugat în partea de jos a paginii, în dreptul coloanei. Scris: *gluga*; cf. **glugă* K.
- 1438 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1450–1451 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1454 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1467 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1472 Scris: *greshalë*; altă interpretare posibilă: *greshală*.
- 1475 Rândul este scris lateral dreapta. Glosa latinească a fost omisă în H.
- 1476–1478 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1482 Scris: *grishë*.
- 1483 Scris: *grishos*.
- 1484 Scris: *grisesk*.
- 1485 Scris: *grishitor*.
- 1487 Scris: *gribësk*; cf. *grebësk* C.
- 1488 În cuvântul românesc literele *ib* sunt scrise în locul altora.
- 1489 Scris: *griu*; altă interpretare posibilă: *grâu*.
- 1492 Scris: *grionë*; cf. *grivné* H, C.

1497 Al doilea cuvânt latinesc a avut inițial forma *Fovea*.

1500 Ultima literă a cuvântului latinesc este scrisă în locul literelor *us*.

1501 În cuvântul românesc, *i* este scris în locul literei *a*.

1503 Scris: *grosz*; cf. *gros* H, C. Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.

1504 Scris: *grozau*; cf. *grozav* H, C.

1507 Cuvântul latinesc este subliniat.

1510 Scris: *groznik*; cf. *groznic* K.

1512 Scris: *gruë*; cf. *grue* K.

1515 Scris: *grudiu*; cf. *grudiv* H, C, K.

1520 Scris: *gsèmêt*; altă interpretare posibilă: *geamăt*.

1521 Scris: *gsenunkyé*; cf. *genunchie* K.

1522 Rândul este scris lateral dreapta.

1528 Cuvântul latinesc este subliniat.

1531 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.

1532 În cuvântul românesc *s* este scris în locul altei litere. Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.

1541 După acest rând urmează două pagini albe (54 și 55), rămase libere la transcrierea textului din cauză că autorul dicționarului a întors deodată două file.

1544 În cuvântul românesc *g* este scris în locul altei litere.

1548 crîs: *gcsumileszk*, grafia indicând o contaminare între *gs* și *cs*; cf. *giumilesc K.

1559 Scris: *stremb*; cf. *strimb* H.

1560 Scris: *gubau*; cf. *gubav* H, C.

1562 Rândul a fost omis în H.

1565 Rândul este scris lateral dreapta. În H, în loc de *Fimus* a fost transcris *Limus*.

1566 Rândul este scris lateral dreapta.

1575–1576 În cuvintele românești *t* este notat cu *tt* sub influența glosei latinești.

1579 Primul cuvânt din rând este de fapt un cuvânt maghiar compus. Scris: *gyöngyvirag*.

1581 Cuvântul este scris (probabil ulterior) în dreptul majusculei din rândul anterior.

1582 În partea dreaptă a rândului este scrisă majuscula *H*, probabil nu ca o repetare a literei aflate anterior în pagină, ci ca inițială a unui cuvânt pe care autorul textului dorea să îl adauge.

1587 Rândul a fost omis în H, C. Cuvântul are primele trei litere anulate, deși nu se regăsește în alt loc în manuscris.

1605 Rândul a fost adăugat lateral dreapta ca explicație suplimentară pentru formele aflate în rândul anterior. Scris: *ja*; cf. *ia K.

1609 Ultimul cuvânt a fost transcris *Hoss* (?) în H, C.

1615 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *herbeluiesk*; cf. *hărbăluiesc* K.

1616 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *herbeluit*; cf. *hărbăluit* K.

1617 Rândul este scris lateral dreapta.

1618 Scris: *herengezew*; cf. *herengeseu* H, C.

1623 Primul cuvânt latinesc este transcris *Pellix* în H. Ultimul cuvânt românesc este scris *gucsmá*; cf. *gucimă [=cușmă] K.

- 1626 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1630 Ultimul cuvânt din rând este scris în locul altuia (*admiran...*).
- 1631 Scris: *hojse*; cf. *hojtě* H.
- 1636 Scris: *hop*; cf. *hopp* H, C.
- 1640 Înaintea cuvântului latinesc este anulat *Alt...*
- 1653 Glosele latinești sunt subliniate.
- 1654 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 1660 Scris *vaca*; cf. **vacă* K.
- 1663 Scris: *ia*; cf. *ia* K.
- 1666 Scris: *sventej*; cf. *svintei* K.
- 1668 Scris: *spurcsilor*; cf. *spunsilor* H.
- 1669 Scris: *fyerelor*, *ye* fiind scrise în locul altor două litere (*ej* ?).
- 1670 Scris: *métziej*; cf. *métzěj* H.
- 1672 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 1673 Scris: *iareshite*; cf. *iarishite* H.
- 1677 Scris în centrul paginii, în dreptul actualului rând 1680, și anulat după transcrierea următoarelor două rânduri.
- 1679 Rândul a fost omis în K.
- 1680 Scris: *ic<s>é*, foarte probabil litera *s* fiind omisă; cf. *icé* H, C. Rândul a fost omis în K.
- 1681 Scris: *iël*; cf. *iel* K.
- 1682 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1683 Rândul este scris lateral dreapta. Primul cuvânt latinesc a avut inițial altă formă, iar ultimul a fost transcris *pretij* în H, C.
- 1684 Scris: *ieftinesk*; cf. *ieftenesk* H, C.
- 1687 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 1690–1691 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1698–1699 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1700 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *ibovnik*; cf. *ibounic* K.
- 1701 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *ibovniké*; cf. *ibounică* K.
- 1704 Scris: *iesitoré*; cf. *iesetoré* H.
- 1706 daosul, scris lateral dreapta, adaugă pronumelui *eu*, contrar ordinii alfabetice, pronumele de persoanele a 2-a și a 3-a singular. Scris: *ièu*, respectiv *jel*; cf. *ieu*, **iel* K.
- 1707 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1709 Ultimul cuvânt latinesc este transcris *sericeum* în H, C.
- 1712–1731 Rândurile au fost omise în K.
- 1715 În H și C, în loc de *iè* a fost transcris *te*.
- 1722 Rândul a fost scris (și apoi subliniat) în centrul paginii, deși în dicționar nu există cuvinte care să înceapă cu cele două litere.
- 1724 Glosele latinești aveau inițial succesiunea *Interrogo. Inquiro*. Cele două cuvinte au fost apoi subliniate, iar deasupra lor au fost notate cifrele 1 și 2, care indică schimbarea ordinii.
- 1728 Ultimele trei litere ale cuvântului latinesc sunt scrise în locul altora.

- 1729 Ultimul cuvânt latinesc este scris peste altul, indescifrabil.
- 1732 Scris: *itêl*; cf. *ită-l* K.
- 1733–1751 Rândurile au fost omise în K.
- 1733–1737 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 1741 Scris: *izafflu*, cu *ff*, sub influența grafiei latinești.
- 1749 Scris: *izmomalê*; altă interpretare posibilă: *izmomală*.
- 1750 Scris: *izmanê*; altă interpretare posibilă: *izmană*.
- 1751 Cuvântul latinesc este subliniat și are primele trei litere anulate cu o linie; cf. *Aresto* H, C.
- 1760 Scris: *engseminate*.
- 1764 Scris: *kaldu mi*; cf. *caldu-m-i* K.
- 1773 La începutul rândului este anulat *Karp*, copiat din greșeală (ca anticipare probabilă a cuvântului românesc din rândul 1776).
- 1775 Ultima literă a cuvântului latinesc este scrisă în locul alteia. Cf. *Qui* H, C.
- 1776 Scris: *karpên*; cf. *carpăn* K.
- 1781 Cuvântul românesc este subliniat.
- 1786–1787 În H și C cele două articole sunt considerate unul singur, omițându-se formele *kêcsé-s*, adăugate marginal dreapta.
- 1793 În cuvântul românesc, literele *el* sunt scrise în locul altora (probabil *zet*, apărute prin copierea anticipată a unui cuvânt aflat mai jos în pagină).
- 1801 Scris: *kêkêcsê*; cf. *căcăce* K.
- 1805 La sfârșitul cuvântului românesc a fost anulată litera *y*.
- 1806 Scris: *kêlbadzê*; alte interpretări posibile: *călbadză*, *gălbeadză*.
- 1807 Scris: *kêl<bê>dzêsk*; altă interpretare posibilă: *găl<be>dzesc*.
- 1808 Scris: *kêlbeșos*; altă interpretare posibilă: *gălbegios*. Cf. *călbăgios* K.
- 1809 La începutul rândului este anulat *Kemêtar*. *Usurarius*, copiat cu anticipație.
- 1818 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 1821–1822 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1826–1828 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1829 La începutul rândului este anulat *kêli* (probabil începutul cuvântului *kêlitkê*, copiat anterior pe marginea din dreapta a paginii).
- 1830 Scris: *kemeshê*; altă interpretare posibilă: *cămeașă*.
- 1833–1834 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1836 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 1847 La începutul paginii sunt anulate cinci rânduri, aflate mai jos, în altă ordine: *Kêsêtoresku-mê*. *Nubo*, *Kesêtorlê*. *Matrimonium*. *Maritatio*. *Uxoratio*, *Kêsujkê*. *Domuncula*, *Keraré*. *Semita* și *Kerereuikê*.
- 1848 Primul cuvânt latinesc a avut inițial altă formă.
- 1855 Scris: *keputedz*; cf. *kêpusedz* H.
- 1858–1859 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 1859 Al doilea cuvânt latinesc este transcris *Tigellum* în H.
- 1861 Rândul a fost omis în H.
- 1869 Scris: *kêrabê*; cf. *kê[lê]rabê* C.
- 1870 Rândul este scris lateral dreapta.

- 1871 Ultima literă a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia.
- 1876 Cuvântul românesc a avut inițial forma *kércskeiesk*, apoi *iesk* a fost înlocuit cu *dz*.
- 1878–1880 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1881 Scris: *kérnatz*; cf. *cărnaț* K. Ultima literă a cuvântului românesc este scrisă cu altă cerneală.
- 1882 Scris: *kérnecshor*; cf. *cărnăcior* K.
- 1886–1891 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1894 În C este adăugat, ca ultimă glosă latină, [*Maritatio*].
- 1898 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *ketré*; cf. *către* K.
- 1900 Scris: *keshtigé*; cf. *căștigă* K.
- 1901 Scris: *késhtig*; cf. *căștig* K.
- 1902 Scris: *késhtigétor*; cf. *căștigător* K.
- 1903 Scris: *késhtigos*; cf. *căștigos* K.
- 1907 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1910 Rândul a fost adăugat pe marginea din stânga a paginii.
- 1911 Scris: *kétèramé*; altă interpretare posibilă: *cătăramă*.
- 1912 Scris: *kétastiu*; cf. *kétastiv* H, C.
- 1914–1915 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1919 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1920 Scris: *kjém*; cf. *chiem* K.
- 1921 Scris: *kjéméturé*; cf. *chiemătură* K.
- 1922 Scris: *kjémétor*; cf. *chiemător* K.
- 1923 Scris: *kjemat*; cf. *chiemat* K.
- 1924 Ultimul cuvânt din rând (*Pike*) nu a fost descifrat în H.
- 1925 Rândul a fost omis în H.
- 1926 Scris: *kilau*; cf. *kilav* H, C.
- 1927 Cuvântul latinesc a fost transcris *Secretim* în H.
- 1928 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1932 Ultimele două litere sunt tăiate cu o linie orizontală.
- 1934 Scris: *kiméshé*; altă interpretare posibilă: *chimeasă*.
- 1936 Rândul a fost omis în H.
- 1941 Cuvântul latinesc a fost transcris *Conijcio* în H.
- 1943 Cf. *chipeș* K.
- 1944 Scris: *kiréu*; cf. *chireu* K.
- 1947–1948 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 1951 Scris: *kitenel*; cf. **chitănel* K.
- 1954 Cuvântul latinesc a fost scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 1956 Cuvântul este repetat, cu grafie diferită (*kyucs* față de *kjucs*), în rândul 2246.
- 1958 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1959 Scris: *klaké*, al doilea *k* fiind scris în locul altei litere (probabil *n*).
- 1061 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1963 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *kleishté*; cf. *clăiște* K.
- 1966 Cuvântul este scris lateral dreapta ca echivalent al cuvântului românesc anterior.

- 1971 Scris: *klét*; altă interpretare posibilă: *clăt*.
- 1979 În cuvântul românesc literele *mic* sunt scrise în locul altora.
- 1980 Scris: *Klosh*; cf. *cloș* K.
- 1984 Rândul a fost integrat în coloană ulterior scrierii rândului următor.
- 1985 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *kobécz*; cf. *kobéczé* H.
- 1986 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *koabé*; cf. *coabă* K.
- 1987 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1988 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *koboz*; cf. *kob...* H.
- 1989 Rândul este scris lateral dreapta.
- 1993 Cuvântul latinesc este tăiat cu o linie (constatându-se, probabil, diferența dintre sensul de bază al cuvântului latinesc și cel al cuvântului românesc glosat).
- 1994 Cuvântul latinesc a fost scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2004 În cuvântul românesc *f* este scris în locul altei litere.
- 2008–2016 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2019 Scris: *koleshé*; cf. *coleșă* K.
- 2020 Scris: *kolè*; altă interpretare posibilă: *colea*.
- 2022 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2025 Cuvântul latinesc este scris: *Eccloga*.
- 2027 Cuvintele latinești, scrise alături de linia care marca inițial absența glosei, sunt subliniate.
- 2028 Rândul a fost adăugat marginal dreapta, cu semn de intercalare în coloană, sub influența cuvântului anterior.
- 2029 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2031 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2033–2034 Rândurile au fost contopite din greșeală în C, de aceea *koncz* din 2034 a fost omis, iar glosa lui a fost atașată cuvântului anterior.
- 2038 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2040 Scris: *kopsza*; cf. **coapsă* K.
- 2042 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2046 Scris: *kopil*. Deasupra literei *p*, între rânduri, o altă mână a adăugat *czo*.
- 2047 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2058 Scris: *korné*, litera inițială fiind scrisă în locul unui *c*.
- 2061–2062 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2063 Scris: *kosz*; cf. *kos* H, C.
- 2072–2073 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2074 Scris: *koshé*.
- 2075 Scris: *koshok*.
- 2076 Scris: *koshokar*.
- 2077 Scris: *koshocsek*.
- 2083 Cuvintele latinești, scrise după linia care marca inițial absența glosei, sunt subliniate.
- 2084–2090 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2088 Scris: *kotuné*; cf. *koturé* H.
- 2090 Scris: *koverszeszk*; cf. *covârsesc* K.
- 2097 Scris: *krakaticzé*; cf. *caracatiță* K.

- 2098 Scris: *Krakëu*; cf. *cracău* K.
- 2107 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 2117 Scris: *krép*; altă interpretare posibilă: *crep*.
- 2118 Scris: *krepeturé*; altă interpretare posibilă: *crepătură*
- 2120–2121 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 2131 Scris: *krishan*; altă interpretare posibilă: *crișan*.
- 2135 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2138 În adaosul aflat marginal dreapta cuvântul românesc a fost plasat după cel maghiar. Scribul a indicat ordinea corectă prin cifrele scrise ulterior deasupra celor două cuvinte.
- 2146–2150 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2154 Rândul este scris lateral dreapta. Cf. *Dormiturus* H.
- 2164 Scris: *kukurbité*; cf. *kukurbetë* H, C, *cucurbetă* K.
- 2165 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2166 Scris: *kukurbitzé*; cf. *kukurbet[ic]zë* H, C, *cucurbețea* K.
- 2168–2176 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2171 În cuvântul românesc finalul *tor* este scris în locul altor litere. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2172 Al doilea cuvânt latinesc este scris deasupra rândului, întrucât primul este anulat (sau doar subliniat).
- 2182 Cf. *Patrimus* H.
- 2188 Scris: *kumpêne*; cf. *kumpên[é]* C.
- 2197 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2199 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2200 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2205 Scris: *kuptusale*; altă interpretare posibilă: *cuptușală*.
- 2206 Cuvintele latinești sunt subliniate. În H ultimul cuvânt latinesc a fost imprimat greșit, *Veytem*.
- 2207 Cuvântul latinesc este scris *Cullus*.
- 2213 Rândul a fost omis în H.
- 2219–2221 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2220 *Pellis* este tăiat cu o linie. În H și C ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *Lorum*.
- 2222 Persoana care a adăugat *Rumpo* a scris la începutul rândului un cuvânt indescifrabil; cf. **curmă* K.
- 2223 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2226 Scris: *kurpën*; altă interpretare posibilă: *curpen*. Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2238 Morfemele de feminin pentru cuvântul românesc și pentru primul termen latin au fost scrise ulterior.
- 2239 Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2243 Al doilea cuvânt românesc este scris *kusztî*; cf. **custi* K.

- 2244 Autorul dicționarului face corelație între două grafii ale aceluiași cuvânt: *kyém* și *kjem*. În forma-titlu *e* este scris în locul altei litere.
- 2245 Autorul dicționarului face corelație între două grafii ale aceluiași cuvânt: *kyemêturê* și *kjemeturê*. Cf. *chiemătură* K. În H a fost omis *etc.*
- 2246 Scris: *kyucs*; cf. *kyutori* (?) C. Ultima literă (*s*) pare scrisă în locul unui *z*. Rândul a fost omis în H.
- 2251 Scris: *lacz*; cf. *laț* K.
- 2259–2260 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2262–2263 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2265 Scris: *lapêd*; altă interpretare posibilă: *leapăd*.
- 2266 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2276 În H și C cuvântul latinesc a fost transcris *Lavo*.
- 2282 Scris: *lebedé*; cf. *lebădă* K.
- 2285 Scris: *lêdicsorê*; cf. *lădioioară* K (desigur prin imprimare greșită).
- 2286 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2289 Cuvântul latinesc a avut inițial alt final (probabil *us*).
- 2292 Scris: *lêgumê*; cf. *legumă* K.
- 2298 Scris: *lêkurics*; altă interpretare posibilă: *lecurici*.
- 2299 Scris: *lêkustê*; cf. *lăcuste* K.
- 2307 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2313 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2316 Ultimul cuvânt latinesc este transcris *distensus* în C.
- 2317 Scris: *lêptukê*; cf. *lêptucê* C.
- 2319 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care marca inițial absența glosei.
- 2322 Scris: *lergsimê*; cf. *lergsiturê* H, C.
- 2325 În cuvântul românesc *p* este scris în locul altei litere. Cuvântul latinesc este scris după linia care marca inițial absența glosei.
- 2326–2332 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2337 Scris: *letény*; cf. *lătini* K.
- 2338 Scris: *letényèshtë*; cf. *lătinieste* K.
- 2343 Scris: *leudunos*; cf. *lăduros* K.
- 2347 Scris: *lêurdish*; cf. *lêurdesk* H.
- 2352 Scris: *ljagên*; cf. **liagăn* K.
- 2353 Scris: *liefa*; cf. **lieafă* K.
- 2354 Scris: *ligau*; cf. *ligav* H, C. Cuvântul latinesc este scris peste linia care marca inițial absența glosei.
- 2357 Scris: *lihot*.
- 2359 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2362 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2366 Cuvântul latinesc este scris peste linia care marca inițial absența glosei.
- 2367 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2369 Scris : *lin*, *-ê*; cf. **lină* K.
- 2370 Scris : *lindiné*; altă interpretare posibilă : *lindină*.

- 2377 *Lens* a avut inițial un alt final, s fiind scris în locul altor două litere.
- 2379 Rândul este tăiat cu o linie, probabil pentru că nu respectă ordinea alfabetică. Probabil pentru acest motiv H nu îl reproduce.
- 2382 Scris: *lipsa*; cf. *lipsă K.
- 2386 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2387 Cel care a adăugat glosa maghiară a tăiat cuvântul latinesc.
- 2388 După acest cuvânt a fost, se pare, omisă la transcriere o parte din text, formată din cuvintele care începeau cu *lipo-liz*. Aici era, poate, locul cuvântului *livadé*, anulat anterior în rândul 2379.
- 2389 *Burián* nu a fost considerat cuvânt românesc, lipsind, pentru acest motiv din K.
- 2390 Cf. *sylvestrum* H.
- 2393 *Paciscor* nu a fost descifrat în H.
- 2396 Scris: *Logosh*; altă interpretare posibilă: *Logoj*. Primul cuvânt latinesc este transcris *Lagassinum* în H.
- 2397 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care marca inițial absența glosei.
- 2401 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă (probabil *lola*, după cum arată ordinea alfabetică a intrărilor alăturate), literele vocale fiind modificate în *e* cu altă cerneală. Cf. *Lolo* H.
- 2405 Scris: *losé*; cf. *loză* K.
- 2406 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2408 Scris: *lot*; altă interpretare posibilă: *lod*.
- 2410 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2412 Ultimele două litere ale cuvântului românesc sunt scrise în locul altora.
- 2418 În cuvântul românesc *o* este scris în locul altei litere.
- 2423 Rândul a fost omis în K.
- 2434 La începutul rândului este anulat *Al* (?).
- 2443–2447 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2461 Scris: *madzéré*; altă interpretare posibilă: *madzäre*.
- 2473 În *Argillosa* ultimele trei litere sunt scrise în locul altora. Cf. *Argillosa* H, C.
- 2479 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2480 *Mars* este scris în locul unui alt cuvânt indescifrabil.
- 2483 Scris: *rushé*; cf. *ruské* H, C; *rujă* K. În acest cuvânt *h* a fost adăugat ulterior.
- 2485 În C a fost transcris *Augustiæ*.
- 2488 Scris: *marturié*; cf. *mărturie K.
- 2492 Scris: *mashé*; cf. *maské* H, C; *marhă* K.
- 2495 Scris: *mécsésk*; cf. *mecesc* K.
- 2496 Scris: *mecsituré*; cf. *mecitură* K.
- 2500 Scris: *médzerijké*; cf. *mădzăriiche* K.
- 2501 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *médreguné*; cf. *mădrăgună* K.
- 2505 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *megyèleu*; cf. *meghieiu* K.

- 2508–2509 Rândurile au fost omise în H.
- 2512 Scris: *mějdan*; altă interpretare posibilă: *măidan*.
- 2513 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2516 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 2519 În cuvântul românesc *l* este scris în locul altei litere. Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 2520 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2525 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2528 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *menshesk*.
- 2529 Scris: *meniyék*; cf. *menyék* H; *mâniiec* K.
- 2531 Scris: *menyié*; cf. *mâniie* K.
- 2532 Scris: *menyios*; cf. *mâniios* K.
- 2533 Rândul este scris lateral dreapta. Ultimul cuvânt latin a fost transcris ...*ssio* în H și *Emussio* (?) în C.
- 2534–2536 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2539 Scris: *menuntzedz*; cf. *menuntedz* H, C.
- 2540 Cuvântul latin este transcris *Chirotheca* în H, C.
- 2541 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2542 Primul cuvânt latinesc a avut inițial forma *Pomum*.
- 2543 Primul cuvânt latinesc a avut inițial altă finală.
- 2545 Ultimul cuvânt latin a fost transcris *sparuceum* în H și în C.
- 2560 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2561–2562 Rândurile sunt scrise lateral dreapta, având glosele latinești (scrise în locul altora, indescifrabile) corelate prin *sive*. Conjunția latinească nu a fost transcrisă în H.
- 2569 Scris: *mergsenaretz*; cf. *mărginareț* K.
- 2570 Scris: *mereiesk*; cf. *mărăiesc* K.
- 2574 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *mérindé*; altă interpretare posibilă: *merindă*.
- 2576 Rândul este scris lateral dreapta și încadrat între linii orizontale.
- 2579 Urmează *Merniczé*. –, rând anulat și apoi adăugat mai sus, la locul alfabetice.
- 2580 Rândul este anulat, deși nu se regăsește în această formă în altă parte din dicționar.
- 2583 Scris: *mērshau*; cf. *mērshav* H, C.
- 2586 Înainte de *Testis* este anulată litera *T*.
- 2590 Scris: *mertzenos*; cf. *mertzinos* H.
- 2597 Literele inițiale ale cuvintelor românesc și latinesc sunt scrise în locul altora.
- 2598 Scris: *mesercsiu*; cf. *mesărciu* K.
- 2599 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2601 Deasupra rândului, în mijlocul paginii, este scris, fără legătură cu cuvintele din coloană, *emuncitorium*, probabil parte a unui rând tăiat la fasonarea paginii.
- 2602–2603 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2605 Scris: *meshtërgrindé*; cf. *mershtërgrindé* H, *mershtergrindé* C, *meștergrindă* K.

- 2607 După cuvântul latinesc urmează litera *M*, anulată.
- 2608 Primul cuvânt latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei. Lateral dreapta este anulată litera *M* (?).
- 2609 Scris : *meterengé*; cf. *metenagé* H.
- 2610 Primul cuvânt latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 2615 Scris: *mètrak*, ultima literă fiind scrisă în locul lui *g*.
- 2616 Scris: *mètricsiè*; cf. *mètricsè* H, C.
- 2617 Rândul este anulat, deși nu este scris în altă parte a dicționarului.
- 2618 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *meure*; cf. **măure* K.
- 2621–2622 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2628 În loc de *gallinarum*, a cărui parte finală este abreviată în manuscris, în H a fost transcris *gallinaceus*, iar în C *gallinaceus* (?).
- 2629 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2630 Ultimul cuvânt latinesc a fost omis în H.
- 2640 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2645 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2647 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *mile mi*; cf. *milă-m-i* K.
- 2649 Scris: *milostiu*; cf. *milostiv* H, C.
- 2650 Scris: *milostivesku-mè*; cf. *milostiuescu-mă* K.
- 2651 Scris: *milostivnik*; cf. *milostiunik* K. În cuvântul românesc, *n* este scris în locul altei litere.
- 2659 Scris: *mincsè*; altă interpretare posibilă: *minge*. Literele *cs* sunt scrise în locul altora.
- 2660–2663 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2669 Scris: *mirh*; cf. *mir* K.
- 2671 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2672 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *mirásza*; cf. **mireasă* K.
- 2678 Scris: *mirhuièsk*; cf. *miruiesc* K.
- 2675 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *misztujesk*; cf. *mistujesk* H, C.
- 2676 Scris: *misshè*.
- 2677 Scris: *mishesk*.
- 2678–2680 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2685 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană. Scris: *mod<o>sè*; cf. *modsè* H, *modsè* (?) C, *moge* K.
- 2689 Ultima literă a cuvântului românesc (*j*) este scrisă în locul alteia.
- 2690 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2691 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *mohorit*; cf. *mohorât* K.
- 2693 Scris: *mokèndaczè*; cf. *mocândeajă* K.
- 2696 Rândul este scris lateral dreapta. Primul cuvânt latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2698 Scris: *moldovan*; altă interpretare posibilă: *moldovan*.
- 2700 Cuvântul latinesc (transcris *Illecebrae* în H) este scris după linia care indica inițial absența glosei.

- 2711 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 2713 Scris: *merun*; cf. *morun* H.
- 2716 Scris: *moshnyag*; cf. *moşniag* K.
- 2718–2719 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2720 Ultimul cuvânt latinesc este abreviat *SS*.
- 2724 Scris: *motrok*; cf. *motzok* H.
- 2727 Cuvântul românesc scris *mujêdz* a avut inițial altă formă, *jê* și *z* fiind scrise în locul altor litere.
- 2733 După acest rând este un semn (o cruce și o linie) care se repetă după intrările 2735 (*mukos*), respectiv 2739 (*mucskêtor*), autorul dicționarului vrând probabil să arate că rândurile care încep cu *muk*, respectiv *mukar* trebuiau să stea alături.
- 2736 La începutul rândului este un semn (o cruce) care arată că rândurile care încep cu *muc* nu își au locul alfabetic aici.
- 2742 Ultimul cuvânt latinesc (*multum*) a fost omis în H.
- 2743 Scris: *multzany*, pentru autorul dicționarului intrarea corespunzând unui singur cuvânt. Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 2548–2549 În dicționar *munkê* îl precedă pe *muncsesk*, dar autorul a indicat cu cifre ordinea alfabetică normală.
- 2752 Rândul a fost omis în H. Scri : *müncz*; cf. **mânț* K.
- 2755 Înaintea glosei latinești a fost anulat *Stom<achus>*. Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *constius* (?) în C.
- 2763–2764 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2767 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2770 Scris: *mushkyu*; litera *h* este scrisă în locul altor două, indescifrabile.
- 2774 Rândul este scris lateral dreapta.
- 2780 Cuvintele latinești sunt subliniate. Cf. *Exclamatio* H.
- 2783–2784 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 2792 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2798 Scris: *nedeshdê*.
- 2799 Cuvântul românesc este scris din greșală *nedëshluiesk*; cf. *nădășluiesc* K.
- 2800 Penultima literă a cuvântului (*s*) a fost scrisă în locul alteia (*l* ?).
- 2802 Scris: *nêdragsy*, litera *s* fiind adăugată ulterior.
- 2820 Inițiala cuvântului românesc este scrisă în locul altei litere.
- 2824 Scris: *nêkovêlniczê*; cf. *necovelnișă* K.
- 2830 Scris: *nêlucsestêse*; cf. *nêlucseshtêse* H, C.
- 2831 Scris: *nêmarê*; cf. *nemară* K.
- 2833 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2836 Scris: *Nemzaskê*; altă interpretare posibilă: *Nemțască*. Ultima literă a glosei latinești este scrisă în locul altora (probabil *ce*).
- 2845 Scris: *nemestesk*; altă interpretare posibilă: *nemestesc*.
- 2846 Scris: *nemestiturê*; altă interpretare posibilă: *nemestitură*.
- 2858 Scris: *nerau*; cf. *nărav* H, C.
- 2861 Semnul pentru *etc.* nu a fost transcris în H.
- 2875 Glosa latinească nu a fost transcrisă în H.
- 2877 În cuvântul românesc, *kar* este scris în locul altor litere (probabil *htê*).

- 2880 Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *Inscitio* în H, C.
- 2881 Rândul a fost adăugat în partea de jos a paginii, în dreptul coloanei.
Scris: *neszelia, kopersêul*; altă interpretare posibilă: *năsălia, copârșeul*.
- 2882 Scris: *neshtiuturê, sht* fiind scris în locul altor litere.
- 2885 Scris: *nestraven*; cf. *nestrăvan* K.
- 2887–2898 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 2888 Cuvântul românesc a avut inițial forma *nedesk*; s-a adăugat apoi *ne*, iar *n* a fost modificat în *v*.
- 2891 Rândul a fost omis în H, C. Scris: *nevedesk*; cf. *nevedesc* K.
- 2897 Scris: *nevojêsh*; altă interpretare posibilă: *nevoiaș*.
- 2917 Scris: *nov*; altă interpretare posibilă: *nou*.
- 2918 Scris: *novê*; altă interpretare posibilă: *noauă*; cf. *noavă* K.
- 2938 În H și în C glosa latină a fost transcrisă *Exclamatio*.
- 2938–2939 Rândurile sunt scrise în spațiul rămas liber după încheierea literei *N*, ulterior scrierii majusculei *O*.
- 2940 Rândul, scris mai jos, după *obosit*, are notată marginal stânga cifra 1, care indică mutarea înainte de *obor*, marcat tot marginal stânga cu cifra 2.
- 2941 După acest rând este șters 3. *Odběsk. Intrudo*, intrare scrisă la începutul paginii 99.
- 2942 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 2946 Scris: *oborit*; altă interpretare posibilă: *oborât*.
- 2947 În cuvântul latinesc *t* este scris în locul unui *g*.
- 2948 Cuvântul latinesc a fost transcris *Festus* în H.
- 2949 Scris: *ocsânia*; cf. **Oceania* K.
- 2959 Cuvântul latinesc a fost transcris *Inundo* în H, C.
- 2961 Scris: *odiniore*; cf. *odineorê* H, C, *odineoară* K.
- 2966 După ultimul cuvânt din rând este șters C.
- 2968 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2972 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2973 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 2976 Ultimele două cuvinte latinești sunt subliniate.
- 2980 Scris: *okereszk*; altă interpretare posibilă: *ocărăsc*.
- 2983 Rândul, scris lateral dreapta, este subliniat.
- 2991 Cuvântul latinesc a fost transcris *Salisfodina* în H.
- 2998 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 2999 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 3003 Rândul este scris lateral dreapta. Prima literă a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia.
- 3005 Scris: *Olocgs vel olog*, grafia cuvântului-titlu fiind o consecință a oscilației frecvente între *cs* și *gs*. În H a fost omis *Olocgs vel*, iar în C, *vel olog*.
- 3008 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 3009 Primul cuvânt latinesc a fost transcris *Alutas* în H.
- 3011 Cuvântul latinesc, scris după linia care indică absența glosei, arată dorința revizorului dicționarului de a completa textul.
- 3015 După ultimul cuvânt din rând este anulată o literă indescifrabilă.

3016 Ultima literă a cuvântului românesc este scrisă în locul alteia (*u* ?), iar după ea este anulat *mé*, dovadă a copierii cu anticipație a rândului următor.

3022 Rândul a fost adăugat lateral dreapta. Cuvântul latinesc îl precedă pe cel românesc, dovadă probabilă a faptului că *nix* fusese adăugat inițial ca sinonim pentru glosa latinească din rândul anterior.

3027 Scris: *omoriturè*; altă interpretare posibilă: *omorâtură*.

3037 În cuvântul românesc, literele *urè* sunt scrise în locul altora. Primul cuvânt latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

3041 Scris: *orez*; cf. *oriz* K.

3042 În cuvântul latinesc, literele *cus* sunt scrise în locul altora.

3045 Scris: *orbancz*, ultima literă fiind adăugată de altă mână.

3046 uvântul latinesc, scris abreviat, a fost anulat cu o linie și înlocuit, pentru o mai bună precizare a sensului cu cifra 25.

3050 Primul cuvânt latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3051 În H și în C, înainte de *Punio* a fost transcris (*Osendesk*). Primul cuvânt latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3053 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *oshkolè*; cf. *oșcolă* K.

3058 Cuvântul latinesc este subliniat. În H și în C nu a fost transcris semnul pentru *etc*.

3061 Cuvintele care urmează până la sfârșitul literei *O* sunt reordonate după cifrele marginale care indică succesiunea grupelor separate prin linii orizontale: 2. *Ou-Outè*, 1. *Otalm-Otesheskumè*, respectiv 3. *Osztrov*.

3064 În cuvântul latinesc literele *ni* sunt scrise în locul altora.

3066 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

3067 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă în partea de început. În H a fost transcris, pentru acest motiv, în notă, *...eskumè*.

3072 Cuvântul românesc și glosa latină sunt scrise de o parte și de alta a majusculei care marchează începutul următoarei părți a dicționarului.

3077 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3081 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.

3083 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

3084 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat. În H acesta a fost transcris *Infantili serm*.

3102 Ultima literă a cuvântului (*è*) este scrisă în locul alteia.

3104 Scris: *pardos*; altă interpretare posibilă: *pardoș*.

3105 Ultimele două cuvinte sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei. *Acsi*, foarte probabil cuvânt românesc, indică particularizarea contextuală a semnificației.

3107 Scris: *paserè*; altă interpretare posibilă: *pasăre*.

3108 Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *imperat* în H și *imperat. t?m* în C.

3110 Rândul este scris lateral dreapta. Scris : *pashisté*.

3117 Ultimele două cuvinte din rând au fost transcrise *occidere* în H și C.

3124 Rândul este scris lateral dreapta.

3131 Scris: *pèdukyé*; cf. *păduchie* K.

- 3133 Scris: *pèdukyedz*; cf. *păduchiedz* K.
- 3143 În cuvântul latinesc, ultimele două litere sunt scrise în locul altora.
- 3145–3150 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 3149 În cuvântul românesc, *h* este scris în locul altei litere.
- 3166 Scris: *pemînt*; cf. *pement* H, C.
- 3167 Scris: *pemîntesk*; cf. *pementesk* H, C.
- 3169 După cuvântul latinesc este anulat *Huc*<...>.
- 3174 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3184 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3185 Cf. *peperug* H.
- 3187 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3188 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 3198 Scris: *peresim*; cf. *păresem* K.
- 3201 Scris: *peréu*; altă interpretare posibilă: *părău*.
- 3203 În cuvintele românești *pêrêrê reh*, finala primului și inițiala celui de al doilea sunt scrise în locul altor litere. În H a fost omis *reh*. În K același cuvânt a fost transcris *rea*.
- 3212–3213 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 3215 Litera *l* este scrisă în locul alteia.
- 3216 Scris: *pêrshesk*.
- 3217 Scris: *pershol*.
- 3218 Scris: *persholesk*.
- 3220 Ultimele litere ale cuvântului (*iêsk*) sunt scrise în locul altora.
- 3226 Scris: *pêserê*; altă interpretare posibilă: *păsărea*.
- 3227 Scris: *pêserujkê*; altă interpretare posibilă: *păsăruică*.
- 3230 Scris: *pêskar*; altă interpretare posibilă: *peskar*.
- 3231 Scris: *pêskeresk*; altă interpretare posibilă: *peșcăresc*.
- 3232 Scris: *pêskeraskê*; altă interpretare posibilă: *peșcărească*.
- 3233 Scris: *pêskucz*; altă interpretare posibilă: *pescuț*.
- 3234 Scris: *pêskuiêsk*; altă interpretare posibilă: *peșcuiesc*.
- 3235 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *pêshmê*.
- 3238 Scris: *peshterê*; altă interpretare posibilă: *peștere*.
- 3239 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3243–3246 Rândurile care încep cu *Pestor* și *Pestorel*, având notată lateral stânga cifra 1, au fost mutate înaintea rândurilor care încep cu *Pêshuné* și *Pêsulé*, notate marginal stânga cu cifra 2.
- 3263 După cuvântul latin este anulat *Cocus*.
- 3270 Scris: *skumbê*; cf. *scumbă* K.
- 3273 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 3284 În cuvântul românesc *a* este scris în locul altei litere (*e* ?).
- 3286 În cuvântul românesc primul *r* este scris în locul altei litere.
- 3292 Rândul, scris lateral dreapta, a fost omis în H.
- 3299 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvintele latinești, scrise după linia care indica inițial absența glosei, sunt subliniate.

- 3302 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3303 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3309 Ultimul cuvânt latinesc a fost transcris *perfiguro* în H, C.
- 3310 Rândul este anulat, deși nu este reprodus, în aceeași formă, în alt loc din dicționar.
- 3311 Scris: *pink*; cf. *pânc* K.
- 3311–3312 Rândurile care încep cu *Pink* și *Pinkosh*, având notată marginal stânga cifra 1, au fost mutate înaintea rândurilor care încep cu *Pint* și *Pinténé*, notate marginal stânga cu cifra 2.
- 3321 Scris: *pirone*; cf. **piroană* K.
- 3332 În cuvântul latinesc *s* este scris în locul altei litere.
- 3335 Urmează un rând anulat, întrucât a fost scris exact în aceeași formă mai jos (intrarea 3339).
- 3336 Scris: *piuniczê*; cf. *pivniczê* H, *pivniczê* C, *piuniță* K.
- 3337 Scris: *piunicser*; cf. *pivnicser* H, C, *piunicer* K.
- 3340 Cuvintele latinești, scrise deasupra rândului, înlocuiesc sintagma *Cacumen montis*, anulată în rând.
- 3346 Scris: *plavosh*; cf. *pleavoș* K.
- 3347 Scris: *plavoshê*; cf. *pleavoșă* K. Lateral dreapta este scris de altă mână, aparent fără legătură cu textul dicționarului, *Andeitare* (?).
- 3350 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 3351 Rândul a fost omis în H. Scris: *plehsor*; cf. *plehshor* C.
- 3360 Scris: *plensurê*; cf. *plenturê* H, *plen(se)turê* C.
- 3364 Scris: *plèsné*; cf. *pleasnă* K.
- 3372 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3373 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3374 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3375 Scris: *pleviczê*; altă interpretare posibilă: *plăviță*.
- 3378 Scris: *ploê*; cf. *ploaă* K.
- 3381 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3383 Cuvântul latinesc a fost transcris *Lagenula* în H.
- 3393 A doua glosă latină este subliniată.
- 3394 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 3402 Ultimul cuvânt latinesc (*Resumo*) nu a fost transcris în H.
- 3403 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.
- 3406 Scris: *pogoritul*; altă interpretare posibilă: *pogorâtul*.
- 3409 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *pojményé*; cf. *pojményé* H.
- 3412 Cuvintele latinești, scrise peste linia care indica inițial absența glosei, sunt subliniate.
- 3413 *Poala* este scris peste linia care indica inițial absența glosei pentru *poalê*. Cf. *poale*, **poală* K.
- 3414 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3415 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3421 *Arbor* a fost adăugat, ca glosă explicativă, de autorul dicționarului.
- 3441 Scris: *porau*; cf. *porav* H, C.

- 3444 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3448 Scris: *porékla*; cf. *poreclă K.
- 3450–3451 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 3452 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 3453 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 3454 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei. Între prima și a doua glosă este scris și anulat *porkony*.
- 3455 Scris: *porobaka*; cf. *porobacă K.
- 3461 Scris: *poshar*.
- 3462 Scris: *posheresk*; altă interpretare posibilă: *pojăresc*.
- 3463 Scris: *posdérié*; altă interpretare posibilă: *pozderie*.
- 3468 Scris: *postau*; cf. *postav* H, C.
- 3477 Cuvântul românesc adăugat ca glosă pentru *potoc* este scris: *porrou*, -ie, având indicat și pluralul. Cf. *porou K.
- 3481 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 3488 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3489 Cuvântul românesc are primele două litere majuscule. Autorul dicționarului a utilizat, probabil, pentru scrierea cuvântului inițialele *PR*, notate ca ordonator al cuvintelor din coloană.
- 3492 Cuvântul, foarte probabil nume propriu de oraș, a fost scris în dreptul rândului anterior. Nu a fost transcris în H, în C și în K.
- 3493 Scris: *prash*; altă interpretare posibilă: *praj*.
- 3496 Scris: *prau*; cf. *prav* H, C.
- 3497 Scris: *prau*; cf. *prav* H, C.
- 3500 Scris: *prebushalé*; altă interpretare posibilă: *prăbușală*.
- 3501 Scris: *prèh*; cf. *prea* K.
- 3505 *Mé* a fost adăugat în stânga coloanei.
- 3507 Cuvântul latinesc a fost omis în C.
- 3509–3511 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 3514 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3515 Scris: *prekurat*, -é; altă interpretare posibilă: *precurat*, -ă. Litera *e* este scrisă în locul alteia.
- 3518 Scris: *prekuvios*; altă interpretare posibilă: *precuvios*.
- 3519–3521 Rândurile au fost mutate înainte de *Prèn* potrivit cifrelor 1, respectiv 2, notate în stânga coloanei, în dreptul rândurilor care încep cu *Prënd*, respectiv cu *Prèn*, și liniei trase sub cuvântul *Prëndzesk*.
- 3525 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană. Scris: *premlumé*; cf. *primblu-mă* K.
- 3526 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană. Scris: *prèmbleturé*; cf. *primblătură* K.
- 3527–3539 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 3535 Scris: *prèsiné*; cf. *presiré* H.
- 3539 Scris: *presar*; cf. *presaj* H.
- 3542 Cuvântul latinesc este subliniat.

3543 Scris: *pribag*; altă interpretare posibilă: *pribag*.

3551 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană. Cuvântul românesc a avut inițial forma *pricse*, litera *t* fiind adăugată ulterior.

3552–3556 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.

3561 Scris: *prilesh*.

3562 Rândul, adăugat lateral dreapta, a fost anulat cu aceeași cerneală.

3564 Scris: *prilestêcz*; cf. *prilisteț* K.

3565 Rândul, adăugat lateral dreapta, a fost anulat cu aceeași cerneală. Rândul nu a fost transcris în H și în C, iar cuvântul românesc a fost omis în K.

3567 Scris: *primeszda*; cf. *primesda* H, C, **primejdă* K.

3583 Scris: *pristenesk*; cf. *pristenesc* K.

3585 Cuvântul latinesc a fost transcris *Comorneo* în H și *Co(m)moneo* în C.

3586 Pe marginea din stânga a paginii sunt anulate câteva litere indescifrabile și este făcut un semn care marchează rândurile 3586 și 3589, care încep cu *Prevèsk* și cu *Previturè*. Peste cuvintele românești din cele două rânduri este trasă o linie oblică. Scris: *prevèsk*; altă interpretare posibilă: *prăvesc*.

3587 Rândul nu a fost transcris în H și în C. Scris : *préviesk*; altă interpretare posibilă: *prăviesc*.

3588 Scris: *previre*; altă interpretare posibilă: *prăvire*.

3589 Scris: *previturè*; altă interpretare posibilă: *prăvitură*.

3591 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3592 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

3596 Rândul este scris lateral dreapta.

3607 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.

3614 În cuvântul latinesc, primele două litere sunt scrise în locul altora.

3618 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3627 Rândul este scris lateral dreapta.

3628 Înaintea rândului este anulată litera *B* (probabil inițiala echivalentului latinesc), iar în spațiul din dreapta este începută litera *P*.

3630 Scris: *purhan*; altă interpretare posibilă: *burhan*.

3641 Rândul nu a fost transcris în H.

3643 În cuvântul românesc, prima literă este scrisă în locul lui *D* (inițiala celei de a doua glose latinești).

3644 La finala cuvântului românesc este anulată litera *t*.

3647 Rândul a avut inițial forma intrării 3649, copiată cu anticipație. De aceea, în cuvântul românesc *e* este scris în locul literei *o*, iar în cuvântul latinesc primele litere sunt scrise în loc de *Foet*.

3654 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3665 Scris: *ramur*; cf. *ramur(y)* C.

3676 Scris: *ravèn*, *-è*; altă interpretare posibilă: *ravăn*, *-ă*.

3682 Scris: *récsesk*; altă interpretare posibilă: *răcesc*.

3683 Scris: *récsalé*; altă interpretare posibilă: *răceală*.

3685 Scris: *réczé*; cf. *rățea* K.

3689 Scris: *rédikyé*; cf. *rădichie* K.

3690 Rândul este scris lateral dreapta.

3692 Forma cuvântului românesc (*regoresk*) a fost modificată de altă persoană prin înlocuirea literelor *ores* cu *usze*. Aceeași persoană a rescris apoi noua formă lateral dreapta (vezi rândul 3695).

3695 O primă formă a cuvântului (*Regusz<...>*), adăugată de aceeași persoană marginal dreapta, a fost anulată.

3696 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *rěhněsk* (ultimele două litere fiind scrise în locul altora, indescifrabile); cf. *rěkněsk* C. Cuvântul a fost omis în K.

3699 Scris: *rěkněsk*; altă interpretare posibilă: *răcnesc*.

3700–3702 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.

3704 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3706 Scris: *remesituré*; cf. *rămăsătură* K.

3708 Cuvântul latinesc este subliniat.

3715 Rândul este scris lateral dreapta.

3717 Scris: *repaus*; altă interpretare posibilă: *repaus*.

3718 Scris: *repausat*; altă interpretare posibilă: *repausat*.

3720 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3721 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3732–3735 Rândurile au fost mutate înaintea celor patru următoare, potrivit liniilor de delimitare trase în pagină și cifrelor notate pe marginea din stânga a filei.

3741 Cuvântul latinesc este subliniat. La finalul rândului se află un semn, care marca, probabil, intenția de a modifica ordinea unor cuvinte din oloană.

3750 Rândul este scris lateral dreapta.

3759 Scris: *revěrs*; altă interpretare posibilă: *răvărs*.

3760 Scris: *revěrsat*; altă interpretare posibilă: *răvărsat*.

3761 Scris: *reverseturé*; altă interpretare posibilă: *răvărsătură*. În continuare sunt anulate două rânduri: **Rid**. **Rideo** și **Ridzător**. **Risibilis**, scrise și la începutul paginii următoare.

3770 Scris: *rid*; altă interpretare posibilă: *rid*.

3771 Scris: *ridzetur*; altă interpretare posibilă: *ridzător*.

3774 Scris: *Rim*; altă interpretare posibilă: *Rim*.

3778 Cuvântul latinesc este subliniat.

3784 Rândul este scris lateral dreapta.

3785 Primul cuvânt latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

3786 Scris: *riu*; altă interpretare posibilă: *riu*.

3787 Scris: *riushor*; altă interpretare posibilă: *riușor*.

3788 Scris: *rizé*; altă interpretare posibilă: *riză*.

3789 Scris: *rizos*; altă interpretare posibilă: *rizos*.

3794 Cuvântul latinesc este subliniat.

3804 Scris: *roé*; cf. *roaă* K.

3805 Scris: *roeradzé*; cf. *roăreadză* K.

3807 Cuvântul latinesc (transcris *Car(i)cetum* în C) este scris după linia care indica inițial absența glosei.

3808 Scris: *rogoszine*.

3810 Cuvintele latinești sunt subliniate.

3814–3815 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

3822 Scris: *roub*.

3828 Cuvântul românesc nu a fost glosat de autorul dicționarului. Glosele (latină și maghiară) adăugate se referă la o sintagmă sau la un sens specializat al cuvântului-titlu („rufă murdară”).

3829 Rândul următor (*Rush. Rubus rupestris*) a fost anulat, fiind scris cu anticipație.

3836 În primul cuvânt latinesc în loc de *bi* fusese scris inițial *gi*.

3840 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.

3841 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.

3842 Cuvântul latinesc este subliniat.

3843 Cuvântul latinesc este subliniat.

3848 Cuvântul latinesc este subliniat.

3849 Cuvântul latinesc este subliniat.

3851 Scris: *rusèsk*; cf. *rusesk* K.

3852 Scris: *rushacè*; altă interpretare posibilă: *rușăță*.

3853 Scris: *rush*.

3854 Scris: *rushè*.

3855 Scris: *rushè albè*.

3856 Scris: *rushè roshiè*.

3857 Scris: *rushè galbènè*.

3858 Înainte de *Pudor* este anulat *Rub<or>*.

3861 Cuvintele latinești sunt tăiate cu o linie, deși intenția a fost, se pare, aceea de subliniere a glosei.

3866 Cuvântul latinesc este subliniat.

3868 Rândul este scris lateral dreapta.

3872 Scris: *sakè*; altă interpretare posibilă: *sacă*.

3873 Rândul este scris lateral dreapta. În cuvântul românesc (scris *shalyè*) litera *h* este scrisă în locul unui *a*.

3874 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *shalyè sèlbatikè*; cf. *sălbatecă* K.

3875 Scris: *salcsè*; cf. *saltsè* C.

3876 Rândul este scris lateral dreapta.

3878 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *shalitrum*; cf. *shalitru* C, *șalitru* K.

3879 Cuvintele latinești sunt subliniate. Litera inițială a locuțiunii *bag èn samè* este scrisă în locul alteia.

3880 Scris: *samèn*; altă interpretare posibilă: *samăn*. În cuvântul românesc *èn* este scris în locul altor litere (probabil *ur*), iar înaintea glosei latinești este anulat *Mardus*, dovadă a copierii cu anticipație a unui rând aflat mai jos.

3881 Scris: *samèn*; altă interpretare posibilă: *samăn*.

3884 Cuvintele latinești sunt subliniate.

3888 Scris: *shapté*; altă interpretare posibilă: *șapte*.

3889 Scris: *shaptédzècs*; altă interpretare posibilă: *șeptedzeci*.

3892 *De* a fost adăugat ulterior. Scris: *szárg*; cf. **sărg* K.

3894 Scris: *sarè*; altă interpretare posibilă: *sară*.

- 3895 Scris: *sarbéd*, -é; alte interpretări posibile: *searbäd*, -ă, *searbed*, -ă.
- 3896 Cuvântul latinesc, scris după linia care indica inițial absența glosei, este subliniat.
- 3901 Scris: *shase*; altă interpretare posibilă: *sease*.
- 3902 Scris: *shasedzéc*s; altă interpretare posibilă: *seasedzeci*.
- 3906 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3908 Rândul este scris lateral dreapta.
- 3909 Cuvântul românesc (scris: *shdér*) este anulat cu o linie, iar cel latin este subliniat.
- 3910 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3916 Scris: *sècseré*; cf. *secere* K.
- 3925 Cuvântul latinesc, scris după linia care indica inițial absența glosei, este tăiat cu o linie.
- 3927 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 3928 Scris: *s<h>eguèsk*. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 3929 În coloană urmează trei rânduri anulate (*Shi. Et, Shib. -, Shik<...>*), în dreptul lor fiind transcrise următoarele trei rânduri (3930–3932).
- 3931 Scris: *shè*, ultima literă fiind scrisă în locul alteia.
- 3933 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3943 În cuvântul românesc inițiala este scrisă în locul altei litere.
- 3950 Scris: *sheldyé*; altă interpretare posibilă: *jeldie*. Cf. *şăldie* K.
- 3951 Scris: *shélé*.
- 3952 Scris: *sheleniè*.
- 3953 Scris: *shelèsk*.
- 3954 Scris: *shèluiesk*.
- 3956–3967 Rândurile sunt scrise lateral dreapta, cu semn de intercalare în coloană.
- 3961 Scris: *semènétor*; altă interpretare posibilă: *semănător*.
- 3962 Scris: *semeneturè*; altă interpretare posibilă: *semănătură*.
- 3963 Scris: *sém*.
- 3966 Scris: *sémcsè*; cf. *sâncea* K.
- 3967 Cuvântul românesc este tăiat cu o linie, iar rândul întreg este subliniat. Sub acest rând, autorul dicționarului, dorind să copieze încă o intrare, a notat doar litera S, pe care ulterior a şters-o.
- 3969 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3971 Primul cuvânt latinesc este subliniat. În coloană urmează patru rânduri anulate, întrucât sunt transcrise mai jos în aceeași formă: *Shi. Et, Shidov. Iudaeus, Shidovesk. Iudaicus, Shidoveshte*. –
- 3976 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 3978 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 3980 În cuvântul românesc al doilea *e* este scris în locul altei litere.
- 3983 Cuvântul românesc este subliniat.
- 3984–3985 Rândurile sunt marcate lateral stânga cu o linie verticală.

3986 Scris: *sêpungsiu*. Ultima literă, neclară (cf. *sêpungsia* C), este scrisă în locul altor două (între acestea a fost și *ê*), anulate.

3987 Deasupra rândului acesta și sub cel următor sunt trase două linii.

3988 În continuare sunt scrise două rânduri (*Sêrut. Osculo* și *Sêrutatul. Osculum*), în care cuvintele românești sunt anulate, întrucât transcrierea s-a făcut cu anticipație.

3990 Scris: *sêrbêdz*; cf. *serbedz* K.

3994 Scris: *sêrbêdzêskumê*; altă interpretare posibilă: *serbedzescu-mă*.

3995–3997 Rândurile au fost mutate înainte de *sheruiêsk* potrivit cifrelor 1, respectiv 2, notate pe marginea din stânga a paginii, și celor două linii orizontale care marchează porțiunile avute în vedere.

3998 Scris: *sheruiêsk*; cf. *șăruiesc* K.

4004 Scris: *seté mi*; cf. *sete-m-i* K.

4009 Scris: *sêu*; altă interpretare posibilă: *său*.

4010–4027 Rândurile sunt scrise lateral dreapta, cu semn de intercalare în coloană.

4019 Scris: *sferkonyêdz*; cf. *sferkonyéz* C.

4026 Cuvântul românesc este subliniat.

4027 Scris: *shgyab*.

4029 Scris: *shidniczê*; cf. *jidniță* K.

4031 Scris: *shidov*.

4032 Scris: *shidovêsk*.

4033 Scris: *shidovaskê*; altă interpretare posibilă: *jidovască*.

4034 Scris: *shidoveshité*.

4035 Scris: *shidovié*.

4041 Scris: *shikiuêsk*; cf. *shikiuêsk* C.

4045 În cuvântul românesc *p* este scris în locul altei litere (*f*?).

4048 Rândul este scris lateral dreapta.

4053 După *Viduor* este anulat *De<...>*

4054 Scris: *sirmê*; cf. *sârmă* K.

4055 Scris: *shir*.

4057 Scris: *shirag*; altă interpretare posibilă: *șirag*.

4061 Scris: *sir*; altă interpretare posibilă: *șir*.

4062 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *shiradê*.

4063 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *shirebiê*.

4069 Scris: *shitar*.

4070 Scris: *shitêriê*.

4071 Rândul este subliniat. Scris: *siukê*; cf. *stiucă* K.

4073 Rândul este scris lateral dreapta.

4074 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

4087 Rândul este scris lateral dreapta.

4095 Rândul este scris lateral dreapta.

4098 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

4100 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat. După el este anulat *Contraho*. Scris: *skerczeiêsk*; cf. *skerczeiêste* C.

- 4101 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 4103 Scris: *skërbëluieskumë*; cf. *scârbăluiescu-mă* K.
- 4105 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 4111 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4113 Scris: *skileiesk*; cf. *skillësk* C.
- 4119 Scris: *skimosesku-më*. Ultimele trei litere au fost scrise ulterior peste linia care indica absența glosei.
- 4122 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4125 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4126 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4135 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4143 Rândul a fost adăugat în partea de jos a paginii, în continuarea coloanei.
- 4144–4171 Rândurile sunt scrise lateral dreapta în coloană.
- 4144 Scris: *skribe*; cf. **scârbă* K.
- 4148 Scris: *skrincsob*; cf. *skrëncsob* C.
- 4149 Scris: *skrincsobumë*; cf. *skrëncsobumë* C.
- 4150 Scris: *skrintësk*; altă interpretare posibilă: *scrintesc*.
- 4154 Cuvântul românesc este subliniat.
- 4155 Scris: *skrintit*; altă interpretare posibilă: *scrintit*.
- 4156 Scris: *skrintiturë*; altă interpretare posibilă: *scrintitură*.
- 4169 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4171 Cuvântul este subliniat. Scris: *skurese*; altă interpretare posibilă: *scure-se*.
- Cf. *skurze* C.
- 4172 Cuvântul este subliniat. Scris: *skurem*; cf. *skurm* C.
- 4175 Rândul este anulat (motiv pentru care nu a fost, probabil, transcris în C).
- Scris: *skoszul*; litera z a fost adăugată ulterior.
- 4177–4183 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4185 Înaintea cuvântului latinesc este anulată o literă indescifrabilă.
- 4186 Scris: *slasté*; cf. *slastă* K.
- 4190 Cuvântul este subliniat.
- 4191 Scris: *slédics*; cf. *sledici* K.
- 4196 În cuvântul românesc *t* pare scris în locul altei litere.
- 4202 În cuvântul latinesc *tor* a fost scris în locul altor litere.
- 4203 În cuvântul latinesc *atio* a fost scris în locul altor litere.
- 4209 Scris: *gyaczé*; cf. *ghiață* K.
- 4213 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4215 Scris: *slushbé*.
- 4216 Scris: *slushesk*.
- 4217 Scris: *slushitor*. Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.
- 4218 Scris: *slushniké*. Cel care a adăugat cuvintele latinești, a modificat grafia cuvântului românesc (scris: *slut*), introducând între *s* și *l* litera *z*.
- 4223 Litera *m* este scrisă în locul alteia.
- 4225 Scris: *szminceszkumë*; altă interpretare posibilă: *smâncescu-mă*.
- 4226 Scris: *szmentesz*; cf. **smintesc* K.
- 4227 Scris: *szmentala*; cf. **sminteală* K.

- 4242 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4243 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4244 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4246 Scris: *shofrenigé*. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4251 În cuvântul românesc literele *k* și *u* sunt scrise în locul altora (probabil *c* și *e*).
- 4256 Cuvintele latinești sunt subliniate. În C, în loc de *auctor* a fost transcris *author*.
- 4259 Scris: *shold*.
- 4260 Scris: *sholtar*.
- 4261 Cuvântul latinesc, a cărui formă a fost modificată (literele *re* sunt scrise în locul altora), este subliniat.
- 4262 Scris: *solover*; altă interpretare posibilă: *solovâr*; cf. *solover(v)* C.
- 4263 Scris: *som*; cf. *som(n)* C.
- 4266 Scris: *shomek*; cf. *shornek (sic !)* C.
- 4270 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4276 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4277 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4280 Scris: *shoric sé*; cf. *șoarece* K.
- 4289 Scris: *szpata*; cf. **spată* K. Glosa este considerată de adăgitorul textului cuvânt slav, deși *borda* „spată de țesut” există în maghiară. În C termenul glosă este transcris *Birdo*.
- 4291 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4292 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4293–4295 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4307 Scris: *spenaky*. Litera *k* este scrisă în locul alteia.
- 4311 Marginal stânga, sub cuvântul românesc, este notat un posibil semn de intercalare în coloană a rândurilor 4313–4315, scrise lateral dreapta.
- 4313–4315 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4314 Scris: *spenyoreshte*; cf. *spenyoleshte* C, *spăniolește* K.
- 4315 Scris: *spenyoresk*; cf. *spenyoresc* C.
- 4316 Scris: *spentek*; cf. *spintec* K.
- 4317 Scris: *spentekéturê*; cf. *spintecătură* K.
- 4318 Scris: *spentekat*, -*é*; cf. *spintecat*, -*ă* K.
- 4319–4320 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4320 Cuvântul a fost omis în K.
- 4321 Scris: *sperios*; altă interpretare posibilă: *sperios*.
- 4322 Scris: *sperlesk*; altă interpretare posibilă: *spârlesc*.
- 4323 Scris: *spérlit*; altă interpretare posibilă: *spârlit*.
- 4326 Cuvântul latinesc a fost scris ulterior (cu *a* minuscul) după linia care indica inițial absența glosei.
- 4328 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4330 Scris: *spikinard*. Litera *k* este scrisă în locul alteia (probabil *c*).
- 4331 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

- 4335 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4337 În cuvântul românesc ultima literă (*n*) este scrisă în locul altor două.
- 4342 Rândul este subliniat.
- 4344 Scris: *spovadé*; altă interpretare posibilă: *spoveadă*.
- 4345 În primul cuvânt latinesc, *or* este scris în locul alor litere (probabil *orius*).
- 4349 Cuvântul românesc este subliniat.
- 4358 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *starpé*; altă interpretare posibilă: *starpă*.
- 4361 Rândul, scris lateral dreapta, este subliniat.
- 4362 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4363 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4368 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *stenshen*; cf. *stenshin* C.
- 4369 Scris: *sztensin*; cf. *sztênshin* C.
- 4370 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat. Scris : *sztensen venet*; cf. *shushenicence* (sic !) C.
- 4371 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4372 Scris: *steruièsk*; cf. *sternièsk* C. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4373–4374 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4377 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 4380 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4381 Scris: *szterkul, csapokul*; cf. **stârcul, ciapocul* K. Cuvântul latinesc a fost transcris *Testuka* în C.
- 4387 Rândul, adăugat lateral dreapta, a fost anulat, motiv pentru care, foarte probabil, nu a fost transcris în C. Scris : *sztropsèsk*; cf. **stropesc* [!] [=zdrobesc] K.
- 4388–4389 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4392 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *stèshér*. Inițial în loc de *t* fusese scrisă altă literă (*h* ?).
- 4397 Al doilea cuvânt românesc (scris: *roshu*) a avut inițial altă formă (probabil *roshié*).
- 4398–4400 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4404 Scris: *shtirbit*; cf. *shirbit* (sic) C.
- 4409 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4410 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4411 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *Stram*; cf. *Stram* K.
- 4412 Scris: *strashé*.
- 4415 După acest articol este marcată, lateral stânga, o linie, repetată după *stremutéturè*.
- 4417 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4418 Al doilea cuvânt din glosă este subliniat.
- 4430 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4431 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4438 Scris: *streshuiesk*.
- 4439 Scris: *strèshnik*; cf. *strâșnic* K.

- 4444 În cuvântul românesc literele de început sunt scrise în locul altora.
- 4452 Scris: *strimpt*, -*é*; altă interpretare posibilă: *strimpt*, -*ă*.
- 4453 Scris: *strimptédz*; cf. *strimtédz* C. Altă interpretare posibilă: *strimptédz*.
- 4454 Scris: *strimpturé*; altă interpretare posibilă: *strimptură*. Cuvântul latinesc a fost transcris *Augustia* în C.
- 4455–4457 Rândurile, scrise în coloană după *strikétor*, au fost mutate potrivit liniilor trasate de autor la revizia manuscrisului.
- 4455 Scris: *string*; altă interpretare posibilă: *string*.
- 4456 Scris: *strins*; altă interpretare posibilă: *strins*.
- 4457 Scris: *strinsuré*; altă interpretare posibilă: *strinsură*. În cuvântul românesc, litera *m* pare a fi fost scrisă în locul alteia. În ultimul cuvânt latinesc primele litere sunt tăiate cu o linie.
- 4458 Scris: *stringétor*; altă interpretare posibilă: *stringător*.
- 4460 Scris: *stropszesk*; cf. *stropesc [!] [=zdrobesc] K. Cuvântul românesc este anulat cu o linie, probabil din cauză că fusese adăugat, cu altă grafie, și pe pagina 140.
- 4461 Scris: *szprobeszk*; cf. *sprobesc [!] [=zdrobesc] K. Cuvântul a fost adăugat în continuarea rândului anterior, probabil ca înlocuitor pentru forma *stropszesk*, anulată.
- 4467 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4468 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4471 Scris: *strushésk*.
- 4472 Scris: *strushit*.
- 4473 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă, indescifrabilă, primele patru litere (*shtu*) fiind scrise în locul altora.
- 4480 Cuvântul românesc (scris *shubé*) a avut inițial altă grafie în partea inițială, *S* fiind scris lateral stânga, iar *h* fiind modificat din altă literă.
- 4483 Cuvântul românesc a avut inițial altă formă (nearticulată), -*a* fiind scris foarte probabil în locul unui *é*.
- 4484 Rândul a fost scris ulterior între două rânduri alăturate.
- 4488 Scris: *sufletzél*; cf. *sufleczel* C.
- 4490 Rândul este scris lateral dreapta. În cuvânt [f] este redat prin *ff* sub influența grafiei latinești.
- 4491 Scris: *suffèr*; altă interpretare posibilă: *sufer*.
- 4493–4494 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4500 Scris : *suggush*. Al doilea *g* este scris în locul altei litere.
- 4501 Scris : *suggushat*.
- 4506 Cuvântul latinesc a fost transcris *Ascinseo* în C.
- 4509 Cuvântul latinesc a fost transcris *Consvetudo* în C.
- 4510 În cuvântul românesc literele *kl* sunt scrise în locul altora, indescifrabile. Cuvântul latinesc a fost transcris *Consvesco* în C.
- 4511 Scris: *sukluiré*. Literele *klu* sunt scrise în locul altora, indescifrabile ; cf. *suklui(tu)ré* C.
- 4516 Scris: *summé*.
- 4517 Scris: *suminé*; cf. *sumână* K.

- 4518 Scris: *sumucz*; cf. *sumutz* C.
- 4523 Rândul, scris lateral dreapta, înlocuiește prima formă a articolului, anulată în coloană. formă, indescifrabilă.
- 4524 A doua glosă latinească a fost scrisă ulterior.
- 4525 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *suppun*.
- 4536 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4543 Rândul, marcat marginal stânga cu cifra 1, urmează în manuscris intrării *Svat. Consilium*, notate cu 2, pentru a restabili ordinea alfabetică.
- 4544 Rândul reia în formă identică intrarea anulată la începutul paginii.
- 4547 Semnul pentru *etc.* notat la finalul rândului (transcris *-ri* în C) sugerează foarte probabil completarea seriei de forme ilustrate de cuvintele-titlu la care se trimite în rândurile 4530–4532 cu alte cuvinte, existente pe pagina 131.
- 4549 Scris: *svintzeniè*; cf. *svinczeniè* C.
- 4554 În primul cuvânt românesc, *r* și *d* sunt scrise în locul altor litere. Semnul pentru *etc.* notat la finalul rândului (transcris *-ri* în C) sugerează existența, la locul la care se face trimitere, și a altor cuvinte din aceeași familie.
- 4560 În primul cuvânt românesc, ultima literă (*k*) este scrisă în locul alteia.
- 4565 În primul cuvânt românesc, înaintea primei litere este scrisă încă o dată majuscula *T*. Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4566 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4567 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4571 Rândul a fost adăugat în partea de jos a coloanei. Scris: *tatajshè*; cf. *tătăișă K.
- 4574 Scris: *griu*; altă interpretare posibilă: *griu*.
- 4578 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4580 Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4583 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4585 Scris: *télajè*; cf. *tălajă* K.
- 4586 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4592 Scris: *telněskumè*; cf. *tălnescu-mă* K. Primul cuvânt latinesc este subliniat.
- Între acest rând și următorul, pe marginea din stânga a paginii este trasă o linie.
- 4593 Scris: *telniturè*; cf. *tălnitură* K.
- 4596 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *tembar*; cf. *tâmbar* K.
- 4602 Rândul a fost adăugat în partea de jos a coloanei.
- 4603 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4609 Scris: *templa*; cf. *tâmplă K.
- 4610 Cuvintele latinești, scrise după linia care indica inițial absența glosei, dacă nu au fost plasate aici din eroare, indică o sinonimie între *tâmpesc* și *tâmpin*.
- 4611 Scris: *tényer*; altă interpretare posibilă: *tânier*.
- 4613 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4614 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *tengeliczè*; cf. *tângăliță* K.
- 4615 Scris: *ténshalè*.
- 4616 Scris: *ténshèsk*.
- 4617–4618 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

- 4620–4625 Liniile despărțitoare și cifrele (2, respectiv 1) notate marginal stânga arată că rândurile trebuie mutate înainte de *târnomete*.
- 4625 În continuare este anulat *De<...>*, început probabil al glosei latinești.
- 4627 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4631 Scris: *têrnac̄z*; altă interpretare posibilă: *târnaț*.
- 4634 Scris: *têskuiêsk*; cf. *têscuêsc* C.
- 4640 Scris: *teterêsk*; cf. *tătăresc* K.
- 4642 Scris: *tetê*; cf. *tete* K. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4646 Scris: *têushor*; cf. *têushror* C.
- 4647–4648 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4656 Scris: *thimishan*; altă interpretare posibilă: *timișan*.
- 4662 În cuvântul românesc *m* este scris în locul altor două litere.
- 4667 Rândul este subliniat.
- 4668 În cuvântul românesc, după *g* este anulată o literă.
- 4669 Rândul este subliniat.
- 4670 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4672 Scris: *tinerecê*; altă interpretare posibilă: *tinăreațe*.
- 4674 Scris: *tinêresk*; cf. *tineresc* K.
- 4681 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4682 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4685 În cuvântul românesc, *g* este scris în locul literei *k*. Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4694 Cuvintele latinești sunt scrise peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4695 Cuvintele latinești sunt scrise peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4696 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4698 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4699 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4703 Ultimele trei cuvinte latinești au fost scrise ulterior pentru a indica și alte sensuri ale cuvântului-titlu.
- 4711 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.
- 4712 Al doilea cuvânt latinesc este subliniat.
- 4719 Scris: *to<r>k*; cf. *torc*, **toc²* K. Cuvântul românesc este scris de două ori, o dată în coloană, cu o modificare de formă (*ok* este scris în locul unor litere indescifrabile), și a doua oară pe marginea din stânga a paginii.
- 4720 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4721 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4725 Ordinea alfabetică indică o eventuală greșală de scriere sau o lacună.
Scris: *tor<t>*; cf. *tor* K.
- 4726 Al doilea cuvânt latinesc a avut inițial forma *Omnes*.
- 4727 Cuvântul latinesc a avut inițial altă formă, indescifrabilă.
- 4730 În cuvântul latinesc literele *von* par scrise în locul altora.
- 4732 Scris: *toveresk*; cf. *tovăresc* K.

- 4733 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4734 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4736 În cuvântul românesc literele *ist* sunt scrise în locul altora, indescifrabile.
- 4737 Scris: *tramé*; cf. *treamă* K.
- 4740 Scris: *trapedtul*. Literele *edt*, introduse între *d* și *u*, sunt subliniate. Altă interpretare posibilă: *traped<a>tul*.
- 4741 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4742 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4743 În cuvântul românesc prima literă este scrisă în locul unui *S*, autorul textului începând probabil rândul cu inițiala glosei latinești.
- 4745 Scris: *trebuieshhtë*; cf. *trebueshtë* C.
- 4746 Scris: *trèbuieshhtëm*.
- 4747 Rândul este subliniat. Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4748 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4755 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4756 Scris: *tremet*; cf. *tremi* C.
- 4759 În cuvântul latinesc literele *ssi* sunt scrise în locul altora.
- 4764 Scris: *trend*; cf. *trent* C. Ultimele două cuvinte latinești sunt subliniate.
- 4765 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4766 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4767 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4768 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4770 Scris: *trepedeturé*. Ultimele patru litere sunt scrise în locul altora.
- 4771 Scris: *treskerêsk*; altă interpretare posibilă: *trescăresc*.
- 4772 Scris: *treskêriturê*; altă interpretare posibilă: *trescăritură*.
- 4774 Scris: *tresnêt*. Primul *e* pare scris în locul altei litere.
- 4776 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4777 Scris: *tretiniior*, *-ê*; cf. *tretiniior* K.
- 4779 Rândul este scris lateral dreapta, probabil ca variantă la *trezviê*.
- 4780 Ultimul cuvânt latinesc este subliniat.
- 4781 Scris: *trincs*; cf. *trincs* K.
- 4785 Rândul este scris ulterior în locul rămas liber după anularea lui *trojniczê*.
- 4787 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *troian*; cf. *Troian* K.
- 4789 Rândul este anulat, probabil pentru că nu respecta ordinea alfabetică, fără a fi copiat în alt loc din dicționar. Rândul nu a fost transcris în C.
- 4792 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4793 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4798 Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4800 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4807 Rândul este scris lateral dreapta.

- 4809 Litera care indică desinența de feminin, omisă inițial, a fost scrisă peste linia care marca absența glosei.
- 4815–4820 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4823 Cuvintele latinești sunt subliniate.
- 4837 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4838 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *vajtêt*; cf. *văitat* K.
- 4839 Scris: *vac*; altă interpretare posibilă: *vac*.
- 4845 Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4847 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4849 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4851 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4852 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *vardzê*; altă interpretare posibilă: *vardză*.
- 4856 Glosa latinească, potrivită cu un adjectiv, a fost scrisă probabil prin anticiparea rândului următor.
- 4857 Primul cuvânt românesc (*Dê*) a fost scris ulterior la începutul rândului.
- 4859 Scris: *vêcsinetatê*; cf. *vêcsinetalê* C.
- 4863 În cuvântul românesc *h* este scris în locul altei litere (probabil *ê*).
- 4876 Scris: *vekyê*; cf. *vechie* K.
- 4877 Scris: *vêkyêskumê*; cf. *vechiescu-mă* K. Cuvântul latinesc este subliniat.
- 4879 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4880 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei și subliniat.
- 4888 Scris: *vênetzesk*; altă interpretare posibilă: *vânețesc*. Cf. *vênezcesk* C, *vinețesc* K.
- 4889 Scris: *vênêtzê*; cf. *vênêczê* C, *vinețea* K.
- 4895 Scris: *venujala*; cf. **vânuială* K.
- 4896 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4897 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4900 Cuvântul latinesc, adăugat de altă persoană după linia care indica inițial absența glosei, este un verb, nu un substantiv.
- 4902 Cuvântul latinesc a fost transcris *Flamina* în C.
- 4905 Forma de bază a cuvântului latinesc este subliniată. În loc de *-toris* în C a fost transcris *-trix*.
- 4906 Scris: *vêpsalê*; altă interpretare posibilă: *văpsală*.
- 4909 Cuvântul latinesc a fost transcris *Fratuelis* în C.
- 4914 Rândul este scris lateral dreapta și subliniat.
- 4915 Scris: *vêrdajkê*; cf. *vârdaică* K.
- 4917 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4918 Scris: *vêreskumê*; cf. *verescu-mă* K.
- 4919 Scris: *vêrêsk*; cf. *veresc* K.
- 4920 Scris: *vêrful*; cf. *vörful* C. După *Extremitas* este anulat un cuvânt.
- 4928–4932 Rândurile sunt scrise lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.
- 4930 Rândul este subliniat.
- 4933 Scris: *vêrpalê*; cf. *vêrpelê* C, *vărpală* K.

- 4934 Scris: *verpelesk*; cf. *vărpălesc* K.
- 4944 Scris: *vértesh*.
- 4956 Prima literă a cuvântului pare scrisă în locul altora.
- 4960 Cuvântul latinesc a fost transcris *Marcisco* în C.
- 4969 Scris: *vétrushkè*; cf. *vătrușcă* K.
- 4970 Scris: *vétrilè*; altă interpretare posibilă: *veatrilă*. Cuvintele latinești sunt scrise după linia care indica inițial absența glosei.
- 4972 Scris: *vintra*; cf. *viatra* C, **viatră* K.
- 4973 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4974 Scris: *viczel*; cf. *vicel* C. Un lector ulterior al textului a modificat pe *c* în *z* și a suprascris litera *c*.
- 4980 Rândul este scris lateral dreapta.
- 4982–4986 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 4987 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvântul latinesc, transcris *Verro* în C, este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4989 Glosa, absentă din dicționarele latinești, pare a fi un cuvânt românesc, *pecie* sau *pețe* (variantă sau formă de plural a lui *pețc* ?), deși sensul acestora nu coincide cu cele atestate pentru *vig*.
- 4990 Scris: *vihorè*; cf. *vihoră* K. Cuvântul românesc este subliniat. Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 4992 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 4994 Scris: *vinars*; cf. *vin ars* K.
- 4995 Scris: *vind*; altă interpretare posibilă: *vând*.
- 4996 Scris: *vindzaré*; altă interpretare posibilă: *vândzare*. Al doilea cuvânt latinesc a fost scris ulterior.
- 4997 Scris: *vindzetur,-è*; altă interpretare posibilă: *vândzător, -e*. Ultimele două cuvinte latinești au fost scrise ulterior.
- 4998 Scris: *vindzeturé*; altă interpretare posibilă: *vândzătură*.
- 4999 Scris: *vinjer*; cf. *vinier<i>* K.
- 5001 Urmează un rând anulat (*Viperè. Vipera*), copiat cu anticipație.
- 5002 Cuvântul românesc a avut inițial un alt final, după *k*, scris în locul unui grafem indescifrabil, fiind anulate două litere.
- 5004 Scris: *viorè*; cf. *vioară* K.
- 5007 Scris: *viperè*; cf. *viperă* K.
- 5012–5013 Rândurile, adăugate în partea de jos a paginii, în dreptul coloanei, sunt unite marginal stânga cu o acoladă.
- 5013 Cuvintele românești sunt anulate. Scris: *visztjaré*; cf. **vistiare* K.
- 5015 Scris: *vizune*; cf. **vizună* K.
- 5020 Rândul este scris lateral dreapta. Cuvintele latinești sunt scrise, cu o cerneală spălăcită, peste linia care indica inițial absența glosei.
- 5025 Scris: *vajága*; cf. **văiagă* K.
- 5026 Scris: *voja mi*; cf. *voia-m-i* K.
- 5034 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.
- 5039–5040 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.
- 5041 Cuvântul latinesc este subliniat.

- 5049 Cuvântul latinesc a fost transcris *Eccur* în C.
- 5050 Rândul, scris lateral dreapta și subliniat, nu a fost transcris în C.
- 5053 Cuvântul românesc este tăiat cu o linie, constatându-se, probabil, că aceeași formă fusese adăugată anterior lateral dreapta.
- 5054 Înaintea cuvântului latinesc este anulat *Colloquium*, iar în *Locutio* literele *uti* sunt scrise în locul altora.
- 5055 Înaintea cuvântului latinesc este anulat *Colloquor*.
- 5059 Litera *h* este scrisă în locul altor, indescifrabile.
- 5061 Rândul este scris după intrarea care are cuvântul-titlu *Vravé*, dar ordinea inițială a fost modificată prin cifrele 2 respectiv 1, scrise pe marginea din stânga a paginii. Scris: *vrashbé*.
- 5062 Scris: *vrasha*; cf. **vrajbă* K.
- 5063 Scris: *vravé*; altă interpretare posibilă: *vraavă*.
- 5064 Scris: *vrébétz*; cf. *vrébécz* C. În cuvântul latinesc literele *sse* sunt scrise în locul altora.
- 5070 Scris: *vremcsè*; altă interpretare posibilă: *vrem<e> ce*.
- 5073 Rândul este scris lateral dreapta. Scris: *vreshbékumè*.
- 5074 Scris: *vreshesk*.
- 5075 Scris: *vreshitor,-è*.
- 5078 Cuvântul, scris lateral stânga, în dreptul rândului următor, fără linie de glosă, nu a fost transcris în K.
- 5082 Cele două litere, ordonatoare ale cuvintelor românești, sunt scrise în centrul paginii, o linie indicând locul lor în coloană.
- 5085 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.
- 5091 Cele două grupuri de litere, ordonatoare ale cuvintelor românești, sunt scrise în centrul paginii, o linie indicând locul lor în coloană. Din text lipsesc însă intrările corespunzătoare, între acestea aflându-se și familiile cuvintelor *uimi*, *uita*, *ulcea*, *ulcior* sau *uliță*, cunoscute în epocă.
- 5094 Cuvântul-titlu este scris: *umédalé*; cf. *umedzeală* K. Cel care a completat ultimele forme românești (scrise: *Umizelè*, respectiv *Revenjelè*) a modificat formatul în *umédélé*. Pentru aceste adaosuri cf. *umezelé* C; **revenieală* K.
- 5096 Scris: *umerash*; altă interpretare posibilă: *umeraș*. Cf. *umerush* C, *umăruș* K.
- 5103 Rândul este scris lateral dreapta.
- 5108 Scris: *ungyé*; cf. *unghie* K.
- 5109 Scris: *ungyécz*; cf. *unghieț* K.
- 5112 În cuvântul românesc prima literă (*U*) a fost modificată în *V*.
- 5114 În cuvântul latinesc *c* este scris în locul altei litere.
- 5119 Scris: *unsuré*; cf. *unturé* C.
- 5122 Cuvintele latinești sunt subliniate. A doua glosă latină a fost scrisă ulterior.
- 5123 Rândul este scris lateral dreapta.
- 5124 Cele două litere, ordonatoare ale cuvintelor românești, au fost scrise ulterior în partea dreaptă a paginii, o linie indicând locul lor în coloană.
- 5134 Scris: *urdsisesk*. Penultimul *s* este scris în locul altei litere.
- 5135 Scris: *urdzalé*; altă interpretare posibilă: *urdzală*.
- 5137 Cuvântul latinesc este scris peste linia care indica inițial absența glosei.

5139 Primul cuvânt românesc este tăiat cu o linie (probabil din cauza existenței aceleiași forme anterior în pagină).

5142 Rândul avusese inițial forma *Urěsk. Odi* (copiere cu anticipație a intrării aflate mai jos în pagină), apoi *sk* a fost modificat în *kyè*, a fost anulat *Odi* și s-a scris *Auris*. Scris: *urėkyè*; cf. *urechie* K.

5143 Rândul este subliniat.

5145 Primele trei cuvinte din rând sunt subliniate.

5148 Scris: *urekyèlniczè*; cf. *urechielniță* K. Înaintea glosei este anulat un cuvânt latinesc (probabil *Auricularis*, copiat cu anticipație și modificat în *Auriscalpus*).

5149 Scris: *urekyelniczè*; cf. *urechielniță* K.

5150 Rândul este subliniat. Scris: *urekyat, -è*; cf. *urechiat, -ă* K.

5151 Litera *e* este scrisă în locul alteia, indescifrabile.

5156 Scris: *urit*; altă interpretare posibilă: *urât*.

5157 Scris: *uritu*; altă interpretare posibilă: *urātu*.

5158 Cuvintele latinești sunt subliniate.

5161 Cuvântul latinesc are, în aparență, o formă modificată.

5167 Primele două litere par scrise în locul altora.

5176 Al doilea cuvânt latinesc a fost transcris *Avidus* în C.

5178 La finalul rândului este anulat un cuvânt latinesc (probabil *Aresc*<...>, repetat din greșeală).

5180–5183 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

5181 Scris: *uspecz*; altă interpretare posibilă: *uspăț*.

5189 Ultimul cuvânt latinesc este transcris *morsicans* în C.

5195–5197 Rândurile au fost scrise ulterior, în dreptul majusculei Z.

5195 Scris: *zebaveszk*; cf. **zăbăvesc* K.

5196 Scris: *zebava*; cf. **zăbavă* K.

5198 Rândul a fost scris ulterior majusculei Z de la începutul coloanei.

5199 Ultimul cuvânt latinesc este transcris *Consvetudo* în C.

5200 Rândul este scris lateral dreapta cu semn de intercalare în coloană.

5201 Scris: *zamè*; altă interpretare posibilă: *zamă*.

5202 Grafiile *zarè* și *dzarè* pot fi interpretate, potrivit formelor aflate în rândurile 954 și 955, deopotrivă ca *zară* și *zare*, respectiv ca *dzară* și *dzare*.

5203 Scris: *zefujeszsk*. În primul cuvânt latinesc, majuscula inițială este scrisă în locul altei litere.

5206 Cuvântul latinesc este subliniat.

5207 Cuvântul latinesc este subliniat.

5208 Cuvântul latinesc este subliniat.

5209–5210 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

5212 Cuvântul latinesc este subliniat.

5218 Cuvântul latinesc este scris după linia care indica inițial absența glosei.

5219 Scris: *zebronyè*; cf. *zebronjë* C.

5220–5221 Rândurile, adăugate lateral dreapta, sunt unite cu o acoladă.

5224 Scris: *Zegushény*.

5225 Scris: *zeleszk*; cf. *zelesc* C.

5233 Scris: *zėmcz*; cf. *zimț* K.

5235 Rândul este subliniat. Scris: *zepét*; cf. *zăpăt* K.

5237 Rândul este scris lateral dreapta.

5238 Scris: *zepushalé*; altă interpretare posibilă: *zăpușală*. În cuvântul românesc, subliniat, litera *e* este scrisă în locul alteia, indescifrabile.

5253 Urmează un cuvânt anulat: *Extermin*<...>, anticipare greșită a unei forme a rândului următor, în care glosa latinească se afla pe primul loc.

5254 Primul și ultimul cuvânt latinesc sunt subliniate.

5255 Cuvântul latinesc este subliniat.

5259 Cuvintele latinești sunt subliniate.

5262 Scris: *zgurau*, -*é*; cf. *zgurav*, -*é* C.

5268 Scris: *zméu*; altă interpretare posibilă: *zmău*.

5271 Este posibil ca cele două forme corelate (*zmentené*, respectiv *smentené*) să fie simple grafii.

5272–5275 Rândurile sunt scrise lateral dreapta.

5278 Cuvântul latinesc este subliniat.

5280 În cuvântul românesc litera *o* este scrisă în locul alteia, indescifrabile.

5282 Scris: *zogonèsk*; cf. *zefonèsk* C.

5284 Cuvântul latinesc este subliniat.

5290 Scris: *zugrau*; cf. *zugrav* C.

5292 Paginile 168–170 sunt nescrise. Pe p. 171, o persoană diferită de autorul dicționarului a scris, în latinește, patru rânduri fără legătură directă cu textul editat: „Medius fidius. Procerto. Ad meam fidem. / Ædopol. *Idem quam supra*. Procerto. / Sodes. *Adverbium*. Dic. *Item*. Si audes. / Hercle. *Adverbium*. Procerto”. În continuare, același adnotator a scris trei serii de cuvinte privitoare la „fructe și legume”, „părți ale corpului (uman și animal)”, respectiv „culori”. Spre deosebire de dicționar, rândurile încep cu termenul latinesc, cuvântul românesc fiind plasat pe locul secund.

5295 Scris: *krempicsa*; cf. **crâmpiță* K.

5297 Scris: *orsz*; cf. **ors* [= *orz*] K.

5300 Rândul a fost adăugat interlinear.

5301 Scris: *parenk*; cf. **părânc* K.

5302 Scris: *paszat*; cf. **păsat* K.

5303 Scris: *malaj*; cf. **mălai* K.

5304 Rândul, tăiat cu o linie, nu a fost transcris în K.

5306 Rândul este scris lateral dreapta, pe verticală, cu semn de intercalare în coloană.

5307–5312 Rândurile sunt scrise în partea de jos a paginii, cu semn de intercalare în coloană.

5308 Scris: *lentje*; cf. **lintie* K.

5309 Scris: *maszuri*; cf. **masuri* [= *mazăre*] K.

5311 Al doilea cuvânt latinesc a fost transcris *faseolorum* în C.

5312 Rândul fiind tăiat la recondiționarea manuscrisului, se disting doar părțile superioare ale literelor. Cuvântul latinesc a fost transcris *Viuia* în C. Scris: *măzeruike*; cf. *mazurike* C, **măzuriche* K.

5313 Cele cinci rânduri grupate sub acest titlu sunt scrise imediat după rândul 5305 (*Papaver. Mak*). Adnotatorul, observând că au rămas de transcris câteva intrări din seria *Frumenti et Leguminum species*, încadrează aceste rânduri între linii orizontale.

5314 Scris: *gura*; cf. *gură K.

5315 Scris: *rit*; altă interpretare posibilă: *rât*.

5321 Scris: *njegrū*; cf. *niegru* C.

5322 Scris: *vierde*; cf. *verde* C, *virde K.

5324 Scris: *galbin*; cf. *galben* C.

5325 Scris: *vjen[et]*; cf. *vienet [=vineți] K.

5326 Scris: *mohorit*; altă interpretare posibilă: *mohorât*.

În restul paginii 172 se află o încercare de condei, iar în partea de jos, o persoană diferită de autorul dicționarului, a scris un text, din care, după fasonarea filei, se mai distinge *me zgnva*. Unii cercetători ai textului au considerat că pasajul este un fragment dintr-o însemnare în care fusese consemnat numele unui adnotator al manuscrisului.

Pe pagina 173 unul dintre adnotatorii părții de început a manuscrisului (căruia îi este datorat și *Itinerariul* din 1742) a făcut câteva notații cu caracter lingvistic, care nu aparțin însă dicționarului, încheiat practic pe fila 172. Le reproducem în ortografia manuscrisului, diferențiind însă prin corpul de literă, ca și în ediție, cuvintele românești de cele latinești sau maghiare:

„*ceprasz*, *naprász*

borotválo–*fő*, *nyéress*–*répa*

car nó – *currus novus*

par nó – *palus novus*”.

INDICE

de cuvinte, forme, locuțiuni și sintagme

Limba română

- a¹ *art.* vezi ~ cincea, ~doaua (oară), ~șapte, ~șeșase, ~ta, ~treia (oară), ~tău
- a² *prep.* vezi ~ gol sună, ~ greață, ~ lesni, ~ minte-m vine, ~moi pun
- a cincea 33
- a doaua 53
- a doaua oară 54
- a gol sună 84
- a greață 85
- a lesni 137
- a minte-m vine 191
- a moi pun 193
- a șapte 293
- a șase 292
- a ta 335
- a tău 336
- a treia 340
- a treia oară 341
- aba 3
- abat 4, 5
- abeș 6
- abia 7
- abo 8
- abure 9
- aburedz 10
- abușile 11
- acar *adv., conj.* 102
- acarcare 103
- acasă 104
- acătare 108
- acăț 105
- acățat 107
- acățu-mă 106
- acea 24
- aceaea 25
- aceasta 31
- acel 26
- acela 27
- acer *vb.* 28
- aceratul 29
- acesta 30
- aci 3105
- acia 32
- aciuedzu-mă 34
- acmu 109; *vezi și* de ~ nainte, până ~, pre ~
- acmuș 110
- acolo 111
- aconi 112
- acoper 113
- acoperemânt 114
- acoperitor, -oare 115, 116
- acresc 22
- acrescu-mă 23
- acrișe 21
- acru, -ă 19, 20; *vezi și* piatră ~
- acuma 117
- adaug 36
- adaus 37
- adausătură 38
- adăp 39
- adăpătură 41
- adău 45
- adecă 40
- ades 43
- adese 44
- adeseori 42
- adesul *adv.* 43
- adevăr *vezi* de ~
- adiedz 46
- adorm 55
- aduc 50
- adus 51
- adusătură 52
- afară 57
- aferim 58
- afiom 59
- aflu 60
- aflătură 61
- afum 65
- afumat 66
- afumător 67
- afund 68
- afurisesc 62
- afurisit 63
- afurisitură 64
- agârni 70
- agârniț 71
- agârnițură 72
- ager, -ă 73, 74

agiun *s. n.* 78
 agiun *vb.* 77
 agiung 47
 agiuns 48
 agiut 79
 agiutor 80
 agiutornic, -ă 81, 82
 agost 83
 agreş 86
 agru 75
 aguridă 87
 ai *interj.* 92
 ai *s. m.* 89
 aică 100
 aicea 94
 aici *vezi până ~*
 aiedz 90
 aier 99
 aimintre 95
 aimintrile 96
 ait 91
 aiure 97
 aiurile 98
 aiuş 93
 al *art. vezi ~ cincile, ~ doile, ~ dzecile, ~*
noauăle, ~ optul, ~ patrul, ~ şaptele,
~ şasele, ~ treile
 al cincile 151
 al doile 144
 al dzecile 161
 al noauăle 160
 al optul 159
 al patru<1> 152
 al şaptele 158
 al şasele 157
 al treile 156
 alacor 5298
 alaltă *vezi ieri ~*
 alature 119
 alăturedz 140
 alb, -ă 121, 122, 5320; *vezi şi frăgar ~, rujă ~,*
ţeclă ~
 albeaţă 123
 albesc 124
 albie 125
 albină 127
 albinedz 128
 albuş 126
 aldămaş 145
 alduiesc 146
 alduit, -ă 147
 alduitură 148
 alean *prep.* 120
 aleg 129
 alegător 134
 aleluiesc 173
 aleniş *s. m.* 136
 alenşig 135
 alenzuiesc 138
 alenzuitură 139
 alerg 141
 alergatul 142
 alergătură 143
 ales *adj.* 130
 ales *adv.* 132
 ales *s. n. vezi alesul viniilor*
 alesătură 133
 alesul viniilor 131
 alinătură 150
 alinedz 149
 aloat 168
 aloţel 169
 alt, -a 153
 altar 155
 altă *vezi de ~ oară*
 altul 154
 aluat 172
 aludzesc 162
 aludzit 163
 alulu 171
 alumat 170
 alun 164
 alună 166
 aluniş 165
 aluniţă 167
 am 174
 amar, -ă 175, 176
 amăgesc 186
 amănuntul *adv.* 189
 amănunţ 184
 amărăciune 180
 amărăsc 177
 amărăscu-mă 178
 amărit 179
 amănat *adv.* 181
 amănăcios 183
 amânedz 182
 ameteală 188
 ameteşc 185
 ameţit 187
 amin 192
 aminte ieu 190
 amu 200
 amurt 194
 amurţeală 197
 amurţesc 195
 amurţit 196
 amut 198
 amuţitură 199
 an 202

anevoie 204
anin 205
anină 208
aniș 206
anțerț 203
anume 207
ao *interj.* 209
aos *interj.* 210
apă 212
apăr 215
apărat 216
apărătoare *s. f.* 218, 219
apărător *s. m.* 217
apărătură 220
apăs 221
apăsat *adj.* 222
apăsat *adv.* 223
apăsător *s. m.* 225
apăsătură 224
apătos, -oasă 213, 214
aplec 226
aplecător *s. m.* 227
aplecătură 228
apoi 232; *vezi și* până ~, pre ~
aprint 229
aprius *adj.* 230
aprius *s. n.* 230
apriusătură 231
aproape 233
aprod 237
apropiat 236
apropiedz 234
apropiedzu-mă 235
apruăr 238
apuc 240
apucător *s. m.* 241
apucătură 242
apun 239
apus 243
aput 244
apușitul 245
apușitură 246
ar 248
aramă 250
arap 251
ararul *adv.* 249
arăpească *vezi* Țara ~
arăpesc 264
arăt 259
arătător *s. m.* 261
arătător, -oare 261, 262
arătătură 260
arător 258
arătură 257
arc 269

arcaș 270
ard 252
Ardeal 254
ardelean 255
ardzător 253
are 256
arepă 263
argelaș 279
argint 271; *vezi și* ~ viu
argint viu 272
argiseală 275
argisesc 274
Argiș 273
arici 282
arie 256
arm *s. n.* 266
arm *vb.* 267
armă 268
arnieu 280
ars *adj.* 277
ars *adv.* 278
arsură 276
artic 281
arunc 283
aruncător *s. m.* 285
aruncătură 284
arvuna 286
ascult 306
ascultătură 307
ascund 304
ascuns *adj.* 305
ascuns *s. n.* 305
ascut 301
ascuțit *adj.* 302
ascuțitul 303
asemănătură 296
asemănedz 295
asemene 294
asin 299
asprime 310
aspru, -ă 308, 309
astară 317
astrienedz 318
astrienitor 319
astrienitură 320
astruc 321
astrucătoare *s. f.* 322
astup 323
astupătoare *s. f.* 325
astupător, -e 324
astădz 311
asud 329
asupra 326
asupra de putere 327
asupresc 328, 332

asurdzesc 330
asurdzitură 331
aşa 287
aşchie 300
aşedz 288
aşedzat 289
aşedzător *s. m.* 291
aşedzătură 290
aşijdere 298
aşişi 297
aştept 314
aşteptat *s. n.* 315
aşteptătură 316
aştern 312
aşternut *s. n.* 313
atare 334
ating 337
atins 338
atinsătură 339
atunce 342; *vezi și până ~, pre ~*
atunci 343
ață 13
ațip 17
ațiț 14
ațițat 15
ațițatură 16
au *conj.* 353
aud 344
audzitul 345
audzitură 346
aur 350
auresc 351
aurit 352
avere 347
avut *s. n.* 349
avuție 348

ălio 968

ba 355
babiță 358
babă 356, 357
bace 360
baci 359
bade 386
badița 387
bag 363; *vezi și ~ în samă*
bag în samă 3879
baia 371
baie 361
baiesc 362
bală 364
baleg 367
balegă 366
baloș *adj.* 365

baloș *s. n.* 365
ban¹ *s. m.* „monedă” 368
ban² *s. m.* „rang” 369
banie 370; *vezi și ~ de arame, ~ de argint, ~ de aur, ~ de cositor, ~ de fier, ~ de plumb*
banie de arame 373
banie de argint 372
banie de aur 371
banie de cositor 376
banie de fier 375
banie de plumb 374
bapcă 377
barbă 379
bat *vb.* 381; *vezi și joc în ~*
batcă 378
batuta 382
băbesc *vb.* 383
băburi 384
băciuiesc 385
băde 386
băgătură 388, 389
băl *adj.* 403
Bălgradul *vezi ~ Ardealului, ~ Turcesc, ~ Unguresc*
Bălgradul Ardealului 402
Bălgradul Turcesc 401
Bălgradul Unguresc 400
băloni 399
bălos 390
bănesc *vb.* 391
bănieș 392
bănieșesc 393
bănuiala 4895
bănuiesc¹ „regret” 394, 405
bănuiesc² „tratez cu cineva” 406
bărateș 410
bărbat 411
bărbăcioară 412
bărbătuș 413
bărbăție 414
bărbie 415
bărbir 417
bărbiriță 419
bărbos 418
băs 423
băsău 424
bătăr 434
bătător *s. n.* 432
bătătură 431
bătrân, -ă 435; *vezi și clenci ~*
bătrânesc 437
bătrânețe 436
bătrânicos 438
bătut 433
bântuială 408

bântuiesc 407
bântuitor 409
bârna 422
bât 430
beat 380
belesc 395
belit 396
belitor 398
belitură 397
beluşagul 404
berbeniţă 416
bere *s. f.* 420
berigată 421
beşeriţă 442
beşic 428
beşicat 429
beşică 427
beşinos 426
beşină 425
beţie 439
beţiţ 441
beţiu 440
beu *s. f.* 443
beutor 445
beutură 444
bică *s. m.* 476
biceu 465
bici 461
biciluiesc 463
biciluit 464
biciuit 462
biciulat *s. n.* 466
bine 473; *vezi şi mai ~*
binele 475
binişor 474
bios 467
biosime 468
bir 469
birar 470
biriş 472
biruiesc 471
blană 447
blastăm 448
blaţ 446
blăm 449
blămaţ 450
blănar 453
blăstamă *s. f.* 451
blăstămător *s. m.* 452
blid 454
blidar *s. n.* 455
blidărar 456
blidăresc 457
blidăritor 458
bloj 459

blotor 460
boaghe 519
boală 520
boambă 504
boar 507
boare 524
bob *s. m.* 528, 5310
boboană 530
boboaşă 529
bobonesc *vb.* 532
bobonitoare *adj.* 531
bobonitoare *s. f.* 531
Bocoşniţă 522
boacă 523
boier 508
boieresc *adj.* 511
boieresc *vb.* 510
boierescu-mă 512
boierie 509
bolesc 521
bolincer 514
bolinţa 513
bombiţă 505
borboros 526
borborosesc 527
boresc 525
borgil 534
bosioc 516
bostan 1620
bot 5317
botez 533
bou 517
bouleţ 518
boului *vezi limba ~, ochiul ~*
boziu 515
brad 478
bragă 477
brat 480
braţ 479
brădoni *s. n.* 488
brăţar *s. n.* 482
brăţesc *adj.* 483
brăţescu-mă 484
brâncă 491
brânduşă 490
brândză 489
brâu 493
breaz 481
breb 485
brebeneac 486
brecăiesc 487
brici 492
broască 496
broatec 503
broncaş 495

broncă 494
 broconi 497
 brotăcesc 502
 broteală 501
 brotesc *vb.* 500
 brumar 499
 brumă 498
 brusture 506
 bubă 539
 bubedz 541
 buboni 540
 buca *vezi* ~ curului
 buca curului 549
 bucate 550
 bucă 547
 bucălat 548
 bucăŃea 551
 bucin *s. n.* 535
 bucin *vb.* 537
 bucinŃ 538
 buciume 536
 BucureŃi 587
 bucurie 585
 bucuros 586
 bucuru-mă 584
 Buda 542
 buduroni 545
 budzat 544
 budză 543
 buglă 546
 buhu *s. m.* „*buhă*” 1650
 bujor 579
 bujorat 580
 bulă 557
 bulbuc 559
 bulbucat 560
 buldz 555
 buldzesc 561
 buldziŃor 556
 bulească 558
 bulgăr *s. m.* „*bulgar*” 552
 bulgărească *vezi* Ţara ~
 bulgăresc *adj.* 553
 bumb 562
 bumbŃor 563
 bun, -ă 564, 565; *vezi Ńi* voitor ~
 bunăbrut *adj.* 566; *vezi Ńi* măr ~
 bunătare 569
 buneŃe 568
 buniŃor 567
 burian 2389
 buric 571
 buricat 572
 burie 570
 buŃ *s. n.* 577
 buŃluială 578
 buŃluiesc 574
 buŃluiescu-mă 573
 buŃluitor *s. m.* 575
 buŃtuc 576
 butar 582
 bute 581
 buză 583
 ca 1753
 cac 1757
 cacu-mă 1756
 cad 1754
 cadă 1755
 cal 1758
 calc 1761
 cald, -ă 1762, 1763
 caldu mi-*<i>* 1764
 cale 1759; *vezi Ńi* ~ îngemănată
 cale îngemănată 1760
 calului *vezi* fodorminta ~
 camătă 1765
 cană 1766
 canie 1767
 cap 1768
 capăt *vb.* 1770
 capiŃte 1772
 capră 1771
 captă 1769
 car *s. n.* 1773
 care *pron.* 1775; *vezi Ńi* voare ~
 carne 1774
 carpen 1776
 carte 1777
 casă 1778
 casc 1780
 cascul *s. n.* 1781
 caut 1782
 caznă¹ *s. f.* „*minune*” 1783
 caznă² *s. f.* „*monstru, fiinŃă monstroasă*” 1783
 caŃ 1779
 că 1784; *vezi Ńi* pare-Ń ~
 căbudz 1785
 căcat 1799
 căcaŃ *vezi* puŃ-~
 căcăcios 1800
 căcăcea 1801
 căce 1786
 căce-s 1787
 cădar 1794
 cădelniŃă 1793
 cădzătură 1795
 căiescu-mă 1798
 căinŃă 1797
 căiŃă 1796

căleri *s. m.* 1815
călămar *s. m.* 1813
călămariș 1814
călăraș 1816
călăresc *vb.* 1817
călărește 1818
călăuz 1819
călăuzesc 1820
călbează 1806
căl<be>dzesc 1807
călbegios 1808
călcător *s. m.* 1824
călcătură 1823
călcâni 1825
căldare 1811
căldărușcă 1812
căldură 1809
călduros, -ă 1810
călină 1822
călitcă 1821
căloni 1826
călțun 1805
călușel 1828
căluț 1827
cămară 1831
cămăraș 1832
cămătar 1829
cămeșă 1830
cămilă 1835
cămucă 1836
căneală 1839
cănesc 1837
cănit 1838
căpăstru 1850
căpătâni 1852
căpățână 1847; ~vezi și ~ de curechiu
căpățână de curechiu 1848
căpățânos 1849
căpester 1851
căpitan 1860
căpitânie 1861
căprioară 1858
căprior 1859
căpșune *s. m.* 1857
căpușă 1856
căput *s. n.* 1853
căpută 1854
căputedz 1855
cărabă 1869
cărare 1862
cărăbin 1868
cărăruică 1863
cărauș 1864
căraușesc *vb.* 1865
cărbune 1867

căricat *adj.* 1873
cărică 1871
cărichedz 1872
cărnicea 1883
cărticea 1892
cărturar 1893
cărunț 1887
cărunțețe 1888
cășătoreșcu-mă 1895
cășătorie 1894
căscat *s. n.* 1897
căstanie 1899
căsuică 1896
cătană 1904
cătativ 1912
cătânie 1905
cătărame 1911
cătră 1898
cătușă 1907
cățea 1792
cățel 1790
cățeluș 1791
cățir *adj.* 1789
căutatul 1915
căutătură 1914
călț 1804
câmp 1833
câmpie 1834
când 1840; *vezi și* când și ~, până ~, pre ~
când și când 1841
cânească *vezi* pară ~
câniului *vezi* laptele -, lemnul ~
câniesc *vezi* măr ~
cânt *vb.* 1842
cântar 1845
cântăresc 1846
cântător, -e 1844
cântec 1843
cârâiesc 1866
cârcichedz 1876
cârcimar 1875
cârcimă 1874
cârcimăresc *vb.* 1877
cărlă 1870
cârmă 1886
cârn 1884
cârmaț 1881
cârnăcior 1882
cârnesc 1885
cârpă 1889
cârteală 1890
cârtelnic 1891
cârțaiesc 1878
cârțaitoare 1880
cârțaitură 1879

câștig vb. 1901
câștigă s. f. 1900
câștigător 1902
câștigos 1903
cât 1906; *vezi și cu ~*, numai ~
câte doi 1910
câteva 1909
câtul 1913
câț *pron.* 1908
ce *conj.* 611
ce *pron.* 610
cea *pron.* 590
ceaclie 594
ceaea 591
ceafă 596
ceapă 595
ceapocul 4381
ceară 593
ceas 598
ceasta 592
ceată 639
ceaucă 597
cebală 619
cebăluiesc 617
cebăluitor 618
celarnic, -ă 614
celșag 616
celuiesc 612
celuitor, -e 613
celuitură 615
cemăr 630
cemărluiescu-mă 631
cenușat *adj.* 623
cenușă 620
cenuședz 621
cenușotcă 622
cep 608
ceponi 609
cer s. m. 601
cer s. n. 600; *vezi și tună în ~*
cer vb. 599
cerb 628
cerbice 629
cerc s. n. 604
cerc vb. 605, 634
cercat s. n. 606
cercuiesc 607
ceret 603
cem 637
cerșitor 636
cert 624
certătură 625
ceruiesc 635
ceruleț s. m. 602
cervice 633

cesornic 626
cesornicar 627
ceur 641
ceuredz 642
ceva 640
cheag 1918
chece s. f. 1788
cheie 1966
chelar 1802
chelcig 1803
chem 1920, 2244
chemat *adj.* 1923
chemător s. m. 1922
chemătură 1921, 2245
chiar *adj.* 1916
chiar *adv.* 1917
chică 1924
chilav 1926
chilie 1928
chilin 1927
chiltuială 1930
chiltuiesc 1929
chimeșă 1934
chimnesc 1931
chimnitul 1932
chimnătură 1933
chin 1935
chinci s. n. 1938
chingă 1939
chinuiesc 1936
chinuiescu-mă 1937
chip 1940
chipiș 1943
chipzuiesc 1941
chipzuitură 1942
chirău s. m. 1944
chisagă 1945
chisim 1946
chișereu 1947
chișiță 1948
chită 1954
chitenel 1951
chitesc 1949
chitescu-mă 1952
chitit *adj.* 1953
chititură 1950
chituș 1955
chițelie 1919
chiuci 1956, 2246
chiuză 1957, 2247
chivără 1958
cicoare 659
cijmaș 657
cijmă 656
cijmășiță 658

cimbru 660
 cină 646
 cincea *vezi a* ~
 cinci *vezi* ~ degete
 cinci degete 649
 cincile *vezi al* ~
 cine 644
 cinedz 647
 cineş 645
 cingă *s. f.* 643
 cinuiesc *vb.* 648
 cioară 661
 ciobotar 668
 ciobotă 667
 ciocnesc 676
 ciocnitoare 677
 ciocotniţă 669
 ciont 674
 cioplesc 671
 cioplitor 673
 cioplitură 672
 ciorcuşă 663
 ciordar 666
 ciordă 665
 ciorobară 662
 ciorogar 670
 cioroni 664
 ciort 5316
 ciortan 675
 cireaşă 651; *vezi şi* ~ lipicioasă, ~ neagră,
 ~ oltonă, ~ pârgaviţă
 cireaşă lipicioasă 655
 cireaşă neagră 654
 cireaşă oltonă 652
 cireaşă pârgaviţă 653
 cireş 650
 ciubăr 691
 ciuci *s. m.* 692
 ciucure 689
 ciudă 678
 ciudescu-mă 679
 ciulesc 690
 ciumă 680
 ciumedz 681
 ciumilesc 1548
 ciumpăvesc 687
 ciumpesc 686
 ciumpoi 688
 ciunt 693
 ciuntedz 694
 ciur 684
 ciuredz 685
 ciută *s. f.* 682
 ciutură 683
 clacă 1959
 clanie 1961
 clăcuiesc 1964
 clean 1960
 clei 1962
 cleie 1965
 cleişte 1963
 cleiţă 1967
 clenci 1969; *vezi şi* ~ bătrân
 clenci bătrân 1968
 clenţuş 1970
 clet *s. n.* 1971
 clin 1972
 clisă 1973
 clocesc 1975
 clocică 1974
 clocit 1976
 Cloj 1980
 clopot 1977
 clopotniţă 1979
 clopoţel 1978
 clotosesc 1981
 coabe 1986
 coacădză 2013
 coadă 1997
 coadeş 1998; *vezi şi* măr ~
 coadeşă *vezi* ~ pară
 coajă 2074
 coapsa 2040
 coapsă 2039
 coardă 2053
 coarnă 2058
 coasă 2067
 coastă 2082
 cobărlău 1984
 cobărluiesc 1982
 cobărluitor *s. m.* 1983
 cobăţ 1985
 cobesc 1987
 coboz 1988
 coc *vb.* 2007
 cocie 1990
 cocioabă 1989
 cociş 1991
 cocişesc *vb.* 1992
 cocoloş 2009
 cocoloşesc 2010
 cocon 2011
 coconiel 2012
 cocor 2015
 cocoş 2008
 cocoşter 2016
 cocot 2014
 codalb 2001
 codru 1999, 2000
 cofar 2003

cofă 2002
 cofiță 2004
 coi 2005
 coian 2006
 cojoc 2075
 cojocar 2076
 cojocesc *vb.* 2077
 colac 2017, 2018
 cole 2020
 coleașă 2019
 colibă 2021
 colibescu-mă 2023
 colibit 2024
 colibiță 2022
 colindă 2025
 colo 2026; *vezi și pre ~*
 Colojar 2030
 colț¹ *s. m.* „*dinte*” 2027
 <colț>² *s. m.* „(*fel de*) *încălțăminte*” 2028
 colțan 2029
 colțunile 2028
 comarnic 2031
 conac 2032
 conci 2033
 contuș 2035
 conț 2034
 copaci 2037
 copanie 2036
 copârșăul 2881
 copce 2038
 copil 2043, 2046
 copilandru 2044
 copilaș 2045
 copită 2047
 copitedz 2048
 coprenă 2049
 copt, -ă 2041
 coptor 2042
 copun 2050
 corb 2051
 corbaci 2052
 corcan 2055
 cordovan 2054
 corn¹ *s. m.* 2056
 corn² *s. n.* 2057
 cornut, -ă 2059
 cort 2060
 cortun 2061
 corui 2062
 corună *vezi ~pară*
 cos 2063
 cosaș 2068
 cosătoare *s. f.* 2065
 cosător *s. m.* 2064
 cosesc 2066
 cosir 2080
 cosițat 2079
 costiță 2078
 cosor 2081
 costiș *adv.* 2083
 coș *s. n.* 1609, 2070
 coșară 2069
 coșcior 2071
 coșniță 2072
 coștei 2073
 cot 2085
 cotei 2087
 coteț 2089
 cotună 2088
 coțcă 1993
 coțesc *vb.* 1996, 2086
 coțofană 1994
 coțofeică 1995
 covârșesc 2090
 covor 2084
 crac 2096
 cracatiță 2097
 Cracău 2098
 crai 2092
 craină 2094
 crainic 2095
 Craiova 2093
 crap 2100
 crăciun 2107
 crăiasă 2111
 crăiască *vezi pară ~, urdnică ~*
 crăiesc *vb.* 2112
 crăiesc, -ă 2113
 crăieie 2114
 crăiuț 2115
 crăp 2117
 crăpătură 2118
 crăstăvete 2123
 crâmpicea 5295
 creangă 2099
 creastă 2101
 creață 2091; *vezi și iarbă ~*
 cred 2108
 credincios 698, 2110
 credință 697, 2109
 credz 696
 crenguros, -ă 2116
 crep 699
 crepătură 700
 cresc 701, 2119
 crescutul 2120
 crestat 2102
 creastă 2122

crestedz 2121
 crestesc 2103
 creștet 702
 creș *adj.* 2105
 creștitor 2104
 creșturi 2106
 crevet 2124
 Criciova 2126
 criel 2125
 crin 2127
 crincă 2128
 crincuță 2129
 Criș 2130
 crișean 2131
 crișenesc 2132
 criștin 703
 criștinătate 705
 criștinesc 704
 criștinescu-mă 706
 crivac 2133
 croiesc 2134
 croitor 2135
 cruce 2136
 crud, -ă 2140
 crudzime 2141
 crunt *adj.* 2142
 cruntat *adj.* 2144
 cruntedz 2143
 cruț 2137
 cruțesc 2138
 cruțu-mă 2139
 cu 2156; *vezi și* ~ cât
 cu cât 2155
 cuc 2151
 cucăiesc 2152
 cucăitor 2154
 cucăitură 2153
 cucima 1623
 cucimă 2145
 cucui 2158
 cucuiat 2161
 cucuiiedz 2159
 cucuiedu-mă 2160
 cucură 2162
 cucurbetariț 2165; *vezi și* măr ~
 cucurbeu 2167
 cucurbită 2164
 cucurbiță 2166
 cucurița 5307
 cucurudz 2163
 cufund 2148
 cufundat 2149
 cufundătură 2150
 cui bure *s. n.* 2157
 culc 2174
 culcatul 2173
 culcer 2168
 culcu-mă 2172
 culduiesc 2175
 culduș 2176
 culeg 2169
 culegător 2171
 cules *s. n.* 2170
 cum 2177
 cumân 2180
 cumănac 2178
 cumănăcar 2179
 cumătră 2183
 cumătru, -ă 2182
 cumând 2181
 cumpănă 2188
 cumpănesc 2189
 cumpăr 2184
 cumpărat 2186
 cumpărător 2187
 cumpărătură 2185
 cumpăt 2190
 cumpătedz 2191
 cuni 2192
 cuniișor *s. n.* „mușetel” 2194
 cunișor *s. n.* „cui mic” 2193
 cunun 2196
 cununatul 2197
 cunună 2195
 cupar 2201
 cupă 2198
 cupiță 2199
 cuprind 2202
 cuprins *s. n.* 2203
 cuprinsătură 2204
 cupșoară 2200
 cuptușeală 2205
 cuptușesc 2206
 cur *s. n.* 2207
 cur *vb.* „alerg; curg” 2216
 cur *vb.* „curăț” 2215
 curastră 2208
 curat *adj.* 2209
 curăciune 2210
 curăț 2214
 curățesc 2211
 curățitor 2213
 curățitură 2212
 curcă 2217
 curcubeu 2218
 curea 2220
 curechiu 2219; *vezi și* căpățână de ~
 curelar 2221

curm 2222
 curmătură 2224
 curmedziș 2223
 curmi 2225
 curpân 2226
 curpător 2227
 curs *s. n.* 2228
 cursă 2229
 curt *adj.* 2230
 curte 2231
 curtean 2232
 curtesc *vb.* 2233
 curtuliescu-mă 2234
 curund 2241
 curundzel 2242
 curvarnic 2235
 curvă 2236
 curvească *s. f.* 2240
 curvesc *vb.* 2237
 curvesc, -ească 2238
 curvie 2239
 cust *vb. 1 sg.* 2243
 costă *vb. 3 sg.* 2243
 cuști *vb. 2 sg.* 2243
 cuțit 2146
 cuțitaș 2147

dacă 779
 dagoare 771
 dai *adv.* 770
 daite 768
 daitile 769
 dajde 764
 dajnic 766
 dapăr 772
 dar *s. n.* 760
 dară 778
 dare 761
 darnic 765
 dascăl 767
 datul *s. n.* 763
 dau 780
 dălbina 785
 dărâm 802
 dărâmătură 803
 dăruiesc 804
 dăruitură 805
 dăscălesc *vb.* 832
 dătătură de har 849
 de *conj.* 788

de *prep.* 787; *vezi și* --acmu nainte, ~ adevăr,
 asupra ~ putere, banie ~ arame, banie
 ~ argente, banie ~ aur, banie ~ cositor,
 banie ~ fier, banie ~ plumb, căpățână
 ~ curechiu, dătătură ~ har, ~ demult,

~ la, macar ~ unde, măr ~ Svânt Pietru,
 ~ multe ori, om ~ omenie, pară ~ Svântă
 Marie, prav ~ pușcă, ~ pre, rugător ~
 Dumnedzeu, ~ sârg, sloi ~ gheață,
 tăciune ~ grâu, ~tinăr, ~ tot, ~ vecie,
 voare ~ unde

de-acmu nainte 777
 de-adevăr 776
 de-altă oară 774
 de demult 796
 de la 782
 de multe ori 797
 de pre 789
 de sârg 810, 861, 3892
 de tinăr 853
 de tot 852
 de vecie 4857
 deal 762
 deapăn 773
 deasă 775
 deci 781
 degete *vezi* cinci ~
 deieș (!) 5304
 dejghiaur 843
 delie 784
 delucan 783
 demult 795; *vezi și* de ~
 den 786
 departe 792
 depărătură 791
 depărtedz 793
 depărtedzu-mă 794
 dereg 798
 deregător 801
 deres *adj.* 799
 deres *s. n.* 800
 des 807
 descarc 829
 descărcatul 830
 descărcătură 831
 descânt 819
 descântec 820
 desculț *adj.* 813
 desculț *vb.* 811
 desculțat 812
 descumi 814
 descunietoare 816
 descunietură 815
 desfac 825
 desfăcut 826
 desfătat 863
 desime 808
 desorescu-mă 824
 despart 821
 despărțitor *s. m.* 823

despărțitură 822
despic 817, 877
despicătură 818
destoinic 827
destoinicie 828
destul 809
destup 844
deșartă 833
deșchiaur *vb.* 842
deșchid 835
deșchidzătoare *s. f.* 838
deșchidzătură 839
deșchis *adj.* 836
deșchis *adv.* 837
deșert 834
deșting 840
deștins *adj.* 841
detor 845
detorie 846
detornesc 848
detornic 847
detun 850
detunătură 851
deunădz <i> 855
Deva 856
devedesc 858
dever 854
dezbat 859
dezbătătură 860
dezbrăc 857
dezgolesc 862
dezgolit 864
dezleg 865
dezlegat 866
dezlegătură 867
dezmâniu 872
dezmâniu-mă 873
dezmierd 868
dezmierdat 871
dezmierdăciune 870
dezmierdu-mă 869
dezmirat 874
dezmiru-mă 875
deznod 876
dezvălesc 881
dezvălit 882
dezvăt *vb.* 878
dezvățat 880
dezvățu-mă 879
diac 883
dică 887
diecește 885
dieconi 886
diecuț 884
dihor 894

dimic 892
dimicat 893
dimineață 891
dinte 888
disac 889
disău 890
doamnă 896
doară 915
doare-mă 913
doaua *vezi a ~ (oară)*
doauă 900
doauădzeci 903
dodă 905
dodeială 907
dodeiesc 906
dodeitor 908
dodranc 909
doi 901; *vezi și câte ~*
doică 904
doile *vezi al ~*
doispredzece 902
dojană 917
dojenesc 916
dojenitor *s. m.* 918
dolamă 910
domn 895
domnesc *adj.* 899
domnescu-mă 898
domnie 897
Domnului *vezi lemnul ~*
dor 911
doresc 912
dorm 914
dosadă 921
dosădesc 922
dosădescu-mă 923
dosăditor 924
dospesc 919
dospescu-mă 920
drac 928
drag 925
dragoste 926
dragu *vezi ~ mi-e*
dragu mi-e 927
dram 929
drăgălaș 932
drăgoi *adj.* 931
drăgșor *adj.* 933
drăguț *adj.* 930
duc *s.n.* 943
duc *vb.* 939
duduiesc 938
duh 944
duhnesc 947
duhoare 946

duhovnic 945
dulce *adj.* 940; *vezi și* măr ~, scoartă ~
dulceață 941
dulcin 942
duminecă 950
Dumnezeu *vezi* rugător de ~
durere 952
durori 951
duș 948
dușnic *s. n.* 949
dzac 960, 5198
dzadă 961
dzară 954, 5202
<dzare > 955
<dzămos > *s. m.* 957
<dzău > *interj.* 959
dzeamă 953, 5201
dzecile *vezi* al ~
dzemos *adj.* 956
dzeu 958
dzi 965
dzic 962
dzicătură 963
dzilesc *vb.* 966
dzivă 964

e vb. 3 sg. vezi dragu mi-~, foame mi-~, frică
mi-~, frigu mi-~
ea 1605, 1663
el 1681, 1706
eu 1706

fac 1221
fag 1219
fagure 1220
faidă 1228
fala 1224
fală 1223
falcă 1229
fasol 5311
fașă 1225
fașuresc *vb.* 1226
fată 1227
fălci 1235
fălie 1236
fălos *adj.* 1231
fălos *adv.* 1232
fălos *s. n.* 1232
fălolesc *vb.* 1233
fămeiat 1238
fămeie 1237
fănină 1242
fără 1244
fărâm 1249

fărâmatură 1250
farmăcător *s. m.* 1258
făsui 1263
fășie 1262
făt 1264
fătarnic 1230
fân 1239
fânar 1240
fânaț 1241
fântână 1243
fe(a)l 1222, 1234
fereastră 1245
ferec 1255
ferecător 1257
ferecătură 1256
feresc 1246
feric 1251
fericat 1253
fericăciune 1252
ferice 1254
feritor *s. m.* 1248
feritură 1247
feșnic 1259
feștic 1260
feștilă 1261
feteșc *vb.* 1266
fetiță 1265
fiară 1267
fică 1276
ficior 1274
ficiurel 1275
fie *adv.* 1271
fier 1270
fierb 1268
fierelor *vezi* iarba ~
fierțură 1269
fig 1272
figă 1273
fiia 1277
finic 1278
fir 1280
fire 1281
firiz 1279
fiu *s. m.* 1282
fiu *vb.* 1283
flacare 1286
flămând 1284
flămâdzesc 1285
flecărău 1287
flecăresc 1288
fliscă *adj.* 1289
floare 1292
floc 1290
flocos *vezi* măr ~

flocșor 1291
floricea 1293
fluiер s. n. 1294
fluiер vb. 1295
fluiерă s. f. 1296
flutur vb. 1298
fluturat 1299
fluture 1297
foame 1306; *vezi și* ~ mi-e
foame mi-e 1307
foamete 1308
foc 1301
fodorminta *vezi* ~ calului
fodorminta calului 1303
fodormintă 1302
foflei *adj.* 1300
foiască *vezi* pară ~
folosesc 1304
folosul 1305
font 1309
fragă 1310
frapsine 1312
frate 1311
frăgar 1313; *vezi și* ~ alb, ~ negru
frăgar alb 1314
frăgar negru 1315
frăție 1328
frâmbie 1318
frâmsețe 1319
frânc s. m. 1324
frâng 1320
frângător 1323
frânt 1321
frântură 1322
frec 1316
frecătură 1317
frențuș 1325
frențușescu-mă 1326
frențușit 1327
frică 1334; *vezi și* ~ mi-e
frică mi-e 1335
fricos 1336
frig s. n. 1329
frig vb. 1330
frigare 1333
frigu *vezi* ~ mi-e
frigu mi-e 1331
friguri 1332
frimpt 1337
frumos 1338
frumsețe 1339
frundză 1340
frundzos 1341
fruntar 1343

frunte 1342
fucie 1347
fug 1344
fugaci 1346
fugă 1345
fugător s. m. 1348
fum 1349
funie 1350
funincea 1351
funințel 1352
fur s. m. 1353
fur vb. 1354
furător *adj.* 1356
furător s. m. 1356
furcă 1360, 1361
furfuială 1362
furnic 1359
furnicar 1358
furnică 1357
furtuna 1363
furtușag 1355
fus s. m. 1365
fus s. n. 1364
fuștaș 1367
fuște 1366

galben *adj.* 1369
galben s. m. 1370
galbenă *vezi* rujă ~
galbin *adj.* 5324
galeș s. n. 1371
gangure 1373
gard 1372
gata *adj.* 1374
gaură 1375
găinar 1384
găinaț 1383
găină 1382
găitan 1385
găitâniel 1386
gălbenesc 1393
gălbenioară 1391
gălbenușul *vezi* ~ ovului
gălbenușul ovului 1389
găleată 1387
găletușă 1388
gânceană 1404
gâncesc 1403
găoadză 1405
găraș 1408
gărășiță 1409
gărgăriță 1411
gărgărițedz 1412
găsesc 1414

găunos 1415
găuresc 1416
găuritură 1417
găcesc 1376
găcitor *s. m.* 1377
găcitură 1378
gâdea 1420
gâdelesc 1379
gâlcă 1392
gâlceavă 1390
gâlgără 1394
gâlgâiesc 1396
gâlgâitor 1395
gând 1397
gândaci 1399
gândesc 1398
gângav 1402
gânsac 1401
gânscă 1400
gârbav 1406
gârbovenie 1407
gârclean 1413
gârgoașă 1410
geană 1518
gem *vb.* 1519
gemăt 1520
genunche 1521
ger 1522
gheață 1577; *vezi și* sloi de ~
gheftin 1380
ghegumen 1381
ghionghivirag 1579
ghiontar 1578
ghisdav 1418
ginere 1523
ginerie 1524
gingaș 1526
gingășescu-mă 1527
gingășie 1528
gingie 1525
gioc *s. n.* 1531; *vezi și* ~ în bat
gioc *vb.* 1530
gioc în bat 1532
gioi 935, 1529
giolgi 1533
gior *vb.* 1534
gios 934, 1535; *vezi și* în ~
giude 1537
giudec 1538
giudecare 1539
giudecată 1540
giudecător 1541
giudeț *s. m.* 1536
giug 1542

giugastru 1543
giugănesc 1544
giugănit 1545
giuiesc 1546
giunc 1552
giune 1549
giunelaș 1551
giung 1547
giuniel 1550
giunincă 1553
giupân 936, 1554
giupâneasă 937, 1555
giur *adv. vezi* în ~, *împregiur* ~
giur *vb.* 1556
giurământ 1557
giurător 1558; *vezi și* ~ strâmb
giurător strâmb 1559
glas 1419
glăsănesc 1421
glesnă 1436
gloabă 1422
gloata 1426
gloată 1425
globesc 1423
globitor *s. m.* 1424
glod 1427
glodos 1428
glonț 1429
gluga 1437
glumă 1431
glumesc 1430
goană 1440
goangă 1444
gol *adj.* 1432
gol *s. n. vezi* a ~ sună
golaș 1435
golătate 1433
golesc 1434
gomonesc 1438
gonesc 1439
gonescu-mă 1443
gonitor 1441
goniță 1442
gorbaci 1449
gornic 1445
gornicie 1446
gorun 1447
gorumiel 1448
gostesc *vb.* 1450
goștinac 1451
grabă 1452
grabnic, -ă 1453
gracin 1458
grai 1455

grainic 1456
grapă 1457
gras *adj.* 1460
graure 1459
grăbesc 1462
grăiesc 1468
grăitor 1469
grămadă 1479
grămădesc 1480
grăpedz 1467
grăpiş 1466
grăsime 1474
grăsune 1475
grăunţ 1476, 5294
grăunţul 5294
grău 5295; *vezi* şi tăciune de ~
greată 1454; *vezi* şi a ~
greblă 1461
grec 1463
grecească *vezi* ~Țară
Grecească Țară 1465
grecesc 1464
greime 1481
greşală 1472
greşesc 1471
greşit *s. m.* 1473
greu, -a 1470, 1477
greznă 1478
gribesc 1487
gribitor *adj.* 1488
gribitor *s. m.* 1488
griel 1486
grijă 1482
grijesc 1484
grijitor 1485
grijos 1483
grindă 1490; *vezi* şi meşter--
grindine 1491
griu 1489
griv 1493
grivei *adj.* 1494
grivnă *s. f.* 1492
groapă 1496
groaznic 1510
grof 1495
gropan 1498
gropniţă 1497
gros *s. m.* 1503
gros, -oasă 1499, 1500
grosame 1502
grosime 1501
grozav, -ă 1504, 1505
grozăvatec 1507
grozăvesc *vb.* 1508

grozăvescu-mă 1509
grozăvie 1506
groznicie 1511
grudiu *s. n.* 1515
gruie *s. m.* 1512
grumadz 1513
grumb 1514
grundz 1516
grundzos 1517
gubav 1560
gubăvenie 1562
gubăvescu-mă 1563
gubăvie 1561
guler 1564
gunoi 1565
gunoiesc *vb.* 1566
gura 5314
guran 1568
gură 1567
guriţă 1569
guşat 1572; *vezi* şi măr ~
guşată *vezi* pară ~
guşavel 1574
guşă 1570, 1571
guşedz 1573
gută 1575
guturar 1576

ha *interj.* 1581
hac 1588
hacică 1582
hai 1584
haida 1586
haier 1587
haină 1585
hală 1589
ham 1590
har 1592; *vezi* şi dătătură de ~
harâng 1591
harfă 1593
hasnă 1594
Haţeg 1583
hăbărluiesc *vb.* 1595
hăbărluitor 1596
hăiduc 1598
hăiducame 1599
hăiducesc *adj.* 1600
hăiduţeşte 1601
hăinuţă 1597
hăl *pron.* 1603
hăla *pron.* 1604
hămbar 1609
hămuş *s. n.* 1606
hămuşesc *vb.* 1607

- hămușit 1608
 hărângăzău 1618
 hăsnuiesc *vb.* 1624
 hără 1611
 hărăiesc 1612
 hărb 1617
 hărbăluiesc 1615
 hărbăluit 1616
 hărcă 1621
 hărcăiesc 1613
 hărgani *s. m.* 1620
 hărț *s. m.* 1614
 hăș *interj.* 1622
 hășie *s. f.* 1623
 hei *interj.* 1602
 hep *s. n.* 1610
 hering 1619
 hici *adv.* 1625
 hinteu *s. n.* 1626
 hirbinteală 638
 hlapă 1627
 hlăpește *adv.* 1629
 hlăpie 1628
 ho *interj.* 1630
 hoisă *s. m.* 1631
 homoc 1633
 homocoș 1634
 hop 1635; *vezi și* ~țup
 hop-țup 1636
 hoț 1632
 hrana 707
 hrană 1638
 hrăbor *adj.* 1643
 hrăbor *adv.* 1648
 hrăboresc *vb.* 1645
 hrăborescu-mă 1646
 hrăborie 1644
 hrăboritor *s. m.* 1647
 hrănesc 1639
 hrănit *adj.* 1641
 hrănit *s. n.* 1641
 hrănitură 1640
 hrean 1637
 hrenuiesc *vb.* 1642
 hronț 1649
 hudbă 1650
 huhuredz *s. m.* 1651
 huhuredz *vb.* 1652
 hulesc 1653
 hulitură 1654

 iaca 1658
 iacătă-l 1659

 iad 1656
 iai *interj.* 1657
 ialoviță 1660
 ian 1661
 iapă 1662
 iară *adv.* 1672
 iară *conj.* 1672
 iarășite *adv.* 1673
 iarba *vezi* ~ fierelor, ~ mâției, ~ spurcilor, ~
 Sventei Măriei, ~ șerpelui
 iarba fierelor 1669
 iarba mâției 1670
 iarba spurcilor 1668
 iarba Sventei Măriei 1666
 iarba șerpelui 1667
 iarbă 1664; *vezi și* ~ creață
 iarbă creață 1665
 iarnă 1671
 iască 1674
 iată 1675
 iaz 1676
 ibesc 1698
 ibostarnic 1700
 iboste 1699
 ibovnic 1701
 ibovnică 1702
 ibric 1707
 ibrișin 1709
 ice 1680
 icea 1678
 ici *vezi* pre ~
 icre 1708
 ie *s. f.* 1715
 iederă 1682
 ieftin 1683
 ieftinesc 1684
 iepar 1688
 iepure 1685
 iepureasca *s. f.* 1687
 iepuresc *vb.* 1686
 ieri 1692; *vezi și* ~ alaltă
 ieri alaltă 1693
 ierită 1694
 iernatec *adj.* 1691; *vezi și* măr ~
 iernatecă *vezi* pară ~
 iernăreț *adj.* 1690
 iernedz 1689
 iert 1695
 iertăciune 1696
 iertător *s. m.* 1697
 ies 1703
 ieșit *s. n.* 1705
 ieșitoare 1704
 ieu *vb.* *vezi* aminte ~
 ijderesc 1744

ijderitor *s. m.* 1746
ijderitură 1745
ijderesc 1744
ijderitor *s. m.* 1746
ijderitură 1745
im *vb.* 1710
imală 1711
imălos 1713
imos 1712
inel 1716
ineluş 1717
inie 1714
inimă 1718
inimioară 1719
inimos 1720
iniţă 1715
intie *vb.* 1721
iscoadă 1723
iscodesc 1724
ispită 1726
ispitesc 1725
ispititor *s. m.* 1728
ispititură 1727
istoavă *adj.* 1731
istov *adj.* 1730
işpan 1729
ite-I 1732
iţă 1679
iubesc 1735
iubit 1736
iute *adj.* 1733
iuţime 1734
iuzbaş 1737
ivesc 1738
izafiu *vb.* 1741
izbândă 1742
izbândesc 1743
izbesc 1739
izbitură 1740
izimesc 1751
izmă 1747
izmeană 1750
izmomeală 1749
izmomesc 1748

îm pron. vezi și gioc ~ bat, ~ pare
îm *pare* 987
îmbat *vb.* 969
îmbătat 970
îmbătu-mă 971
îmbiu 972
îmblare 982
îmblător 983
îmblet 985
îmblu 981

îmbrăc 973
îmbrăcământ 974
îmbuc 975
îmbucătură 976
îmbuiestru 984
îmbulzesc 1014
îmbunare 980
îmbunatul 979
îmbunedz 977
îmbunedzu-mă 978
îmmulţesc 986
împac 989
împacu-mă 990
împart 988
împăcător 996
împăcătură 995
împănedz 994
împărat 991
împărătesc 992
împărăţie 993
împestresc 997
împing 998
împingător 999
împingătură 1001
împins *adj.* 1000
împins *s. n.* 1000
împregiur 1002; *vezi și în giur ~*
împung 1003
împuns *adj.* 1004
împuns *s. n.* 1004
împunsătură 1005
împut *vb. I* 1006
împut *vb. IV* 1007
împutăciune 1008
împutăciune 1011
împuţescu-mă 1009
împuţinedz 1012
împuţit 1010
în *vezi bag ~ samă, ~ gios, ~ giur, ~ giur*
împregiur, ~ laturi, ~ sus, tună ~ cer
în gios 1095
în giur 1096
în giur împregiur 1097
în laturi 1137
în sus 1162
înălbesc 1140
încaliec 1099
încalt 1101
încalpu-mă 1100
încarc 1104
încă 1107
încăldzesc 1108
încăldzescu-mă 1109
încălţat 1103
încălţământ 1102

încălțământul 2028
încăp 1106
încărcătură 1105
încăresc 1110
încărescu-mă 1111
încep 1019
începător 1021
începătură 1020
încet *adv.* 1026
încet *vb.* 1025
încheg 1122
închegat 1123
închid 1115
închidu-mă 1118
închidzătoare 1119
închin 1112
închinăciune 1114
închinu-mă 1113
închis 1116
închisătură 1117
înciind 1028
încing 1029
încinsătoare 1027
încoace 1124
încolo 1125
încredu-mă 1030
încrețesc 1120
încreștură 1121
încult *adj.* 1126
încultat 1128
încultu-mă 1127
încungiur 1132
încungiurat *s. n.* 1133
încuni 1129
încuniat 1130
încunietură 1131
încure 1134
îndărăt 1041; *vezi și merg ~*
îndărătnic 1042
îndărătnicie 1043
îndeletie 1031
îndelung 1038
îndemn *vb.* 1032
îndemnătură 1033
îndereptătură 1040
îndereptedz 1039
îndes 1034
îndesat, -ă 1035, 1036
îndesătură 1037
îndoiesc 1044
îndoiescu-mă 1046
îndoit 1045
îndrăge<s>c 1053
îndrăgitor 1054

îndrăzneală 1056
îndrăznesc 1055
îndrăznitor 1057
înduluesc 1051
înduluescu-mă 1052
înduplec 1047
înduplecătură 1048
îndurat 1050
înduru-mă 1049
înec 1141
înecătură 1143
înecu-mă 1142
înfarm 1059
înfaș 1058
înfărmat 1060
înfărmatură 1061
înfier 1062
înfierbânt 1063
înfierbântat 1064
înfînu-mă 1065
înflor 1066
înflorit 1067
înfrân 1068
înfrânătură 1069
înfrâng 1070
înfrânt 1071
înfrumăse<te>sc 1072
înfrunt 1073
înfund 1074
îngân 1075
îngănător *s. m.* 1076
îngănătură 1077
îngemănată *vezi cale ~*
îngenunchiu 1094
înger 1092
îngeresc 1093
înghit 1078
înghițitoare *s. f.* 1080
înghițitură 1079
îngiur *vb.* 1098
îngrăsesc 1084
îngrășător 1086
îngrășătură 1085
îngrăședz 1083
îngrăședzu-mă 1081
îngrășu-mă 1082
îngrechesc 1084
îngrop 1087
îngroședz 1088
îngrupăciune 1090
îngrupător 1089
îngrupătură 1091
înlinedz 1135
înluminat 1139

înluminedz 1138
înluntru 1136
înnod 1151
înnodat 1152
înoiesc 1153
înoit 1154
înoitură 1155
înot *vb.* 1148
înotat *s. n.* 1149
înotiș 1150
îns, -ă 1156, 1157
însă *conj.* 1158
însănătoședzu-mă 1146
înserează 1145
însередz 1144
însetoședz 1147
însoru-mă 1159
însurat 1160
însuș 1161
înșelesc 1167
întărit 1163
întăritător 1165
întăritătură 1164
întâmplarea *vezi* ~ lumii
întâmplarea lumi<i> 1166
întin 1168
întinat 1169
înting 1170
întins *adj.* 1171
întins *adv.* 1172
întins *s. n.* 1171
întorn 1173, 1175
întornu-mă 1174
întratul *s. n.* 1188
între 1185
întreagă 1179
întreb 1189
întrebare 1190
întrebător *s. m.* 1191
întrec 1180
întrecut *s. n.* 1181
întreg 1178
întîrîmlare 1183
întîrîmlător *s. m.* 1184
întîrîmbu 1182
întru *prep.* 1186
întru *vb.* 1187
întrupurat 1193
întrupurăciune 1194
întrupuredzu-mă 1192
întunec 1198
întunecat 1199
întunecos 1201
întunerec 1200

înturbur 1195
înturburare 1197
înturburat 1196
înturnare 1177
înturnat *adj.* 1176
înturnat *s. n.* 1176
înteleg 1013
întelegător *adj.* 1022
întelepziune 1024
întelept *adj.* 1023
înteles *s. n.* 1016
întelesătură 1015
întin 1017
întinat 1018
învălesc 1207
învălit 1208
învălitoare 1210
învălitură 1209
învăluiesc 1211
învăluitor 1212
învăț *vb.* 1202
învățat *adj.* 1206
învățător 1205
învățătură 1204
învățu-mă 1203
învărtesc 1213
învărtitul 1215
învărtitură 1214
învit 1216
învitat 1217

jalie 3873; *vezi și* ~ sălbatică
jalie sălbatică 3874
jder 3909
jefuiesc 5203
jеле 3951
jelenie 3952
jelesc 3953, 5225
jeluiesc 3954
jghiab 4027
jidov 4031
jidovesc, -ească 4032, 4033
jidovește 4034
jidovie 4035
jir 4055
jireadă 4062
jirebie 4063
jitar 4069
jitărie 4070
jitniță 4029
jold 4259
joltar 4260

-I vezi iacătă~, ite~
la vezi de ~, pre ~ noi
labă 2249
lac 2258
lacrimă 2260
lacșă 2259
ladă 2252
ladiță 2253
lai, -c 2255, 2556
lamură 2261
lance 2263
lanț 2262
lapăd 2265
lapte 2264
laptele vezi ~ cânielui
laptele cânielui 2266
lard *s. n.* 2267
larg, -ă 2268, 2269
las 2270
lat, -ă 2272, 2273
latul *s. n.* 2274
lature 2275
laturi vezi în ~
laț 2250
lațur<i> 2280
lau 2276
laud 2277
laudă 2278
laut *vb.* 2279
laută 2281
lăcrămedz 2283
lăcrămioară 2284
lăcșag 2296
lăcuiesc 2294
lăcuitură 2295
lăcurici 2298
lăcustă 2299
lădicioară 2285
lămpaș 2304
lămpășel 2305
lăpădat *adj.* 2314
lăpădătură 2315
lăptos 2316
lăptucă 2317
lăpuc 2318
lărdos 2319
lărgământ 2320
lărgesc 2321
lărgime 2322
lăsat 2323
lăsătură 2324
lăteni *s. m.* 2337
lăteniește 2338
lăternă 2339

lături 2340
lăturoți 2341
lățesc 2335
lățime 2336
lăudunos 2343
lăuruscă 2348
lână 2306
lângă 2313
lănos 2307
leac 2257
leafă 2254
leagăn *s. n.* 2352
leasă 2271
leat 2251
lebede 2282
lecuiesc 2297
lefegiu 2286
leg 2287
legat *adj.* 2290
legător 2289
legătură 2288
leghen *s. n.* 2291
legu-mă 2293
legume 2292
lele 2401
lemn 2300
lemnos 2301
lemnul vezi ~ cânielui, ~ Domnului
lemnul cânielui 2303
lemnul Domnului 2302
lenie 2308
leniescu-mă 2312
leniie 2309
lenios, -oasă 2310, 1211
lenie 5308
lesnesc 2334
lesni *adj.* 2333
lesni *adv.* 2333; vezi și a ~
lespede 2325
leș *s. m.* 2326
leș *s. n.* 2329
leșesc 2327
leșie 2330
leșin 2332
leșinat 2331
leșuiesc *vb.* 2328
leu 2345
leucă 2344
leurdă 2346
leurdîș 2347
leuștean 2349
levente 2342
liefa 2353
lifuresc 2350

lifuroni 2351
ligav *adj.* 2354
ligă 2355
lihă 2356
lihod *adj.* 2357
limba *vezi* ~ boului
limba boului 2359
limbă 2358
limbric 2362
limbut 2360
limbuțesc 2361
limpede *adj.* 2363
limpedzesc 2364
limpedzescu-mă 2365
lin *s. m.* 2367
lin, -ă 2366, 2369
lindine 2370
lindinos 2371
ling 2372
linguiescu-mă 2376
linguitor 2375
lingurar 2374
lingură 2373
liniște 2368
lins 2378
linte 2377
lipan *s. m.* 2387
lipesc 2380
lipescu-mă 2383
lipicioasă *vezi* cireașă ~, piersecă ~
lipini 2388
lipitoare 2385, 2386
lipitură 2384
lipsa 2382
lipsesc 2381
livadă 2379
loasă *s. f.* 2405
lobodă 2389; *vezi și* ~ sălbatecă
lobodă sălbatecă 2390
loc 2399
locesc *vb.* 2391
locșor 2400
loding *s. n.* 2392
logodesc 2394
logodescu-mă 2393
logodit 2395
logofăt 2397
logofeție 2398
Logoș 2396
lomuri 2402
lopată 2403
lopătea 2404
lospină 2406
lostoste 2407
lot 2408

lotrame 2414
lotresc *vb.* 2412
lotrescu-mă 2413
lotrie 2411
lotroni 2410
lotru 2409
lovesc 2415
loveț 2418
lovit *s. n.* 2416
lovitură 2417
lubeniță 2419
luce *s. f.* 2423
luceafăr 2421
lucesc 2420
lucime 2422
luciu, -ie 2424, 2425
lucrător 2431
lucru *s. n.* 2429; *vezi și* mare ~
lucru *vb.* 2430
lud *adj.* 2426
ludețe 2427
lugsău *s. n.* 2428
lumânare 2433
lume 2432
lumi<i> *vezi* întâmplarea ~
lumin 2436
lumină 2434
luminos 2435
lunatec 2438
lună 2437
luncă 2447
lunec 2439
lunecos, -oasă 2440, 2241
lung, -ă 2443
lungesc 2445
lungime 2444
lungoni *s. m.* 2446
luni *s. f.* 2442
luntrar 2450
luntre 2448
luntriță 2449
luntru 2451
lup 2452
lupiul *adv.* 2454
lupoanie 2453
lut 2455
lutos 2456

m *vezi* pare~, prierste-~, --uit
m-uit 2733
mac 2466, 5305
macar 2467; *vezi și* ~ de unde
macar de unde 2471
macarcare 2468
macarcine 2469

macarîncătro 2472
 macarunde 2470
 macin 2458
 Maciovă 2459
 madzere 2461
 mai *adv.* *vezi* ~ bine, ~ ușor
 mai *s. m.* 2463
 mai *s. n.* 2462
 mai bine 1264
 mai ușor 2464
 maică 2465
 majă 2492
 mal 2473
 malai 5303
 mamă 2474
 mană 2475
 mară *s. f.* 2478
 mare *adj.* 2477; *vezi și* ~ lucru
 mare *s. f.* 2476
 mare lucru 2479
 Marga 2482
 margine 2486
 Marie *vezi* pară de Svântă ~
 marmure 2484
 Marmure 2485
 martur 2487
 marturie 2488
 marva rușă 2483
 marț *s. f.* 2480
 marțolia 2481
 mas *s. n.* 2489
 masă 2490
 mascure 2491
 maș 2460
 mazăruică 5312
 mazuri 5309
 mă *vezi* ~ precep
 -mă *vezi* căiescu~, căsătorescu~, chinuiescu~,
 chitescu~, ciudescu~, criștinescu~,
 cruțu~, cucuiedzu~, culcu~,
 curtulisescu~, desorescu~, dezmâniiu~,
 dezmierdu~, dezmiru~, dezvățu~,
 doare~, domnescu~, dosădescu~,
 dospescu~, frențușescu~, gingășescu~,
 gonescu~, grozăvescu~, gubăvescu~,
 hrăborescu~, îmbătu~, îmbunedzu~,
 împacu~, încăldzescu~, încărescu~,
 închidu~, închinu~, încredu~,
 înculțu~, îndoiescu~, înduluiescu~,
 înduru~, înecu~, înfinu~, îngrăședzu~,
 îngrășu~, însănătoședzu~, înșoru~,
 întornu~, întrupredzu~, învățu~,
 legu~, leniescu~, limpedzescu~,
 linguiescu~, lipescu~, logodescu~,

lotrescu~, mânâncu~, măritu~,
 măroșescu~, mârșăvescu~, micicu~,
 milcuiescu~, milostivescu~, miru~,
 muncescu~, nărăvescu~, năvălescu~,
 negrescu~, nemeșescu~, nevoiescu~,
 numescu~, odihnescu~, ogoiescu~,
 omenescu~, osândescu~, ostoiescu~,
 oteșescu~, oțetescu~, păcătuiescu~,
 păgânescu~, păgubescu~, părcăiescu~,
 păzescu~, pedestrescu~, pișu~,
 pitescu~, plecu~, polecrescu~,
 pomenescu~, popescu~, poticnescu~,
 prăbușescu~, preumblu~, prigonescu~,
 prigorescu~, prilejescu~, prindu~,
 purecu~, răcorescu~, răiescu~,
 rămășescu~, rătescu~, răzmirițescu~,
 repedzescu~, satoru~, sălbătecescu~,
 sănătoședzu~, sârbedzescu~, scaldu~,
 scârbeluiescu~, scârbescu~,
 scâmăvescu~, schilescu~,
 schimosescu~, scolu~, scremu~,
 scrivescu~, scumpescu~, sfădescu~,
 sfârșescu~, sfiescu~, smincescu~,
 soțescu~, spălu~, spământu~,
 spetescu~, spovedescu~, spurcu~,
 stârpescu~, strâmbu~, svădescu~,
 svințescu~, tâlnescu~, târgolescu~,
 temu~, tîndu~, tocmescu~, topescu~,
 tornu~, trândescu~, trezvescu~,
 tristedzu~, trudescu~, trufăședzu~,
 turcescu~, udu~, unescu~, urăscu~,
 uricescu~, uscu~, uspătedzu~,
 usturu~, uzbăiescu~, vaitu~, văitu~,
 vărăscu~, vechescu~, veselescu~,
 veștedzescu~, vrăjbescu~, zăbăvescu~,
 zăprescu~, zăpușescu~, zmintescu~

mă precep 3505
 măcinătură 2493
 măciniș 2494
 măcriș 2514
 mădzăriică 2500
 măgar 2502
 măgăreț 2503
 măgesc *vb.* 2495
 măgitură 2496
 măgură 2504
 măi 2509
 măieran 2510
 măimucă 2513
 măiugel 2511
 mălai 2515
 mămucă 2520
 mănânc 2535

mănâncu-mă 2536
 mănos 2525
 mănunt *adj.* 2537, 2580
 mănunțedz 2539
 mănunțel 2538
 mănușă 2540
 măr *s. m.* 2542
 măr *s. n.* 2542; *vezi și* ~ bunăbrut, ~ coadeș,
 ~ cucurbetariț, ~ câniesc, ~ de Svânt
 Pietru, ~ dulce, ~ flocos, ~ gușat,
 ~ iernatec, ~ mușcătariț, ~ nevestesc,
 ~ oardzăn, ~ pestriț, ~ rutilat, ~ sălcin,
 ~ vărâtec, ~ vărgat
 măr bunăbrut 2545
 măr câniesc 2548
 măr coadeș 2549
 măr cucurbetariț 2550
 măr de Svânt Pietru 2551
 măr dulce 2546
 măr flocos 2553
 măr gușat 2547
 măr iernatec 2544
 măr mușcătariț 2552
 măr nevestesc 2554
 măr oardzăn 2555
 măr pestriț 2556
 măr rutilat 2557
 măr sălcin 2558
 măr vărâtec 2543
 măr vărgat 2559
 mărariu 2560
 mărăcin 2567
 mărăgăritar 2568
 mărăgenareț *s. m.* 2569
 mărie 2575
 Măriei *vezi iarba Sventei* ~
 mărit *vb.* 2571
 măritată 2573
 măritu-mă 2572
 măros *adj.* 2577
 măroșescu-mă 2579
 măroșie 2578
 mărturie 2586
 mărturisesc 2587
 mărtână 2589
 mărtănos 2590
 mărtișor *s. m.* 2588
 mărun 2713
 mărunț 2580
 mășai *s. n.* 2591
 mășea 2592
 mășor 2603
 măsură 2602
 mătanie 2608
 mătarângă 2609
 mătilică 2610
 mător *vb.* 2611
 mătrac 2615
 mătrăgună 2501
 mătricie 2616
 mătur 2612
 măturat *adj.* 2614
 mătură 2613
 mățișor 2499
 măhnesc 2506
 mălcom *interj.* 2516
 mălcomiș 2517
 mân¹ *vb.* „rămân” 2522
 mân² *vb.* „trimiț” 2523
 mână 2521
 mânăștergură 2526
 mânăcătura 2533, 2534
 mândria 2524
 mânia 2527, 2531
 mâniaec *vb.* 2529
 mâniaecă 2530
 mănios 2532
 mănjesec 2528
 mânăzală 2541
 mărăiesc 2570
 mărășav, -ă 2583, 2584
 mărășăvescu-mă 2585
 mășcă 2599
 măță 2497
 măției *vezi iarba* ~
 mățișoară 2498
 mazăgai *vb.* 2621
 mazăguș 2622
 mea 2617
 megheleu 2505
 mei *s. m.* 2507, 5301
 meidan 2512
 meiște 2508
 melci 2518
 melmesie 2519
 mereu, -ie 2561, 2562
 merg 2563; *vezi și* ~ îndărăt, ~ nainte, ~ napoi
 merg îndărăt 2566
 merg nainte 2564
 merg napoi 2565
 merinde 2574
 merniță 2576
 mersură 2581; *vezi și* ~ nainte
 mersură nainte 2582
 meserciu 2598
 meserere 2595
 meserernic 2596
 meserniță 2597

mestec *vb.* 2600
 mestecătură 2601
 meș *s. m.* 2593
 meșină 2594
 meșter 2604; *vezi și* ~-grindă
 meșter-grindă 2605
 meșteresc *vb.* 2606
 meșterșig 2607
 meure 2618
 mezdreală 2619
 mezdresc 2620
 m(i) *pron. vezi și* a minte~ vine, caldu~,
 dragu ~-e, foame ~-e, frigu ~-e, milă ~-
 <i>, scură~, sete ~-<i>, supără~-se,
 trebuiește~, voia ~-<i>
 miaon 2629
 mic, -ă 2641, 2643
 micic 2625
 micicătură 2627
 miciconi 2628
 micicu-mă 2626
 micșor 2644
 micutel 2642
 mie *num.* 2640
 mied 2630
 miedar 2631
 miedz 2632
 miel 2633
 mielușel 2634
 miercuri 2638
 miere 2635
 mieriu, -ie 2636, 2637
 mieu 2639
 mijesc 2677
 mil *s. n.* 2645
 milă 2646; *vezi și* ~ mi-<i>
 milă mi-<i> 2647
 milcuială 2656
 milcuiescu-mă 2653
 milcuit *s. n.* 2654
 milcuitar 2655
 milos 2648
 miloste 2652
 milostiv 2649
 milostivescu-mă 2650
 milostivnic 2651
 miluiesc 2657
 miluitar 2658
 mince *s. f.* 2659
 mincinos 2662
 minciună 2663
 mint 2660
 minte 2661; *vezi și* a ~-m vine
 mirac 2667
 miraz 2668
 mireasa 2672
 mirele 2671
 mirh 2669
 mirhuesc 2673
 miros *s. n.* 2670
 miru *vezi* ~-mă
 miru-mă 2674
 mischie 2680
 Misir 2679
 mistuiesc 2675
 mișă 2676
 mișină 2678
 mitutea 2665
 mitutel 2664
 mituteledz 2666
 miț 2623
 mițar 2624
 moale 2694
 moară 2704
 moare *s. f.* 2705
 moartă 2709; *vezi și* urdзіcă ~
 moarte 2710
 moașă 2717
 moaștele 2720
 mocan *adj.* 2692
 mocerlă 2681
 mod 2683
 moduș 2684
 mod<o>șă 2685
 modună 2687
 mogândeață 2693
 mohor 2690
 mohorit 2691, 5326
 moi *s. n. vezi* a ~ pun
 moi *vb.* 2689
 moilă 2686
 moiță 2688
 Moldova 2697
 moldovean 2698
 moldovenesc 2699
 molie 2695
 molitvă 2696
 momeală 2700
 momesc 2701
 momitor 2702
 mor 2703
 mormăiesc 2707
 mormânt 2706
 mort *adj.* 2708
 mortăciune 2711
 morticios 2712
 moscovitean 2719
 Moscul 2718

mosor 2721
moș 2714
moșie 2715
moșneag 2716
motă 2722
motcă 2723
motroc *adj.* 2724
moț 2682
mozgoșesc 2726
mozomaină 2725
muc 2734
mucar 2740
mucic 2736
mucicat *s. n.* 2738
mucicator 2739
mucicătură 2737
mucos 2735
muiat 2728
muidz 2727
muier 2729
muieresc 2730
muierotcă 2731
muierușcă 2732
mulg 2741
mult, -ă 2742
multe *vezi de ~ ori*
mulțani 2743
mulțănesc *vb.* 2747
mulțâni 2744
mulție 2745
mulțime 2746
muncă 2749
muncesc 2748
muncescu-mă 2751
muncitor *s. m.* 2750
mundz 2752
munte 1999, 2753
mur *s. m.* 2754
murar 2757
murat 2764
mură¹ *s. f.* „*fruct*” 2755
mură² *s. f.* „*intestin*” 2756
murăriță 2758
muredz 2763
murg *s. n.* 2760
murgește *vb.* 2761
muritor, -e 2762
muron *s. m.* 2759
mursă 2765
muscă 2766
musculiță 2768
must 2773
mustață 2771
mustăcios 2772

mustăreacă 2774
mușcătariț, -ă *vezi măr ~, pară ~*
mușchiu¹ *s. m.* „*lichen*” 2769
mușchiu² *s. m.* „*țesut fibros*” 2770
mut *adj.* 2775
mut *vb.* 2776
mutat *adj.* 2777
mutat *s. n.* 2777

na 2779
na-ț *interj.* 2780
nafură 2781
nainte *vezi de-acmu ~; merg ~, măsură ~*
nalbă 2783
namiestnic 2785
nap 2786
napoi *vezi merg ~*
nari 2787
nas 2788
nasc 2789
nasture 2791
naștere 2790
năcovelniță 2824
nădăjduiesc 2799
nădeală 2801
nădejde 2798
nădesc 2800
nădragi 2802
nădrăgei 2803
nălucă 2828
nălucește-se 2830
nălucire 2829
nămai *s. m.* 2833
nămară *s. f.* 2831
nămesc *vb.* 2844
nămestesc 2845
nămestitură 2846
nămit 2849
nănaș 2850
nănășie 2851
năpaste 2852
năpăstuiesc 2853
năramce 2859
nărav 2858
nărăvesc 2860
nărăvescu-mă 2861
năroc 2867
nărocel 2870
nărocesc 2869
nărocit 2868
nărod *adj.* 2863
nărod *s. n.* 2862
nărodzesc 2865
nărodzește *adv.* 2866

nărodzie 2864
năroi 2871
năroiesc 2872
năroiește 2873
născutului *vezi* păcatul ~
năselia 2881
năsip 2874
năsprește *vb.* 2876
năstrapă 2884
năsturel 2886
năvală 2887
năvădesc *vb.* 2891
năvălesc 2892
năvălesc-mă 2893
nea 2792
neagră 2782; *vezi și* cireasă ~
neamț 2784
nebun 2793
nebunesc *vb.* 2794
nebunește *adv.* 2796
nebuie 2795
necăiuri 2821
necât, -ă 2822, 2823
neci 2797
necurat 2825
necurăciune 2826
negei 2815
neghină 2804, 5306
neghinos 2805
negoț 2806
negreală 2807
negreață 2808
negresc *vb.* 2809
negrescu-mă 2813
negrilă 2811
negrișor 2812
negritor, -e *adj.* 2810
negritor, -e *s. m și f.* 2810
negru 2814; *vezi și* frăgar ~, pelin ~
negură 2818
neguț *vb.* 2816
neguțător 2817
neharnic 2819
nehărnicie 2820
nelăut 2827
neman *s. m.* 2832
nemeresc 2837
nemernic *s. m.* 2838
nemeș 2839
nemeșesc *vb.* 2840
nemeșesc, -ă 2842
nemeșescu-mă 2841
nemeșie 2843
nemic, -a 2847, 2848

nemțească *vezi* ~ Țară
Nemțească Țară 2836
nemțesc 2834
nemțește 2835
nepoată 2855
nepot 2854
nepoție 2856
neputernic 2857
nescar<i> 2877
nesosință 2875
nestins 2883
nește 2878
neștinție 2880
neștiut 2879
neștiutură 2882
nevedenie 2889
nevedernic 2890
nevedesc *vb.* 2888
nevestesc *vezi* măr ~
nevinovat 2894
nevinovăție 2895
nevoie 2896
nevoiescu-mă 2899
nevoieș 2897
nevolnic 2898
nezdravăn 2885
ni 2900
nici 2901
nicicând 2902
niegru *adj.* 5321
nime 2903
nimine 2904
ninge 2905
nișchit 2906
nișchițel 2907
noapte 2912
noastră 2916
noauăle *vezi* al ~
nod 2908
nodos 2909
noi *pron.* 2910; *vezi și* pre la ~
noiesc *vb.* 2911
nor *s. f.* 2913
nosa *interj.* 2914
nostru 2915
nov, -ă 2917, 2918
nu 2919; *vezi și* ~ știu
nu știu 2936
nuc 2920
nucă 2921
nucșoară 2922
nucșor 2922
numai 2927; *vezi și* ~ cât
numai cât 2928

număr *s. n.* 2930
număr¹ *vb.* „*citesc*” 2929
număr² *vb.* „*socotesc*” 2929
numărătoare *s. f.* 2932
numărător¹ „*cititor*” 2933
numărător² „*socotitor*” 2933
numărătură¹ „*citire*” 2931
numărătură² „*numărare*” 2931
nume 2923
numesc 2924
numescu-mă 2926
numit *adj.* 2925
nuntă 2934
nust *s. m.* 2935

o *interj.* 2938
o sută 3061
oa *interj.* 2939
oai 2974
oală 2997
oară *vezi* a doaua ~ , a treia ~ , de-altă ~
oardzăn *vezi* măr ~
oare 3040
oarece 640
oaste 3054
obicneală 2941
obicnesc *vb.* 2940
obiduiesc *vb.* 2942
obiede 2943
obor *s. n.* 2944
obor *vb.* 2945
oborit 2946
obosesc 2947
obosit 2948
oca 2979
ocară 2981
ocă *s. f.* 2978
ocăresc 2980
oceania 2949
ochiedz 2984
ochiu 2982
ochiul *vezi* ~ boului
ochiul boului 2983
ocie 2950
ocină 2957
ocioci 2958
ocnar 2992
ocnă 2991
ocol 2985, 2986
ocolesc 2987
ocolitură 2989
ocoliș 2988
ocoș 2990
ocroteală 2994

ocrotesc 2993
odată 2960
odbesc *vb.* 2959
odihă 2962
odihneală 2965
odihnesc 2963
odihnescu-mă 2964
odinioară 2961
odraslă 2966
ogar 2967
ogărel 2968
ogoială 2970
ogoiescu-mă 2969
ogoitură 2971
ogradă 2972
oh *interj.* 2973
oi *interj.* 2976
oit *interj.* 2977
oiță 2975
olac 2995
olar 2996
olăcar 2998
olăcăresc *vb.* 2999
olei 3000
oleinic *s. n.* 3001
olofir 3006
olog *adj.* 3005
ologi *adj.* 3005
oloi 3002
oloiină 3004
oloni 3003
olos *s. m.* 3007
olosesc *adj.* 3008
Olt 3009
oltar 3012
oltean 3010
oltenesc 3011
oltonă *vezi* cireașă ~
om 3013; *vezi și* ~ de omenie
om de omenie 3018
omăt 3021
omătul 3022
omenesc, -ească 3015, 3016
omenescu-mă 3017
omenie 3014; *vezi și* om de ~
omestesc *vb.* 3023
omestitură 3024
omet 3020
omidă 3025
omor *s. n.* 3028
omor *vb.* 3026
omoritură 3027
omșor 3019
opai 3029

opaiță 3030
opălesc 3031
opincar 3033
opincă 3032
opintesc 3034
opreg *s. n.* 3035
opresc 3036
opritură 3037
opt 3038
optdzeci 3039
optul *vezi* al ~
orb 3042
orbanț 3045
orbesc *vb.* 3043
orbic 3044
orez 3041
ori *vezi* de multe ~
ort 3046
orz 5297
os 3047
osândă 3050
osândescu-mă 3051
osârdie 3049
osie 3052
ostie 3057
ostoiescu-mă 3058
ostoit *s. n.* 3059
ostrov 3072
osundă 3060
oșcior 3048
oșcoală 3053
oștesc *vb.* 3055
oștitor 3056
otalm *s. n.* 3062
otălmăzuiesc 3063
oteșescu-mă 3067
otravă 3064
otrăvesc 3065
otrinde 3066
oțel 2951
oțelos 2952
oțet 2953
oțefesc *vb.* 2954
oțefescu-mă 2956
oțefiț 2955
ou 3068
oută 3071
outoare 3070
ovăz 5299
ovedz *vb.* 3069
ovului *vezi* gălbenușul ~

pace 3074
pagubă 3075

pai 3076
pajiște 3110
paliță 3079
palmă 3078
paloș 3077
pamet 3080
pană 3081
pantă 3082
panțir 3083
papă *s. f.* 3084
par 3085
pară 3087; *vezi și* ~ cânească, ~ coadeșă, ~
corună, ~ crăiască, ~ de Svântă Marie,
~ foiască, ~ gușată, ~ iernatecă, ~
mușcătariță, ~ pădureață, ~ popească, ~
știră, ~ ursească
pară cânească 3090
pară coadeșă 3094
pară coronă 3092
pară crăiască 3091
pară de Svântă Marie 3099
pară foiască 3088
pară gușată 3096
pară iernatecă 3093
pară mușcătariță 3089
pară pădureață 3100
pară popească 3097
pară știră 3098
pară ursească 3095
parânc 5301
pardos 3104
pare-m 3086
pare-ț că 3105
partă 3102
parte 3101
partnic 3103
pasat *s. n.* 5302
pasă *vb.* 3108
pasc 3109
pasere 3107
paș *s. m.* 3106
paști 3111
pat *s. n.* 3113
pat *vb.* 3112
pată 3114
patra 3116
patru 3115
patru<l> *vezi* al ~
pază 3117
păcat 3151
păcatul *vezi* ~ născutului
păcatul născutului 3155
păcătos, -oasă 3152, 3153
păcătuială 3156
păcătuiescu-mă 3154

păcătuitură 3157
păcicăiesc 3124
păcurar 3159
păcură 3158
păcurăresc *adj.* 3160
păduche 3131
păduchedz 3133
păduchios 3132
pădure 1999, 3134
pădureață *vezi* pară ~
pădureț, -eață 3135, 3136
păgân 3137
păgânătate 3138
păgânescu-mă 3139
păgubesc 3140
păgubescu-mă 3141
păgubie 3144
păgubitor, -e 3143
păgubitură 3142
păhar 3147
păharsec 3145
păhărel 3146
păhneală 3150
păhnesc *vb.* 3148
păhnit *s. m.* 3149
pălesc 3162
pălitură 3163
pământ 3166
pământesc 3167
pâninc 3176, 5300
pănuș 3182
păpară 3184
păpiroș 3186
păpuc 3188
păpușă 3187
păr¹ *s. m.* „fir de origine epidermică” 3189
păr² *s. m.* „pom fructifer” 3190
păraț 3191
părăsesc 3195
părăsitor *s. m.* 3196
părăsitură 3197
părcan 3212
părcăiescu-mă 3214
păreche 3200
părere 3202; *vezi și* ~ re
părere re 3203
păresim<i> 3198
părete 3199
părinte 3210
părințesc, -ă 3211
părip 3213
părtaș 3219
părtăluiesc 3220
părtăluitor 3221

părticea 3222
părțiță 3223
păs *vb.* 3224
păsat *s. n.* 3225
păscar 3230
păscăresc, -ească 3231, 3232
păscuiesc *vb.* 3234
păscuț 3233
păserea 3226
păseruică 3227
păstor 3243
păstorel 3244
păstrav 3240
păstraviță 3241
păsuiesc 3242
păsulă 3246
pășesc 3228
pășitură 3229
pășune 3245
pătedz 3247
pățimesc 3251
pățisor 3248
pățrar 3256
pățrund 3257
pățrunjei 3259
pățrunsătură 3258
pățul 3260
pățit *adj.* 3118
pățitură 3119
pățesc 3261, 3262
pățescu-mă 3266
pățitor *s. m.* 3263, 3264
pățitură 3265
până *prep.* 3168; *vezi și* ~ acmu, ~ aici, ~ apoi,
~ atunci, ~ când
până *conj.* 3168
până acmu 3169
până aici 3173
până apoi 3172
până atunci 3170
până când 3171
păncătuiesc 3174
pândar 3177
pândăiesc 3179
pândesc 3178
pândur 3180
pândză 3181
pânie 3175
pără 3192
părăsc 3194
părău 3201
părăș 3193
părgaviță *vezi* cireașă ~
părjesc 3216

pârjol 3217
pârjolesc 3218
pârlesc 3215
pecete 3120
pecetluiesc 3121
pecia (!) 4989
pecine *s. f.* 3122
pecingine 3123
pedeapsă 3125
pedepsesc 3126
pedepsitură 3127
pedestrame 3130
pedestrescu-mă 3129
pedestru 3128
pejmă 3235
pelin 3161; *vezi și* ~ negru
pelin negru 3164
peliță 3165
pepene 3183
peperig 3185
periat 3206
perie 3204
perină 3207
perire 3208
perit *adj.* 3209
periu 3205
pestriț, -ă 3239; *vezi și* măr ~
pește 3236
peșteră 3238
peștișor 3237
petrec 3252, 3253
petrecător 3254
petrecătură 3255
pețesc 3249
pețitor 3250
piaptân *vb.* 3284
piatră 3267; *vezi și* ~ acră, ~ pucioasă, ~ scumpă
piatră acră 3268
piatră pucioasă 3269
piatră scumpă 3270
piaț 3271
pic 3298, 3299, 3301
pica *s. f.* „picătură” 1925
pică *s. f.* „chică” 1924
picătură 3300
picic 3272
picior 3274
picioruș 3275
picur *vb.* 3302
picurat *s. n.* 3303
picurătură 3304
pedecă 3276
pielcuță 3278
piele 3277

pielușină 3279
piept 3280
piepten *s. n.* 3283
pieptos 3282
pieptuț 3281
pier 3288
pierd 3285
pierdere 3286
pierdut *adj.* 3287
piersec 3289
piersecă 3290; *vezi și* ~ lipicioasă
piersecă lipicioasă 3291
pietroni 3292
Pietru *vezi* măr de Svânt ~
piftui 3293
piftuiesc 3294
pigulesc 3295
pigulitor 3297
pigulitură 3296
pil *s. m.* 3305
pilă 3306
pildă 3308
pilduiesc 3309
pilesc 3307
pimniță 3310
pinc *s. m.* 3311
pinoș *s. n.* 3312
pint 3313
pintene 3314
pipar *s. m.* 3320
piparcă 3315
piper 3316
piperat 3317
piperedz 3318
piperniță 3319
pirone 3321
pisat *adj.* 3327
pisat *s. n.* 3326
pisc *s. n.* „plisc” 5315
pisedz 3325
pișat 3322
pișotcă 3324
pișu-mă 3323
pitană 3333
pitar 3329
pită 3328
pităriță 3330
pitesc 3332
pitescu-mă 3331
pitul 3334
pitulat *adj.* 3335
pițiganie 3273
pivă 3338
pivnicer 3337

pivniță 3336
plac *vb.* 3341
plăce *s. n.* 3339
plai 3340
plapan 3344
plasă 3343
plașcă 3342
plată 3345
plavoș, -ă 3346, 3347
plăcintă 3349
plăcut *adj.* 3356
plăntăluiesc 3361
plătesc 3370
plătiță 3371
plâng 3357
plângător, -e 3358
plâns *s. n.* 3359
plânsură 3360
pleașă 3362
pleavă 3348
plec *vb.* 3352, 3355
plecat *adj.* 3354
plecu-mă 3353
pleh 3350
plehșor 3351
plesne 3364
plesnesc 3367
plesnevesc 3365
plesnevit 3366
pleșiu 3363
pleștescu-mă 3368
pleștit 3369
plevesc 3372
plevitor *s. m.* 3374
plevitură 3373
pleviță 3375
plin, -ă 3376
plinăciune 3377
plit *s. n.* „rât” 5318
ploaie 3379
ploaună 3378
ploios, -ă 3380
plop 3381
ploc *s. n.* 3382
ploscuț 3383
plug 3384
plugar 3385
plugăresc *adj.* 3386
plumb 3387
poala 3413
poală 3413
poartă 3458
pocesc *vb.* 3389
poci *s. m.* 3388

poci *vb.* 3391
pocitor, -e 3390
pociumb 3392
pocnesc 3410
pocnitor *adj.* 3412
pocnitură 3411
pod 3393
podesc 3394
podină 3397
poditură 3395
podniță 3396
poftarnic, -ă 3401
poftă 3398
poftesc 3399
poftitor, -e 3400
poftoresc 3402
pogace 3403
pogăcesc *vb.* 3404
pogor 3405
pogoritul 3406
pohă 3407
poiată 3408
poimânie 3409
pojar 3461
pojeresc *vb.* 3462
poiată 3416
polecră 3417
polecrescu-mă 3418
poleiesc 3414
poleit *adj.* 3415
poliță 3419
polovnic *s. n.* 3420
pom 3421
pomană 3423
pomelnic 3428
pomenesc 3424
pomenescu-mă 3425
pomenitoare *s. f.* 3427
pomenitură 3426
pomet 3422
pomost 3430
pomșor 3429
poni *s. n.* 3431
poniav *adj.* 3432
popă 3433
popândesc *vb.* 3437
popescă *vezi* pară ~
popesc *adj.* 3434
popesc *vb.* 3436
popescu-mă 3435
popitnic *s. m.* 3438
popor 3439
por *adj.* 3440
porav 3441

porâncă 3446
porâncesc 3447
porâncitor *s. m.* 3449
pore 3450
porcesc, -ească 3442, 3443
porcește 3445
porcie 3444
porconi 3451
porecla 3448
pornesc 3452
pornitor *adj.* 3454
pornitor *s. m.* 3454
pornitură 3453
porobaca 3455
porrou, -ie 3477
porșor 3460
port *s. n.* 3457
port *vb.* 3456
portar 3459
posderie 3463
posomor *adj.* 3464
post 3465
postaică 3467
postav 3468
postesc *vb.* 3466
poștă 3469
pot *vb.* 3470
potâncă 3471
potârcă 3472
potcă 3481
poticnă 3473
poticneală 3475
poticnesc 3474
poticnescu-mă 3476
potoc 3477
potolesc 3478
potolit 3479
potolitură 3480
potroinic 3482
povârnesc 3486
povestar 3484
povestie 3483
povodnic 3487
povor 3485
pozderie 3488
pradă 3489
prag 3491
Praga 3492
prah 3490
prapure 3495
praș *s. m.* 3493
praștie 3494
prav 3496; *vezi și* ~ de pușcă
prav de pușcă 3497

praznic 3498
prăbușeală 3500
prăbușescu-mă 3499
prăd 3503
prădat 3504
prădător 3502
prăhuiesc 3514
prăsesc 3531
prăsit *adj.* 3532
prăvălesc 3591
prăvălitor 3592
prând *vb.* 3519
prândz *s. n.* 3520
prândzesc 3521
prăscaviță 3538
pre *adv.* 3501
pre *prep.* 3508; *vezi și* ~ acmu, ~ apoi, ~ atunce,
~ când, ~ colo, de ~, ~ ici, ~ la noi,
~ sine, ~ sus
pre acmu 3509
pre apoi 3510
pre atunce 3511
pre când 3516
pre colo 3513
pre ici 3512
pre la noi 3517
pre sine 3536
pre sus 3537
preacurat, -ă 3515
preacuvios 3518
precep *vezi* mă ~
precepător *adj.* 3506
precepătură 3507
prembătură 3526
prembu-mă 3525
pren 3522
prentorn 3527
prentre 3524
prentu 3523
prenturnat 3528
presar 3539
prescură 3529
presină 3535
preste 3530
prestură 3534
presură 3533
preut 3540
preuteasă 3542
preuție 3541
prevede-se 3590
prevesc 3586
previesc 3587
previre 3588
previtură 3589

pribeag 3543
pribegesc *vb.* 3544
pribegie 3545
priboi 3546
prididesc 3547
prier 3559
priește-m 3548
prieten 3550
priețeșug 3558
prietnic 3549
prietnicie 3557
prigoadă 3554
prigoană 3552
prigonescu-mă 3553
prigorescu-mă 3555
prigorit *adj.* 3556
prilaz 3560
prilej 3561
prilejescu-mă 3563
prileșteț *s. m.* 3564
prilestie 3565
prilestiesc 3562
primăvară 3571
primejdea 3567
primesc 3566
primit *adj.* 3568
primitură 3569
primură 3570
prind 3572
prindu-mă 3575
prinos 3576
prins *adj.* 3573
prins *s. m.* 3573
prinsură 3574
pripăș *s. m.* 3579
pripă 3577
pripesc 3578
pripon 3580
priponesc 3581
pristănesc 3583
pristlân *s. m.* 3582
pritce 3551
priteală 3584
priteșc *vb.* 3585
probă 3593
probăluiesc 3594
procator 3597
procatorie 3598
proidit *s. m.* 3596
proptă 3599
proptesc 3600
prost 3601
prostame 3602
prostesc, -ească 3603, 3604

prostie 3605
proștișor 3606
proșap 3595
pruglă 3607
prun 3608
prună 3610
prund 3609
pucioasă *vezi* piatră ~
pucios, -ă 3612
puhav, -ă 3616
pui 3617
puică 3621
puichiță 3622
puiedz 3619
puișor 3618
puiuț 3620
pulpă 3623
pum *s. m.* 3624
pun 3625; *vezi și* a moi ~
pungă 3626
punghiță 3627
pungoni 3628
punte 3629
purcar 3635
purcăreață 3636
purece 3632
purecos 3634
purecu-mă 3633
purhan 3630
puroni 3631
purtătură 3637
pus *adj.* 3638
pus *s. n.* 3638
pusătură 3639
pustini, -e 3642
pustinesc *vb.* 3644
pustinietate 3643
pustinietor *adj.* 3645
pușcă 3640; *vezi și* prau de ~
pușculiță 3641
put 3646
putere 3647; *vezi și* asupra de ~
puternic 3648
putină 3652
putoare 3649
putred, -ă 3653
putredzesc 3654
putredzitor, -e 3655
puturos 3656
puț 3650; *vezi și* puț-căcaț
puț-căcaț 3651
puță 3611
puțin 3613
puținel 3614

puțineluș 3615

rabd 3658
rac 3662
raclă 3663
rad 3660
rai 3661
ramă 3664
ramur<i> 3665
rană 3666
rapiță 3667
rapure 3668
rar *adv.* 3671
rar, -ă 3669, 3670
rariță 3672
ras, -ă 3673
rasă *s. f.* 3674
ratot *s. n.* 3675
rață 3659
răbd 3677
răbdare 3678
răbdător *adj.* 3679
răbduriu 3680
răchită 3697
răchitiș 3698
răcorescu-mă 3703
rădic 3686
rădicător *s. n.* 3688
rădicătură 3687
rădiche 3689
răgaz 3691
răgoresc 3692
răgorit *adj.* 3693
răgoritură 3694
răgușesc 3695
răhnesc 3696
răiescu-mă 3701
răietate 3702
rămas *s. n.* 3704
rămășescu-mă 3707
rămășitură 3706
rămân 3705
rămurat, -ă 3708
rănesc 3709
rănit *adj.* 3710
rănitură 3711
rănunchiu 3716
răpaus *vb.* 3717
răpausat *s. n.* 3718
răpun 3725
răpurat *adj.* 3724
răpuredz 3723
răpus, -ă 3726
răresc 3727

răsad 3730
răsar 3728
răsărit *adj.* 3729
răsărit *s. n.* 3729
răsipă 3732
răsipesc 3739
răsipilă 3735
răsipitor *s. m.* 3734
răsipitură 3733
răspândă 3736
răspund 3737
răspuns *s. n.* 3738
răstesc 3742
răstescu-mă 3741
răstignesc 3743
răstignitor *s. m.* 3745
răstignitură 3744
răstorn 3746
răstunchiat 3749
răsturnat *adj.* 3747
răsturnat *s. n.* 3747
răsturnătură 3748
răsură 3750
rășină 3731
rătăcesc 3755
rătăcitură 3756
rătedz *s. n.* 3751
rătedz *vb.* 3752
rătedzat *adj.* 3753
rătedzătură 3754
rătund, -ă 3757
rățe *s. f.* 3685
rățoni 3684
rău *vezi* voitor ~
răzbec 3762
răzbitură 3763
război 3764
războială 3765
războiesc *vb.* 3766
răzbună *vb.* 3767
răzmiriță 3768
răzmirițescu-mă 3769
răd 3770
rădzător *adj.* 3771
răgăiesc 3772
răgăitură 3773
Râm 3774
rămă 3775
rămător *s. m.* 3776
rămuiesc *vb.* 3778
rămuitor *s. m.* 3777
rânie 3712
râniedz 3713
rânios, -ă 3714

rânsă 3715
râpă 3779
râpesc *vb.* 3780
râpit, -ă 3781
râpitor 3782
râs¹ *s. m.* 3784
râs² *s. n.* 3783
rât 3785
râu 3786
râușor 3787
râză *s. f.* 3788
râzos *adj.* 3789
re *vezi* părere ~
rea 3700
reavăn, -ă 3676
rece 3681
receală 3683
recesc *vb.* 3682
recnesc¹ *vb.* „urlu” 3699
recnesc² *vb.* „vomez” 3699
refrec *s. n.* 3690
repede *adj.* 3719
repede *adv.* 3722
repedzescu-mă 3720
repegiune 3721
resteu 3740
revârs 3759
revârsat *adj.* 3760
revârsătură 3761
reveneală 3758
revenială 5094
rit *s. n.* „plisc” 5315
roadă 3798
roată 3820
roauă 3804
rob 3790
robcă 3793
robesc *vb.* 3791
robie 3792
robitor *s. m.* 3795
robotar 3794
roc *s. n.* 3811
rochie 3812
rod *s. n.* 3797
rod *vb.* 3796
rodesc 3799, 3800
roditor *adj.* 3801
roditor *s. m.* 3802
rodzătură 3803
rog 3806
rogojină 3808
rogoz 3807
roi 3809
roiesc *vb.* 3810
roiub 3822

Roma 3813
romon 3814
romoniță 3815
ros, -ă 3816
rost *s. n.* „gură” 5314
roșesc *vb.* 3819
roșie *adj.* 3818; *vezi și* rujă ~, țecă ~
roșu, -ă *adj.* 3817, 5323
rotar 3821
rouăreadză *vb.* 3805
rovină 3823
ruăredz 3827
rudă¹ *s. f.* „oiște” 3824
rudă² *s. f.* „rudenie” 3825
rudesc *vb.* 3826
rufă 3828
rug 3829
rugă 3830
rugăciune 3831
rugător *s. m.* 3832; *vezi și* ~ de Dumnedzeu
rugător de Dumnedzeu 3833
rugesc *vb.* 3837
rugină 3834
ruginesc 3836
ruginos, -ă 3835
ruj *s. m.* 3853
rujă 3854; *vezi și* ~ albă, ~ galbenă, ~ roșie
rujă albă 3855
rujă galbenă 3857
rujă roșie 3856
rumân 3840
rumânesc 3841
rumânește 3843
rumânie 3842
rumeg 3838
rumegătură 3839
rumen 3844, 5323
rumeneală 3845
rumenesc 3846
rup 3847
rupt, -ă 3849
ruptură 3848
rus *adj.* 3850
rușă *vezi* marva ~
rușeață 3852
rușesc *vb.* 3851, 3861
rușine 3858
rușinedz 3860
rușinos 3859
rută 3862
rutilat *vezi* măr ~

-s *vb.* 1 *sg.* *vezi* căce--
săbie 3864
sac 3871

sad *s. n.* 3866
 sagnă 3868
 saică 3870
 salcă 3876
 salce 3875
 salt *vb.* 3877
 samă 3879; *vezi și bag în ~*
 samur 3882
 sanie 3883
 sap 3885
 sapa 3887
 sapă 3886
 sar¹ *vb.* „salt” 3891
 sar² *vb.* „sărez” 3890
 sarbăd, -ă 3895
 sarcină 3896
 sare 3893
 sarecă 3898
 sas 3899
 sască 3900
 sat 3903
 satur 3905
 satura-mă 3906
 sațiu 3865
 sau 3908
 Sava 3907
 să 3930, 3932
 săbăiesc, -iască 3911, 3912
 săbău 3913
 săbier 3910
 săcuiet 3941
 sădesc 3920
 sădiș 3922
 săditură 3921
 săidace 3933
 sălaș 3947
 sălată 3946
 sălășluiesc 3949, 3955
 sălbatec, -ă 3968; *vezi și lobodă ~*
 sălbatică *vezi jalie ~*
 sălbătecescu-mă 3969
 sălcet 3948
 sălcin *vezi măr ~*
 sălt *vb.* 3970
 săltător *s. m.* 3971
 sâm *vb. ind. pr. I sg.* 3963
 sămănător *s. m.* 3961
 sămănătură 3962
 sămânță 3956
 sănătate 3972
 sănătos 3973
 sănătoședzu-mă 3974
 săp 3981
 săpător 3982
 săpătură 3983
 săptămână 3987
 săpun 3984
 săpunesc 3985
 săpungiu 3986
 sâr *vb.* „sărez” 3988
 sârac, -ă 3995, 3996
 sârăcie 3997
 sârbătoare 3989
 sârbedz 3990
 sârbedzescu-mă 3994
 sârut *vb.* 3999
 sârutatul 4000
 săsesc 4001
 săsime 4002
 sătul, -ă 4007
 sățios 3919
 săva 4008
 sămbătă 3965
 sămbrăș 3958
 sămbră 3957
 sămbure 3959
 sămburel 3960
 sămcea 3966
 sămtdziene 3967
 sânge 3977
 sânger 3979
 sângereț 3980
 sângeros 3978
 sârb 3992
 sârbește 3993
 sârg *s. n. vezi de ~*
 scad 4072
 scadercă 4073
 scafă 4074
 scai 4075
 scald 4076
 scaldu-mă 4077
 scamă 4078
 scap 4079
 scapăr 4080
 scarmăn 4082
 scarpân *vb.* 4083
 scară 4081
 scaun 4084
 scădarcă 4086
 scădzătură 4085
 scăfiță 4087
 scăios, -ă 4089
 scăiuș 4088
 scăldare 4090
 scăldătoare 4091
 scălesc *vb.* 4093
 scălitură 4094
 scăp 4096

scăpătură 4097
scărmanat 4105
scălbă 4092
scânteie 4095
scârb *s. n.* 4098
scârbă 4099
scârbelnic, -ă 4104
scârbeluiescu-mă 4103
scârbescu-mă 4102
scârnav, -ă 4106, 4107
scârnavesc *vb.* 4110
scârnavescu-mă 4109
scârnavie 4108
scârțâiesc 4100
scârțaitoare 4101
schilăiesc 4113
schilălău 4114
schilescu-mă 4111
schilitură 4112
schimb *s. n.* 4116
schimb *vb.* 4115
schimbare 4117
schimbător 4118
schimosescu-mă 4119
ship *vb.* 4120
shipit *s. n.* 4121
scoabă 4123
scoarță 4135; *vezi și* ~ dulce
scoarță dulce 4136
scobesc 4122
scobitor, -oare 4124, 4125
scobitură 4126
s<c>obor 4234
scoboz 4127
scoică 4128
scol 4129
scolu-mă 4130
scopăiesc 4134
scopesc 4132
scopit *adj.* 4133
scopos *adv.* 4131
scorbelesc 4138
scorbelitor 4140
scorbelitură 4139
scornesc 4141, 4143
scornitor 4173
scornitură 4142
scoarțioară 4137
scosul *s. n.* 4175
scot 4174
scovardză 4176
scradă 4145
scrâbă 4144
scrânciob 4148

scrânciobu-mă 4149
scrântesc 4150
scrântit 4155
scrântitură 4156
scremu-mă 4146
scremut *s. n.* 4147
scriptură 4157
scriu 4158
scrivescu-mă 4159
scrob 4151
scrobelniță 4153
scrobesc 4152
scrum 4154
scul 4163
sculat *adj.* 4161
sculă 4160
sculătură 4162
scump 4164
scumpă *vezi* piatră ~
scumpesc 4167
scumpescu-mă 4168
scumpete 4166
scumpie 4165
scund 4169
scur 4170
scură-m<i> 4172
scură-se 4171
scurt *vb.* 4178
scurt, -ă 4177, 4180
scurtedz 4179
scutiec 4184
-se *vezi* nălucește--, prevede--, scură--,
supără-mi--
seamăn¹ *vb.* „*asemăn*” 3881
seamăn² *vb.* „*semăn*” 3880
seară 3894
sec *vb.* 3936
sec, seacă 3872, 3934
secară 3937, 5296
secăciune 3935
secăros 3938
secer 3914
secerat *s. n.* 3915
seceră 3916
secetă 3918
seci *s. n.* 3917
secret, -eată 3943, 3944
secrini 3945
secui 3939
secuiesc 3940
secure 3942
Semenic 3964
senin *s. n.* 3975
senineadză 3976

sete 4003; *vezi și* sete mi-<i> sete mi-<i> 4004
setos 4005
seu 4009
sfadă 4010
sfadnic 4011
sfădescu-mă 4012, 4545
sfărnu 5221
sfătuiesc 4026
sfărăiesc 4017
sfârc 4018
sfârconiedz 4019
sfârșesc 4013, 4546
sfârșescu-mă 4014
sfârșire 4016
sfârșit *s. n.* 4015, 4547
sfială 4022
sfiescu-mă 4021
sfoară 4020
sfredel 4023, 4554
sfredelaș 4024
sfredelesc 4025
Sibini 4030
sidalmă 4036
siduiesc 4037, 4486
siduitor *s. m.* 4038
silă 4042
silesc 4043, 4044
simpur *s. n.* 4045
simt 4046
simțitură 4047
simțivara 4048
sincauf 4049
sine *vezi* pre ~
sir *s. n.* 4061
sirac, -ă 4050, 4051
sirăcesc *vb.* 4053
sirăcie 4052
sirip *adj.* 4064
sirmă 4054
siroman, -ă 4058
siromănesc *vb.* 4060
siromănie 4059
sisioară 4066
sitar 4068
sită 4067
siucă 4071
slab, -ă 4185
slaste 4186
slavă 4187
slăbănog 4190
slăbesc 4189
slăbie 4188
slădici 4191

slănină 4192
slăvesc 4195
slăvitură 4196
sleiesc 4193
sleit 4194
slobod *adj.* 4199
slobod *vb.* 4198
slobodaș 4200
slobodzenie 4205
slobodzesc 4201
slobodzie 4204
slobodzitor *s. m.* 4202
slobodzitură 4203
slog 4206
sloi 4208; *vezi și* ~ de gheață
sloi de gheață 4209
slovă 4210
slugă 4211
slugăresc *vb.* 4212
slugăritor *adj.* 4213
slugăritor *s. m.* 4213
slugoni 4214
slujbă 4215
slujesc 4216
slujitor 4217
slujnică 4218
slut *adj.* 4219
slut *s. m.* 4219
slutăciune 4221
slutesc *vb.* 4220
smântână 4222, 5271
smântănesc *vb.* 4224
smântânos 4223
smenteala 4227
smentesc 4226
smincescu-mă 4225
smulgesc 4228
snop 4229
snopesc 4231
snopșor 4230
soacră 4252
soare 4271
soarte 4279
soață 4237
sobă 4232
sobiță 4233
sobor 4235
soc 4248
socaci 4249
socaș 4250
socrie 4253
socru 4251
sodom 4240
sodomesc *vb.* 4241

sol 4254
solduș 4256
soldz 4258
solie 4255
solniță 4261
solover 4262
som *s. m.* 4263
somin 4264
somniaș 4265
sor *s. f.* 4269
sorb *s. n.* 4274
sorb *vb.* 4273
sorbitură 4275
soricel 4272
sorici 4276
sorioară 4270
sorliță 4277
sorpun 4278
sosesc 4282
sosit *adj.* 4283
sotia 4284
soț 4236
soțescu-mă 4238
soție 4239
sovonit, -ă 4285
spaimă 4288
spal 4286
spamânt 4287
sparg 4291
spariu 4290
spart, -ă 4292
spata 4289
spată 4295
spate 4293
spatoș 4294
spăl 4297
spălat *adj.* 4298
spălător, -oare 4301, 4302
spălătură 4299
spălu-mă 4300
spământ 4303
spământat *adj.* 4305
spământătură 4304
spământu-mă 4306
spânachi 4307
spânior 4313
spânioresc 4315
spânioarește 4314
spărgător *s. m.* 4319
spărgătură 4320
spărios 4321
spărtură 4324
spătar 4326
spătos 4325

spân 4308
spândz 4312
spândzur 4309
spândzurătoare 4310
spândzurătură 4311
spântec 4316
spântecat, -ă 4318
spântecătură 4317
sperlesc 4322
sperlit *adj.* 4323
spetescu-mă 4327
spic 4329
spichinard 4330
spin 4332
spinare 4334
spinos 4333
spiță 4328
splină 4335
spoiesc 4339
spoitur 4341
spoitură 4340
spovadă 4344
spovedesc 4342
spovedescu-mă 4343
spoveditor 4346
spovednic 4345
spre 4336
sprinten 4337
sprintenescu-mă 4338
spudză 4347
spumă 4348
spumedz 4349
spun 4350
spurc *s. m.* 4351; *vezi și* iarba spurcilor
spurc *vb.* 4352
spurcat 4353
spurcăciune 4355
spurcilor *vezi* iarba ~
spurcu-mă 4354
stanoste 4357
stat 4359
stau 4361
stavă 4360
stăcesc 4362
stăcitură 4363
stăjer 4392
stăpân 4371
stărnut *vb.* 4382
stărnutatul 4383
stăruiesc 4372
stălp 4373
stălpăr 4374
stână 4367
stânjen 4368; *vezi și* ~ vânăt

stânjen vânat 4370
 stânjin 4369
 stârc 4378
 stârcesc *vb.* 4375
 stârcitură 4376
 stârpesc 4387
 stârpescu-mă 4385
 stârv 4391
 steag 4356
 steagur<i> 4365
 stegar 4364
 stemă 4366
 stercul 4381
 steregoanie 4380
 sterp, stearpă 4358, 4384
 sticlă 4390
 stobor 4405
 stog 4406
 stolnic 4407
 straiță 4413
 strajă 4412
 strani *s. n.* 4408
 strat 4410
 străbat 4414
 străbătătură 4415
 străjuiesc 4438
 strămătură 4423
 strămurare 4432
 strămut 4430
 strămutătură 4431
 strămb *adj.* 4424
 strămb *adv.* 4426; *vezi și* giurător ~
 strămbătate 4427
 strămbedz 4425
 strămbu-mă 4428
 strămpt, -ă 4452
 strămptedz 4453
 strămptură 4454
 străng 4433, 4455
 străngător *adj.* 4458
 străngător *s. m.* 4458
 strâns *adj.* 4434, 4456
 strânsură 4457
 Stre(a)m 4411, 4429
 strecor 4419
 strecurat *s. n.* 4420
 strecurătoare 4421
 strecurătură 4422
 stredie 4416
 strefoi 4417
 Strei 4418
 strejnic 4439
 strepede 4435
 strepedzesc 4436
 strepedzit 4437
 stric 4449
 stricător 4451
 stricătură 4450
 strien *adj.* 4440
 strien *s. m.* 4440
 strienătate 4441
 strienedz 4442
 strig *vb.* 4443
 strigă *s. f.* 4446
 strigăt 4444
 strigător *adj.* 4445
 strigoanie 4447
 strigoni 4448
 stropelniță 4462
 stropesc 4459
 stropi 4465
 stropit *adj.* 4463
 stropitură 4464
 stropșesc 4386, 4460
 strug 4467
 strugure 4468
 strujesc 4471
 strujit *adj.* 4472
 strunga 513
 strungă 4469
 strungăreață 4470
 struț *s. m.* 4466
 stup 4475
 stupă 4478
 stupină 4477
 stușor 4476
 sturdz 4479
 sucă 4509
 Suceava 4483
 sucesc 4482
 suci *s. m.* 4481
 sucluiesc 4510
 sucluire 4511
 sucnă 4508
 sud *vb.* 4484
 sudoare 4485
 suduiesc 4486
 sufăr 4491
 suflet 4487
 suflețel 4488
 suflu 4489
 sufulc 4490
 sug 4492
 sugător *s. m.* 4495
 sughiț 4493
 sughițat 4494
 sugrum 4498
 sugrumat *adj.* 4499

suguş 4500
 suguşat *adj.* 4501
 suhar 4502
 sui 4505
 suitul 4506
 suitură 4507
 sul 4512
 sulă 4513
 suliman 4515
 suliţă 4514
 sumă 4516
 sumină 4517
 sumuţ 4518
 sumuţatul 4519
 sun *vb.* 4520
 sună *vb.* *vezi a gol ~*
 sunător *adj.* 4522
 sunet 4521
 supără-mi-se 4523
 supt 4524
 supun 4525
 sur 4526
 surd 4528
 surduc 4531
 surdzesc 4530
 surdzilă 4529
 surlă 4532
 sus 4533; *vezi şi în ~, pre ~*
 suspin *s. n.* 4534, 4536
 suspin *vb.* 4535
 sutaş 4538
 sută 4537; *vezi şi o ~*
 svadă 4543
 svat 4544
 svădescu-mă 4545
 svânt 4548; *vezi şi măr de ~ Pietru*
 svântă *vezi pară de ~ Marie*
 svârşesc 4546
 svârşit *s. n.* 4547
 sventei *vezi iarba ~ Măriei*
 svinţenie 4549
 svinţesc *vb.* 4550
 svinţescu-mă 4551
 svinţitor *s. m.* 4552
 svinţitură 4553
 svredel 4554

 şagă 3867
 şai *s. n.* 3869
 şalitrum 3878
 şanţ 3884
 şapte 3888; *vezi şi a ~*
 şapedzeci 3889
 şaptele *vezi al ~*
 şargul *s. m.* 3897

şase 3901; *vezi şi a ~*
 şasedzeci 3902
 şasele *vezi al ~*
 şatră 3904
 şăgaci 3929
 şăguiesc 3928
 şăran 3991
 şătrar 4006
 şchiop *adj.* 4181
 şchiopătedz 4183
 şchiopedz 4182
 şea 3931
 şed 3923
 şedere *s. f.* 3927
 şedzătoare 3926
 şedzătură 3924
 şedzutul *s. n.* 3925
 şeldie 3950
 şerpelui *vezi iarba ~*
 şeruiesc 3998
 şi *conj.* 4028; *vezi şi când ~ când*
 şic *s. n.* 4040
 şicuiesc 4041
 şie *pron.* 4039
 şir 4056
 şireag 4057
 şişac 4065
 şlic 4197
 şlog 4207
 şoaptă 4268
 şoarice 4280
 şod *adj.* 4242
 şodzesc *vb.* 4244
 şodzie 4243
 şofran 4245
 şofrănesc *vb.* 4247
 şofrănică 4246
 şold 4257
 şomâc 4266
 şoptesc 4267
 şorândesc 4281
 şpec 4296
 şpilă 4331
 şterc 4379
 şterg 4377
 şters *adj.* 4388
 ştersură 4389
 ştevie 4393
 ştim *s. n.* 4394
 ştinţie 4398
 ştir *s. m.* 4395; *vezi şi ~ alb, ~ roşu*
 ştir alb 4396
 ştir roşu 4397
 ştir, -ă *adj.* 4401; *vezi şi pară ~*
 ştirb 4402

știrbesc 4403
știrbit 4404
știu 4399; *vezi și* nu ~
știutor 4400
ștreang 4409
ștucă 4473
ștucșoară 4474
șubă 4480
șuguiesc 4496
șuguitar 4497
șui 4503
șuier 4504
șură 4527
șut *s. n.* 4539
șuvăicăiesc 4542
șuvăiesc 4540
șuvei *s. n.* 4541

ta vezi a ~
tabăr *s. n.* 4557
tablă 4556
tac 4560
taftă 4558
tai 4559
taler 4562
talpă 4563
tarconi 4567
tare *adj.* 4564
tare *adv.* 4565
targă 4566
tata 4570
tataișă 4571
tată 4569
tăbluță 4572
tăcere 4575
tăciune 4573; *vezi și ~ de grâu*
tăciune de grâu 4574
tăcut *adj.* 4576
tăfăragă 4577
tăietor *s. m.* 4582
tăietură 4581
tălaie *s. f.* 4585
tălmaci 4590
tălmăciuesc 4591
tălpăluiesc 4594
tălpig 4595
tămânie 4598
tămâniernic 4599
tămbar 4596
tănău 4612
tărâță 4617
tărâțos 4618
tărime 4619
tătar 4638
tătarcă 4639

tătăișă 4643
tătărăsc *adj.* 4640
tău *adj. pron. vezi a ~*
tău *s. n.* 4645
tăușor 4646
tăvăliesc 4644
tălnescu-mă 4592
tălmitură 4593
tâmp 4608
tâmpesc *vb.* 4610
tâmpin 4603
tâmpinat *s. n.* 4604
tâmplă 4609
tânguiesc 4613
tânjală 4615
tânjesc 4616
târg 4620, 4621
târgolescu-mă 4625
târگوenie 4624
târگوveț 4622
târگuiesc 4623
târناț 4631
târnomete 4626
târnosesc 4627
târnositură 4628
târסesc 4629
târסitură 4630
târț *interj.* 4632
târțăiesc *vb.* 4633
teacă 4561
teasc 4568
tecsuiesc 4584
tecuș 4583
teglă 4578
tei 4579
Teiuș 4580
teleagă 4586
telegar 4587
telegăresc *vb.* 4589
teleguță 4588
temător 4606
temătură 4607
teme *s. f.* 4597
temei 4600
temeiesc *vb.* 4602
temelie 4601
temu-mă 4605
tenchel 5298
tengheliță 4614
tenier 4611
tescuiesc 4634
testemeu 4636
teșilă 4635
teștement 4637
tetă *s. f.* 4642

teteredz 4641
tic s. n. „cioc” 4649, 5315
ticăiesc vb. 4651
ticăit *adj.* 4652
ticnă 4653
ticnește vb. 4654
ticvă 4650
tiganie 4647
tigăniuță 4648
Timiș 4655
timișean 4656
Timișoară 4657
timnic s. n. 4660
timnicer 4659
timniță 4658
timoare 4661
timp 4662
timpuriu, -e 4663
tină 4667
tinăr, -ă 4671; *vezi și de ~*
tinărel 4673
tinăresc vb. 4674
tinărețe 4672
tincă 4669
Tincova 4670
tind 4664
tindă 4666
tindu-mă 4665
ting 4668
tinier 4675
tintă 4676
tipar 4677
tipăresc 4678
tipăritor 4679
tipesc vb. 4680
tipsie 4681
tiri *adv.* 4682
Tisa 4683
tisă 4684
tisug 4685
titor 4686
tiucă 4690
tiveală 4689
tivesc 4687
tivotură 4688
tiz 4691
tizediș s. m. 4692
toacă 4700
toamnă 4709
toapsec 4715
tobac s. m. 4694
toblă 4693
toc vb. 4699
tocesc¹ vb. „ascut” 4698

tocesc² vb. „scot vin” 4695
tocilă 4696
tocitoare 4697
tocma *adv.* 4701
tocmă s. f. 4702
tocmeală 4703
tocmesc 4704
tocmescu-mă 4705
tolcer 4706
toldău 4707
tolnă 4708
tomnatec, -ă 4710
topesc 4711
topescu-mă 4712
topilă 4714
topitor s. m. 4713
topor 4718
topsecat *adj.* 4717
topsechedz 4716
to<r>c 4719
torcătoare s. f. 4720
tormac s. m. 4721
torn 4722, 4723
tornu-mă 4724
tor<t> 4725
tot *adv.* 4727
tot *pron.* 4726; *vezi și de ~*
tot s. m. 4728
totesc *adj.* 4729
totește *adv.* 4730
tovar 4731
tovărăsc vb. 4732
trag 4734
trai 4735
traistă 4736
tramă 4737
trap s. n. 4738
tras, -ă 4741
trăgănătură 4748
trăgănedz 4747
trăgător s. m. 4749
trăiesc 4750
trândafir 4766
trăscăresc 4771
trăscăritură 4772
trăsnesc 4773
trăsnet 4774
trăsură 4776
trâmbă 4755
trând *adj.* 4764
trândescu-mă 4765
trântesc 4767
trântitură 4768
treabă 4733

treapăd vb. 4739
treapădul 4740
treasc 4742
treaz 4743
trebuieasc 4744
trebuiește 4745
trebuiește-m<i> 4746
trec 4752
trecător, -e 4753
trecutul 4754
trei 4751
treile *vezi* a ~
tremes, -easă 4757, 4758
tremesătură 4759
tremet 4756
tremur vb. 4760
tremuratul 4761
tremurător 4763
tremurătură 4762
trepădător s. m. 4769
trepădătură 4770
trestie 4775
tretinior, -ă 4777
trezie 4779
trezvescu-mă 4780
trezvie 4778
trinci 4781
trist, -ă 4782
tristeală 4783
tristedzu-mă 4784
troacă 4791
troahnă 4785
troc s. n. 4790
troian 4787
troinic, -ă 4788
troiniță 4789
troiță 4786
tropot s. n. 4792
tropotesc 4793
trudă 4794
trudesc 4795
trudescu-mă 4796
trufaș 4798
trufă 4797
trufăședzu-mă 4799
trunchiu 4800
trup 4801
trupesc, -ească 4802, 4803
trupește 4804
trupină 4805
trupșor 4806
tu 1706, 4807
tufă 4808
tufos, -ă 4809
tuleu 4810

tun vb. 4811
tună *vezi* ~ în cer
tună în cer 4814
tunător 4813
tunet 4812
turb vb. 4819
turbat 4818
turbedz 4817
turbolie s. f. 4816
turbure s. n. 4815
turburedz 4820
turd 4824
turcesc, -ească 4821, 4822
turcescu-mă 4823
turmă 4825
turn 4828
turnare s. f. 4826
turnat s. n. 4827
turtă 4830
turtesc 4829
turtitură 4831
tustrei 4833
tustrele 4832

-ț *vezi* na~, pare-- că,
țagră 710
țap 712
țara *vezi* ~ Arăpească, ~ Bulgărească
Țara Arăpească 265
Țara Bulgărească 554
țară 709; *vezi și* Grecească ~, Nemțească ~
țarc 714
țăran 718
Țărigrad 719
țărină 720
țărinos 721
țărișoară 716
țărmure 632
țânțar 733
țănut 715
țără 717
țărișoară 727
țărțăriță 726
țătănă 728
țeapă 711
țeapăn 713
țeclă 729; *vezi și* ~ albă, ~ roșie
țeclă albă 730
țeclă roșie 731
țepenesc 732
țes 722
țesăiesc 725
țesător, -oare 723, 724
țigan 747

țigănesc *adj.* 749
țigănesc *vb.* 750
țigănie 748
țigrie 746
țimbria 752
țin 739
ținător *s. m.* 741
ținător *s. n.* 742
ținătură 740
țintă 743
țintedz 744
țip *vb.* 734
țipar 736
țipărluș 751
țipătură 735
țipou 737
țiproș 738
țiță 745
țiv *vb.* 739
țol 756
țolișor 757
țondră 753
țopană 755
țortoroș 754

ucenic 5085
ucig 5083
ucisătură 5084
ud *s. n.* 5090
ud *vb.* 5087
ud, -ă 5086
udeală 5088
udu-mă 5089
ulm 5092
umăr 5095
umăraș 5096
umbrar 5098
umbră 5097
umed, -ă 5093
umedeață 5094
umizeală 5094
un 5123
una 5099
unăciune 5105
unchiu 5117
undă 5100
unde 5102; *vezi și macar de ~, voare (de) ~*
undedz 5101
undiță 5103
unescu-mă 5104
ung 5107
unghe 5108
ungheț 5109
unghiu 5110
ungur 5111

unguresc, -ească 5113, 5114
ungurește 5115
unguroance *s. f.* 5116
unguroanie 5112
unit *adj.* 5106
uns, -ă 5118
unsură 5119
unt 5120
untură 5121
unturos 5122
unul 5123
ur *vb.* 5146
urâsc 5144
urâscu-mă 5145
urâciune 5141
urcior 5125
urdă 5126
urdin *vb.* 5127
urdinat *s. n.* 5128
urdinătură 5129
urdineață 5130
urdori 5131
urduros, -ă 5132
urdeală 5135
urdzesc 5136
urdzic 5138
urdzică 5137; *vezi și ~ crăiască, ~ moartă*
urdzică crăiască 5140
urdzică moartă 5139
ureche 5142
urecheat, -ă 5150
urechelniță 5148, 5149
urechiușă 5143
uredz 5147
ureznic 5151
urgie 5133
urgisesc 5134
uric 5154
uricaș 5155
uricesc *vb.* 5153
uricescu-mă 5152
urit *adj.* 5156
uritu *s. n.* 5157
urlat *s. n.* 5159
urlă *s. f.* 5158
urlet 5160
urlu 5161
urmă 5162
urnesc 5163
urnitură 5164
urs 5165
ursesc *vb.* 5167
ursească *vezi pară ~*
ursitor, -oare *adj.* 5168
ursitor, -oare *s. m. și f.* 5168

ursoanie 5166
urşenic 5169
usc 5175
uscat, -ă 5176
uscăciune 5177
uscu-mă 5178
usnă 5180
uspătedz 5183
uspătedzu-mă 5182
uşpeţ 5181
usteneală 5185
ustenesc 5184
ustenit *adj.* 5186
ustenitor *s. m.* 5187
ustură-mă 5188
usturonî *adj.* 5189
usturonî *s. m.* 5189
usuc 5179
uşă 5170
uşer 5171
uşernic 5172
uşor, -oară 5173; *vezi şi mai ~*
uşuredz 5174
uzbăială 5192
uzbăiescu-mă 5193

vaca 1660
vacă 4840
vad 4835
vadră 4847
vai 4836
vaiaga 5025
vaităt *s. n.* 4838
vaitu-mă 4837
val 4841
vale 4843
valur<i> 4842
vamă 4844
vameş 4845
vameşie 4846
var 4848
vară 4850
vargă 4849
varoş *adj.* 4851
vas 4853
vatăm 4854
vatră 4855
văcar 4873
văcăriţă 4874
văd 4860
vădesc 4865
văditor *s. m.* 4866
văditură 4867
văduhă 4863

văduhoni 4864
vădzătură 4861
văgaş 4868
văi *interj.* 4870
văiagă 4869
văitat *s. n.* 4872
văitu-mă 4871
vălău 4878
vămuiesc 4880
văpaie 4902
văpesc 4903
văpseală 4906
văpse<s>c 4904
văpsitor, -e *s. m. şi f.* 4905
văpsitură 4907
văr 4909
vărtec, -ă 4908; *vezi şi măr ~*
vărdzar 4914
vărgat 4921; *vezi şi măr ~*
vărgăţel 4922
văroşatec *adj.* 4930
vărs 4935
vărsat *s. n.* 4938
vărsător *s. m.* 4937
vărsătură 4936
vătah 4965
vătăman 4966
vătămat 4964
vătămătură 4967
vătrai 4968
vălhă 4879
vănat *s. n.* 4881
vănă 4882
vănăt, -ă 4886; *vezi şi stânjén ~*
vănătaie 4887
vănător *s. m.* 4885
vănătură 4884
vănăţea 4889
vănăţesc *vb.* 4888
vănedz 4883
vănslă 4900
vănslător *s. m.* 4901
vănt 4894
văntă *s. f.* 4899
văntur 4896
vănturat *s. n.* 4897
vănturătoare 4898
vărâsc 4919
vărâscu-mă 4918
vârcă 4931
vârcolac 4932
vârful 4920
vârpală 4933
vârpălesc 4934

vârstă 4939
vârstătură 4942
vârstedz 4941
vârstnic, -ă 4940
vârtej 4944
vârtesc 4943
vartos 4945
vârtute 4946
vârșv 4947
veac 4839
veardză 4852
veche 4876
vechescu-mă 4877
vechiu 4875
vecie 4856; *vezi și de ~*
vecin 4858
vecinătate 4859
vedere 4862
venin 4891
veninedz 4893
veninos 4892
venit *s. n.* 4890
verdaică 4915
verde 4910
verdeață 4911
verdeț 4913
verdunc 4916
verdlesc 4912
verenic 4917
vergea 4923
vergelat *s. n.* 4925
vergelcdz 4924
vergur, -ă *s. m. și f.* 4926
vergurie 4927
verigat 4929
verigă 4928
vesel 4948
veselesc 4951
veselescu-mă 4950
veselie 4949
veselitor *s. m.* 4952
veselitură 4953
veste 4957
vestesc 4961
vestier *s. m.* 4955
vestierie 4956
vestitor *s. m.* 4962
vestitură 4963
veșt *adj.* 4954
veșted, -ă 4959
veștedzescu-mă 4960
veștescu-mă 4958
vetrilă 4970
vetrușcă 4969

veveriță 4971
viață 4973
vicodol *s. n.* 4991
vicolesc 4992
videre *s. f.* 4978
vidră 4979
viedz *vb.* 4980
vien[et] *adj.* 5325
vier 4981
vierde *adj.* 5322
vierme 4985
viermuesc 4987
viermuleț 4986
vietor, -e 4982
viețuiesc 4984
vig¹ *s. n.* „sfârșit” 4988
vig² *s. n.* „val (de stofă)” 4989
vihore 4990
vin *s. n.* 4993
vin *vb.* 5001
vinars 4994
vind *vb.* 4995
vindec 5002
vindzare 4996
vindzător, -e *adj.* 4997
vindzător, -e *s. m. și f.* 4997
vindzătură 4998
vine *vb.* *vezi a minte-m ~*
vinie *s. f.* 5000; *vezi și alesul viniilor*
Vinier<i> 4999
viniilor *vezi alesul ~*
vintrea 4972
violă 5003
viorea 5004
viorint 5005
vip *adj.* 5006
vipere 5007
vis 5008
visător *adj.* 5010
visedz 5009
vistiar *s. n.* 5013
vistiară 5013
vistiarul *s. n.* 5012
vișeu 5016
vișin 5011
vișină 5014
vișniță 5017
vită 5018
viță 4976, 4977
vițel 4974
vițeluş 4975
viu, -e *adj.* 4983, 5019 *vezi și argint ~*
vivor 5021
vizune 5015

vlaste 5020
voare 5041; *vezi și* ~ care, ~ (de) unde
voare care 5048
voare de unde 5045
voare unde 5044
voarece 5042
voarecine 5043
vodă 5022
vodesc *vb.* 5023
voia mi<-i> 5026
voie 5024
voiesc 5027
voinic 5028
voinicel 5029
voinicesc *adj.* 5031
voinicie 5030
voitor *vezi* ~ bun, ~ rău
voitor bun 5032
voitor rău 5033
voivodă 5034
volbură 5035
vom *vb.* 5036
vomut *s. n.* 5037
vomutură 5038
vonăt *adj.* „*vânăt*” 5325
vorbă 5039
vorbesc 5040
voreș *s. n.* 5050, 5053
vornic 5051
vornicie 5052
voroavă 5054
vorovesc 5055
vorovitor, -e 5056
vrabie 5057
vraci 5058
vracniță 5060
vrah 5059
vrajba 5062
vrajbă 5061
vrăbeț 5064
vrăciuire<s>c 5065
vrăjbescu-mă 5073
vrăjesc 5074
vrăjitor, -e *s. m. și f.* 5075
vrea *adj. pron.* 5078
vreamă 5063
vrece 5066
vrednic, -ă 5067
vrednicie 5068
vremce 5070
vreme 5069
vremuiește *vb.* 5071
vrere 5072
vrevesc 5076
vrevitor, -e *s. m. și f.* 5077

vro 5079
vrun 5080
vulpe 5190
vulponi 5191

zac 5198
zacon 5199
zahar 5200
zară 5202
zarvă 5197
zăbava 5196
zăbavă 5216
zăbavesc 5195
zăbăvesc 5217
zăbăvescu-mă 5218
zăbet *s. m.* 5235
zăbroanie 5219
zăgăluiesc 5222
zăgăluitură 5223
Zăgujeni 5224
zalog 5226
zalogesc 5227
zalogit, -ă 5228
zamalț 5229
zămălțuiesc 5230
zămălțuitură 5231
zănat *s. n.* 5234
zăpresc *vb.* 5239
zăprescu-mă 5240
zăprît *s. n.* 5241
zăprîtură 5242
zăpse<s>c 5243
zăpsitură 5244
zăpușeală 5238
zăpușesc 5236
zăpușescu-mă 5237
zăuit 5245
zăuitatul 5247
zăuitător *adj.* 5248
zăuitătură 5246
zăvoi 5249
zăvresc 5250
zâmbesc 5232
zâmț 5233
zbat 5204
zbătătură 5205
zbicesc 5209
zbiuitură 5210
zbier 5206
zbierat *s. n.* 5207
zbierător 5208
zbor *s. n.* 5212
zbor *vb.* 5211
zburatul 5213
zburătură 5214

zburd 5215
zdrobesc 4461
zdrumic 5220
zeamă 5201
zgaibă 5251
zgarbură 5252
zgardă 5253
zgaibos 5256
zgărdat 5257
zgău 5258
zgâiesc 5254
zgâit 5255
zglăvoace 5259
zglâmbă 5260
zgurav, -ă 5262
zgură 5261
zid 5263
zidar 5264
zidesc 5265
ziditură 5266
zlătar 5267
zmântână 5271
zmeoanie 5269
zmeu 5268
zmeură 5270
zminteală 5273
zmintesc 5272
zmintescu-mă 5274
zmintitor *s. m.* 5275
zmocotesc 5276
zmulg 5277
zmulgător *s. m.* 5278
zmultură 5279
zob *s. m.* 5281
zobală 5280
zogoană 5283
zogonesc 5282
zogonitor *s. m.* 5284
zolesc 5285
zolitură 5286
zomoniță 5287
zori 5288
Zorlinț 5289
zugrav 5290
zugrăvesc 5291
zugrăvitură 5292

Limba latină

a 782
ab 782
ab infantia 853
abacus 3145
abalienatio 320
abalienator 319

abalieno 318, 4442
abbrevio 4178
aberratio 3756
aberro 3755
abiectio 2315
abies 478
abijcio 2265
abitum maturo 3355
abjectus 2314
abluo 4076, 4286, 4297
abluor 4077, 4300
ablutio 4299
abrotonum 2302
abscedo 2506
absconditum 305
absconditus 305, 3335
abscondo 304, 3332, 3334
abscondor 3331
absque rubore et quiete peto 750
abstersio 4389
abstersus 4388
abstineo 4226
absynthium 3161
accelero 3720
accendo 229
accensio 231
accensus 230
accola Chrysij 2131
accumulo 1480
accusatio 4867
accusator 4866
accuso 4865
acedia 2949
acer 19
acerbus 1733, 4401
acervus 519, 4062, 4406
acesco 2763, 2956
acetosa 2514
acetosus 2955
acetum 2953
acidum reddo 22, 2954
acidus, -a 19, 20, 2764, 2955
aconitum 3064
aorum 3651
acquirō 1770
acredinem contraho 23
acredo 21
acris 20, 1733
acumen 303, 3966
acuo 301, 4698
acupictrix 2065
acus magna 112
acutus 302
ad latus 119, 2083
adaquatio 41
adaquo 39

adduco 50
 adductio 52
 adductus 51
 adeps 5121
 adfero 50
 adhæreo 2383
 adhæsiō 2384
 admirantis et spermentis ex<clamatio> 2479
 admirantis particula 8
 admirantis vox 92
 admoneo 916
 admonitio 917
 adoratio 1114
 adoro 1113
 adulter 2235
 adultera 2236
 adulterium 2239
 adulteror 2237
 adventus 4890
 advesperascit 1145, 2761
 ædon 1373
 ægre 85, 204
 Ægyptus 2679
 ænygma 2496
 ænygma propono 2495
 aer 99
 aes 250
 æstas 4850
 æstimatio 465, 466, 3879
 æstimatus 464
 æstimo 463, 1376, 3879
 æstivalis 4908
 æstus 638, 771
 ætas 4939
 æternus 4856, 4857
 æthnicismus (!) 3138
 æthnicus (!) 3137
 affabilis 5056
 afflictio 578, 3125, 3127, 4794
 affligo 922, 3126, 4102, 4309, 4795
 affligor 923, 4796
 affluxus bonorum mundj 1166
 agedum 1586, 2900, 2914
 ager 75, 720
 ager ubi millium fuit 2508
 agger 1479, 1676
 agilis 73, 74, 4337
 agnellus 2634
 agnus 2633
 ago 648
 ago cum aliquo 406
 ago gratias 2747
 agrestis 718, 3601
 agricola 3385
 ait 1721
 ala 263
 alba 122
 Alba Græca 401
 Alba Julia 402
 Alba Regalis 400
 albaster 365
 albedo 123
 albesco 124
 albumen 126
 albus 121, 403, 5320
 alia vice 774
 alibi 97
 alienatio 4441
 alienigena 4440
 alienus 4440
 alimentum 1638
 aliqua 5079
 aliqui 2877, 2878
 aliquid 640, 5042
 aliquis 5080
 aliquot 1909
 aliter 95
 alius, -a 153, 154
 allatio 52
 allatratio 1611
 allatro 1612
 allatus 51
 allevio 1135, 5174
 allevior 4338
 alliaria 93
 allicio 1748, 2701
 allido 1739
 allio condio 90
 allio conditus 91
 allisio 1740, 4768
 allium 89, 5189
 allium sylvestre 93
 alo 1639
 altare 155, 3012
 alterius rem esse dico 173
 alumen 3268
 Aluthas flu<men> 3009
 alveare apum 4475
 alveus 125
 amabilis 933
 amaracus 2510
 amaresco 178
 amaritudo 180
 amarum reddo 177
 amarus, -a 175, 176
 amasius, -a 1701, 1702
 amator 1054, 1700
 ambrosia 3874

ambulatio 982, 4740
 ambulo 981
 amicitia 3557, 3558
 amicus 410, 3549
 amissus,-a 3726
 amitto 3725
 amo 927, 1053, 1698
 amor 926, 1699
 amphora 5125
 amplio 2321
 amplitudo 2320, 2322, 3340
 amputo 5215
 anas 3659, 3684
 ancilla 4218
 anethum 2560
 angelicus 1093
 angelus 1092
 angulus 5109
 angustia 4454
 angustia Transylvaniæ ex parte Hungariæ
 inferioris 2485
 angustus,-a 4452
 anima 4487
 animadversio 3507
 animadverto 190, 3505
 animula 4488
 animus 948
 anisum 206
 annulus (!) 1716
 annunciatio 4963
 annunciator 4962
 annuncio 4961
 annus 202, 4662
 anser 1400
 anser masculus 1401
 anus 356
 aperio 825, 835
 aperte 837
 apertio 839
 apertorium 838
 apertus 826, 836
 apianum 2767
 apiarium 4477
 apiastrum 1666
 apis 127
 apostasia 1043
 apostata 1042
 apostema 540
 apparatus facio 4111
 apparatus 4112
 apparens 261, 262
 appendo 205, 4309
 applicatus 107
 applico 105
 applicor 106
 apprehendo 240
 apprehensio 242
 appropinquatio 236
 appropinquo 140, 235
 appropio 234
 aprilis 3559
 aqua 212
 aquila 4277
 aquosus, -a 213, 214
 Arabia 265
 arabicus 264
 arabs 251
 aratio 257
 arator 258, 3385
 aratorius 3386
 aratrum 3384
 aratura 257
 arbitrium 5020
 arbor 2037, 3421
 arbor piperis 3320
 arbuscula 3429
 arca 2252
 arcula 2285
 arcus 269
 ardens 253
 ardeo 252
 area 256
 arena 720, 2874
 arenosus 721
 aresco 1751, 3936, 5178
 argentifodina 372
 argentum 271
 argentum vivum 272
 argilla 2455
 argillosa terra 2473
 argillosus 2456
 arguo 624, 4865, 4992, 5076
 ariditas 3935
 aridus, -a 3872, 3934, 5176
 arma 268
 armarium 455
 armentum 5018
 armiger 4326
 armo, -as 267
 armus 266, 2096
 aro 248
 arrogans 2343
 artemisia 3164
 artemisia tenuifolia 2610
 articulus 281
 artifex 2604
 artificium 2607
 artificium <ago> 2606

arundo 4775
arvina 5121
arx in Transylvania 856
ascendo 4505
ascensio 4506
asinus 299, 2502
aspectus 1914, 3589
asper, -a 308, 309
aspergo 4459
asperitas 310
aspersio 4464
aspersorium 4462
aspersus 4463
asphodelus 4246
aspicio 1782, 3586, 3587
assatura 3122
assecutio 48
assecutus 48
assequor 47
asser 4693
assimilior 3881
asso 1330
assus 1337
atramentarium 1814
atramentum 4676
atriplex 2389
atriplex sylvestris 2390
atrium 4666
attactus 338, 339
attendo 3586
attingo 337, 4668
auctio 37, 38
auctus 37
audacia 1644
audacter 1648
audax 1057, 1643
audeo 1055
audio 344
auditio 346
auditus 345
augeo 36
auguror 1376, 5146
augustus 83
aula 2231
aulicismum ago 2233
aulicus 2232
aureus nummus 1370
auricula 5143
aurifex 5267
aurifodina 371
auriga 1864, 1991
aurigam ago 1865, 1992
auris 5142
auris piscis 5158
auriscalpium 5148
aurora 5288
aurum 350
auscultatio 307
ausculto 306
autem 1672
autumnalis 4710
autumnus 4709
auxiliator 81
auxiliatrix 82
auxilium 80
avaritia 4165
avarus 4164
avelanula 167
avena 5281, 5299
avia 356, 2717
avicula 3226
avis 3107
aviticum bonum 2715
avus 2714
axilla 4066
axis 3052
azyma 3403
azymis frequenter utor 3404
baculus 430, 2133, 2615, 3079
balneo 362
balneum 361, 4090
baptiso 533
barba 379
barbatus 418
bardus 2724
baro 508
baronatus 509
basilicum 516
beatifico 1251
beatitudo 1252
beatus 1253, 1254
bellator 3056
belle 474
bello 3055
bellum 3054, 3768
bellus, diminutivum boni 567
bene 473
benedico 146, 4550
benedictio 148
benedictus, -a 147
benevolus 5032
beta 729
beta alba 730
beta rubra 731
bibax 445
bibo 443
biga 4586

biliosus 390
bilis 364
binj 1910
bitumen 1962
bivium 1760
blæsus 4049
blasphemia 451, 2981
blasphemo 448, 1653, 2980
blasphemus 452
blitum 4395
blitum album 4396
blitum rubrum 4397
bolum deglutio 975
bolus 976
bona *s. f.* 569
bonitas 568
bonum *s. n.* 475
bonus, -a 564, 565
boreas 524
bos 517
bos albus 399
bosculus 518
botrus 4468
bracca 753
brachium 479
branca 491
brevis 4169, 4177
bruma 498
bubo 1650
bubulcus 507
bucca 547
buccina 535
buccino 537
bufo 497
buglossum 2359
Bulgaria 554
bulgaricus 553
bulgarus 552
bulla 427
bullatus 429
bursa 3626, 4635
butiraceus 5122
butirum 5120

cacabus 1811
cacumen 4947
cadaver 4391
cado 1754, 3298
cadus 1755, 3652
cadus pellionis 1606
cæcitas 3044
cæcus 3042
cæcutio 2677
cælum 600
cæmentum 4848

cæna 646
cæno 647
cæpe 595
cæpe mas 609
cæra 593
cæra ungo 635
cærasum 651
cærasus 650
cæruleus, -a 2636, 2637, 5325
Cæsar 991
cæsareus 992
calamintha 1303
calamus 3081
calamus scriptorius 3182
calcaneus 1825
calcar 3314
calcatio 1823
calcator 1824
calceamentum 1102
calceatus 1103, 1126, 1128
calceo 1101
calceor 1100, 1127
calceus 667, 2028, 5252
calcitro 2048
calco 1761
calefacio 1063, 1108, 1110
calefio 1109, 1111
calendula 1391
caleo 1764
calidus, -a 1762, 1763, 1810
caligæ 2802
caligo 1198
caligulæ 2803
calix 2966
calor 771, 1809
caltha 1391
calvaria 1847
calvities 3362
calvus 3363
calx¹ 2047
calx² 4848
camelus 1835
camera 1831
camerarius 1832
caminus 1826
campana 1591, 1977
campanator 1618
campanella 1978
campanile 1979
campestris locus 1834
campus 1833
cancellarius 2397
cancer 3662
candela 2433
candelabrum 1259

canis fæmella 1792
 canis venaticus 2967
 canisterium (!) 1437, 4413
 canistrum 4736
 canities 1888
 cantator,-trix 1844
 cantharellus 2004
 cantharus 1766, 2002
 canticum 1843
 canto 1842
 cantor 1844
 canus 1887
 capillatus 2079
 capillus 2078, 3189
 capio 3572
 capistrum 1850
 capitaneatus 1861
 capitaneus 1860, 5034
 capito 1849, 5259
 capitosus 1849
 capo 2050
 capra 1771
 caprea 1858
 capreolus 1859
 captivator 3795
 captivatus 3573
 captivitas 3574, 3792
 captivo 3572, 3791
 captivus, -a 3790, 3793
 captus 3573
 caput 1768
 carbasus 4970, 4972
 carbo 1867
 carbo vivus 1785
 carcer 4658
 cardo 728
 carduus 4075
 carectum 3807
 caritas 4166
 carmen 820
 carmino 4082
 carnalis 4803
 carnifex 1420
 caro 1774, 4801
 caro modica 1883
 carpentum 1626
 carpio 2100, 3991
 caryophillon 2194
 casa 1989, 2021
 caseolus 556
 caseus 489, 555, 1779
 caseus vaccinus 4577
 castanea 1899
 castellanus 1729
 castellum 2073
 castitas 2210
 castra 3054, 4557
 astrameter 3055
 castratus 1545, 4133
 castro 1544, 4132
 castus 2209
 casus 1795, 2831, 3565
 casus adversus 3567
 catalogus 1912
 catasta 1503
 catellus 1790, 2087, 2968
 catena 2262
 catharrhus 4785
 cattus 2497
 cauda 1997
 caudatus 1998
 caulis 2219
 caulis capitatus 1848
 caupo 1875
 caupona 1874
 causa 2978
 causam ago 3194
 causidicus 3193, 3597
 cave 1661
 cavea 1821
 caveo 3266
 caverna 3238
 celer 4064, 4337
 celer fio 4338
 cella 1928
 cellarium 3310, 3336
 cellarius 3337
 centum 3061, 4537
 centurio 4538
 cerebrum 2125
 certus 5006
 certe 959
 cervical 1852
 cervisia 420, 3004
 cervisia milliacea 477
 cervisia recens 5066
 cervix 629, 633
 cervus 628
 cessatio 4357
 cesso 1025, 3195
 chalybeus 2952
 chalybs 2680, 2951
 charitas 926
 charus 925, 933
 chiroteca 2540
 chirurgus 417
 chorea 1531
 choreas duco 1530
 christianismus 705
 christianus 703, 704

christianus fio 706
chrysiensis 2132
Cibinium 4030
ciborum apparatus 3265
cibos coquo 3262
cibus 550
cibus frigidus coagulatus 3293
cicer 726
cicer sylvestre 2500
ciconia 4378
cicuta 538
cinganus 747
cingo 1029
cingulum 493, 1027
cinis 620, 4154
cinis calidus 4347
cippus 1503
circa 1097
circuitio 2989
circuitus 1133, 2986, 2988
circulos ligo 607
circulus 604, 2017
circum 1002, 1096, 1097
circumeo 1132, 2987
cista 2252
cistula 2285
cito 2241
clamans 4445
clamo 734, 4443
clamor 4444, 5063
clare 837, 1917
claresco 2365
clarifico 2364
clarus 1916
claudico 4183
Claudiopolis 2030
claudio 1115, 1129
claudor 1118
claudum reddo 4182
claudus 3005, 4181
clausio 1117
clausura 325, 1119
clausus 1116
clavicula 1967
claviculus 2193
claviger 1802, 2168
clavis 816, 838, 1965
clavus 2192
clavus trabalis 3321
clemens 2648, 2649
clementia 2646, 2652
cloacha (!) 1704
coætaneus,-a 4940
coagulatus 1123

coagul<o> 1122
coagulum 1918
coangusto 4453
coccix 2151
cochlear 2373
coctum 1269
coctura 1269
cocus 3264, 4249
cogitatio 1397
cogito 1398
cognata 4642
cognatio 3825
cognatio spiritualis 2851
cognomen 3417, 3448
cognominor 3418
cogo 328, 4043, 4680
cogo me 2899
collare 1564
collectio 2170, 4457
collector 2171
collectus 4456
colliculus 783
colligo 2169, 4455
collimo 2984
collis 762
colloquium 5039
colloquor 5040
collum 1513
color 4906
colores 5319
colubrina 1667
columna 4373
colus 1361
coma 1924, 2078
combustio 276
ombustus 277
comedo 2535
comes 1729
comes liber 1495
comfringo 1070
comissio 2533
comitatio 3255
comitator 3254
comitor 3253
commater 2183
commemoratio 3428
commendo 977
commenor 3741
commينو 1249, 2539, 4386, 4460, 5220
comminutio 1250
commoditas 3561
commoneo 3585
commonitio 3584
commotio 3453

commotor 3454
 commoveo 3452
 commutabilis 4118
 commutatio 4116
 commuto 4115
 comparo 295
 compater 2182, 2850
 compes 3276
 complacentia 2382
 complico 1047
 compono 2845
 compositio 2846
 comprehendo 2202
 comprehensio 2203
 compresse 223
 compressio 224
 compressor 225
 compressus 222
 comprimo 221, 1014
 conatus 1305
 conceptio 2203
 concha 4128
 concilium 4235
 concio 3483
 concionator 3484
 concipio 2202
 concito 1163
 concordia 5105
 concors 5106
 concutio 676, 2415
 condemnatio 3050
 condemno 3051, 4102
 condensatio 1037
 condensatus,-a 1035, 1036, 1123
 condenso 1034, 4584
 condenso liquidum 1122
 conduco 2844
 conductus 2849
 confessarius 945
 confessio 4344
 confessionem audio 4342
 confessor 4345
 confessorius 4346
 confestim 110, 297
 confidentia 5192
 confido 1030, 5193
 confitens 4345
 confiteor 4343
 confortator 1647
 conforto 1645
 confortor 1646
 congelatur 2876
 congeries 4457
 congeries lignorum 4145
 congregatio 4235
 congregator 4458
 conjectura 1942
 conjicio 1941
 conor 2751, 2899, 4044
 conqueror 2942, 3954
 conquiesco 2675, 2969, 3067, 3717
 conquiro 1770, 4362
 conquistio 4363
 consanguineus 1328
 consanguinitas 1328, 3825
 cons<c>endo equum 1099
 consenesco 437
 conservator 741
 conservor 2243
 consilium 4544
 consilium do 4026
 consolatio 4953
 consolator 4952
 consolor 1032, 4951
 Constantinopolis 719
 constipatio 1131, 5241
 constipatus 1130
 constipo 5239
 constipor 5240
 constrictus 4434
 constringo 4433
 consuesco 4510
 consuetudo 4250, 4509, 4511, 4703, 5199
 consummatio sæculi 3811
 consumo 919
 consumor 920
 consurgo repente 4143
 contegor 34
 contendo 1073, 2536, 3553, 4012
 contentio 1611, 2534, 3192, 3551, 3552, 4010,
 4543, 5063
 contentiosus 3193, 4011
 contineo 3036
 continue 1172
 contra 120
 contractus 3005
 contradico 138
 contradictio 139
 contubernium 3558
 contumelia 424
 conturbator 575
 conturbo 574
 conturbor 573
 contusus 3327
 convaleo 3974
 convalesco 1146
 conveniens 1943
 convenio 2816, 2861, 4592, 4704, 4705
 conventiculum 5212
 conventio 3957, 4702

conventionalis 3958
conversatio 501
versio 1176, 1177
versor 500
versus 1176
verto 1175
conviciator 4038
convicior 1098, 4037
convicium 4036
convictus 4735
convivio excipio 5183
convivium 3498, 5181
convivium natale 2505
convivor 5182
convolvo 1207
convolvulus 5035
cooperio 113
coopertor 116
coopertura 114
copulatio 2197
copulo in matrimonium 2196
coquo 1268, 2007
cor 1718
corbis 2069, 2072
corculum 1719
cordatus 1720
coriarius 2221
corium 2220
cornix foemella 661
cornix masculus 664
cornu 2057
cornum 2058
cornus 2056
cornutus, -a 2059
corona 2195, 4366
corporalis 4802, 4803
corporaliter 4804
corpus 4801
corpusculum 4806
corrigo me 978
corrosus, -a 3816
cortex 4135
corvus 2051, 2055
coryletum 165
corylus 164
cos 4696
costa 2082
cothurnarius, -a 657, 658
cothurnus 656
coturnix 3482
coxa 2039
Cracovia 2098
crapulam edormio 4780
cras 2527
crasse 1517

crassities 1501
crassum reddo 1088
crassus, -a 1499, 1500
crater 4074
craticula 710
creatio 1745
creator 1746, 3802
credo 696, 2108
credulus 2110
crematum 4994
creo 1744, 3800
crepita 1769, 1854, 4563
crepo 699, 2117
cresco 701, 2119
cribro, -as 685
cribrum 684, 4067
crispationes 2106
crispus, -a 2091, 2105
crista 2101, 3081
croco condio 4247
crocus 4245
cruciatus 1935
crucifigo 3743
crucifixio 3744
crucifixor 3745
crucio 1936
crucior 1937
cruditas 2141
crudus, -a 2140, 4764
cruentatus 2144
cruento 2143
cruentus 2142
crus 1294
crusta 2074, 5229
crux 2136
cubatio 2173
cubito mensuro 2086
cubitus 2085
cubo 2172
cucullus 2145
cucumer 2123
cucurbita 1620, 2164, 4650, 4690,
cucurbitula 2166
culex 733
cultellus 2147
culter 2146
culter vinitorum 2080
culus 2207
cum 2156
cuminum 2180
cumulus 519, 1479, 4062
cumulus nivium 577
cunæ 2352
cupa 2198

cupiditas 3398
cupidus, -a 3400, 3401
cupio 3399
cuprifodina 373
cuprum 250
cupula 2199
cura 1305, 1482, 3049, 4841
curam gero 406
curro 141, 2216
currus 1773
currus equestris 1990
cursor 2998, 3469
cursorem ago 2999
cursus 142, 143, 2228
curvus 4424
curve 4426
cuspis 3966
custodia 3117
custodia agrorum 1446
custodia pratorum 4070
custodio 1246, 3178, 3242, 3261
custos 3263
custos carceris 4659
custos pratorum 1445
custos pratorum 4069
custos vaccarum 4873
custos vinearum 3177
cutis 2220, 3165, 3277
cutis porcina 4276
cyanus 659
cygnus 2282
cynamomum 4136
cyparissus 738
cythara 2281

dama 1858
dama <caprea> 682
damascenus 1836
damnatio 3142, 3144
damnator, -trix 3143
damnifico 3140
damnor 3141
damnum 3075
de 787, 789
dealbo 1140
deambulatio 3526
deambulo 3525
deauratus 352
deauo 351
debilis 4185
debilitas 4188
debilitor 4189
debitor 845, 847
debitum 846
december 2107

deceptio 615, 616
deceptor, -trix 613
decimo 4880
decimus 161
decipio 186, 612, 1167, 3562
decoloratio 4907
decoloro 4904
decorticatio 397
decorticatus 396
decortico 395
decumbo 2172
decurio 4692
decurtatus 2230
decurto 4178
dedicatio 4628
dedico 4627
dedisco 879
dedoceo 878
dedoctus 880
dedolatus 4472
dedolo 4471
defæcatum 3059
defectio 4085
defectus 4085, 4227
defendo 215, 1246, 3063
defensio 220, 1247, 3062
defensor 217, 1248
defensus 216
defero 4226
deficio 2565, 4014, 4072, 4189
defodio 1087
deformis 4219
defossio 1091
defossor 1089
deglumo (!) 5203
deglutio 1078
dego 4750
deiectus 2946
deijcio 2945, 4234
delicatus 871, 1526, 2354
delicatus reddor 1527
deliciæ 870, 1528
delicior 869
deliquium 188, 3150
deliquium passus 187, 3149
deliquium patior 185, 3148
demerdo 1757
demonstro 1738
denigrator, -trix 2810
denigro 2809
dens 888
dens anterior 2027
dens molaris 2592
densitas 808
densus, -a 775, 807

dentatus 2029
denudatus 864
denudo 862, 1434
Deo gratias 2743
deorsum 934, 1095, 1535
depilatio 791
depilo 772
deploro 1421, 4613
deprædatus 3504
deprædo 3503
depressio 290
depressor 291
depressus 289
deprimo 288
descendo 3405
descensus 3406
desero 3195
deserta
desertio 3197
desertor 3196
desertum 3197, 3643
desertus, -a 3642, 3943, 3944
desiderium 911
desidero 912
desino 1025
desolator 3645
despero 1046
despicio 4102
destructio 4431, 4450
destructus, -a 4292
destruo 4291, 4430, 4449
desuper 326
detego 881
deterior fio 3701
deturpo 1508
deturpor 1509
deus 958
devoratio 2533
devotus 3833
diabolus 928
diaconus 886
dico 962
dictio 963
dies 964
dies augeo 966
dies dominicus 950
differo 1038
difficile 204
difficulter 85
digero 3023
digestio 3024
digne 4131
dignitas 828, 5068
dignus, -a 827, 5067
dilatatio 2322

dilato 2321, 2335
dilectulus 930
dilectus 931, 933
diligentia 3049
diluculo consurgo 2529
diluculum 955
diminuo 1012, 2666
director 1819
dirigo 1820
diripio 5203
diruo 3739
dirutor 3734
discalceatus 812
discalceo 811
discedo 3355
discinctus 841
discingo 840
discipulus 5085
disco 1203
discus 4611, 4675
dispono 4704
dispositio 4703
disrumpo 877
dissensio 5062
dissipatio 3732
dissipator 3734
dissipo 3739
dissolvo 876
dissvadeo 859
dissvasio 860
districtus sub Comitatu Hunyad<iensi> 1583
diu 795
diverto 5
dives 349
divido 877, 988
divinator 5075
divinatrix 5075
divino 1376, 5074
divitiæ 347, 348
do 780
doceo 1202
doctor 1205
doctrina 1204
doctus 1206
dolabrum 4467
doleo 394, 405, 913, 5225
dolum 581
dolum parvum 570
dolo 186, 671,
dolor 952, 3203
domatus 3479
domi 104
domina 896, 937, 1555
dominatio 897
dominicus 899

dominium 897
dominor 898
dominus 895, 936, 1554, 4371
domo, -as 3478
domuncula 1896
domus 1778
domus subterranea 5287
donatio 805
donec 3168, 3171
dono 804, 1112,
donum 145, 760
dormio 914
dormitatio 2153
dormito 2152
dormitorio (!) 2154
dorsum 4293, 4334
drachma 1492
dromedarius 2599
duæ 900
dubito 1046
dubius 1045
ducatus 1370
duco 939, 5023
dudum 795
dulcedo 941
dulcis 940
dum cineri hærens 622
duo 901
duodecim 902
duplico 1044
dure 223

eamus 446
eamus, alloquendo plures 450
eamus, alloquendo unum 449
ebrietas 439
ebriosus 441
ebrius 380
ebulus 515
ecce 1658, 1659, 1675, 1732
ecloga 2025
educillo 1877, 4695
edulium 550
effeminatus 2342, 2731
efflo 10
effodio 4122
effossio 4126
effossor 4125
effugio 4079, 4096
effundo 4935
effusio 4936
effusor 4937
efibulo 842
ego 1706
eia 2900, 2914

eijcio 4174
eiulo 734, 4613
eiusdem nominis 4691
elæmosynarius 2658
electio 133, 4175
elector 134
electus 130, 1736
elephas 3305
elevatio 3687
elevator 3688
elevo 3686
eligo 129, 1735
eliminor 2381
elongo 793, 1038
elongor 794
eluo 4297
emendatio 979
emendo 977
emendo me 978
emo 2184
emollitus 2728
emptio 2185
emptor 2187, 2418
emptus 2186
emunctorium 2740
en 2779
en tibi 2780
endymio 622
enodo 876
ensis 4295
eo 2563
eo usque 3170
ephippium 3931
ephæbus 237
epistola 1777
epistomium 608
equa 1662
equellus 1828
eques 1816
equester 1815
equidem 776
equitando 1818
equito 1099, 1817
equus 1758, 3213
eradico 4228
eremus 3643
erga 1898
ergo 40, 778
errectus 4161
erro 1471, 4226
error 1472, 3756, 4227
eruca 3025
eructatio 3773
eructo 3772
erythrodamum 4262

esca 707
essentia 1281
esula 2266
esuries 1306, 1308
esurio 1285, 1307
et 4028, 5293
etiam 1107
euge 58
evacuo 1434
evado 4079, 4096
evanesco 2506
evasio 4097
evello 3372, 4228, 5277
evulsio 3373, 5279
evulsor 3374, 5278
ex 786
exaltatio 2158
exaltatus 2161
exalto 2159
exaltor 2160
examen ap<i>um 3809
examen emitto 3810
excæco 3043
excæcor 3043
excello 2090
excerniculum 4067
excerno 637
excitatio 16
excitatus 15
excito 14, 4129
<exclamatio> irridentis 2780
excommunicatio 64
excommunicatus 63
excommunico 62
excoriatio 397
excoriator 398
excoriatus 396
excorio 395
excussio 860, 5205
excutio 859, 5204
exemplum 3308
exenteratio 4317
exenteratus,-a 4318
exentero 4316
exeo 1703
exequiæ 2181
exercitus 3054, 4057
exhibeo 858
exicco 5175
exilio 3891
exilium 3545
exitus 1705, 4988
exoneratio 830, 831
exonero 829
exorno 1072

expectatio 29, 315
expecto 28, 314
expendo 1929
expensa 1930
expertus 4954
exstinctus 3479
exstinguo 3478
exstructus 799
extendo 4664
extendor 4665
exterminatus 5255
extermino faciem oculosque 5254
extollo 3686
extra 57
extremitas 4920
exul 3543
exulo 3544
exultator 3971
exulto 3877, 3970
exuo 857

faba 528, 5310
faba fasulorum 5311
fabricatio 672
fabricator patinarum 456
fabrico 671
fabula 3472
facetiae 4243
facetias misceo 4244
facetus 4242
facile 137, 2333
facilis 5173
facio 1221
fagus 1219
falcator 2068
falco,-as 2066
fallacia 616
fallax 614
fallo 612, 1167
falsifico 4425
falsitas 4427
falsus 4424
false 4426
falx 2067
falx messoria 3916
famelicus 1284
fames 1306, 1308
familia 1237, 1425
famul 4211
famula 4218
famulator 4217
famulatus 4215
famulor 4216
famulus 2692, 4214

fanum 1772
farcimen 1881
farcimen parvum 1882
farina 1242
fascia, -æ 1225, 4184
fasciculus 1852, 1954
fascijs cingo 1058
fatigatio 4740, 5185
fatigator 5187
fatigatus 5186
fatigo 2947
fatigor 4739, 5184
favus 1220
febris 1332
felis 2497
femur 2040
fenestra 1245
fera 1267
feria 2-da 2442
feria 3-a 2480
feria quinta (5-ta) 935, 1529
fermento 919
fermentor 920
fermentulum 169
fermentum 168, 172
fero 939
ferrifodina 375
ferrum 1270
fertilis 467
fertilitas 468
ferveo 1268
fervidus 1064
fessus 2948, 5186
festinatio 3577
festino 4, 1462, 3578
festuca 4381
festum 3989
festum celebros 3990
fibula 2038
fictio 4142
fictor 4173
ficus, arbor 1272
ficus, fructus 1273
fidelis 698, 2110, 5006
fides¹ 697, 2109
fides² 2281
fides pulso 2279
fido 1030
figulus 2996
figura 3308
filia 1227, 1276
filia parva 3455
filiolus 1275
filius 1264, 1274, 1282, 2011
filum 13, 1280

filum aureum 4054
filum sericum 1709
fimbria 1318, 3570
fimbria vestis 3413
fimus 1565
findo 699, 817, 2117
fingo 4141
finio 4013
finior 4014
finis 2486, 4015, 4016
finis mundi 3811
finitimus 2569
fio 1283
firmo 732
firmus 713
fissio 818
fissura 700, 2118
flabellum 219
flaccesco 195
flagellatio 5210
flagellatus 462
flagello 5209
flagellum 461
flamma 1286, 4902
flatus 946
flavus 1369, 5324
fleo 3357, 4613
fletus 3359
floccus 1290
floreo 1066
floridus 1067
flos 1292, 2386
flos lactis 4222
flosculus 1293
fluctus 4842
fluo 2216, 3298
fluviolus 3787
fluvius 3786
fluvius Chrysius 2130
fluvius Haczagiensis 4418
focus 4855
fodina 370, 371
fodio 3885, 3981
foemella 2732
foemina 1237, 2729
foenile 1241
foenum 1239
foenum crassum 909
foeteo 947, 1009, 3646
foetere<m> permitto 1007
foetidus, -a 1010, 3612
foetor 943, 946, 1011, 3649
folium caulis 506
fomes 1674
foramen 1375

foras 57
forceps vietorum 742
foris 57
formica 1357
formax 2042
fortassis 915
fortis 4564, 4945
fortiter 4565
fortitudo 4619
fortuitum 3565
fortuna 2831, 2867, 3567
fortunatus 2868
fortuno 2869
forum 3271, 4620
fossa 1497, 3201
fossio 3983
fossor 3982
fovea 1496, 5015
fractio 1322
fractor 1323
fractus 1321
fragilis 1323
fragmentum 717, 1250
fragum 1310, 1857
framea 3864
francus 1324
frango 1249, 1320
frater 1311
frater maior natu 360, 386
fratruelis 4909
fraxinus 1312
frenatio 1069
freno 1068
frenum 5280
frequentatio 5128
frequenter 42, 43
frequento 5127
frico 1316
frictio 1317
frigeo 1331
fri<gi>dus, -a 3681
frigo 1330
frigus 1329, 3683
frixum 3675
frondosus 1341
frons, -dis 1340
frons, -tis 1342
fructifer 3801
fructifico 3799
fructus 3797, 4899
frumentum, -i 1638, 5293
frustatim 1517
frustra laboro 4651
frustum 1515, 1516, 2000, 2034

fuga 1345
fugax 1346
fugio 1344
fulcio 3600
fulcrum 3599
fulmen 4774
fulmino 4773
fumans 67
fumatus 66
fumo 65
fumus 1349
funda 3494
fundamentum 4600
fundamentum pono 4602
fundo 4602, 4722
fundos impono 1074
fundulus 2688
funis 1350, 4409
fur 1353, 1356, 1632
furax 1356
furca 1360
furfur 4617
furfureus 4618
furor 1354
furtum 1355
fusio 4827
fustis 1366
fusum 1364

galea 4065
galla 546
gallico morbo infectus 1327
gallico morbo inficior 1326
gallicus morbus 1325
gallina 1382
gallina gliociens 1974
gallinicum 3967
gallus¹ 1324
gallus² 2008
gallus Indiacus 2217, 4669
garrus 2361
garrulus 669
gelu 1522
gelyma 1961
gemitus 1520, 4534
gemma 3270
gemo 1519
gena 1235, 1518
gener 1523
gentilis 3137
gentilis fio 3139
gentilismus 3138
genu 1521
genueflecto 1094

genus 1222, 1234
 Germania 2836
 germanice 2835
 germanicus 2834
 germanus 2784
 gestus 3637
 gibbosus 1406
 gibbus 1407
 gingidium 4816
 gingiva 1525
 glacies 1577
 glacies soluta 1714
 gladiolus 4370
 gladius 3077, 3864
 glans 4055
 globus 1429
 glocio 1975
 gloria 1223, 1252, 4187
 glorificatio 4196
 glorifico 4195
 gloriosus 1231
 graculus 3870
 gradarius 983
 gradior 3228
 græcanicus 1464
 Græcia 1465
 græcus 1463
 gramen 3110
 granarium 1609
 grandis olla 3003
 grando 1491
 granum 504, 1476, 5294
 gratia 1592, 2646, 2652
 gratiarum actio 849
 gratosus 932
 gravido 1481
 gravis 1470, 1477
 gravitas 1481
 gravo 3224
 gremium 3413
 gressus 985, 3106
 grex 665, 4360
 grossus 377, 1408
 grus 1512, 2015
 gula 421
 gurgulio 1411
 gutta 1575, 3300
 guttatim aspergo 3299
 guttur 1413
 gypsum 5229
 gyrus 3884

 habens 349
 habens familiam 1238

 habentia 347
 habeo 174, 1901
 habitatio 2295, 2296
 habitus 2294, 3252
 habitus 3457
 hac 1124, 3512
 hactenus 3169
 hæreditas 5154
 hæredito 5153
 hæreditor 5152
 haereo 3195
 hæres 5155
 hæresis 1043
 hæreticus 1042
 hæsitans in loquendo 4049
 hajdo 1598
 hajdones 1599
 hajdonice 1601
 hajdonicus 1600
 halix (!) 1619
 hamus 5103
 hara porcorum 3636
 hasta 4514
 haurio 4695
 hebdomada 3987
 hederæ 1682
 herba 1664
 herba in millio crescens 2690
 herba soporifera 59
 heri 1692
 herinacius 282
 heus 210
 hic 94, 1678
 hilum 1625
 hin<n>ulus 2752
 hircus 712
 hispanice 4314
 hispanicus 4315
 hispanus 4313
 hoc sero 317
 hodie 311
 holosericum 3006
 hominem me præbeo 3017
 hominum multitudo 3020
 homo 3013
 homo nauci 460
 homuncio 3019
 honor 466
 hora 598
 hordeum 5297
 horologarius 627
 horologium 626
 horreo 4102
 horreum 4527

horror 4099
 hortator 918
 hortor 916, 1032
 hospitium 3947
 hospitor 1450, 3949
 huc usque 3173
 humana 3016
 humanitas 3014
 humanus 3015, 3018
 humerale 5096
 humerus 5095
 humiditas 3758
 humidus, -a 3676, 5093
 humor 3758, 5094
 hungarice 3828, 5115
 hungaricus, -a 5113, 5114
 hungarus, -a 5111, 5112
 huso 2713
 hydria 4847
 hyemalis 1690, 1691
 hyemo 1689
 hyems 1671
 hypochaustum 4232
 hypocrita 1230

 i (imperativum) 3108
 iactabundus 1231, 2343
 ianitor 3459, 5171
 ianua 5170
 ibi 111, 2026
 id est 40
 ideo 3066
 ignis 1301, 2434
 ignorans 2879
 ignorantia 2880, 2882
 ignoratus 2879
 illa 24, 25, 590, 591, 1605
 illac 1125, 3513
 ille 26, 27, 1603, 1604, 1706
 illecebra 1749, 2700
 illector 2702
 illic 32, 2020, 2026
 illicio 1748, 2701
 illico 810, 861, 2928
 illirice 3993
 illiricus 3992
 illudo 1075, 1532
 illuminatus 1139
 illumino 1138, 2436
 illusio 1077
 illusor 1076
 imago 1940
 immergo 2148
 im<m>ersio 2150

 immersus 2149
 immundities 4108
 immundus, -a 2827, 4106, 4107
 impedimentum 3037, 4227, 5273
 impedio 5272
 impeditor *s. m.* 5275
 impeditor *vb.* 5274
 imperator 991
 imperialis 992
 imperium 993
 impignoratus, -a 5228
 impignoro 5227
 impinguatio 1085
 impinguator 1086
 impinguo 1082, 1083
 implumis 1435
 impono 363
 impositio 388
 imposterum 777
 impotens 2857
 imprægno 1084
 improvisus casus 2875
 impurat<us> 2825
 impuritas 2826
 imputo 1006
 in deliciis nutritus 871
 in momento 278
 in paupertatem devenio 4053
 in silentio 2517
 inanis 833
 incantatio 820
 incanto 819
 incarnatio 1194
 incarnatus 1193
 incarnor 1192
 incassum loquor 3179
 incendium 230, 3461
 incendo 229, 1028, 3462,
 inceptio 1020
 inceptor 1021
 incineratus 623
 incinero 621
 incipio 1019
 inclinatio 2608
 inclinatus 3354
 inclino 3352
 inclinor 3353
 incrementum 2120
 increpatio 625
 increpator, -trix 5077
 increpo 624, 5076
 incrustatio 5231
 incrusto 5230
 incurvo 4425

incus 2824
indico 1548
indigeo 4746
indumentum 974
induo 973, 1059
indusium 1715, 1830, 1934
industria 1482
industrius 1483, 1903, 4458
inebrians 440
inebriatus 970
inebrio 969
inebrior 971
inextinctus 2883
infans 2426
infantia 2427
infantiliter 3084
infantium incessus quadrupes 11
infascio 1226
infectus 1169, 1712, 4353
infernus 1656, 3158
inficio 1168, 1710, 1757, 2621, 4352
inficior 4354
infirmitas 520
infirmor 521
inflatus 572
inflecto 2174, 3352
inflector 3353
inflexura 2104
inflexus 3354
infra 934
infundibulum 4706
ingemo 4535
ingenium 3080
ingratitude 2820
ingratus 2819
ingredior 1187
ingressus 1188
inhabito 3955
inimicitia 135, 5062
inimicus 136
iniuria 424, 2852
iniuriam facio 2853
iniuste 4426
iniustitia 4427
iniustus 4424
innocens 2426, 2894
innocentia 2427, 2895
innovatio 1155
innovatus 1154
innovo 1153, 2911
inops 2897
inquirō 1724
inscitia 2880
inscius 2879
insero 3011

inservio 4212
insidiæ 2329
insidior 2328
insolens 4764
institor 1813
instrumentum 4061
insula 3072
integer, -gra 1178, 1179
intellectio 1015, 1016
intellectus 1015
intelligens 1022, 3506
intelligo 1013
inter 1185
intercedo 1182
intercessio 1183
intercessor 1184
intermissio 4357
interpres 4590
interpretor 865, 4591
interrogatio 1190
interrogator 1191
interrogo 1189, 1724
interrumpo 4226
intestinum 2460
intestinum crassius 2756
intestinum parvum 2499
intinctio 1171
intinctus 1171
intingo 1170
intoxicatus 4717
intoxico 4716, 4893
intra 1186
intro 1187
introitus 1188
intrudo 2959
intus 1136, 2451
invenio 60, 1414
inventio 61
inversio 1215, 3592, 3747, 3748
inversus 3747
inverto 1213, 3591, 3746
investigo 634
invideo 2888
invidia 2889
invidus 2890
invitator 1922
invito 972
involutio 1209
involutus 1208
involveo 1058, 1207
iocor 1430, 3928, 4496
iocosus 3929, 4497
iocus 1431, 3867
ipse, ipsa 1161, 1663, 1681

ira 2531
iracundus 2532
iram depono 873
iris 2167, 2218
irrideo 1532, 4633
irritatio 1164
irritator 1165
irrito 1163
iste, ista 30, 31, 592
ita 287
italice 2338
italicus 3008
italus 2337, 3007
iter ostendo 5023
iterum 1672, 1673
ito (imperativum) 3108
iudæus, -a 4031, 4035
iudaica 4033
iudaice 4034
iudaicus 4032
iuvenulus 4673
iuvenus, -a 1552, 1553
iuvenesco 4674
iuvenilis 5031
iuvenis 4671, 5028
iuventus 4672, 5030
iuvo 79
iuvor 3563
iuxta 2313

jaceo 960
jacio 283
jactantia 1236
jactus 284
jam 200
ieiunium 78, 3465
ieiuno 77, 3466
jovis 935, 1529
jubeo 1202
jucundus 932
judex 1536, 1541, 5051
judiciarium officium 5052
judicium 1539, 3050
judico 1538, 3051
jugulo 1547
jugum 1542
juramentum 1557
jurator 1558
juro 1534, 1556
jus caulium 2705
jusculentus 956
jusculum 953

labium 543
labor 2429, 2749
laborator 2431, 2750, 3794

laboro 2430, 2748
labrusca 2348
lac 2264
lac tenue et novum 2208
lacer, -a 3789, 4292
lacero 4291
lacinia 756
lacryma 2260
lacrymo 2283
lacrymula 2284
lactans 227
lactatio 228
lacte distentus 2316
lactens 4495
lacto 226
lactuca 2317, 3946
lacuna 2681
lacus 2258
lædo 4854
læsiō 4967
læsiō oculorum propter variolas 389
læsus 4964
lætitia 585, 4949
lætor 584, 4950
lætus 4948
Lagassimum, oppidum Hung<ariæ> Inferi<oris>
2396
lagena 3382
laguncula 3383
lamia 5269
lampas 1240, 2304
lamprica 736
lana 2306
lana agnina 2623
lancea 2263
lanio 2598
lapis 2325, 3267
lapis pretiosus 3270
laqueare 2016
laquei genus 3607
laqueus 2229, 2250, 2280
lardum habens 2319
largus, -a 2268, 2269
laridum 1973, 2267, 4192
later 4331, 4578
laterna 2339
latine 885, 2338
latinus 883, 2337
latitudo 2274, 2336
latro 1632, 2409
latro fio 2413
latrocinium 2411
latrocinor 2412
latrones 2414
latta 2251

latum 2274
latus 2275
latus, -a 2272, 2273
laudantis particula 58
laudo 977, 1251, 2277
laus 2278
lavo 2276, 4076
labor 4077
lectica 4566
lectio 2931
lector 2933
lectulus 3248
lectus 3113, 4410
legatio 4255
legatus 4254
lego 2929
legumen 2292
leguminum species 5293
lemur 5268
lenticulosus 2371
lens, -dis 2370
lens, -tis 2377
lentes 5308
lentus 2366
leo 2345
lepores venor 1686
lepra 1561, 1562, 5251
lepra inficior 1563
leprosus 1560, 5256
lepus 1685
levi pretio 1380
leviori pretio 1031
levis 4337, 5173
levisticum 2349
leviter 2333
levius 2464
libellus 1892
libenter 586
liber *adj.* 4199
liber *s. m.* 1777
liberalis 765
liberatio 4203
liberator 4202
libere loquens 3412
libere loquor 3410
libero 4198, 4201
libertas 4204
libertinus 4200
libo (!) 737
libra 1309, 2979
licet 2467
ligamen 2288
ligatio 2288
ligatus 1152
ligneus 2301

lignum 2300
lignum aridum 4502
lignum viride 4913
ligo *s. m.* 3886
ligo *vb.* 1151, 2287
lilium 2127
lilium convallium 1579, 2284
limax 2518
limpidus, -a 2363
lingo 2372
lingua 2358
linguosus 2360
linio 2380
linitio 2384
linter 4790
liquefaciens 4713
liquefacio 4711
liquefactor 4713
liquefio 4712
lis 3192, 4543
litera 4210
literatus 1893
litigator 3193
litigo 3194, 3214
littus 3609
lixivium 2330, 2428
loculus 2400
locus 2399
locusta 2299
locutio 5054
lolio plenus 2805
lolium 2804, 4574
longe 1137
longitudo 2444
longurio 1631, 2446
longus, -a 2443
loquax 1469, 2360
loquor 1468, 5055
lorica 3083
lorum 1590, 5280
lotus 4298
lubrico 2439
lubricus, -a 2440, 2441
luceo 2420, 2436
lucidus, -a 2424, 2425
Lucifer 2421
lucius 4473
luctus 3951, 3952
ludo 1530
lues 2711, 3028
lugeo 3953
lumbricus 2362
lumbricus terrae 3775
lumen 2434
luminosus 2435

luna 2437
lunæ 2442
lunaticus 2438
lupa 2453
lupus 2452
lusus 1531
lutosus 1713
lutum 1711, 2455, 4667
lux 2422
luxum amans 784
lychnus 1261
lyra 1988, 4127
lysipipium 688

macellum 2597
macer 2583
macer fio 2585
maceratus 2764
macero 2763
macilentus, -a 2583, 2584
macra 2584
macto 5083
macula 4379
madefacio 5087
madefactio 5088
madefio 5089
madidus, -a 5086
magale 2088
magister 767, 1205, 2604
magistrum ago 832, 2606
magna fovea 1498
magni me facio 4225
magnificentia 2575
magnitudo 2575
magnus, -a 2477
magus 1258, 5075
maiora<na> 2510
maius 2463
mala 3700
maledico 448, 2980
maledictio 451
maledictor 452
malevolus 5033
malitia 3702
malleolus 2511
malleus 432, 2462
malum 3481
malum apianum 2552
malum aureum 2859
malum muscosum 2553
malum orbiculatum 2557
malum præcox 2551
malum serotinum 2544
malum spaniceum 2545

malum variegatum 2559
malva hortensis 2483
malvaticum 2519
mammilla 745
mancipium 3790
mandibula 1229
mandragora 2501
mane 891
maneo 2522, 3252
manica 2530
manipulus 4229
manna 2475
mansio 2489, 3706
mantile 2526
manus 2521
manutergium 2526
mappa 2591
mappale (!) 2021
marcesco 4960
marcidus, -a 4959
mardus 2935, 3882
mare 2476
margarita 2568
margo 2486
maris motus 5021
marito 2571
maritum duco 2572
marmor 2484
mars 2480
martes 3909
martius 2588
mas 411
masculus 412, 413
massa 172
mater 2465, 2474
matrimonium 1894
matrix 2616
maturatio 1452
maturo 2529
maxilla 1235
medela 2257
medeor 2297, 5065
media 1679
medicina 2257
medicus 5058
mediocritas 2190
medium 2632
medum 2630
meio 3323, 5089
mel 2635
mel defæcatum 4416
melancholicus 3464, 4764
melancholizo 4765
melissa 1666

melius 2464
 melo 2419
 membrana 3630
 memoria 3423, 3426, 3427
 mendacium 2663
 mendax 2662
 mendico 2175
 mendicus 636, 2176
 mens 2661
 mensa 2490
 mensis 2437
 mensura 2188, 2602
 mensuro 2189, 2603
 mente motus et vagus 1299
 mentha 1302, 1665
 mentio 3423
 mentionem facio 3424
 mentior 2660
 mentum 415
 mera 1731
 merasum 5014
 merasus 5011
 mercator 1813, 4622
 mercenarius 472
 merces 2806, 3345, 4621
 mercimonium 4621, 4624
 mercor 4623
 Mercurius 2638
 merda 1799
 merdo 1756
 merenda 2574
 meretricia 2240
 meretricius, -a 2238
 meretrix 1627, 2236
 meritus, -a 5067
 merus 1730
 messis 3915
 meto 3914
 metreta 2576
 metropolis Hungariæ 542
 meus, -a 2617, 2639
 mica 717
 mica parva, diminutivum > 727
 mictus 3322, 5090
 miles 1904, 3056
 militia 1905
 mille 2640
 milliaceus panis 2515
 milliare (!) 2645
 millium 2507, 5301
 milvus 1767
 minuo 2539
 minutatim 189
 minutus 2537
 miraculum 678, 2667
 miror 679, 2674
 mirrha 2669
 mirrha ungo 2673
 misceo 2600
 miser 2897, 2898
 misereor 1049, 2647, 2650, 2657
 miseria 2896, 3481
 misericordia 2595
 misericordiæ (?) motus 1050
 misericordiam facio 2657
 misericors 2596, 2649, 2651
 missa 2676
 missio 4759
 missus, -a 4757, 4758
 mistax 2771
 mistio 2601
 mitto 2523, 4756
 mobilis 3454
 moderatio 2190
 modius 1387
 modus 2683
 mœcchor 2237
 mœcchus 2235
 mœrens 179
 mœrio 178
 mœror 578
 mola pannificia 5025
 Moldavia 2697
 moldavicus 2699
 moldavus 2698
 molendinum 2704
 molestatio 907
 molestator 908
 molestatus 5186
 molestia 907
 molesto 906
 molitor 2757
 mollio 2689, 2727
 mollis 2694
 molo 2458
 monachalis 483
 monachus 480
 monachus fio 484
 monedula 597
 monile 482
 monitor 918
 mons 2753, 2832
 monstrum 1783, 4219
 monumentum 1497
 mora 3691, 5196, 5216
 mora sylvestria 2618
 moram traho 5217
 orbus cum tussi coniunctus 4536
 morbus feminarum cum una aliam per magiam
 vult occidere est 3117

mordax 2739
mordeo 2736, 5138
more lupino 2454
morior 2703
moror 182, 5195
mors 2710, 3028
morsicans 1733, 5189
morsicatio 3303
morsico 3272, 3302
morsus 2737, 2738
mortalis 2712, 2762
mortarium 683, 3319, 3338
morticinum 2711
mortificatio 4794
mortifico 4795
mortificor 4796
mortuus, -a 2708, 2709
morum 2755
morus 1313, 2754
morus alba 1314
morus nigra 1315
mos 5199
Moscovia 2718
moscovita 2719
motus 2627
moveo 2625, 2726, 3452
moveor 2626
mucus 2734
mulcta 1422
mulctator 1424
mulcto 1423, 3126
mulgeo 2741
muliebris 2730
mulier 2729
mulsum 2630
mulsum recens 2765
multiplico 986
multitudo 1425, 1426, 2745
multoties 797
multus, -a, -um 2742
mundatio 2212
mundator 2213
mundatus 2614
munditia 2210
modo 2211
mundus adj. 2209
mundus s. m. 2432
munus 2018
murarius 5264
murmuratio 1611
murum ædifico 5265
murus 5263
mus 1614, 4266, 4280, 4351
musca 2766
muscatellum 2552, 2767
musculus 2770
muscus 2769
mustum 2773
mutabilis 4118
mutatio 2777
mutatus 2777
muto 2776
mutus 2775

narcyssus 5116
nares 2787
narro 4350
nascor 2789
nasturcio condio 1642
nasturcium 1637, 4721
nasus 2788
nasus porcinus 3785
natalis 2107
natando 1150
natatio 1149
nates 549
nativitas 2790
nato 1148
natura 2858
nauci 1289, 1300
nausea 630, 4098
nausea stomachi 1454
nauseabundus, -a 4104
nauseam contraho 631
nauseo 4102
nauta 2450
navicula 2449
navigo (!) 4900
navis 2448
nebula 2818
necessarius sum 4744
necesse est 4745
necessitas 2382, 4733
negociator 2817
negotior 2816
negotium 2429, 4733
nemo 2903
neo 4719
nepos 2854
neptis 2855
nequam 1789, 2238
nequaquam 355, 2797
neque 2901
nescio 2936
netrix 4720
nidus 2157
nigellus 2811
niger, -ra 2782, 2814, 5321
niger color 2807
nigredo 2808

nigresco 2813
nihil 1625, 2847
nimium 3501
ningit 2905
nisus 2062
nitrum 3878
nivium multitudo 3021
nix 2792, 3022
nobilis 508, 2839
nobilitaris 511, 2842
nobilitas 509, 2843
nobilito 510, 2840
nobilitor 512, 2841
noceo 2942
noctua 1650, 1651
nodosus 2909
nodulus 563, 2886
nodum facio 1151
nodus 562, 2791, 2908
nomen 2923
nomen lusus cum lapides jaciuntur ad metam
3339
nomen pagi 2126
nomen tortæ 488
nominatim 207
nominatus 2925
nomino 2924
nominor 2926
non 355, 2919
non lotus 2827
nonus 160
nos 2910
noster, -ra 2915, 2916
nothus 2046
novacula 492
novus, -a 2917, 2918
nox 2912
nubo 1895, 2572
nucleus 3959
nucula 2922
nudipes 813
nuditas 1433
nudius tertius 1693
nudus 1432
nullibi 2821
nullomodo 2797
nullus 2903
numeratio 2931
numerator 2933
numeratorium 2932
numero 2929
numerus 2930
nummos cudens 392
nummos cudo 391
nummus 368, 3046

nunc 109, 117
nuncium 4255
nuncius 4254
nundinor 4623
nunquam 2902
nunquid 5041
nupta 2573
nuptiæ 2934
nuptui trado 2571
nurus 2913
nutrix 904
nux 2920, 2921
nux avelana 166

obdormio 17, 55
oblectatus 863
obligator 2289
obligatus 2290
obligor 2293, 2381
oblivio 5246
obliviosus 5248
obliviscor 2733, 5245
obmutesco 198
obruo 1014
obseratio 1131
obseratus 1130
obsero 1129
obstetricor 383
obstetrix 357
obstupefacio 194
obst<u>pefio 195
obstupeo, -sco 4436
obsurdesco 330, 4530
obtenebresco 1198
ob<tenebrescus> 1199
obturator 324
obturatorium 325
obturo 323
obvio 4592, 4603, 4610
obvolvo 1058, 1226
occa 1457
occasio 3554, 3561
occasionem capio 3563
occasus 243
occidens 243
occido 239, 1547, 3026, 5083
occiput 596
occisio 3027, 5084
occludo 323
occ<l>usor 324
occo, -as 1467
occultor 3331
occumbo 239
occurro 4592, 4603, 4610
octavus 159

octo 3038
 october 499
 octoginta 3039
 oculus 2982
 odi 5144
 odio habeor 5145
 odiosus 5156
 odium 5141, 5157
 odium incurro 5145
 odor 2670
 offendiculum 3473
 offendo 3474
 offendor 3476
 offensio 3475
 officialis 801
 oleo 947
 oleum 3000, 3002
 olfacio 244
 olfactio 246
 olfactus 245
 olim 795, 796
 olla 2997
 olus 4852
 omen 1986
 ominor 1987, 5146
 omnes tres 4832, 4833
 omnia tria 4832
 omnimode 852
 omnis,-ne 4726
 omphax 86
 oneratio 1105
 onero 1104, 4732
 onero supra vires 332
 onus 4731
 operarius 2431
 operor 2430
 opes 347, 569
 opilio 359, 514
 opinor 1376
 oportet 4745
 oppidum 4620
 oppidum in Valachia Transalpina 273
 oppidum Moldaviæ 4483
 oppidum Valachia Transalpina 587, 2093
 opus est 4745
 oratio 2696, 3830, 3831
 orator 3832
 orbis 4611, 4675
 ordo 639, 4056, 4703
 orgia 4369
 oriens 3729
 orior 3728
 oriza 3041
 ornatus *adj.* 1953
 ornatus *s. m.* 1950, 4797, 4798
 orno 1059, 1949
 ornor 1952, 4799
 oro 3806
 orphanus, -a 3995, 4050, 4051
 ortus 3729
 os, oris 1567, 5313
 os, ossis 674, 1993, 3047
 <os> avis 5315
 <os> bovis 5317
 <os> equi 5316
 <os> hominis 5314
 os intorqueo 4428
 os magnum habens 1568
 os molle 1649
 os parvum 1569
 <os> porci 5318
 oscitatio 1781, 1897
 oscito 1780
 osculor 3999
 osculum 4000
 ostendo 259, 1548
 ostensio 260
 ostensio bon<orum> 1166
 ostensor 261
 [otrinde] (!) 5304
 ova piscium 1708
 ovicula 2975
 ovile 513, 2985
 ovis 2974
 ovis incubo 1975
 ovum 3068
 ovum pariens 3070
 ovum pario 3069
 pacem in eo 990
 pacificatio 995
 pacificator 996
 pacifico 989
 paciscor 2393
 pagus 522, 3903
 pagus in districtu Sebesiensi 2459
 pagus in fine Portæ ferreæ 2482
 pala 2227, 2403
 pala parva 2404
 palatium 3416
 palatum 3191
 palea 2958, 3348
 pallium 3342
 palma, arbor 1278
 palmes 2405, 4976
 palmus 3078
 palus 3085
 panicum 3176, 5300

panis 550, 3084, 3175, 3328
panis benedictus 2781
pannus 3468
pannus rusticanus 3
papaver 2466, 5305
papilio 1297
papyrus 3186
par 3200
paradysus 3661
paratus 1374
parco 1695, 2137
pardus 3104
parens 3210
paries 3199
pario (de ovibus) 1266
parochia 3439
pars 3101
particeps 3103, 3219
particula affirmantis 2976
<particula> exclamantis 2938, 2973
<particula> negantis 2976
particula pellentis 1602
parum 2906, 3613
parumper 3615
parvulus, -a 2642, 2644, 2664, 2665
parvus, -a 2641, 2643
pascha 3111
pasco 3109
pascua 3245
passer 5057
passerculus 5064
passio 3119
passum facio 3228
passus *adj.* 3118
passus *s. m.* 3106
pastor 3243
pastor equarum 1688
pastor gallinarum 1384
pastor gregis 666
pastor ovium 3159
pastoralis 3160
pastorculus 3244
pater 4569
pater spiritualis 945
paternus, -a 3211
patibulum 4310
patiens 3679
patientia 3678
patina 454
patior 3112, 3251, 3658, 3677
patrimonium 2950, 5154
patrinus 2182, 2850
patruus 5117
paulatim 1026, 1951
paululum 2907

pauper 3995, 4050, 4051, 4058
pauper fio 4060
paupertas 3997, 4052, 4059
pausatio 3718
pauso 3717
pax 3074
peccator 1473, 3152
peccatrix 3153
peccatum 1472, 3151
peccatum originale 3155
pecco 1471
pecten 3283
pecto 3284
pectus 3280
pectusculum 3281
pecunia 368
pecus 2833, 5018
pedes 3128
pedester 3128
pedibus sto 2233
pedica 3276
pediculos macto 3133
pediculosus 3132
pediculus 3131
pediculus gallinarum 2628
pedites 3130
pedo 423
pedor 425
pelagus 2476
pellicium 2075
pellicula 3278
pellio 453, 2076, 4481
pellionem ago 2077
pellis 2220, 3277
pellis agnina, tenerrima 1623
pellis caprina 2054
pellis ovina 2594
pello 938, 1439, 5282
pelvis 2291, 4790
pendeo 4309
penes 2313
penetratio 4415
penetro 4414
penitus 852
penna 3081
pentaphyllum 649
pentecoste 3312
pepo 957, 3183
per 3508, 3522, 3524
per latus 2083
percipio 3505
percolatio 4422
percolatorium 4421
percolatum 4420
percolo 4419

percussio 431, 5084
 percussor 432
 percussus 433
 percutio 381, 5083
 perditio 3286
 perditus 3209, 3287
 perdo 3285, 4711
 pereo 3288, 4712
 perforatio 1417
 perforo 1416
 pergo 2563
 periculum 3208
 periurus 1559
 perizoma 1750
 pero 3032
 persecutio 1440, 1654
 persecutor 924, 1441
 persequor 1439, 1653
 persicum 3290
 persicum duracinum 3291
 persicus 3289
 persona 3165
 pertingo 47
 pervenio 4282
 pes 2249, 3274
 peste inficior 681
 pestilentia 3028
 pestis 680
 petitor 3250
 peto 599, 3249
 petroselinum 3259
 phantasma 2829
 pharetra 3933
 phaseolus 1263, 3246
 phlegma 364
 phlegmaticus 390
 pica 662, 663, 1994
 pictor 5290
 pictura 5292
 pietas 2696
 piffa 3225, 3326
 piger, -ra 2310, 2311
 piget me 2312
 pignus 286, 5226
 pigritia 2308, 2309
 pigritor 2312
 pila 2659
 pileolus 1796
 pileus 1958, 2145, 2178, 4197
 pilosus 2307
 pilus 3189
 pingo 5291
 pinguedo 1474
 pinguedo piscis 3060
 pinguefacio 1083
 pinguesco 1081
 pinguis 1460, 1641, 5122
 pinso 2007
 pinta 1679, 3313
 pinus 478
 piper 3316
 pipere condio 3318
 pipere conditus 3317
 pirum 3087
 pirum apianum 3089
 pirum silvestre 3100
 pirus 3190
 pisa 5309
 piscator 3230
 piscatorius, -a 3231, 3232
 pisciculus 3233, 3237
 piscis 1365, 2367, 2387, 2407, 3236, 5259
 piscor 3234
 pistor 3329
 pistrix 3330
 pistus, -a 2041
 pisum 2461
 pituita 2734
 pituitosus 2735
 pius 2648
 pix 3731
 pixis 3663
 placenta 3349
 placeo 2381, 3341
 placidus 3356
 placitum 5020
 piaco 872
 placor 873
 planctus 3359
 plane 4701
 plangens 3358
 plango 3357, 4871
 planta 3730, 4563
 plantatio 3866, 3921
 planto 3361, 3920
 plateæ Caranseb<csiense> nomen 4429
 plenitudo 3377
 plenus pulcibus 3634
 plenus, -a 3376
 plica 1048
 plicatura 1048, 2104
 plico 1047
 pluit 3378
 plumbifodina 374
 plumbum 3387
 pluvia 3379
 pluviosus, -a 3380
 poculum 3147
 podagra 951

pœna 3050
 pœnitentia 1797
 pœnitet me 1798
 polio 1255, 3414
 politia 2683
 politicus 2684
 politor 3910
 politus 3415
 polluo 4110, 4352
 polluoꝝ 4109, 4354
 pollutio 4108, 4355
 pollutus, -a 4107, 4353
 polonicus 2327
 polonus 2326
 polypus 2097
 pomarium 2379, 3422
 pomum 2478, 2542
 pomum aestivale 2543
 pomum dulce 2546
 pomus 2542, 3421
 pondero 2189
 pondus 2188, 4731
 pono 3625
 pons 3629
 pons stratus 3393, 3430
 pontem sterno 3394
 populus¹ s. m. 3381
 populus² s. n. 2862
 porcarius 3635
 porcina 3443
 porcino more 3445
 porcinus 3442
 porcus 3450, 3776
 porcus juvenis 1475
 porta 1853, 3458, 5060
 Porta ferrea 2485
 portarius 3459
 portatio 3637
 porticus 4631
 porto 3456
 porus 3493
 positio 3638, 3639
 positus 3638
 possideo 471, 1901
 possum 3391, 3470
 postea 232
 posterior pars dorsi 3887
 posthac 777
 postquam 779
 potens 3648, 4945
 potentia 3647
 poto 39
 potus 41, 444
 præcellentia 1181
 præcello 1180
 præcentor 1021
 præceptor 3449
 præceptum 3446
 præcinctorium 1919
 præcinctorium rusticum 3035
 præcipio 3447
 præco 1456
 præcox 2543
 præda 3489
 prædator 1983, 3502
 prædium 2944, 5053
 prædo 1984, 3180
 prædor 1982
 præeo 1180
 præfectus 4965
 præfiguro 3309
 præsagio 5146
 præsertim 132
 præstigiatrix 531
 præstigiæ 530
 præstolor 4372
 præsumo 1055
 præsumptio 1056
 præsumptor 1057
 prævenda (sic) 2353
 prævenio 2529
 prandeo 3519, 3521
 prandium 3520
 pratum 2379
 precibus addictus 3833
 presbyter 3540
 presbyterissa 3542
 presbyterium 3541
 pressura 224
 pridem 796
 primus auctor 4256
 princeps 5022
 pro 3523
 proba 3593
 probatio 606
 probō 605, 977, 1725, 3594
 probus 3018
 procul 792, 1137
 procurator 1485, 1902
 procuro 1484, 1901
 prodigium 1783, 2668
 prodigus 1589
 proditor 4997
 præliator 3056
 prælior 3055, 3766
 prælium 3054, 3764
 profectio 2581
 profecto 959
 profectus 2582

proficio 1304, 2564
profugus 1348
profunde 68
progredior 2563
progressus 2581
prohibeo 3036
prohibitio 3037
projector 285
proles 3798
prolongatio 4748
prolongo 2445, 4747
promontorium Caransebesiense 4580
prope 233
propello 5163
properatio 1452
properator 1453, 1488
propero 1487
propino 1112
propter 3523
propulsio 5164
prora 1886
prorex 369
prosum 1233, 1624
protectrix 218
proveho 2869
proverbium 3308
provinciola 716
provocatio ad vomitum 1454
prudens 1023, 2990
prudentia 1024
pruina 498
prunum 3610
prunus 3608
psalmus 4260
psalterium 1593
pudefacio 3860
pudicus 3859
pudor 3858
puella 1227
puellula 1265
puellus 1275, 2012, 2045
puer 1274, 2011, 2043
puerasco 162
pugna 3764
pugno 3766
pug<n>o (?) 3696
pulcher 1338, 1418
pulchritudo 1319, 1339
pulegium 660
pulex 3632
pulices macto 3633
pullaster 3618
pulus pario 3619
pullus 3617

pulsio 1440, 5283
pulsor 1441, 5284
pultes 5302
[pu]ltes millii 5303
pulveres excito 3514
pulvinar 3207
pulvis 3490, 3496
pulvis tormentarius 3497
punctura 1004, 1005
punctus 1004
pungo 1003, 1547
punio 3051, 3126
punitio 3050
purgatio 2212
purgator 2213
purgatus 2614
purgo 2211, 2214, 2611
purissimus,-a 3515
puritas 2210
purpura 5169
purus 2209
pus 3631
puteus 1243, 3650
puto 987, 1376, 3086
putresco 3654
putridus,-a 3653
pyrethrum 4567
pythonissa 5075

quacunque 2472
quadam vice 855
quadagesimale jeiunium 3198
quædam 5079
quæro 1189, 1782
quæso 634
quaestio 1190
quam 2822
quamdiu 3171
quamvis 2467, 4008
quando 1840
quandoque 1841
quandoquidem 2155
quantum 1906
quare 1786
quartus, -a 152, 3116
quasi 3105
quasi vero 2939
quattuor 3115
quercetum 603
quercus 601
querela 1008
quia 1784, 1787
quicunque 103, 2469, 5043
quid 610

quidam 108, 2877, 2878, 5080
quies 2965, 2970
quiesco 2963, 2964
quietatio 2970, 2971
quilibet 2468
quinam 5048
quinquefolium 649
quintus, -a 33, 151
quis 644, 1775
quivis 103, 2468, 2469
quo 5102
quocunque 2470
quod 1784
quod Turcicae mulieres conficiunt 558
quomodo 2177
quonam 5044
quot 1908

radius rotæ 4328

rado 3660

ramosus, -a 2116, 3708

ramus, -i 2099, 2966, 3665, 4374

rana 496

rapa 2786

raphanus 3689

rapiditas 3721

rapidus, -a 3719

rapina 4776

rapio 240, 4734,

raptor 241, 4749

raptus 242

raptus, -a 4741

rarefacio 3727

raro 249, 3671

rarus, -a 3669, 3670

rastrum 1461

rasus, -a 3673

ratio 3879

raucedo 3694

raucesco 3692

raucus 3693

receptio 3569

receptus 3568

recessio 1043

recipio 3566

reconcilio 1032

recordatio 3423, 3426

rectificatio 1040

rectifico 1039

rectus, -a 2561, 2562

refectio 800

refectus 799

reficio 798

refrigeratio 3683

refrigero 3682

refrigero me 3703

refrigesco 3682

regimen 2114

regina 2111

regio 709, 715

regit accusativum 4026

regius, -a 2113

regno, -as 2112

regnum 709, 993, 2114

regredior 1174

regulus 2115

reitero 3402

relictio 2324

relictus 2323

relinquo 2270

reliquiae corporum s<anctorum> 2720

remaneo 3705

reminiscentia 3426

reminiscor 191, 3425

remissio 1696

remissor 1697

remitto 1173, 1695, 4723

ren 3716

reperio 1741, 2837

reperio 2831

reperor 2838

repono ut mollescat 193

requies 2962

res 2429

reseratio 815

resero 814

resideo 3058

resina 3731

respondeo 3737

responsum 3738

resumo 3402

rete 5219

retro 1041

retro-abiens 1042

retrocedo 2566

retrorsum 1041

reverentia 2608

reversio 4826, 4827

revertio 1173

revertor 1174, 4724

rex 2092

rideo 3770

ripa 632, 3779

risibilis 3771

risus 3783

rivulus 3787

rivus 3786

rixa 5197

rixor 1073
robur 4946
rodo 3796
rogo 3806
Roma 3774, 3813
romanus *adj.* 3841
romanus *s. m.* 3840
roncos traho 1613
rorat 3805
roro 3827
ros 2475, 3804
rosa 3854, 4766
rosa campestris 3750
rosa candida 3855
rosa flava 2127
rosa rubra 3856
rosarium 2932
roseus 3844
rosio 3803
rostrum 4649
rota 3820
rotarius 3821
rotatus 1873
roto 1872
rotula 1871
rotundus, -a 3757
rubedo 3852
rubens 4851
rubeo colore tingo 3861
ruber 3817, 5323
rubia 4262
rubicundus 3844
rubiginem contraho 3836
rubiginosus, -a 3835
rubigo 3834
rubra 3818
rubro colore tingo 3819
rubus hortensis 3853
rubus silvestris 3829
rufus 3822
rugiens 5208
rugio 3699, 3837, 5206
rugitus 5207
ruina 3732
ruminatio 3839
rumino 3838
rumor 4957
rumpo 2222, 3847
ruptura 3848
ruptus, -a 3849
russus 3850
rusticane 1517
rusticanus, -a 1514, 2692, 3440, 3603, 3604
rustice 3445

rusticitas 3444, 3605
rusticus 3601
rusticus 718, 3602
ruta 3862

sabbathum 3965
sabulosus 1634
sabulum 1633
saccarum 5200
sacculus 3941, 4685
saccus 3871
sacerdos 3433
sacerdos consecror 3435
sacerdotalis 3434
sacerdotem consecro 3436
sacrificium 2676
sæculum 4839
sæpe 42, 797,
saga 4446, 4447
sagittarius 270
sagus 4448
sal 3893
sale condio 3890, 3988
salicetum 3948
salifodina 2991
salinare 4261
salio 3890, 3988
salix 3875
sallata (!) 3946
saltator 3971
saltem 768, 770
salto 1530, 3877, 3891, 3970
saltus 1531
saltus Hajdonicus 1687
saltus quidam Valachorum 382
salutatio 1114
saluto 1113
salvia 3873
sambucus 4248
sanctificatio 4553
sanctificator 4552
sanctifico 4550
sanctificor 4551
sanctitas 4549
sanctus 3518, 4548
sane 434
sanguinaceum 3980
sanguineus 3978
sanguinolentus 2142
sanguis 3977
sanguisuga 2385
sanitas 3972
sano 5002
sanus 3973

sapor 1747
 sarcina 3896
 sarmentum 300
 sartor 2135, 3913
 sartorius, -a 3911, 3912
 Satan 4284
 satio 3905
 satior 3906
 satis 809, 1271
 satum 3962
 satur, -a 4007
 saturitas 3865
 savus 3907
 saxo 3899
 saxones 4002
 saxonicus 4001
 scabie inficior 3713
 scabies 3712, 5251
 scabiosus, -a 3714, 5256
 scala 4081
 scamnum 4084
 scandalizatio 3475
 scandalizo 3474
 scandalizor 3476
 scandalum 3473
 schola 3053
 sciens 4400
 scientia 4398
 scintilla 4095
 scio 4399
 s(c)lavonice 4289, 4730
 sclavonicus 4729
 sclavus 4728
 sclop<p>us 1868, 3640, 3641
 scopæ 2613
 scoria 5261
 scortatio 1628
 scortor 2237
 scortum 755, 1627, 2236
 scriba 1893, 2397
 scribo 4158
 scriptura 4157
 sculpo 671
 sculptor 673
 sculptura 672
 scurra 1300
 scutica 1449, 2052
 scythulus 3939
 seco 2222, 4559
 secretariatus 2398
 secretarius 2397
 secretum 305
 sectio 2224, 4581
 sector 4582
 secunda vice 54
 secundus, -a 53, 144
 securis 3942, 4718
 secus 95
 sed 611
 sedeo 3923
 sedile 3925
 seduco 3562
 sella 3931
 semel 2960, 2961
 semen 3956
 seminator 3961
 semino 3880
 semita 1862
 semper 4727
 senectus 436
 senesco 437
 senex 435
 seniculus 438, 1968
 sensus 4047
 sentio 4046
 seorsim 1927
 separatio 822
 separator 823
 separo 821
 sepelio 1087
 seps 1372
 septem 3888
 septimus, -a 158, 293
 septimana 3987
 septuaginta 3889
 septum 714, 2972, 5053
 sepulchrum 2706, 2881, 3945
 sepultor 1089
 sepultura 1090
 sequor 3253
 serenat 3767, 3976
 serenum 3975
 series 4056
 sero 181
 sero venio 1144
 serra 1279
 sertum 2195
 sertum impono 2196
 serum 954
 servatio 740
 servilis 4213
 servio 4216
 servitium 4215
 servitor 4213, 4217
 servitus 4215
 servo 739
 servus 4211
 sessio 3924, 3927

seu 3908
sevum 4009
sex 3901
sexaginta 3902
sextus, -a 157, 292
si 788, 3930
sibi 4039
sic 287
siccitas 3918, 5177
siccus, -a 3872, 3934, 5176
siculicus 3940
sculus 3939
sicut 1753
sigillo 3121
sigillum 3120
signo 2121
signum 2122
silens 4576
silentium 2516, 4575
siler 3697
siligineus 3938
siligo 3937, 5296
siliqua 3467
simia 2513, 2520
similis 294
similiter 298
similitudo 296
similo 295
simplex 3601
sinapi 3667
sincerus 826
sine 1244
singuli 645
singultio 4493
singultus 4494
sinus 3413
siquidem 779
Sirmium 4411, 4429
sitibundus 4005
sitiens 4005
sitio 1147, 4004
sitis 4003
sive 102, 353
smigma 3984
sobrietas 4778
sobrius 4743
soccus 1805, 2028, 2593, 3188
socer 4251
socia 4237
societas 4239
socior 4238
socius 4236
socrus 4252
sol 4271

solea 3188
solers 1483, 1903
sollicitudo 1900, 4841, 4933
sollicitus sum 1901, 4934
solum verto 3644
solus, -a 1156, 1157, 1161
solutio 867, 3345
solutio laborantium 752
solutus 866
solvo 865, 3370
somniator 5010
somnia 5009
somnia 5008
sommolentus 4265
somnia 4264
sonans 4522
sonitus 4521, 4792
sono 4520, 4793
sophiensis 3
sopio 3478
sopitus 3479
sopor 3480
sorbeo 4273
sorbitio 4275
sordidus, -a 1289, 1800, 1801
sordities 4355
soror 4269
soror maior natu 905, 2401
sororcula 4270
sors 639, 4279
spanachium 4307
spatium 2320, 3340, 3691
spectaculum 2668, 3588
specto 3587
spectrum 2693, 2725, 2829
spero 2799
spes 2798, 5192
spica 4329
spicinardus 4330
spina 2567, 4332
spina dorsi 4334
spinosus 4333
spira 4917
spiraculum 946, 949
spiritus 944
splen 4335
splendidus 2435
spolio 5203
sponsulus 1550
sponsus, -a 1549, 2671, 2672
spuma 4348
spumo 4349
spuo 4120
spurius 2046

sputum 4121
 squama 4258
 stabulum 3408
 stagnum 4645
 stannifodina 376
 statera 2188
 statim 110, 278, 297, 2928
 statura 4359
 status¹ 639
 status² 4359
 stemma 4977
 stercoro 1566
 stercus 1565, 1799
 stercus emitto 367
 stercus gallinaceum 1383
 stercus jumentorum 366
 sterileco 4385
 sterilis 4358, 4384
 sterilitas 442
 sterno 312
 sternutatio 4383
 sternuto 4382
 stillae (?) 1925
 stimulus 4432
 stipendiarius 2286
 stipendium 2254, 3345, 4259
 stipula 3488
 stipulatio 3704
 stipulor 3707
 stiria 4209
 sto 4361
 storea 3808
 stragulum 1788, 4408
 stramen 3076
 stratum 313, 4410
 strepitaculum 1977, 4700
 strepito 4699
 strepitum edo 3410
 strepitus 3411
 strictio 4457
 strictus 4456
 strideo 1876, 1878
 stridor 1879
 stringo 4455
 strix 4446, 4447
 strophium 4636
 structura 800
 struma 1570
 strumam acquirō 1573
 strumosus 1572
 struthio 4466
 studiosus 883
 stulte 2796, 2866
 stultesco 2794, 2865
 stultitia 2795, 2864, 4243
 stultizo 4244
 stultus 2793, 2863, 4242
 stupa 4478
 stupefactus 196
 stupidus 196, 2724
 stupor 197
 sturnus 4479
 sub 4524
 subalbus 365
 subduco vestem 2206
 subductura 447, 2205
 subdulcis 942
 subito 810
 sublevatio 150
 sublevo 149
 submergo 1141
 submergor 1142
 submersio 1143
 subscribo 4093
 subscriptio 4094
 subterranea ca[sa] 534
 successor 2785
 suc<c>urro 1304
 sudo 329, 4484
 sudor 4485
 sufferentia 2941
 suffero 2860, 2940, 4491
 sufficio 4282
 sufficit 1271
 suffocatio 5238
 suffocatus,-a,-um 4499, 4501
 suffoco 4498, 4500, 5236
 suffocor 5237
 su<f>flo 4489
 sugens 4495
 sugo 4492
 sulphur 3269, 4045
 sum 3963
 summa 3879, 4516
 summitas 4920
 sumptus 1803
 suo 2063
 super 3530
 superbia 1224, 2524, 2578, 4797
 superbio 2579, 4799
 superbus 2577, 4797, 4798
 superior monasterij 1381
 supero 2090
 superstitionis 530
 superstitionibus utor 532
 superstitionosa 531
 supplex 2654, 2655
 supplico 2653

suppono 4525
supporto 2860
supra 4336, 4533
supra vires 327
supter 4524
surdaster 4529
surdus 4528
surgo 4130
surrectio 4162
sursum 1162, 4533
sus castratus 2491
suspendo 205, 4309
suspensio 4311
suspicio 3156, 4895
suspikor 3154
suspirium 4534
suspiro 4535
sutor 668, 670, 2064
sylva 3134
sylvesco 3969
sylvestris 3135, 3136, 3968
symbolizo 3309
symbolum 3308
syndon 1533

tabella 4572
taberna 1874
tabernarius 1875
tabula 4556
taceo 4560
tactus *adj.* 2416
tactus *s. n.* 2417
tædet 4523
talerus 4562
talis 334
talis, qualis 4682
talus pedis 1436
tango 2415, 3301
tantum 2927
tapes 2084
tardatio 5216
tarde 181
tardo 182, 5217
tardus 183
tartaricus 4640
tartarus 4638
Taurunum 401
taurus 476
tectio 72
tectum 114, 3393
tectum curruum 280
tectum sterno 3394
tectus 71
tego 70, 113, 321

tegumentum 72, 322
tela 1889, 3181
tela Gallica 1371
tela vilis et lacera 3788
teloniator 4845
telonium 4844
temerarius 1057
temo 3824
tempestas 1363, 4815, 4991, 5021
tempestivus, -a 4663
tempus 4662, 5069
tempus capitis 4609
temulentus 441
tenax sum 2137
tenebræ 1200
tenebrosus 1201
teneo 739
tentatio 1726
tentator 1728
tento 605, 1725
tentorium 2060, 3904
terebellum 4024
terebro 4025
terebrium 4023
tergo 4377
terra 720, 3166
terræ allido 4767
terrefacio 4290
terrefactio 4304
terreo 4287, 4290, 4303
terreor 4306
terreus 3167
terribilis 1510
terribilitas 1511
terriculamentum 459, 1444, 2725
territus 4305
terror 4288, 4304
tertia vice 341
tertio anno 203
tertius, -a 156, 340
testa 1617
testamentum 4637
testiculosus 2006
testiculus 2005
testificor 2587
testimonium 2488, 2586
testis 2487, 2586
texo 722
textor 723
textrix 724
textum ex pilis 3898
thamariscus 4684
themisiensis 4656
Themisiopolis 4657

Themisius fl<umen> 4655
 Themisvarium 4657
 thesaurarius 4955
 thesaurus 1938, 5012
 thuribulum 1793, 4599
 thus 4598
 Tibiscus, fl<umen> 4683
 tigillum 1859
 tilia 4579
 Tilietum 4580
 timens 4606
 timeo 1335, 4605
 timidus 1336, 4321
 timor 1334, 4607, 4661
 tinctor 2810
 tinctor, -toris 4905
 tinctor pellium 4694
 tinctura 4906
 tinctus 1169
 tinea 2695
 tingo 1168, 4904
 titillo 1379
 titio 4573
 titulus 2686
 tolero 3677, 4491
 tonans 4813
 tonat 4814
 tonitru<m> 4812
 tono 4811
 tonsor 417
 torcular 4568, 4697
 torcular calco 4634
 tormentum 4742
 torpesc<o> 2506
 torqueo 2748
 torqueor 2751
 torrens 3477
 torreo 1330
 torta 2017
 torta oleo uncta 3001
 tortæ genus 3576
 totum 4726
 toxicum 4715
 trabs 422, 1490
 tractatio 740, 1640
 tractatus 1641
 tracto 406, 648, 1450
 tractus, -a 4741
 traditio 4996
 traditor 4997
 traha 3883
 traho 4734
 tranquillitas 2368
 tranquillus 2369
 transadigo 3252
 transeo 4752
 transigo 3252
 Transilvania 254
 transilvanus 255
 transitorius, -a 4753
 transitus 4754
 transparent 3590
 transtrum 1859
 tremens 4763
 tremo 4760
 tremor 4761
 tres, tria 4751
 tribulatio 921, 4099, 4144
 tribulator 924
 tribulo 922
 tribulor 923
 tributarius 766
 tributorum exactor 470
 tributum 45, 469, 761, 763, 764
 tricæ 3551
 tridens 3057
 trifolium 4417
 trinitas 4786
 tristis 179, 4782
 tristitia 4783
 tristor 178, 4784
 triticum 1489, 5295
 triticum vernale 1694
 trudo 998
 truncus 4800
 truncus arboris 4805
 trusio 1000, 1001
 trusor 999
 trusus 1000
 truta 3240
 tu 4807
 tuba 4532
 tumba 2881
 tumor 1392
 tumultus 1390
 tumulus 2686
 tunc 342, 343
 tundo 3325
 tunica 910
 turba 2862
 turbatio 578, 1197
 turbatus 1196
 turbo s. m. 1363, 4990, 5021
 turbo vb. 1195
 turca 4824
 turca fio 4823
 turcica mulier 557
 turcicum triticum 5307

turcicus, -a 4821, 4822
turdus 4479
turma 4825
turpis 1504, 1505, 1507, 4106, 4107
turpitude 1506, 4108
turris 4828
tutor 4686
tuus, tua 335, 336
typis imprimo 4678
typographus 4679
typus 4677

uber 745
ubi 5102
ubicunque 2470
ubinam 5044
ulcus 539, 540, 1352
ulmus 5092
ulna 2085, 4368
ululatus 4838, 4872, 5159
ululo 4837, 4871, 5161
umbilicus 571
umbra 5097
unctus, -a 5118
uncus 5103
unda 5100
unde nam? 5045
undecunque 2471
ung<arice> 2389
ungo 5107
unguentum 5119
unguis 5108
unio 5105
unior 5104
unitus 5106
unus, -a 5099, 5123
urceus 5125
urina 5090
urna 3313
ursa 5166
ursus 5165
urtica 5137
urtica minor 5139
usque 3168
usura 1765
usurarius 1829
usus 4703
ut 2177, 3932
uterus 5258
utile 1232
utilis fio 1304
utilitas 1228, 1232, 1594, 4899
utilitatem capio 1304
uva cruda 86

uva nigra 4071
uxor fratris 387, 4571
uxoratio 1894
uxoratus 1160
uxorem duco 1159

vacca 1660, 4840
vacuum sonat 84
vacuus, -a 833, 834, 1432
vadum 3609, 4835
væ 1657, 4836, 4870
vagina 4561, 4583
vagor 1298
vagus 1300
vajvoda 5022
valachice 3843
valachicus 3841
valachismus 3842
valachus 3840
valde 3501
valetudo 3972
vallis 4843
vallum 3201, 3884
vanitas 404
vanus 1231
vapor 9
vapore 10
variegatio 3761
variegatus 3760, 4921
variego 3759
variola, -æ 539, 4938
variolis inficior 541
varius, -a 3239
vas 4853
vasculum 1347
vaticinor 5074
vectura 4776
vehementer 4565
vehiculum 3883
vel 102, 353, 3908
velociter 3722
velociter incedens 4769
velociter incedo 4739
velox 1453, 1488, 3719
velox incessio 4770
velum 1210, 4970
velum capitis muliebre 2049
vena 4882
venatio 4881, 4884
venator 4885
vendibilis 4997
venditio 4996, 4998
vendo 4995
veneno inficio 4893

venenosus 4892
venenum 4715, 4891
venerabilis 3518
venio 5001
venor 4883
ventilabrum 4898
ventilatio 4897
ventilo 4896
ventus 4894
Venus, Veneris 4999
vepres 2226
ver 3571
verecundia 3858
verecundus 3859
vermiculus 4986
vermis 4985
vermis auricularis 5149
vermis in caseo et carnibus nascens 4435
verres 4981
versio 1214
versus 1898
vertex 702, 4920
vertex capitis 4597
verto 1213, 3778, 4943, 4987
veru 711, 1333
vesica 427
vespera 3894
vesticula 1597
vestigium 5162
vestimentum 4596
vestis 1585
vestis muliebris 4508
vestis squallida 3828
veterasco 4877
vetula *s. f.* 356
vetulus *s. m.* 2716
vetus 4875, 4876
vexillifer 4364
vexillum 4356, 4365
via 1759
via strata 4787
vibex 4931
vicarius 2785
[vicia ...] 5312
vicinitas 4859
vicinus 4858
victoria 1742
video 4860
vidua *s. f.* 4863
viduitas 3997, 4052
viduor 4053
viduus, -a 3995, 3996, 4050, 4051
viduus *s. m.* 4864
vietor 582, 1794

vigil 4412
vigilia 4412
vigilo 3586, 4438
viginti 903
vile indumentum rusticanum 753
vile tectum 279
villesco 1684, 2334
vili (!) 2333
vilis 1289
vilis pretius (!) 1683
villa 2944
villicor 385
vim infero 328
vinacium 4781
vinco 471, 1743
vindemia 2170
vindico 1743
vindicta 1742
vinea 5000
vinum 4993
viola 490, 5003, 5004
violaceus, -a 2691, 5005, 5326
violentia 4042
violentiam infero 4043
vipera 5007
vir 411
vireo 4912
virga 4849
virginitas 4927
virgo 4926
virgula 4923
viribus parco 2139
viridis 4910, 5322
viriditas 4911
virilitas 414
viror 4911
virtus 4946
vis 4042
visio 4861, 4978
visus 4862
vita 4973
vitellum 1389
vitis 536, 4976
vitrum 4390
vitulus 4974
vivens 4982
vivo 2243, 4750, 4980, 4984
vivus, -a 4983, 5019
vix 7
vix levor 46
vocatio 1921
vocator 1922
vocatus 1923
vocis praeclusio 199

voco 1920
vola 3624
volatus 5213
volo 5026, 5027
volo,-as 5211
voluntas 948, 5024, 5072
voluptas 870
voluptate afficio 868
voluptatibus affluo 869
voluptuor 869
volutor 4644
volvo me 4644
vomito 3699
vomitus 5037
vomo 525, 5036
vorax 1589
vox 1419, 1455
vox continentis pecora 1630
vox gallinas pellentis 1622
vox irridentis 209, 968
vox saltantis 1635
vox suspirantis 1584
vulneratio 3711
vulneratus 3710
vulnero 3709
vulnus 3666
vulpes 5190, 5191

zingaricus 749
zingarismus 748
zingarus 747
zingarus vagabundus 392
zizania 2804, 5306
zona 1385, 2053

Limba maghiară

a czérna 13
aligh 7
az 24, 30
az [lefődszö] 71
be fődöm 70
bilincs 2943
borda 4289
czudalatos szó 92

el aluszom 17, 55
el forditom 5
el várom 28
[eltető égy] 99
errös (?) 19
fel költes[...] 15
fel költes 16
fel költöm 14
fel rovom 2103
fel róvol 2102
fog hagymaváltak 91
fog hagyma 89
füstölök 65
göz 9
görs könyü (!) 73
itt masképpen 96
kettő 53
ki<...> 62
kiminlem 2138
lepény hal 2387
másmodon 96
masodszor 54
másutt 98
meg hagymaszom 90
megh tal[alok] 60
meghvár 29
melien (?) 68
[mesző] (3)/ 75
odá[kí] 57
oroghbodom 36
ötödik 33
paplan 3344
párah 9
pintöl 1715
pó[szt]ó 3
sás 3807
siét 4
szennyes ruha 3828
vészket 1379

Limba germană

Grossche (!) 378

GLOSAR

- abate* vb. – a grăbi
abeș interj. – cuvânt folosit ca afirmație
abo interj. – cuvânt folosit pentru a exprima mirarea
abura vb. – a scoate, a expira aburi
acar adv., conj. – măcar; sau, ori
acăța vb. – a agăța, a atârna
acera vb. – a aștepta
acerat s.n. – așteptare
acia adv. – acolo
aconi s.n. – ac mare
adău s.n. – impozit
adesul adv. – adesea, frecvent
adia vb. – a atinge ușor
aflom s.m. – afion, plantă din care se extrage opiul
aflătură s.f. – aflare, descoperire
afurisitură s.f. – afurisire
agârni vb. – a acoperi, a înveli
agârnițură s.f. – acoperire; acoperiș
agiutomic, -ă adj. – care ajută, săritor, -oare
agreș s.m. – agriș, aguridă
agru s.n. – ogor
ai s.m. – usturoi
aică s.f. – (probabil) buză
aiuș s.m. – usturoi sălbatic
alacor s.m. – alac, specie de grâu
albina vb. – a se însănătoși, a se întrema
aldămaș s.n. – dar (oferit ca răsplată)
alduitură s.f. – binecuvântare
alean prep. – împotriva
alelui vb. – (ironic) a spune altceva decât așteaptă interlocutorul
aleniș s.m. – dușman
alenișig s.n. – dușmănie
alenzui vb. – a dezaproba, a contrazice
alenzuitură s.f. – dezaprobare, contrazicere
ales s.n. în *alesul viniilor* – culesul viilor
alesătură s.f. – alegere
alinătură s.f. – alinare
aloșel s.n. – aluat mic
aludzi vb. – a-și pierde mințile, a da în mintea copiilor
amănuntul adv. – în mod amănunțit
amănunța vb. – a amenința
amânat adv. – târziu, cu întârziere
amănăcios, -oasă adj. – zăbovitor, -oare
anină s.f. – arină, nisip
aniș s.m. – anason
aos interj. – hei !
apărătură s.f. – apărare
apăsătură s.f. – apăsare
apătos, -oasă adj. – care conține multă apă
apleca vb. – a alăpta
aplecător s.m. – persoană care alăptează
aplecătură s.f. – alăptare
aprius s.n. – incendiu
aprinzătură s.f. – aprindere
apruâr s.n. – (probabil) perioada zilei dintre răsăritul soarelui și prânz
apuși vb. – a miroși (a ceva neplăcut)
apușitură s.f. – miros neplăcut
ararul adv. – (a)rar
argelaș s.n. – bordei
argiseală s.f. – argăseală
argisi vb. – a argăsi
arm s.n. – braț; coapsă
arnieu s.n. – acoperișul carului, coviltir
ars adv. – imediat
artic s.n. – articol, parte a unui text (juridic)
ascuns s.n. – taină
ascușitul s.n. – vârf ascuțit, tăiș
asemănătură s.f. – asemănare
astară adv. – în această seară
astrienitor, -oare adj. – care înstrăinează
astrienitură s.f. – înstrăinare
astruca vb. – a înveli
astrucătoare s.f. – învelitoare, acoperământ
așteptătură s.f. – așteptare
au conj. – sau

ălio interj. – cuvânt care exprimă falsa compătimire sau surpriza, aoleu !

babă s.f. – moașă
babiță s.f. – (probabil) boală care se manifestă cu dureri de cap și amețeli
bace s.m. – termen de adresare către un frate mai mare
bai vb. – a se îmbăia, a se scălda
baie s.f. – mină
baloș s.n. și adj. – (culoarea) albastru deschis spre alb
banie s.f. – baie, mină

bacpă s.f. – batcă
batcă s.f. – groș, monedă de argint de valoare mică
băbi vb. – a moși
băburi s.f. pl. – (probabil) picături mari de ploaie amestecate cu grindină
băciui vb. – a conduce o stână (în calitate de baci)
băgătură s.f. – semn lăsat de vărsat în zona ochilor
băl, -ă adj. – alb, -ă
băloni s.m. – bou cu părul de culoare albă, bălan
băni vb. – a bate monedă, bani
bănieș s.m. – persoană care bate bani; țigan nomad
bănieșesc, -ească adj. – caracteristic bănieșului
bănu¹ vb. – a regreta; a dori
bănu² vb. – a trata cu cineva
bărateș s.m. – tovarăș
bărbăcioară s.m. – bărbățel, bărbătuș
bărbir s.m. – frizer; felcer
bărbiriță s.f. – (probabil) berbiriță, dracilă
bășău s.n. – nedreptate, ofensă
bătăr adv. – batăr, măcar
bătătură s.f. – batere, lovire
bântui vb. – a supăra
bântuială s.f. – supărare
băt s.n. – bătă, băț
belușag s.f. – deșertăciune
berbeniță s.f. – puțină
bere s.f. – băutură slab alcoolizată
beșeriță s.f. – sterilitate
bețiș adj. – bețiv
bețiu, -e adj. – bețiv, -ă
bică s.m. – taur
biceu s.n. – evaluare, apreciere
bicilui vb. – a evalua, a aprecia
bicilui, -ă adj. – estimat, -ă, evaluat, -ă
biciulat s.n. – onoare, apreciere
bios, -oasă adj. – roditor, -oare, mănos, -oasă
biosime s.f. – fertilitate, rodnicie
biriș s.m. – persoană care lucrează cu plată
blăstamă s.f. – blestem
blidar s.n. – dulap pentru vase
blidărar s.m. – meșteșugar care face blide
blideriitor, -oare adj. – care caută mâncare prin blide
bloj s.n. – sperietoare
blotor s.m. – om de nimic
boaghe s.f. – căpiță, grămadă (de fân)
boambă s.f. – boabă, grăunț
boar s.m. – văcar
boboană s.f. – farmec (făcut cuiva), superstiție
boboășă s.f. – cartof

boboni vb. – a face vrăji, farmece *bobonitoare* s.f. – vrăjitoare
bocșă s.f. grămadă de lemne arse pentru a obține mangal
bolincer s.m. – cioban
bolință s.f. – strungă
borboros, -oasă adj. – (om) bălbăit
borgil s.n. – bordei
bragă s.f. – bere de mei
brat s.m. – frate (în cadrul unui ordin călugăresc)
brădoni s.n. – numele unei turte
brățar s.n. – podoabă, colier
brățesc adj. – călugăresc, monahal
brăți (a se ~) vb. – a se călugări
breb s.m. – animal înrudit cu castorul
brebeneac s.m. – sturz
broncaș s.m. – (probabil) cântăreț la contrabas
broncă s.f. – (probabil) contrabas
broteală s.f. – legătură de prietenie
broți vb. – a se împrieteni, a conviețui bine cu cineva
buba vb. – a se umple de bube
buboni s.n. – buboi, abces
buciniș s.n. – cucută
buciume s.n. – buciom, butuc de viță de vie
buduroi s.n. – puțină mare în care se strânge laptele de la oi
buglă s.f. – gogoasă de ristic
buhu s.m. – buhă
bulă s.f. – turcoaică, nevastă de turc
buldzi vb. – a face cocoloș (bulz)
bulesc, -ească adj. – caracteristic pentru nevestele turcilor
bunăbrut adj. – specie de măr
bunățate s.f. – averi
bunețe s.f. – bunățate
burian s.n. – buruiiană, lobodă
burie s.f. – buriu, vas mic (în care se scurge țuica la distilare)
buș s.n. – grămadă de zăpadă
bușlui (a se ~) vb. – a (se) întrista, a (se) tulbura
bușluială s.f. – tristețe, tulburare
buștuc s.m. – buștiuc, copil durdului
butar s.m. – dogar, constructor de buți

canie s.f. – caie, gaie
captă s.f. – calapod
cascul s.n. – căscat, căscare
caznă¹ s.f. – minune, întâmplare minunată
caznă² s.f. – monstru, ființă monstruoasă
căbudz s.n. – cărbune aprins
căce adv. inter.-rel. – cum, în ce fel; pentru ce, de ce

cădar s.m. – dogar, constructor de căzi
călari s.m. – călăreț
călămar s.m. – negustor, vânzător la tarabă
călămariș s.n. – călimară
călbeadză s.f. – gălbează, boală a oilor
călbedzi (a se ~) vb. – a deveni palid la față, a se gălbeji
călbegios, -oasă adj. – gălbejit, -ă
căliucă s.f. – cușcă, colivie
căloni s.n. – parte a cuptorului care captează fumul și scântele
cămucă s.f. – mătase orientală (de Damasc)
căpătâni s.n. – legătură, mănunchi; pernă
căpitan s.m. – căpetenie
căpitănie s.f. (probabil) demnitatea de căpitan
căput s.n. – poartă (mare, dinspre stradă) a unei curți
cărabă s.f. – fluier rudimentar, tilincă
cărăbin s.n. – sunetul obținut prin lovirea obrazului umflat, pocnitură
cărica vb. – a roti, a învărti
căricat, -ă adj. – învărtit, -ă
cărică s.f. – rotiță
căstanie s.f. – castană
cătușă s.f. – pisică
cățir adj. – care nu este bun de nimic
cărcica vb. – a scrâșni
cărcimări vb. – a avea în posesie (a servi într-) o cărciumă
cărlă s.f. – (probabil) pânză de vas, vetrilă
cârnaș s.m. – cărnat
cărtăi vb. – a scârțâi
căștiga vb. – a avea grijă (de ceva)
căștigă s.f. – grijă
căștigos, -oasă adj. – silitor, -oare, priceput, -ă
ceaclie s.f. – târnăcop cu care se sparge gheața
ceapoc s.n. – gunoi, impuritate
ceaucă s.f. – stâncuță
cebală s.f. – zăpăceală, amețeală
cebălui vb. – a zăpăci, a ameți
celarnic, -ă adj. – înșelător, -oare
celșag s.n. – înșelăciune
celui vb. – a înșela, a induce în eroare
celuitură s.f. – celuire, înșelare
cemăr s.n. – grețuri, vărsături
cemărlui vb. – a avea grețuri, vărsături
cenușa vb. – a transforma în cenușă, a incinera
cenușoică s.f. – persoană leneșă și murdară
ceponi s.n. – ceapă mare
ceret s.n. – pădure de ceri
ceur, -ă adj. – ceacăr, -ă
ceura vb. – a privi cruciș
chece s.f. – cergă, covor de păslă
chelcig s.n. – cheltuială
chemătură s.f. – chemare

chiar, -ă adj. – limpede
chilau, -vă adj. – bolnav, -ă (de picioare), neputincios, -oasă
chilin adv. – separat
chimni vb. – a face cu ochiul
chinci s.n. – comoră
chipiș, -ă adj. – potrivit, -ă
chirău s.m. – pețitor
chisagă s.f. – specie de pește (plevușcă sau biban)
chisim s.n. – dare (în bani) sau contribuție în muncă
chișereu s.n. – (specie de) ceapă de primăvară
chișiță s.f. – smoc de păr aflat deasupra părții din spate a copitei calului
chită s.f. – mănunchi (de flori sau de frunze)
chitenel adv. – cătinel, încet
chiti vb. – a împodobi
chiuș s.n. – mănunchi (de busuic)
chișelie s.f. – opreg, piesă din portul femeiesc
chiuză s.f. – curea în hamul calului
cijmaș s.m. – cizmar
cijmășiță s.f. – cizmăriță
cingă s.f. – cingătoare, chingă
cinui vb. – a face să înainteze, a trage
ciocnițoare s.f. – coțofană
ciocotniță s.f. – om flecar
ciont s.n. – os
ciorcușă s.f. – coțofană
ciordă s.f. – ciurdă, turmă
ciorobară s.f. – coțofană
ciorogar s.m. – cizmar
ciort s.n. – bot de cal
ciortan s.m. – crap (mare)
ciuci s.m. – (probabil) crap mic
ciudă s.f. – minune
ciudi (a se ~) vb. – a se minuna
ciuma vb. – a (se) îmbolnăvi de ciumă
ciumili vb. – a cimili, a arăta, a explica
ciumpi vb. – a (se) ghemui
ciumpoi s.n. – cimpoi
ciunta vb. – a ciunti, a amputa
ciura vb. – a cerne (cu sita)
ciutură s.f. – piuă
cleie s.f. – cheie
cleiște s.f. – (probabil) trifoiște
cleiță s.f. – cheiță
clenci s.n. – ciot (al unei crengi)
clenci bătrân s.m. – bătrânel
clențuș s.m. – (probabil) clenci mic
clet s.n. – cămară
clisă s.f. – slănină
clocică s.f. – cloșcă
clotosi vb. – a muta
coadeș, -ă adj. – (despre fructe) cu coadă

cobărlău s.m. – hoț, tâlhar
cobărlui vb. – a fura, a prăda
cobărluitor s.m. – hoț, persoană care fură
cobăț s.m. – specie de uliu
coboz s.n. – cobuz, instrument muzical de coarde
cocie s.f. – trăsură
cociș s.m. – vizitiu
cociși vb. – a conduce o trăsură
cocoșter s.n. – podină, tavan căptușit cu scânduri
cocot s.m. – cocoș
cojoci vb. – a practica meseria de cojocar
colibi (*a se ~*) vb. – a se adăposti într-o colibă
colț s.m. – (fel de) încălțăminte
colțan s.m. – om cu dinții mari
contuș s.n. – haină (bărbătească)
conț s.n. – bucată
copanie s.f. – copai
copârșău s.n. – mormânt; sicriu
copce s.f. – copcă, agrafă
copil s.m. – bastard
copita vb. – a lovi cu piciorul (asemeni unui cal)
coprenă s.f. – broboadă
copun s.m. – clapon
corbaci s.n. – gârbaci, bici
corcan s.m. – corb
cordovan s.n. – marochin
cortun s.n. – colibă de nuiel
corui s.m. – uliu păsăresc
cosător s.m. – cizmar
cosătoare s.f. – cusătoreasă
cosir s.n. – cosor
coșară s.f. – coș de nuiel, târnă
coștei s.n. – castel
cotună s.f. – colibă
coțcă s.f. – zar de os, arșic
coți vb. – a măsura cu cotul
coțofeică s.f. – coțofană
cracatiță s.f. – caracatiță
craină s.f. – margine (a unui teritoriu)
crăciun s.m. – numele lunii decembrie
crăi vb. – a fi crai, a domni
crâmpicea s.f. – soi de grâu
creștură s.f. – încreștură, îndoitură
crevet s.n. – crivat, tip de pat
criel s.m. – creier
crincă s.f. – coș alungit
crivac s.n. – cârjă, toiag
crunta vb. – a însângera
crun(at), -ă adj. – pătat, -ă de sânge, însângerat, -ă
cucăi vb. – a moșăi
cucăitor, -oare adj. – care moșăie
cucăitură s.f. – moșăie
cucui s.n. – înălțare, ridicare în sus
cucuia (*a se ~*) vb. – a se cățăra, a se sui pe
 ceva înalt

cucuiat, -ă adj. – zburdalnic, -ă, neastâmpărat, -ă
cucurbetariș, -ă adj. – de forma curcubetei
cucurișă s.f. – porumb
cucurudz s.m. – (probabil) porumb
cuibure s.n. – cuib
culcer s.m. – chelar
culdui vb. – a cerși
culduș s.m. – cerșetor
cumăn s.m. – chimion
cumând s.n. – comandă, masă de pomenire a
 mortului
cunișor s.m. – (probabil) mușețel
curastră s.f. – colastră
curechiu s.m. – varză
curpăn s.m. – tufiș (sau ramură) cu spini
curpător s.n. – cârpător, lopată de lemn
curs s.n. – alergare
curt, -ă adj. – cu coada tăiată, scurt(at), -ă
curteni vb. – a îndeplini funcția de curtean
curtulisă (*a se ~*) vb. – a scăpa de ceva inutil
 sau neplăcut
curvească s.f. – prostituție
custa vb. – a trăi, a dăinui

dogoare s.f. – dogoare
dai(te) adv. – cel puțin, măcar
daitile adv. – daite
dălbînă s.f. – apă stătătoare adâncă
dăpăra vb. – a depăra, a smulge părul
dějghiaura vb. – a dezgheura, a curăța boabele
 de pe știuletele de porumb
delie s.m. – om iubitor de lux
delucan s.n. – delușor
depărătură s.f. – depărare, smulgere a părului
desculța vb. – a descălța
deșchiautura vb. – a deschiotora, a descheia
deșchizătoare s.f. – cheie
deștinge vb. – a descinge
deștins, -ă adj. – neîncins, -ă, (probabil și)
 nepăsător, -oare, ușuratic, -ă
detorna vb. – a întoarce din drum
devedî vb. – a dovedi, a arăta
dever s.m. – vornicel, însoțitorul miresei
dezbate vb. – a goni, a scoate (pe cineva) din
 locul firesc
dezbătătură s.f. – gonire, scoatere din locul firesc
dezmierdăciune s.f. – plăcere
dezmira (*a se ~*) vb. – a se mira
dică s.f. – fală
diecește adv. – latinește, în felul celor studioși
diecuț s.m. – diac mic
dimica vb. – a dumica
dimicat s.n. – dumicat
disac s.m. – (probabil) desag
disău s.n. – (probabil) degetar

dadă s.f. – dadă, soră mai mare
dodei vb. – a supăra, a necăji
dodeială s.f. – supărare, necăjire
dodranc s.n. – fân gros, dens
dolamă s.f. – dulamă, haină lungă
dosadă s.f. – supărare, mahnire
dosădi vb. – a supăra, a mahnii
dospî (a se ~) vb. – a (se) frământa
drăgoi, -oai adj. – drăguț, -ă, plăcut, -ă
duc s.n. – duh, miros urât
dudui vb. – a lovi, a pune în mișcare lovind
dulcin, -ă adj. – dulceag, -ă
durori s.f. pl. – podagră
duș s.n. – spirit, stare sufletească
dușnic s.n. – răsuflătoare
dzadă s.f. – zadă, arbore rășinos
dzară s.f. – zer
dzare s.f. – zori de zi
dzămos s.m. – zămos, varietate de pepene galben
dzău interj. – zău !
dzili vb. – a zili, a trăi (făcând să crească numărul zilelor)

faidă s.f. – folos, câștig
fasol s.n. – fasole
fașuri vb. – a înfășura, a acoperi cu fașuri
fălie s.f. – fală, lăudăroșenie
fălos s.n. – folos, utilitate
fălos, -oasă adj. – util, -ă, folositor, -oare
făloși vb. – a fi util, de folos
fămeiat adj. – (despre un bărbat) care are familie
fămeie s.f. – familie
făinină s.f. – făină
fărmăcător s.m. – vrăjitor
făsu s.m. – fasole
fânar s.n. – felinar
fânaș s.n. – fânar, pod de păstrat fânul
fereca vb. – a împodobi (prin ferecare cu metal)
ferica vb. – a ferici, a proslăvi
fericăciune s.f. – glorie, fericire
feritor s.m. – apărător
feșnic s.n. – sfeșnic, candelabru
feștic s.n. – vopsea, colorant
feti vb. – a făta, a oua
fig s.m. – smochin
figă s.f. – smochină
fnic s.n. – curmal
flriz s.n. – fierăstrău
flecărău s.m. – om flecar
fliscă adj. – (om) lipsit de valoare, mizer
fluieră s.f. – fluier
fluturat, -ă adj. – neastâmpărat, -ă, fluturatec, -ă
fodormintă s.f. – izmă-creață
foflei adj. – (om) care nu stă locului, pierde-vară, lipsit de valoare

font s.n. – funt, unitate de măsură pentru greutate
frăgar s.m. – dud
frâmbie s.f. – ciucure, canaf
frențuș s.n. – sifilis
frențuși (a se ~) vb. – a se îmbolnăvi de sifilis
frențușit, -ă adj. – bolnav, -ă de sifilis
frimpt, -ă adj. – fript, -ă
fucie s.f. – vas de lemn în formă de butoi
fugaci, -e adj. – rapid, -ă, bun, -ă la fugă
fugător s.m. – fugar, pribeag
funincea s.f. – (probabil) bubă, zgaibă
funinzel s.m. – furuncul, bubă
fur s.m. – hoț
furător, -oare adj. – care fură
furfuială s.f. – (probabil) forfoială, exagerare
fus s.m. – specie de pește, fusar
fuștaș s.m. – suliaș
fuște s.f. – bătă, toiag

galeș s.n. – pânză fabricată în Franța
gangure s.n. – privighetoare
gălbienioară s.f. – gălbenea
gănceală s.f. – starea celui bolnav de gance (defect corporal)
gănesc, -ească adj. – specific, -ă gancei
găraș s.m. – gros, monedă mică de argint
gărășiță s.f. – groșiță, monedă mică de argint
gălgără s.f. – boală a oilor, asemănătoare cu gălbeaza
gârbovenie s.f. – cocoasă
gârcean s.n. – gătlej
gârgoașă s.f. – grângoasă, insectă coleopteră
gheflin, -ă adj. – ieftin, -ă
ghegumen s.m. – iegumen
ghionghivirag s.m. – lăcrămioară
ghisdav, -ă adj. – frumos, -oasă
ginerie s.f. – calitatea de ginere
giui vb. – a gioi, a mulțumi (pe cineva)
giune s.m. – june, bărbat căsătorit
giupân s.m. – stăpân
giurător s.m. – jurător, martor
glăsăni vb. – a se tângui, a boci
glonș s.n. – glob, sferă
goangă s.f. – sperietoare
golătate s.f. – golicieune
gomon vb. – a vorbi cu cineva, a se sfătui
goniță s.f. – (probabil) gonire, împreunare a taurului cu vaca
gornic s.m. – pândar, paznicul câmpului
gornicie s.f. – paza câmpului
gosti vb. – a primi în ospetie; a ospăta
goștinac s.m. – funcționar care strânge goștina
grainic s.m. – crainic, pristav
grăcina vb. – (probabil) a face zgomot inutil

greznă s.f. – (probabil) gleznă
griel s.m. – (probabil) greier
grijos, -oasă adj. – dibaci, -e, priceput, -ă
griună s.f. – grivnă, monedă
grivei adj. – pestriț
gros s.m. – butuc în care erau prinse picioarele
celor arestați; barmă groasă pusă ca
semn de hotar
grozâvatec, -ă adj. – urât, -ă, care provoacă
groaza
grozâvi vb. – a urâți, a desfigura
groznicie s.f. – atitudine sau aspect fioros
grudiu s.n. – bucată
gruie s.m. – grui, cocor
grumb, -ă adj. – (despre oameni) ordinar, -ă,
necioplit, -ă
grundz s.m. – grunz, bucată dintr-o materie tare
grundzos, -oasă adj. – cu grunji; grosolan, -ă
gubav, -ă adj. – lepros, -oasă, care are bube
gubăvenie s.f. – lepră
gubăvi (a se ~) vb. – a se îmbolnăvi de lepră; a
se umple de bube
gubăvie s.f. – lepră
gunoi vb. – a îngrășa pământul cu bălegar
guran s.m. – om cu gură mare
gușavel adj. – (probabil) cu gușă, gușat
gușa vb. – a deveni gușat, a se îmbolnăvi de
gușă (glanda tiroidă)
guturar s.n. – guturai

hacică s.f. – (probabil) hașcă, partea componentă
a unei arme de foc unde se punea praful
de pușcă
hală s.f. – om mănăciros
harâng s.n. – clopot
hasnă s.f. – folos
hăbărlui vb. – a amesteca sunetele, a vorbi
încurcat, a gângăvi
hăbărluitor, -oare adj. – care hăbărluiește
hăiduc s.m. – haiduc, infanterist (în armata
maghiară)
hăiducame s.f. – haiducime, mulțime de haiduci
hăiducesc, -ească adj. – caracteristic haiducilor
hăiducește adv. – în felul haiducilor
hăl, -a pron. – acel, -a
hămuș s.n. – vas în care se tratează pieile la
tăbăcărie pentru a le curăța de păr
hămuși vb. – a curăți pieile de păr la tăbăcărie
hărângăzău s.m. – clopotar
hăsnui vb. – a folosi, a-i fi de folos
hără s.f. – conflict; bombănit (ca expresie a
nemulțumirii)
hărăi vb. – a bombăni (ca expresie a
nemulțumirii)
hărgani s.m. – pepene verde

hârț s.m. – șoarece
hăș interj. – cuvânt cu care se alungă găinile
hășie s.f. – piele de miel moale (folosită la
confectionarea căciulilor)
hep s.n. – (probabil) cosor pentru curățat via
sau pomii de coajă
hici adv. – deloc, nici un pic
hinteu s.n. – trăsură
hlapă s.f. – prostituată
hlăpește adv. – în felul prostituatelor
hlăpie s.f. – prostituție
hoisă s.m. – lungan, prăjină (de om)
homoc s.n. – nisip
homocoș, -ă adj. – nisipos, -oasă
hrăbor adv. – în mod curajos, bărbătește
hrăbor, -ă adj. – curajos, -oasă
hrăburi (a se ~) vb. – a (se) încuraja, a (se)
îmbărbăta
hrăborie s.f. – curaj
hrăboritor s.m. – cel care încurajează
hrănitură s.f. – hrănire
hrenui vb. – a condimenta cu hrean
hronț s.m. – os moale
hudbă s.f. – bufniță
huhura vb. – a striga de bucurie
hulitură s.f. – hulire, batjocorire

iai interj. – vai !
ialoviță s.f. – vacă (mare și grasă)
ian interj. – ia !
ibostarnic, -ă adj. – iubitor, -oare
ieपुरi vb. – a vâna iepuri
ieriță s.f. – soi de grâu (de primăvară)
iernăreț, -eață s.f. – iernatic, -ă
ieșitoare s.f. – loc (din corpul animalelor sau
păsărilor) pentru defecat sau urinat
ima vb. – a murdări (cu noroi)
imală s.f. – noroi
imălos, -oasă adj. – murdar, -ă
imos, -oasă adj. – murdar, -ă
inie s.f. – gheață moale, sloi de gheață
iniță s.f. – cămașă (de in)
istov, -oavă adj. – adevărat, -ă, veritabil, -ă
ișpan s.m. – logofăt, administrator
iță s.f. – măsură de capacitate (egală cu trei
sferturi de litru)
iuzbaș s.m. – sutaș
izafla vb. – a afla, a descoperi
izderi vb. – a crea
izderitor s.m. – creator
izderitură s.f. – creație
izimi vb. – a izini, a slăbi, a se usca
izmomeală s.f. – momeală
izmomi vb. – a momi, a atrage

împuța vb. – a reproșa
împuțaciune s.f. – ceartă
încări (a se ~) vb. – a (se) încălzi
încinde vb. – a aprinde
înculț adj. – încălțat
încuniat, -ă adj. – încuiat, -ă; constipat, -ă
încunietură s.f. – închizătură; constipație
îndărâmicie s.f. – erezie
îndului (a se ~) vb. – a pleca, a (se) porni
îndupleca vb. – a îndoi, a înfășura
înduplecătură s.f. – îndoitură, cută
înfărma vb. – a împodobi
înfărmat, -ă adj. – împodobit, -ă
înfărmatură s.f. – împodobire
înfina (a se ~) vb. – (probabil) a deveni finul
 cuiva
îngâna vb. – a lua în râs, a batjocori
înghițoare s.f. – (probabil) beregată
îngrăsi vb. – a face (o femeie) să fie groasă, a
 (o) lăsa însărcinată
îngrechi vb. – a îngreca, a îngrăsi
înlina vb. – a ușura
înotiș adv. – înotând
însera vb. – a întârzia
înșeli vb. – a înșela, a induce în eroare
întrîmba vb. – a mijloci, a media
întrîmbare s.f. – mediere
întrîmblător s.m. – mediator
întrupura (a se ~) vb. – a se întrupa
întrupurat, -ă adj. – întrupat, -ă
întrupurăciune s.f. – întrupare
înțelesătură s.f. – înțeles, semnificație
înțina vb. – a așeza astfel un lucru, încât abia
 să se țină drept
invita vb. – a îndemna

jalie s.f. – salvie
jireadă s.f. – gireadă, grămadă
jitar s.m. – paznic al semănăturilor, pândar
jitărie s.f. – ocupația jitarului
jitniță s.f. – hambar
jold s.n. – leafă
joltar s.n. – psalm

lacșă s.f. – tăieței
lard s.n. – slănină
lăuta vb. – a cânta din lăută
lăcșag s.n. – locuință
lăpuc s.m. – (probabil) brusture
lărdos, -oasă adj. – care are slănină
lărgământ s.n. – loc larg, lărgime
lăteni s.m. – latin, catolic
lăternă s.f. – felinar
lătroni s.m. – locuitor de la marginea satului,
 lăturaș

lăudunos, -oasă adj. – lăudăros, -oasă
leasă s.f. – uncealtă de pescuit
leghen s.n. – lighean
lenie s.f. – linte
lesni vb. – a se ușura, a se elibera de o
 constrângere
leș¹ s.m. – leah, polonez
leș² s.n. – pândă, ascunzătoare
leșui vb. – a pândi
levente adj. – cu aspect (sau comportament) de
 cavalier
lifuri vb. – (probabil) a lingări, a gusta din
 toate mâncărurile
lifuroni s.m. – lifuroi, (probabil) țânc, pici
ligav, -ă adj. – delicat, -ă
ligă s.f. – (probabil) aluniță
lihă adj. – (probabil) ușuratic, -ă
lihod, -ă adj. – (despre mâncăruri) fără gust
limbuți vb. – a trăncăni
lingui (a se ~) vb. – a se linguși
linguitor, -oare adj. – lingușitor, -oare
lipini s.f. – lipie
lipitoare s.f. – (probabil) numele unui ornament
 arhitectonic în formă de floare
loasă s.f. – loază, coardă de viță de vie
loci vb. – (probabil) a stropi cu apă
loding s.n. – lăduncă, cartușieră
lom s.n. – creangă ruptă, așchie
lostoste s.f. – loștriță
lotrame s.f. – lotrime, mulțime de lotri
lotri (a se ~) – a se face lotru
lotroni s.m. – lotru mare
loveș s.m. – cumpărător
lubeniță s.f. – pepene galben
luce s.f. – lumină
lucime s.f. – lumină, strălucire
lud, -ă adj. – copilăros, -oasă, naiv, -ă
ludețe s.f. – naivitate
lugșău s.n. – leșie
lupiul adv. – lupește

macarcare pron. neh. – careva
macarcine pron. neh. – cineva
macarunde adv. – undeva, oriunde
majă s.f. – unitate de măsură pentru greutate
mal s.n. – pământ argilos
malai s.n. – mălai, făină de mei
mană s.f. – rouă
mară s.f. – fructul măruului
marvă s.f. – malvă, specie de nalbă
mascure s.m. – porc castrat
mazuri s.f. – mazăre
mădzăriică s.f. – măzărică
măgăreș s.m. – măgar
măgi vb. – a arnăgi

măgitură s.f. – amăgitură
măieran s.m. – magheran
mă(i)mucă s.f. – maimuță
măiușel s.n. – diminutiv al lui *măiuș*, ciocănaș
mărgenareș s.m. – mărginaș, hotărean
măros, -oasă adj. – fălos, -oasă, mândru, -ă
măroși vb. – a se făli, a se mândri
măroșie s.f. – fală, mândrie
mărturie s.f. – martor
mărțână s.f. – mărțoaică, gloabă
mărțanos, -oasă adj. – (probabil) ca o mărțoaică
mărțișor s.m. – numele lunii martie
mărșun s.m. – morun
mășai s.n. – față de masă
mătarângă s.f. – jurubiță, scul
mățică s.f. – (probabil) pelin
mătrac s.n. – ciomag
mătricie s.f. – mătrice, uter
mâlcom interj. – liniște ! tăcere !
mânăștergură s.f. – broboadă; prosop
mânzală s.f. – mânjeală
mășcă s.f. – catâr
măzguș s.n. – alunecuș
megheleu s.n. – sărbătoare cu ocazia zilei de naștere
mereu, -ie adj. – drept, dreaptă
merniță s.f. – mierță, măsură pentru capacitate
mersură s.f. – mers; avansare
meserci s.m. – măcelar
meserernic, -ă adj. – milos, -oasă
meseriniță s.f. – măcelărie
meș s.m. – (probabil) obială
meșter-grindă s.f. – grindă groasă fixată pe mijlocul planșelului
meșterșig s.n. – meșteșug
meure s.f. – mure
mezdeală s.f. – jupuire
mezdra vb. – a jupui
miciconi s.m. – mișcoi, păduchele găinii
mil s.n. – milă, măsură pentru lungime
milcuială s.f. – îndurare
mince s.f. – minge
miraz s.n. – lucru sau faptă de mirare
mirh s.n. – smirnă
mirhul vb. – a unge cu smirnă
mişchie s.f. – oțel de calitate superioară
mişă s.f. – mesă; sacrificiu
mişină s.f. – (probabil) vizuină, cuib în care își depun unele animale hrana
mitutela vb. – a micșora
moare s.f. – zeamă de varză
modoș, -ă adj. – înstărit, cu dare de mână
mogândeață s.f. – arătare, vedenie
mohorit, -ă adj. – violaceu, -e
moilă s.f. – movilă

moiță s.f. – parte a intestinului gros la animale, cecum
morticios, -oasă adj. – muritor, -oare
motcă s.f. – (probabil) scul
motroc, -oacă adj. – (om) prost, nebun
mozgoși vb. – a mișca
mozomaină s.f. – nălucă, sperietoare
muierotcă s.f. – bărbat cu apucături sau aspect de femeie
mulție s.f. – mulțime, număr mare
mură s.f. – intestinul gros al animalelor
murg s.n. – amurg
murgi vb. – a amurgi, a se însera
muron s.m. – (probabil) moroi, strigoii
mustăreață s.f. – sevă (a arborilor)
mușcătariț, -ă adj. – (despre fructe) tămâios, -oasă

namiestnic s.m. – locuitor, succesor (în funcție)
năcovelniță s.f. – nicovală
nădeală s.f. – înnădire
nămai s.m. – nămaie, vită (cornută), oaie
nămară s.f. – întâmplare, împrejurare neprevăzută
nămesti vb. – a așeza
nămi vb. – a năimi, a angaja (pe cineva)
năramce s.f. – portocală
năselie s.f. – mormânt, sicriu
năstrapă s.f. – vas de băut
necât, -ă pron. ~ cât, -ă
necurăciune s.f. – ticăloșie, nerușinare
negrilă s.m. – om cu pielea negricioasă
neharnic, -ă adj. – nerecunoscător, -oare
nehărnice s.f. – nerecunoștință
neman s.m. – munte
nemeși (a se ~) vb. – a deveni nemeș; a (se) înnobila
nesosință s.f. – întâmplare neprevăzută, necaz
neștiinție s.f. – neștiință
neștiutură s.f. – neștiință, ignoranță
nevedenie s.f. – invidie
nevedernic, -ă adj. – invidios, -oasă, pizmaș, -ă
nevedi vb. – a invidia, a pizmui
ni interj. – hai!
nișchițel adj. – pușintel
nor s.f. – noru, noră
nosa interj. – hai !
număra vb. – a citi
numărător s.m. – cititor
numărătură s.f. – citire, lectură
nust s.m. – jder

oardzăn, -ă adj. – (despre pomi fructiferi) timpuriu, -ie
obicneală s.f. – suferință

obicni vb. – a suferi, a îndura
obiadă s.f. – instrument de tortură, cătușă
obor s.n. – colibă
obori vb. – a doborî
ocă s.f. – cauză, pricină
oceanie s.f. – indiferență, neglijență
ocie s.f. – moștenire
ocioci s.m. pl. – paie, pleavă
ocnar s.m. – muncitor în ocnă
ocoș, -ă adj. – priceput, -ă, înțelept, -ă
odbi vb. – a împinge înăuntru
ogoi (a se ~) vb. – a (se) liniști
ogoitură s.f. – ogoire, liniștire
oi(t) interj. – cuvânt care exprimă aprobarea sau negarea
olac s.m. – serviciu de transport și de curierat
olăcări vb. – a face meseria de olăcar
oleinic s.n. – turtă unsă cu ulei
olofir s.n. – stofă sau haină de mătase
oloiună s.f. – olovină, un fel de bere
oloni s.n. – oloi, oală mare
olos s.m. – italian
ololesc, -ească adj. – italienesc, -ească
olton, -ă adj. – (despre fructe) altoit, -ă
omesti vb. – a digera, a mistui
omet s.n. – mulțime de oameni
omor s.n. – ciumă, molimă, moarte
omșor s.m. – om mic, omuleț
opai interj. – (probabil) hopa
opaiță s.f. – opaiț
opreg s.n. – piesă a costumului femeiesc, asemănătoare cu catrința
orbanș s.n. – erizipel
ort s.m. și num. card. – monedă de valoare mică; 25
ostoit s.n. – liniștire, oprire
osundză s.f. – osânză, untură de pește
oșcoală s.f. – școală
otalm s.n. – apărare
otălmăzui vb. – a apăra, a ocroti
oteși (a se ~) – a se liniști
otrinde conj. – de aceea
ova vb. – a oua, a face ouă
paliță s.f. – toiag
pamet s.n. – pomenire, amintire
pană s.f. – instrument de scris; panaș
panță s.f. – bantă, legătură de pânză sau de metal
panfir s.n. – platoșă
papă s.f. – (în vorbirea copiilor) mâncare
pardos s.m. – panteră
partă s.f. – obiect de podoabă (panglică, salbă sau cingătoare ornată cu mărgele)
partnic s.m. – părtaș
pasat s.n. – păsat

paș s.m. – pas, mișcare
pază s.f. – boală manifestată prin crampe la stomac
păcătui (a se ~) vb. – a bănuși, a suspecta
păcătuială s.f. – bănușială, suspectare
păcătuitoră s.f. – bănușire, suspectare
păcăicăi vb. – a pășcăi, a lua în răs, a batjocori
păcurar s.m. – oier
păcură s.f. – iad
păcurăresc, -ească adj. – păstoresc, -ească, ciobănesc, -ească
păgubi (a se ~) vb. – a se osândi, a se condamna (din punct de vedere moral)
păgubie s.f. – condamnare, osândire (morală)
păgubitură s.f. – osândă, condamnare (morală)
păharsec s.n. – suport, raft pentru pahare
păhneală s.f. – lipsă
păhni vb. – a răbda lipsa a ceva
păhniș s.m. – persoană care răbdă o lipsă
pănină s.m. – părânc, (varietate de) mei
pănuș s.n. – pană, condei
păpară s.f. – papară, fel de mâncare
păpiroș s.n. – hârție
păpuc s.m. – papuc
păraș s.n. – palat
părășitor s.m. – persoană care pleacă, dezertor
părășitură s.f. – loc părășit, pustiu
părănc s.m. – (varietate de) mei
părcan s.n. – cant, margine a unui obiect
părcăi (a se ~) vb. – a se certa
părip s.m. – cal (sprinten, tânăr)
părițului vb. – a părtini, a favoriza
părițuluiitor, -oare adj. – părtinitor, -oare
părițică s.f. – parte mică, părticea
păsa vb. – a împovăra, a apăsa
păsat s.n. – fiertură de boabe de porumb măcinate mare
pășcuș s.m. – peștișor
păștraviță s.f. – femela păstrăvului
păsui vb. – a urmări cu perseverență, a păzi
păsulă s.f. – fasole
pășitură s.f. – pas
pătrunjei s.m. – pătrunjel
pătrunsătură s.f. – pătrundere
pășitură s.f. – pățanie
păzi vb. – a pregăti mâncare
păzitor s.m. – bucătar
pășitură s.f. – pregătirea mâncării
pândăi vb. – a vorbi în zadar
pândura vb. – a prăda
pârâș s.m. – reclamant
pârgaviș, -ă adj. – (despre fructe) timpuriu, -ie
pecine s.f. – bucată de carne macră
pedepsitură s.f. – pedeapsă
pedestrime s.f. – pedestrime, infanterie

pedestri (a se ~) vb. – a descăleca, a merge pe jos
pejmă s.f. – plantă erbacee frumos mirositoare, țintaură
peliță s.f. – persoană; trup
perire s.f. – pierire, pericol (de moarte)
piaț s.n. – piață, loc deschis
pică¹ s.f. – chică
pică² s.f. – picătură
picica vb. – a pișca
picura vb. – a pișca, a mușca
picurat s.n. – pișcătură
picurătură s.f. – pișcătură
pielcuță s.f. – pielicică
pielușină s.f. – pielică, (probabil) albeață la ochi
pițui s.n. – pițtie
pițui vb. – a face o mâncare ca pițtia
pil s.m. – elefant
pinc s.m. – cintează
pincoș s.n. – Rusalii
pint s.n. – măsură de capacitate; vasul corespunzător măsurii
pipar s.m. – arbore de piper
piparcă s.f. – ardei
piperniță s.f. – cutie în care se macină sau se păstrează piperul
pirone s.n. – piron, cui mare
pisat s.n. – păsat
plisc s.n. – plisc
pișotcă s.f. – (probabil) persoană care urinează des în pat
pitană s.f. – pită mare
pițiganie s.f. – pițigaie, femela pițigoiului
place s.f. – numele unui joc cu pietre care se aruncă la centru
plapan s.n. – plapumă
plașcă s.f. – pelerină, veștmânt lung
plavoș, -ă adj. – care are părul de culoare albă sau alb-gălbuie
plântălui vb. – a planta, a sădi
plătiță s.f. – (probabil) plătiță, bucată îngustă de teren
plânsură s.f. – plâns, plângere
pleasă s.f. – pleșuvie, chelie
pleh s.n. – tablă din care sunt confecționate diverse obiecte
pleșor s.n. – diminutiv al lui *pleh*
plesne s.f. – plesnă, șfichi (la bici)
plesnevi vb. – a plesni
pleșiu adj. – pleșuv, chel
plești (a se ~) vb. – a se pleoști, a se ascunde
pleviță s.f. – (probabil) parte a plugului
plinăciune s.f. – plinătate
plit s.n. – rât
plosc s.n. – ploscă

ploscuț s.n. – ploscă mică
poci s.m. – pocie, arac (la fasole)
pociumb s.m. – par, stâlp de sprijin la o construcție
pocni vb. – a mânca cu zgomot, a plescăi; a vorbi slobod, a flecări
pocnitor, -oare adj. – flecar, -ă
podniță s.f. – (probabil) podea, podină
poftarnic, -ă adj. – pofticios, -oasă
poftori vb. – a repeta
pogace s.f. – turtă făcută cu jumări de porc
pogăci vb. – a avea frecvent parte de pogace
pojar s.n. – incendiu
pojeri vb. – a incendia
polată s.f. – palat
polovnic s.n. – polonic
pomenitoare s.f. – pomenire, menționare
pomenitură s.f. – aducere-aminte, amintire
pomost s.n. – pomosteală
poni s.n. – (probabil) poi, pleavă de la sămânța de câneapă
poniav, -ă adj. – poniv, -ă, chior, -oară
popândi vb. – (probabil) a îmbrânci, a înghionți
popitnic s.m. – (probabil) popilnic, plantă erbacee cu miros de piper
popor s.n. – (totalitatea credincioșilor dintr-o) parohie
por, -oară adj. – țărănesc, -ească, mojicesc, -ească
porav, -ă adj. – certăreț, -eață, arțăgos, -oasă
porcie s.f. – mojicie, atitudine rudimentară
porconi s.n. – porcoi, (probabil) grămadă de fân
pornitură s.f. – agitație, supărare mare
porobacă s.f. – poroboacă, fetiță
porșor s.n. – porcușor, porcoi
posomor, -oară adj. – trist, -ă
postaică s.f. – păstaie
poștă s.f. – curier
potâncă s.f. – potângă
potârcă s.f. – (probabil) basnă, poveste
potcă s.f. – rău, nenorocire, neceaz
potică s.f. – obstacol, piedică
potoc s.n. – pârau
potolitură s.f. – potolire, liniștire
potroinic s.m. – bărbătușul potâmichii
povestiar s.m. – povestitor
povodnic s.m. – (probabil) cal (dus de căpăstru)
pozderie s.f. – resturi din tulpina plantelor
praș s.m. – praz
prâscaviță s.f. – (probabil) bătătură în talpă
prenturna vb. – a se întoarce
presină s.f. – curea de la ham sau de la șea
prestură s.f. – păstură, polen depozitat de albine
previre s.f. – spectacol, reprezentare teatrală
previtură s.f. – privitură, privire
prietnic s.m. – prieten

prietnicie s.f. – prietenie
prigoadă s.f. – întâmplare (neplăcută)
prigori (a se ~) vb. – a se încălzi (la foc sau la soare)
prilaz s.n. – pârleaz
prileji (a se ~) vb. – a folosi ocazia, prilejul
prilestej s.m. – persoană care amăgește, înșeală
prilești vb. – a ademeni, a amăgi
prilestie s.f. – întâmplare
primitură s.f. – primire
primură s.f. – garnitură (de blană) la haină sau la căciulă
prinos s.n. – (un fel de) colac oferit preotului la parastas
prins s.m. – prizonier
prinsură s.f. – prindere, captivitate
pripaș s.m. – pripas
pristăni vb. – a fi sau a se ridica împotriva cuiva
pristlân s.m. – prâsnel
prîte s.f. – price, conflict, dispută
prîteală s.f. – avertisment
prîti vb. – a avertiza, a sfătui
probă s.f. – dovadă
probăului vb. – a proba, a dovedi
procator s.m. – avocat
procatorie s.f. – avocatură
proidit s.m. – (probabil) venetic, pribeag
proptă s.f. – proptea
prostame s.f. – prostime, țărănime
pruglă s.f. – (un fel de) laț
pucios, -oasă adj. – urât mirositor, -oare
puichiță s.f. – puicuță
pum s.m. – pumn, palmă
purcăreață s.f. – cotețul porcilor
purhan s.n. – piele (de vițel sau de oaie)
purtătură s.f. – purtare, fel de a se purta
pus s.n. – punere
pusătură s.f. – punere
puț-căcaș s.m. – plantă cu miros neplăcut, (probabil) asfodel
puțineluș adv. – puținel, o clipă

rapure s.n. – rapor, rapăn
ratot s.n. – omletă
răbduriu, -ie adj. – răbdător, -oare
răgori vb. – a răguși
răgoritură s.f. – răgușeală
răi (a se ~) vb. – a se înrăi, a deveni rău
răietate s.f. – răutate
rămas s.n. – înțelegere, rămășag
rămăși (a se ~) vb. – a pune rămășag
rămășitură s.f. – (loc de) rămânere
rănitură s.f. – rănire
răpăusat s.n. – pauză, odihnă
răpura vb. – a se îmbolnăvi de rapor

răpurat, -ă adj. – bolnav, -ă de rapor
răsipilă s.m. – poreclă dată unui om risipitor
răspândă s.f. – răspândire
rătedz s.n. – rătez, închizătoare primitivă
rățe s.f. – rețea, plasă
răzbitură s.f. – răzbire
războială s.f. – războire, luptă
răzbuna (a se ~) vb. – (despre cer) a se înșenina, a se lumina
răzmiriți (a se ~) vb. – a se răzvrăti
râmător s.m. – porc
râmui vb. – a răsturna, a întoarce
râmuito s.m. – porc
rânie s.f. – râie
rânia vb. – a se îmbolnăvi de râie
rânios, -oasă adj. – râios, -oasă
rânsă s.f. – (probabil) inflorescență a unor arbori, mâțișor
râză s.f. – zdreanță, cărpă
râzos, -oasă adj. – zdrențaros, -oasă
*recni*¹ vb. – a urla
*recni*² vb. – a voma
refrec s.n. – refec, cusătură, tiv
revărsa vb. – a învârsta, a înfrumuseța în mod deosebit
revărsătură s.f. – revărsare, învârstare
rit s.n. – cioc, plisc
roadă s.f. – urmaș, copil
robcă s.f. – roabă
robotar s.m. – lucrător, clăcaș
roc s.n. – sfârșitul lumii
rodi vb. (despre oameni) – a produce, a procrea
roditor s.m. – creator
rodzătură s.f. – rosătură, (probabil) colică de stomac
romon s.m. – mușetel
romoniță s.f. – plantă asemănătoare cu mușetelul
rost s.n. – gură
r(o)uăra vb. – a uda cu rouă, a stropi
rovină s.f. – răpă
rudă s.f. – oiște
rudi vb. – a înrudi
rugi vb. – a urla
ruj s.m. – măceș
rujă s.f. – trandafir
rumânie s.f. – românism, specific românesc
rumega vb. – a medita, a socoti
rumegătură s.f. – meditare, gândire
rus adj. – roșu
ruș, -ă adj. – (probabil) roșu, roșie
rușeață s.f. – roșeală, culoare roșie
ruși vb. – a înroși
rută s.f. – virnanț
rutilat, -ă adj. – rotilat, -ă, rotund, -ă

sad s.n. – livadă, grădină
sagnă s.f. – rană pe spatele calului făcută de ham, șea sau tarniță
saică s.f. – coșofană
salcă s.f. – salcie
samă s.f. – număr; socoteală, calcul
sapă s.f. – crupa calului
sarecă s.f. – sarică, manta țărănească
sască s.f. – săsoaică
săbăiesc, -iască adj. – care aparține sau este specific croitorilor
săbău s.m. – croitor
săbier s.m. – meșteșugar care ascute sau șlefuește săbii
săcuietș s.n. – săculeț
sădiș s.m. – plantație
săditură s.f. – plantație
săidace s.f. – tolbă (de săgeți)
sălcin, -ă adj. – sălcui, -ie
săm vb. ind. pr. I sg. – sunt
săpungiu s.m. – săpunar
săva conj. – fie, ori, sau
sâmbură s.f. – tocmire, înțelegere
sâmbrăș s.m. – cel care stabilește o sămbră
sâmcea s.f. – vârf ascuțit; obiect cu vârf ascuțit
sâmtziene s.f. pl. – plante din familia rubiaceelor, sânziene
sângereș s.m. – sângerete, un fel de cârnat
scadercă s.f. – scădără
scădarcă s.f. – soi de viță de vie
scăiuș s.m. – scaiete
scăli vb. – a iscăli
scălitură s.f. – iscălitură
scăpătură s.f. – scăpare
scălbă s.f. – (probabil) scobitură
scârb s.n. – scârbă, greață
scârbă s.f. – chin, zbucium, supărare
scârbelnic, -ă adj. – care provoacă supărare, întristare
scârbelui (a se ~) vb. – a se întrista, a se mâhni
schilăi vb. – (probabil) a schelălăi
schilălău s.n. – lătrătură puternică
schili (a se ~) vb. – a se dichisi, a se găti
schilitură s.f. – gătire, dichisire
schimosi (a se ~) vb. – a-și schimba (în rău) aspectul
schipi vb. – a scuipa
schipit s.n. – scuipat
scoarță s.f. în ~ dulce – scoarță
scoboz s.n. – cobuz, instrument muzical cu coarde
scopăi vb. – (probabil) a scopi, a scuipa
scopos adv. – în mod demn, cum se cuvine
scorbeli vb. – a scormoni, a săpa

scorbelitor, -oare adj. – scormonitor, -oare
scorbelitură s.f. – scormonire
scos s.n. – alegere
scovardză s.f. – scovardă, uscățea
scradă s.f. – scladă, stivă de lemne
scrâbă s.f. – scârbă, supărare
scrâncioba (a se ~) vb. – a se da în scrânciob, a se clătina
scrivi (a se ~) vb. – a se smiorcăi
scrobelniță s.f. – vas în care se prepară și se ține scrobeala
sculă s.f. – obiect de valoare
sculătură s.f. – sculare
scump, -ă adj. – zgârcit, -ă
scumpete s.f. – afecțiune, iubire
scumpie s.f. – zgârcenie
scura (a se ~) vb. – a (se) scurge
secăciune s.f. – secetă
secăros, -oasă adj. – (despre un lan) de secară, prin care crește secară
seci s.n. – (probabil) secătură, loc secat
secret adj. – (despre un loc) pustiu, părăsit
secrini s.n. – sicriu
senin s.n. – timp senin
sfârconia vb. – a atinge cu sfârcul biciului, a șfichiui
sidalmă s.f. – sudalmă
sidui vb. – a sudui
siduitor s.m. – suduitor
silă s.f. – putere fizică; violență
simpur s.n. – pucioasă
simțivară s.f. – pițigoai
sincauf adj. – bălbâit, gângav
sir s.n. – șir, colier
sirip, -ă adj. – (despre cai) sireap, iute, rapid
sirmă s.f. – sârmă, fir de aur
siroman, -ă adj. – sărac, -ă, sărman, -ă
siromăni vb. – a sărăci
siromănie s.f. – sărăcie
sisioară s.f. – subsuoară
siucă s.f. – strugure negru
slaste s.f. – (probabil) plăcere, satisfacție
slăbie s.f. – slăbiciune
slădici s.n. – (probabil) greață
slăvitură s.f. – slăvire
slobodaș s.m. – persoană care locuiește într-o slobozie
slobodzenie s.f. – libertate
slobodzie s.f. – libertate
slobodzitor s.m. – mântuitor, eliberator
slobodzitură s.f. – slobozire, eliberare
slog s.n. – hotar de teren
slugăritor, -oare adj. – servil, -ă, devotat, -ă
slugoni s.m. – slugă, servitor

slutăciune s.f. – slujenie
sluti vb. – a sluși
sminci (a se ~) vb. – a se socoti mare
smulgi vb. – a smulge
snopi vb. – a strânge și a lega în snopi
socaci s.m. – bucătar
socaș s.n. – obicei
socrie s.f. – (probabil) calitatea de socru sau de soacră
sodom s.n. – (probabil) nimicire, prăpăd
sodomi vb. – (probabil) a nimici, a prăpădi
solduș s.m. – sodăș, garant
solover s.m. – sovârv, rumeneală
som s.m. – talant, monedă de aur sau de argint
sorb s. v. – vâltoare, vârtej de apă
soricel s.m. – soare mic
sorici s.n. – șorici
sorliță s.f. – zăgan
sorpun s.n. – săpun
sotia s.f. – satană, diavol
soți (a se ~) vb. – a se însoți, a se asocia
soție s.f. – asociere, tovărășie
sovonit, -ă adj. – acoperit, -ă cu sovonul (voal sau giulgiu)
spatoș, -ă adj. – voinic, -ă
spălătură s.f. – spălare
spământa vb. – a înspăimânta
spământătură s.f. – înspăimântare
spânachi s.m. – spanac
spănior s.m. – spaniol
spănioresc, -ească adj. – spaniol, -ă
spăniorește adv. – spaniolește
spândzurătură s.f. – spânzurare
sperli vb. – a zbârli
sperlit, -ă adj. – zbârlit, -ă
spichinard s.m. – levănțică
spovadă s.f. – spovedire
spovednic s.m. – duhovnic, confesor
spre prep. – peste
sprinteni (a se ~) vb. – a se grăbi, a deveni rapid
spuma vb. – a spumui, a curăța de spumă
spure s.m. – șoarece
stanoste s.f. – încetare, întrerupere
stavă s.f. – turmă
stăci vb. – a agonisi
stăcitură s.f. – agonisire
stăjer s.m. – stejar
stâlpar s.n. – stâlpare, ramură verde înfrunzită
stânjen s.m. – stânjel
stârci vb. – a se ghemui
stărcitură s.f. – ghemuire
steag s.n. – mică unitate militară care are drapel propriu
stemă s.f. – coroană

sterc s.n. – șterc, gunoi
steregoanie s.f. – stirigoaie, plantă erbacee
stobor s.n. – (probabil) gard de lemn
straiță s.f. – traistă
strani s.n. – strai, pătură groasă
strat s.n. – așternut; pat
străbătătură s.f. – străbater
strămătură s.f. – lână toarsă și colorată, folosită la țesut
strămurare s.f. – băț lung și ascuțit cu care se îndemnau vitele la mers
strâmbătate s.f. – minciună, nedreptate
strecurătură s.f. – strecurare
stredie s.f. – miere limpezită
strefoi s.m. – trifoi
strejnic s.m. – mânz, cârlan
strepedzi vb. – a deznădăjdui, a se supăra
strepedit, -ă adj. – deznădăjduit, -ă, supărat, -ă
strigă s.f. – strigoaică
strigoanie s.f. – strigoaie, strigoaică
strigoni s.m. – strigoi
stropelniță s.f. – stropitoare
stropitură s.f. – stropire
stropși vb. – a zdrobi
strug s.n. – rindea de geluit doage
strungăreață s.f. – strungă
stupă s.f. – călți
sucă s.f. – obicei
suci s.m. – cojocar
suclui vb. – a obișnui
sucluire s.f. – obicei, obișnuință
sucnă s.f. – obiect de îmbrăcăminte pentru femei
suda vb. – a asuda, a transpira
sufulca vb. – a sufleca
sugător s.m. – sugar
sugușă vb. – a sugruma, a sufoca
suhar s.n. – lemn uscat
sumină s.f. – parte a podului unei case
sumuța vb. – a asmuți, a întârâta (câinii)
sumuțat s.n. – asmuțire, întârâtare (a câinilor)
surduc s.n. – (probabil) vale strămtă cu versanți abrupti
suspîn s.n. – astmă
svințitură s.f. – sfințitură, sfințire

șai s.n. – (probabil) postav alb
șalitrum s.n. – silitră
șanț s.n. – dig, împrejmuire
șarg s.m. – cal de culoare șargă (cu părul de pe corp gălbui, iar cel din coamă, coadă și extremitățile picioarelor negru)
șatră s.f. – cort
șăgaci, -e adj. – glumeț, -eață
șăgui vb. – a glumi
șăran s.m. – șaran, crap

șchiopa vb. – a șchiopăta
ședzătură s.f. – ședere
ședzut s.n. – scaun, laviță
șeldie s.m. – (probabil) șuldeu, animal (porc sau iepure) de până la un an
șerui vb. – a picta
șic s.n. – (probabil) paietă, foiță de metal care se aplica pe haine ca ornament
șicui vb. – a împodobi, a orna (cu șicuri)
șireag s.n. – unitate militară, trupă
șişac s.n. – coif
șlic s.n. – ișlic, căciulă
șlog s.n. – (probabil) paralizie, apoplexie
șod, -ă adj. – glumeț, -eață, nebun, -ă
șodzi vb. – a glumi, a se prosti
șodzie s.f. – glumă, faptă caraghioasă
șofrăni vb. – a condimenta cu șofran
șofrănică s.f. – asfodel
șomăc s.m. – soarece, hârciog
șpec s.n. – slănină
șpilă s.f. – cărămidă
șterc s.n. – gunoi, impuritate
ștersură s.f. – ștergere
știm s.n. – fire de lână care ies din țesătură sau rămân între dinții daracului
științie s.f. – învățătură, știință
știr, -ă adj. – acru, -ă
ștucșoară s.f. – știucă mică
șugui vb. – a glumi
șuguior, -oare adj. – glumeț, -eață
șut s.n. – (probabil) scaun folosit de dulgheri pentru cioplirea lemnului cu ajutorul cuțitoaiei
șuvăi vb. – a șovăi
șuvei s.n. – (probabil) rețevei, băț scurt

tabăr s.n. – tabără
tablă s.f. – tăbliță, placă de lemn
taftă s.f. – tafta, țesătură de mătase
talpă s.f. – (fel de) încălțăminte
tarconi s.m. – tarhon
tataișă s.f. – tătăișă
tăfăragă s.f. – caș din lapte de vacă
tălaie s.f. – familie
tălmăciui vb. – a tălmăci, a traduce
tălpălui vb. – a tălpui
tămâiernic s.n. – tămâiernic, cădelniță
tămbar s.n. – manta
tănău s.m. – (probabil) martor (la judecată)
tătăișă s.f. – cumnată
tău s.n. – baltă, lac
tăușor s.n. – tău mic
tâlni vb. – a întâlni
tâlnitură s.f. – întâlnire
tâmpi vb. – a întâmpina

târgoli (a se ~) vb. – a se târcoli, a se tăvăli
târgovenie s.f. – cumpărătură, marfă
târnaș s.n. – cerdac, pridvor
târnomete s.n. – rămășițe de paie, gunoi
târnositură s.f. – târnosire, sfîntire
târși vb. – a târși, a curăța (un loc) de măracini
târșitură s.f. – târșire, defrișare
târt interj. – (probabil) cuvânt care exprimă lipsa de apreciere, târt !
târtăi vb. – a batjocori
tecsui vb. – a ticsi, a înghesui
tecuș s.n. – teacă mică
teglă s.f. – cărămidă
telegări vb. – a ține permanent caii în ham
temătură s.f. – teamă, spaimă
teme s.f. – creștetul capului
temei vb. – a întemeia
tenchel s.n. – specie de grâu, alac
tengheliță s.f. – sticlete
tenier s.n. – teier, taler, obiect cu formă circulară
testemeu s.n. – testemel, năframă
teșilă s.f. – teșulă, pungă
teștement s.n. – testament
teță s.f. – cumnată
teteredz s.n. – titirez
tic s.n. – cioc, plisc
ticăi vb. – a lucra încet, a se mocăi
ticnă s.n. – tihnă
ticni vb. – a tihni, a oferi liniște
ticvă s.f. – tigvă, tărtăcuță
timnic s.n. – adăpost sub pământ (în care se locuiește sau în care se țin diverse obiecte)
timoare s.f. – teană, frică
tincă s.f. – curcă
tinier s.n. – tenier, teier
tintă s.f. – cerneală
tipi vb. – a piti, a ascunde
tiri adv. – tot una
tisug s.n. – (curea lată cu) pungă, chimar
titor s.m. – tutore
tiucă s.f. – tărtăcuță
tivitură s.f. – tiv, tiveală
tiz s.m. – persoană care poartă același nume cu altcineva
tizediș s.m. – caporal, comandant al unei trupe formate din zece soldați
toapsec s.n. – otravă, venin
tobac s.m. – tăbăcar
toblă s.f. – scândură (groasă), grindă
toci vb. – a trage vin dintr-un butoi
tocmă s.f. – tocmeală, învoială
tolcer s.n. – pâlnic
toldău s.n. – cui gros (de lemn sau de fier) cu care se unesc părți ale carului sau ale plugului

topilă s.f. – topitoare, loc amenajat pentru topit
 (plante textile sau metale)
topitor s.m. – lucrător într-o topitorie
topseca vb. – a otrăvi (cu venin)
topsecat, -ă adj. – otrăvit, -ă (cu venin)
tormac s.m. – hrean
torna vb. – a da înapoi, a returna
tot s.m. – persoană de origine slavă, slovac
totesce, -ească adj. – specific slovacilor
totește adv. – în felul slovacilor
tovar s.n. – sarcină, povară
tovări vb. – a împovăra
trage vb. – a jefui
tramă s.f. – bătătură (la țesut)
trăgăna vb. – a trăgăna, a amâna, a prelungi
trăgânătură s.f. – trăgănare, prelungire
trăgător s.m. – persoană care jefuiește
trândafir s.m. – trandafir
trăscări vb. – (probabil) a tresări
trăscăriură s.f. – trăscărire, tresărire
trăsură s.f. – tragere (a unui vehicul); jaf
trâmbă s.f. – (probabil) bucată mare de pânză
trând, -ă adj. – trândav, -ă, leneș, -ă
trândi (a se ~) vb. – a lenevi, a trândăvi
treapăd s.n. – oboseală; alergătură de colo-colo
treasc s.n. – tun primitiv
trecut s.n. – trecere
tremesătură s.f. – trimitere
tremurătură s.f. – tremurat
trepăda vb. – a (se) obosi, a merge repede (și
 fără astâmpăr)
trepădător s.m. – persoană care merge repede
trepădătură s.f. – trepădare
tretinior, -ă adj. – diminutiv de la tretin,
 (animal) care are trei ani
trezie s.f. – cumpătare
trezvi (a se ~) vb. – a se trezi (din beție)
trezvie s.f. – trezie, cumpătare
trinci s.n. – băutură slab alcoolizată făcută din
 struguri
tristeală s.f. – tristețe
troahnă s.f. – guturai, răceală
troian s.n. – stradă, cale pietruită
troinic, -ă adj. – bolnav, -ă, buimăcit, -ă de boală
troiniță s.f. – (probabil) boală, toropeală
troiță s.f. – treime
trufă s.f. – împodobire; trufie, orgoliu
trufășa (a se ~) vb. – a se împodobi; a deveni
 trufaș
trupină s.f. – tulpină
turbolie s.f. – plantă erbacee, (probabil) hațmațuchi
turbure s.n. – tulburare, furtună
turnare s.f. – înturnare, întoarcere
turnat s.n. – topire; întoarcere
turtitură s.f. – turtire

tagră s.f. – țaglă, pirostric
țară s.f. – regat; ținut
țărină s.f. – nisip; țărână
țărinos, -oasă adj. – nisipos, -oasă
țărișoară s.f. – diminutiv de la țără, bucată
 foarte mică
țârtăriță s.f. – mazărice (plantă)
țeapă s.f. – frigare
țeclă s.f. – sfeclă
țigăni vb. – a cere fără rușine și cu insistență
țigrie s.f. – număr mare (de fructe, plante, insecte)
țimbrie s.f. – simbrie, plata lucrătorilor
ținător s.n. – (un fel de) clește
ținătură s.f. – ținere, respecte, întreținere
țipou s.n. – pâine mică
țiproș s.m. – chiparos
țondră s.f. – țindră, haină țărănească
țopană s.f. – femeie de moravuri ușoare
țortoroș s.m. – țințur

ucisătură s.f. – lovire; omorâre
ud s.n. – urină
uda (a se ~) vb. – a se umezi, a lăsa să-i scape
 urina
udeală s.f. – umezeală, umiditate
umedeață s.f. – lichid, secreție
unăciune s.f. – unitate; înțelegere, armonie
unda vb. – (despre legume) a face să dea în
 clocot, a opări
ungheț s.n. – ungher, colț
unguroancă s.f. – narcisă
unguroanie s.f. – ungueroaie, ungueroaică
unsură s.f. – pomadă
ura vb. – a prevesti, a prezice
urâciune s.f. – ură, faptul de a urî
urđina vb. – a merge des undeva sau la cineva
urđinat s.n. – urđinare
urđinătură s.f. – urđinare
urđineală s.f. – urđinare
urechelniță s.f. – aparat pentru curățat urechile
ureznic s.n. – totalitatea firelor de urzeală de la
 capul pânzei, piedin
uric s.n. – moștenire, ocină
uricaș s.m. – moștenitor
urici (a se ~) vb. – a moșteni; a lăsa moștenire
urłă s.f. – urechea peștelui, branhie
urnitură s.f. – urnire
ursoanie s.f. – ursoaie, ursoaică
urșenic s.n. – purpură
uscăciune s.f. – secetă
usnă s.f. – gură
usturoni adj. – usturător
ușer s.m. – portar, paznic al unei uși
ușernic, -ă adj. – (persoană) care umblă fără
 rost pe străzi, din ușă în ușă

uzbăi (a se ~) vb. – a se încrede, a spera
uzbăială s.f. – speranță, încredere
vaiagă s.f. – văiagă, puiă, moară
văităt s.n. – văitat, bocet
val s.n. – grijă, neliniște
vameșie s.f. – funcția de vameș
varoș, -ă adj. – roșu, -ie
vădător s.m. – acuzator
văditură s.f. – vădire, dare în vileag, învinuire
văduhoni s.m. – văduvoi, bărbat văduv
vădzătură s.f. – vedenie
văgaș s.n. – fâgaș
văi interj. – vai !
văiagă s.f. – puiă, moară
vălău s.n. – jgheab, uluc
văpsitură s.f. – vopseală, strat de vopsea aplicat pe un obiect
vărdzar s.n. – (probabil) vârzare, plăcintă cu varză
văroșatec, -ă adj. – roșiatic, -ă
vărsat s.n. – variolă
vărsătură s.f. – vărsare
vătah s.m. – administrator
vătăman s.m. – conducător al unui sat liber
vâlhă s.f. – vâlfă, ființă fabuloasă
vânătură s.f. – vânare, vânat
vânățea s.f. – vinețea (plantă)
vânslă s.f. – vâslă
vânslător s.m. – vâslaș
vântă s.f. – folos, avantaj
vânturat s.n. – vânturare
vârcă s.f. – vânătaie, dungă vânăta
vârpală s.f. – grijă, neliniște
vârpăli vb. – a se îngrijora, a se neliniști
vârstnic, -ă adj. – de aceeași vârstă (cu cineva)
vârtos, -oasă adj. – puternic, -ă, tare
vârtute s.f. – tărie, forță fizică
veardză s.f. – varză, legumă
venit s.n. – venire, sosire
verdaică s.f. – ciocântoare
verdeț s.n. – lemn verde
verdunc s.n. – (probabil) varietate de struguri cu boaba de culoare verzuie
verenic s.n. – (obiect împletit în formă de) spirală
vergela vb. – (probabil) a prezice cu ajutorul vergelului
vergelat s.n. – (probabil) obicei practicat în noaptea de Anul Nou
vergur, -ă s.m. și f. – fecior, -oară
vergurie s.f. – virginitate
veselitură s.f. – consolare, mângâiere
vestier s.m. – vistiar, vistiernic
vestitură s.f. – vestire
veșt, -ă adj. – încercat, -ă, cu experiență

vești (a se ~) vb. – a se învești, a se îmbrăca
vetrilă s.f. – pânză de corabie
vetrușcă s.f. – vânturel, varietate de șoim
vicodol s.n. – furtună, vijelie
vicoli vb. – a muștra, a certa
vietor, -oare adj. – (persoană) care trăiește, care se află în viață
vig¹ s.n. – sfârșit, capăt
vig² s.n. – val (de stofă, de pânză)
vihore s.n. – vifor, viscol
vinars s.n. – rachiu
vindzătură s.f. – vânzare
vințea s.f. – vetrilă, pânză de corabie
violă s.f. – viorea
viorint, -ă adj. – vioriu, -ie, vânat, -ă
vip, -ă adj. – fidel, -ă, sigur, -ă
vistiar s.n. – comoară
vistiară s.f. – comoară
vișeu s.n. – daltă
vișniță s.f. – femeie imorală
vită s.f. – cireadă
vizune s.f. – vizuină
vlaste s.f. – autoritate, putere discreționară
voare adv. – oare
vodi vb. – a îndruma
voinic s.m. – tânăr
voinicie s.f. – tinerete
vomut s.n. – vomă
vomutură s.f. – vomă; vomitare
vonăt, -ă adj. – vânat, -ă
voreț s.n. – loc îngrădit în jurul casei; teren împrejmuit pentru pășune
vracniță s.f. – vratniță, poartă (de scânduri sau de nuiele)
vrăbeș s.m. – bărbătușul vrăbiei
vrăciui vb. – a practica meseria de vraci, a lecu
vrăji vb. – a ghici, a prezice
vrăjitor s.m. – ghicitor, prezicător
vreavă s.f. – strigăt, protest, ceartă
vrevi vb. – a muștra, a reproșa
vrevitor s.m. – persoană care muștră (aspru)
vulponi s.m. – vulpoi
zacon s.n. – datină, obicei
zăbet s.m. – guvernator
zăbroanie s.f. – plasă de pescuit
zăgălui vb. – a zdrobi
zăgăluitură s.f. – zăgăluire, zdrobire
zământ s.n. – smălț
zământlui vb. – smălțui
zământluitură s.f. – smălțuitură, smălțuire
zânat s.n. – meșteșug
zăpri (a se ~) vb. – a se constipa
zăprît s.n. – constipație
zăpritură s.f. – zăprire, constipație

zăpsi vb. – a sili, a lua cu forța
zăpsitură s.f. – zăpsire
zăpuși (*a se ~*) vb. – a (se) înăbuși, a (se) sufoca
zăuita vb. – a uita
zăuitat s.n. – zăuitare, uitare
zăuitător, -oare adj. – care uită ușor, uituc, -ă
zăuitătură s.f. – zăuitare
zăvri vb. – a vorbi mult și fără rost
zbate vb. – a face să cadă (scuturând), a cerne
zbătătură s.f. – zbatere, cernere
zbici vb. – a biciui
zbiciuitură s.f. – biciuire
zbor s.n. – adunare (mică)
zburătură s.f. – zburat, faptul de a zbura
zgaiă s.f. – râie, lepră
zgarbură s.f. – încălțăminte
zgăibos, -oasă adj. – bolnav, -ă de lepră sau de râie
zgău s.n. – uter
zglăvoace s.f. – o specie de pește

zglâmbă s.f. – zglăvoc
zgurav, -ă adj. – sfărâmicios, -oasă
ziditură s.f. – zidire, construcție
zmeoanie s.f. – zmeoaică, strigoaică
zmeu s.m. – strigoi
zmineală s.f. – piedică, dificultate
zminti (*a se ~*) vb. – a (se) împiedica, a întâmpina
o dificultate
zmocoti vb. – a smocăi, a trage de păr
zmulură s.f. – smulgere
zob s.m. – ovăz
zobală s.f. – zăbală, frâu
zogoană s.f. – alungare, respingere
zogoni vb. – a împinge, a înghionti
zogonitor s.m. – izgonitor
zolitură s.f. – zolire, spălare a rufelor cu săpun
și leșie
zomoniță s.f. – bordei
zugrăvitură s.f. – zugrăveală, pictură

FACSIMILE

102

Handwritten text in a cursive script, likely a library or collection label, mentioning "Bibliotheca Hungarica" and "Museum Hungaricum".

102

**DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM,
PREMIER DICTIONNAIRE DU ROUMAIN
(Résumé)**

Dans le fonds des manuscrits de la Bibliothèque de l'Université „Eötvös Loránd” de Budapest on conserve un volume in -8° comprenant 177 feuilles. À ce volume, que l'on a enregistré sous le nom de *Dictionarium valachico-latino-hungarico* dans le catalogue paru en 1889, on a attribué la cote H. 3.

Le manuscrit est probablement une acquisition datant de la première moitié du XIXe siècle. Il possède un type moderne de reliure, que l'on réalisait en utilisant la toile et qui avait remplacé la reliure recouverte de cuir. Les caractéristiques du papier (la couleur, sa consistance, ainsi que son origine), les caractéristiques de la transcription (la nature de l'encre utilisée et la forme des lettres), ainsi que l'aspect de certaines pages prouvent que le volume dont il est question est le résultat de la réunion de deux manuscrits indépendants. Le premier de ces deux manuscrits a 86 feuilles et comprend un ample *Dictionarium valachico-latinum*, ainsi qu'un petit glossaire latin-roumain. Le glossaire s'organise de manière thématique en fonction des sujets suivants: *Frumenti et leguminum species, Os, oris et Colores*. Les 91 feuilles restantes sont un ajout datant du commencement du XVIIIe siècle. Ces 91 feuilles avaient été destinées à la transcription de plusieurs *Connotationes ex adagiis*.

La jonction des deux manuscrits a été effectuée avant 1742, au moment où, dans un *Itinerarium* transcrit sur les pages finales, l'un des possesseurs du manuscrit a mentionné les noms de plusieurs localités se trouvant dans le sud de la Transylvanie et dans la région de Hunedoara.

Le *Dictionarium valachico-latinum* a été transcrit par un copiste unique, qui a utilisé l'alphabet latin, aussi bien que l'orthographe hongroise. L'auteur du texte, un intellectuel roumain, bon connaisseur du latin, a opéré de nombreuses modifications dans la première forme transcrite: il a, par exemple, corrigé la forme de certains mots, il a rajouté de nombreux articles dans la marge de droite de la page, il a supprimé une série d'entrées que le copiste avait répétées par erreur, il a modifié la place de certains mots, il a complété ou bien a remplacé certaines gloses en latin. Le lexicon a été annoté également par trois lecteurs ultérieurs, dont l'un a traduit certains mots-vedettes en hongrois.

L'analyse du filigrane pour le plus ancien des deux manuscrits prouve que le *Dictionarium valachico-latinum* a été transcrit aux environs de 1650. Le texte a été probablement conçu dans la région de Caransebes, ce qui est démontré par une série de faits, dont: les particularités linguistiques (des phonétismes et des régionalismes lexicaux), l'utilisation de l'orthographe hongroise dans la transcription des mots roumains et la mention sous des entrées différentes de plusieurs toponymes qui désignent des lieux se trouvant dans le quart sud-ouest de

la Roumanie. L'auteur anonyme de la transcription, dont l'identité a été faussement attribuée par certains chercheurs à Mihail Halici, faisait partie d'un mouvement culturel particulier, animé par des intellectuels de la région de Banat. Ce mouvement s'est illustré par la transcription au cours des XVIIe et XVIIIe siècles de plusieurs manuscrits utilisant l'alphabet latin. Très probablement le modèle principal de ce premier dictionnaire roumain original est constitué par une édition de l'ouvrage d'Albert Szenczi Molnár, le *Lexicon latino-graeco-hungaricum*.

Connu habituellement sous l'appellation l'*Anonymus Caransebesiensis*, le premier ouvrage lexicographique d'envergure se fondant sur le roumain qui ait été réalisé dans les pays roumains présente un intérêt particulier pour la recherche qui se donne comme objet l'évolution de la langue roumaine ancienne.

L'auteur de la transcription était un fin connaisseur du latin, du roumain littéraire, ainsi que de la variante de roumain parlé dans la région de Banat au milieu du XVIIe siècle. L'auteur a enregistré ainsi pour le latin des formes, des graphies et des significations dont on ne trouve que de rares témoignages ailleurs.

Le manuscrit se fait remarquer par un riche corpus de régionalismes, dont les chercheurs ont remarqué l'importance dès le moment de la découverte du texte. La plupart des régionalismes sont des emprunts au hongrois et au serbe. Toutefois, le corpus comprend également des régionalismes anciens, hérités du latin, ou bien des termes dont l'étymologie reste à ce jour inconnue. En outre, dans les gloses écrites en latin dans le cadre de quelques articles on trouve des sens que l'on croyait disparus au siècle précédant la rédaction du manuscrit. Ces sens ont été attribués à des termes appartenant au vocabulaire fondamental du roumain. Ceci prouve le fait que dans la région de Banat on rencontrait des utilisations de ces sens aux environs de 1650; voir, par exemple, *număra* „lire” et ses dérivés, *numărător* „lecteur” et *numărătură* „lecture”. De nombreux mots enregistrés dans ce corpus représentent de premières occurrences ou bien des occurrences plus anciennes de certaines formes et variantes lexicales, dont on ne connaissait que des occurrences plus tardives. Nous pouvons ainsi citer les mots suivants: *păharsec*, *pejmă*, *piftui*, *pogace*, *potârcă*, *primură*, *probă*. De nombreux mots de ce corpus sont complètement absents des dictionnaires historiques du roumain. En voici quelques exemples: *crâmpicea* „espèce de blé”, *hronț* „os mou”, *lingui* „se flatter soi-même”, *necât* „que”, *păninc* „millet à grappes”, *scopos* „dignement, comme il se doit”, *tristeală* „tristesse”, *ursoanie* „ourse”, *veșt* „homme d'expérience” ou bien *zgonitor* „personne qui proscrit”.

L'influence du modèle lexicographique latin se traduit aussi bien par la modalité d'enregistrement des mots-vedettes, que par le choix de la manière dont on a orthographié ceux-ci. C'est pour la première fois qu'on imite de manière conséquente les normes lexicographiques latines, dans un ouvrage dont la rédaction a été effectuée dans des pays roumains. Ceci est d'autant plus remarquable, qu'à l'époque la rédaction roumaine était dominée par des modèles slaves. Nous prenons en considération en premier lieu certains écarts significatifs par rapport aux normes de la rédaction hongroise, tels que : l'utilisation du *c* et du *ch* au lieu du *k* ou bien la création de graphèmes spéciaux pour la transcription des sons du

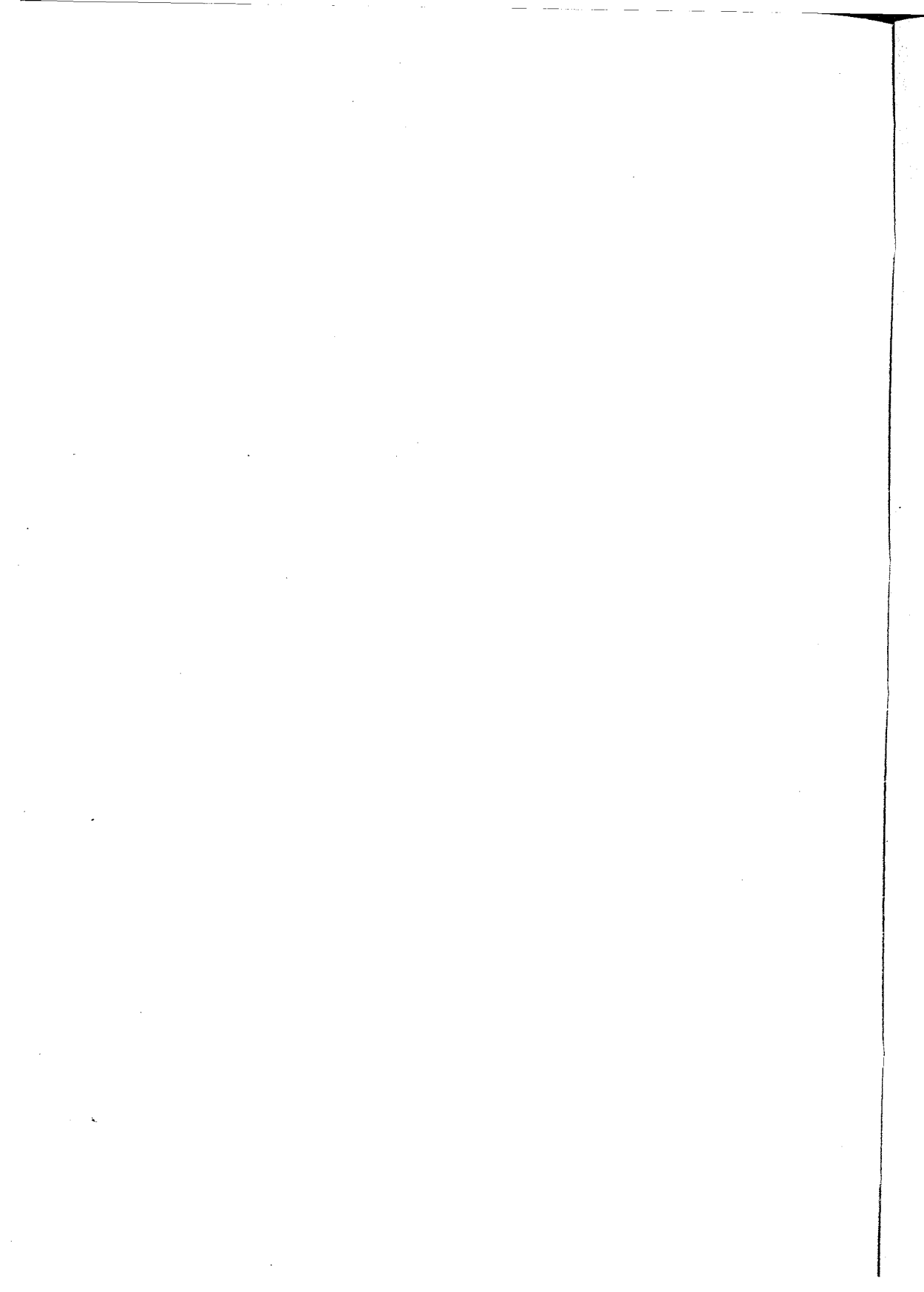
roumain, comme le *sh*, le *dsh* ou le *dz*. Nous prenons en considération surtout le choix de la transcription par des graphies étymologiques. Ce choix prouve le fait que l'auteur de la transcription était un bon connaisseur de la relation qui existe entre certains mots du roumain et leurs équivalents latins. Les graphies étymologiques servaient également à mettre en évidence le radical roumain dont proviennent certains dérivés ou bien certaines formes grammaticales: voir, par exemple, l'utilisation des lettres doubles *ff*, *mm*, *pp* et *tt*, ainsi que la structure étymologique de certains mots où apparaissent les graphèmes *gs*, *ts* ou *tz*.

La compétence linguistique remarquable du rédacteur du *Dictionarium valachico-latinum* est attestée par la tentative de l'auteur pour distinguer les homonymes par la forme de leurs mots-vedettes (voir, par exemple, les paires de mots *scos* – *scosul*, *trecut* – *trecutul*). Cette compétence est attestée surtout par la présence de quelques premières tentatives pour donner une norme explicite au roumain : ainsi rencontre-t-on la mise en relation de formes recommandées et de leurs variantes phonétiques, sans que, bien sûr, l'enregistrement de ces variantes phonétiques comporte de gloses (ainsi pour les formes en *sv* et *z* trouve-t-on des renvois par *vide* aux formes en *sf* et *dz*).

À la différence de la plupart des lexicons roumains anciens, la rédaction du *Dictionarium valachico-latinum* n'a pas de finalité didactique. L'auteur du dictionnaire ne cherchait pas à fournir des éléments pour l'acquisition du roumain par l'intermédiaire d'une langue de culture (le latin), mais il a cherché à présenter de manière détaillée le vocabulaire du roumain. Et c'est par les gloses en latin qu'il est parvenu à cette fin. Le *Dictionarium valachico-latinum* enregistre ainsi par ses 5325 entrées le plus grand nombre de termes connus pour les écrits roumains antérieurs à l'an 1700.

Vu ses excellentes qualités de document, nous croyons utile de présenter une édition moderne du manuscrit. Cette édition comprend ainsi les éléments suivants : le texte proprement dit, une introduction qui aborde les aspects philologiques et linguistiques du texte, l'index exhaustif des formes rencontrées, un glossaire détaillé, ainsi que les images scannées de l'original. L'*Anonymus Caransebesiensis* s'avère être un ouvrage de première importance pour l'étude du vocabulaire roumain en diachronie. Étant donné que le Banat a joué un rôle culturel de premier plan dans l'éveil de la conscience concernant la latinité du roumain, l'*Anonymus Caransebesiensis* est indispensable à l'étude de l'évolution qu'a connue la langue roumaine littéraire dans cette région.

(Traduit par ANTONIA CIOLAC)

DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM,
AZ ELSŐ ROMÁN NYELVŰ SZÓTÁR
(Összefoglalás)

A Budapesti ELTE Egyetemi Könyvtárának kéziratára a *H. 3* jelzet alatt őrzi az 1889-es katalógus által *Dictionarium valachico-latino-hungarico*-nak nevezett, 177 lapból álló nyolcadív méretű kötetet.

A kézirat valószínűleg a 19. század első felében került a könyvtár birtokába, modern vászonkötése a bőrből készült eredeti borítást váltotta fel. A papír minősége (színe, állaga és eredete) és az írás jellege (a tinta és a betűalak), illetve egyes lapok mérete arra enged következtetni, hogy a kötet két különálló kézirat egybekötéséből született.

A 86 lapból álló első rész terjedelmes *Dictionarium valachico-latinum*-ot és egy kisebb méretű latin-román szójegyzéket tartalmaz, témái: *Frumenti et leguminum species*, *Os*, *oris* és *Colores*. A második 91 lapos rész a 18. század elején kerülhetett a szótár mellé és a *Connotationes ex adagiis* címet viseli, amely jellegét tekintve idézetgyűjtemény (a latin idézeteket ábécé sorrend szerint találjuk, mivel kevés szövegrészt másoltak, az oldalak többsége üres).

A két rész egybekötése 1742 előtt történt, ugyanis a kézirat egyik tulajdonosa a kötet végén egy *Itinerarium*-ban több dél-erdélyi és Vajdahunyad környéki helységnevet sorol fel.

A *Dictionarium valachico-latinum*-ot ugyanaz a személy állította össze latin betűkkel és magyar helyesírással. A szöveg szerzője román írástudó volt, aki jól ismerte a latin nyelvet, hiszen gyakran saját maga javított bele az első átiratba, helyesbítette egyes szavak alakját, számos új címszót írt az oldalak jobb oldalára, és gyakran kihúzta a szótárba tévedésből többször bevitt szavakat, egyesek helyét megváltoztatta, másokat kibővített vagy eltérő latin szómagyarázattal helyettesített. A szótárat később három lektor is ellátta jegyzetekkel, egyikük néhány címszót magyarra is áttültetett.

A kötet régebbi kéziratának vízjeltörténeti (filigranológiai) vizsgálata azt bizonyítja, hogy a *Dictionarium valachico-latinum* 1650 körül keletkezett. Számos nyelvi, főleg hangtani sajátosság, földrajzilag behatárolható szóanyag, a román szavak magyar helyesírása, illetve Románia dél-nyugati régiójában található helynévanyag külön felvétele a szótárba mind arról tanúskodik, hogy a szöveg Karánsebes környékén íródott. A szótárszerző, akit tévesen Mihail Halici-csal azonosítottak, ismeretlen írástudó lehetett, és tagja volt a bánági művelődési törekvéseknek. A 17. és 18. században itt több latin betűs kézirat is készült. Több, mint valószínű, hogy az első eredeti román szótár mértékadó modellje Szenczi Molnár Albert *Lexicon latino-graeco-hungaricum*-jának valamelyik kiadása volt.

A román szótáriradalomban, általában az *Anonymus Caransebesiensis* néven ismert első nagy terjedelmű munka az adott kulturális térségben használt román nyelven íródott, és rendkívül fontos a régi román irodalmi írott szövegek fejlődéstörténetének a szempontjából.

A szerző kiválóan ismerte a latin nyelvet (néhol ritkán használt alakot, írásmódot és jelentést rögzít) és a románt is, ez utóbbinak mind irodalmi változatát, mind a 17. század közepére jellemző sajátos beszélt tájnyelvi változatait is.

Már a kézirat felfedezésekor jelezték, hogy a szótárba felvett szavak között igen gazdag a főleg magyarból és szerzből átvett tájnyelvi anyag, de ezzel párhuzamosan számos régi, latinból örökölt szó vagy eddig ismeretlen eredetű kifejezés is található.

Néhány címszó latin szómagyarázatai bizonyítják, hogy a Bánságban 1650 körül olyan kifejezéseket használtak, melyek értelme, egyesek szerint, már az előző évszázadban megváltozott, például: *număra* „olvas” és *numărător* „olvasó” și *numărătură* „olvasás” szószármazékok.

A szótár első ízben rögzít számos kifejezést és ezek segítségével több szóalak és szótári jelentésváltozat eddigi időbeli behatárolását még korábbra tehetjük. Megemlíjük a *păharsec*, *pejmă*, *piftui*, *pogace*, *potârcă*, *primură*, *probă* szavakat.

Számos szó, mint például *crâmpicea* „búzafajta”, *hronț* „lágycsont”, *lingui* „behízelt magát”, *necât* „mint”, *păninc* „părânc – kölesfajta”, *scopos* „méltó módon, ahogy illik”, *tristeală* „szomorúság”, *ursoanie* „nőstény medve”, *veșt* „járta, tapasztalt ember” vagy *zogonitor* „izgonitor – elutasító, eltaszító”, nem szerepel a román nyelv történeti szótáraiban.

A szócikkek kiválasztása és lejegyzése bizonyítja, hogy a román kulturális térségben első ízben használták következetesen a latin szótárkészítés modelljét. Abban a korban, amikor szláv minták uralták a román írásbeliséget, a latin nyelv jelentősen befolyásolta a szócikkek helyesírását is. Főképpen a magyar helyesírástól jelentősen eltérő példákra gondolunk: a *c* és *ch* betűk használata a *k* helyett, vagy a román nyelv írásbeli rögzítésére sajátos grafémák (*sh*, *dsh*, *dz*) alkotása.

Különös figyelemmel követtük a szófejtő írásmód gyakori megjelenítését, ami tanúsítja egyes román szavak és latin megfelelőjük közötti kapcsolatok ismeretét vagy tükrözi a román alapszókincsből képzett szavak vagy nyelvtani alakok létrejöttét, lásd a kettős hangzók (*ff*, *mm*, *pp*, és *tt*) használatát és a *gs*, *ts*, vagy *tz* grafémákat tartalmazó néhány szó etimológiai szerkezetét is.

A *Dictionarium valachico-latinum*-ot összeállító írástudó nyelvi hozzáértését mutatja, hogy megpróbált különbséget tenni egyes azonos alakú szavak között (lásd *scos* – *scosul*, *trecut* – *trecutul*), de főleg az, hogy a kéziratban, első alkalommal, bizonyos hangtani változatok közötti összefüggések alapján egyértelmű normarendszer felállítására tett kísérletet, – természetesen szómagyarázatok nélkül – és javasol elfogadandó alakokat (egyes *sv*- vagy *z*-vel használt variánsokat a *vide* szócskával küldi az *sf*-el, vagy *dz*-vel írott alakokhoz).

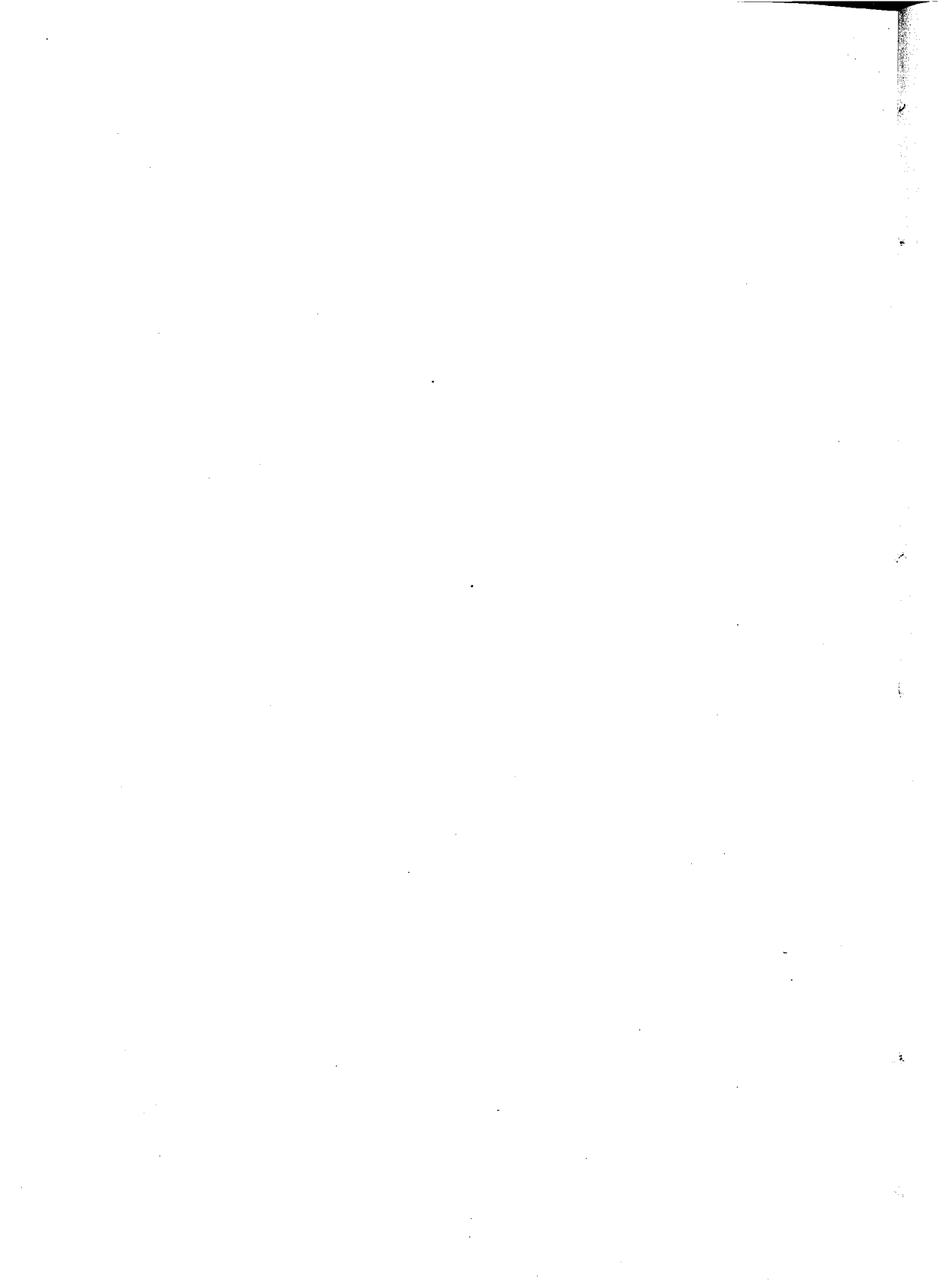
A *Dictionarium valachico-latinum* mintegy 5325 címszót tartalmaz, és ezáltal az 1700 előtt keletkezett román írásművek alapján ismert legterjedelmesebb szógyűjtemény, amely minden bizonnyal nem didaktikai célokat szolgált (a latinnak,

mint kultúrnyelvenek az elsajátítását a román nyelv segítségével), mint a legtöbb régi román szótár, hanem a román nyelv szókészletét mutatta be latin szómagyarázatokkal a lehető legrészletesebben.

A kézirat korszerű kiadása, amelyben a szöveg mellett (ennek filológiai és nyelvészeti kérdéseit a bevezető tanulmányban tárgyaljuk) megtalálható a szóalakok teljes adatolása, a részletes szójegyzék és az eredeti kézirat szkennelt képei, – minden bizonnyal hasznosnak tekinthető.

Az *Anonymus Caransebesiensis* alapvető jelentőségű a román szókincs történeti kutatása és a román irodalmi írásbeliség fejlődéstörténetének a szempontjából egy olyan kulturális térségben, mint a Bánság, ahol a román nyelv latin eredetének tudata már igen korán határozottan megnyilvánult.

(FARKAS JENŐ fordítása)

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	5
STUDIUL FILOLOGIC	7
STUDIUL LINGVISTIC	36
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	63
<i>DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM</i>	69
NOTE	134
INDICE DE CUVINTE, FORME, LOCUȚIUNI ȘI SINTAGME	179
GLOSAR	268
FACSIMILE	285
<i>DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM. PREMIER DICTIONNAIRE DU ROUMAIN</i> (RÉSUMÉ)	383
<i>DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM. AZ ELSŐ ROMÁN NYELVŰ SZÓTÁR</i> (ÖSSZEFOGLALÁS)	387

DR. ...
31. 6. 75

EDITAT CU SPRIJINUL AUTORITĂȚII NAȚIONALE
PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

